

Kabdebó Tamás

AZ ISTENEK

AZ ISTENEK

To Gábor, in remembrance of good things past and passed

KABDEBÓ TAMÁS

AZ ISTENEK

REGÉNY

Róma 1983

Tipografia Ugo Detti - Via G. Savonarola, 1 - I - 00195 Roma

A JÁMBOR SZERZŐ A NYÁJAS OLVASÓNAK

A regény története sem nem valóságos, sem nem költött. Szereplői a kettőt összekötő térben mozognak. A szintérhez közeli események a távoliakkal, a kitaláltak a kikövetkeztetettekkel egyenlő arányban keverednek. Hiba volna ezt az írást kulcsregénynek tekinteni: az alakok formálásánál a fantázia a tudatosan használt klisével, a kortidéző mimezis a nyolcvanas évek nyugtalanságával elegyedik.

Az időben fogan minden, lét és nemlét, bánat és öröm, az idő megszül és ismét elpusztít minden életet, az idő lángba vet mindent, majd kioltja a lángot is.

Mahábhárata

I. VIA GIULIA

> Fair Italy Thou art the garden of the world, the home of all art yields and nature can decree.
>
> Byron: Childe Harold.

Honnan gyülekeznek össze? A Villa Doria Pamphili füves térségein gubbasztó bokrok tövéből, a Via Casaletto kertjeinek májusi lombdíszbe öltözött fűz-, nyár-, cédrus- és platánfáinak ágaiból, a Gianicolo sétányainak már már elvirágzott szelídgesztenyéiből, a San Pietro Montorio öreg tölgyeinek lombozatából, a Villa Corsini szabályos buxusaiból röppennek föl, csivitelve, víjjogva, egymás szájából véve ki a csiccsenést, a szárnyasbeszédet szajkózva magasba ívelő madárseregek. Igy köszöntik, nap mint nap a naplementét. A több tízezres csapatok középhadosztálya a Risorgimento dicsőséges hegye körül kereng, nem kimélvén az ott felsorakozó hazafiszobrok márvány és kőtömegeit; a jobbszárny a hegy tövét, a Tiberis túlpartját trágyázza; az előőrsök a tutajokkal, lampionos étteremmel, kikötő-stéggel megszórt sárgásbarna színű folyó fölé ívelnek, sőt onnan is túl merészkedve, a Lungotevere hársain fészkelő sorsosaikat szólongatják az esti rítusra.

A csikorgó villamosokon innen és tova, a Ponte Sisto-t a Szent János firenzei templomának sarkával, II. Gyula pápa egykori utcája a Via Giulia köti össze. Ha korán kelsz, vagy megvárod amíg elül az estébe berregő lambretta-zaj, és felszívódik az autó-kipufogófüst a fák és a folyó leheletében, akkor a renaissance paloták kapuhajlataiból is előbujnak a modern szennyszagokra oly

kényes cinquecento árnyak. Emitt, a Via Moretta és a Gyula utca sarkán áll a Mátyás király korabeli patika, ahol Benvenuto Cellini ellenfelét, (talán hitelezőjét) a milánói származású apotekáriust leszúrta. Amott, egy kőhajításnyira innen, született, a ma már kissé elhanyagolt hulló sárgavakolatos házban Metastasio a poéta. A szomorúsorsú apagyilkosnő, Beatrice Cenci nevét, édesbús rémballadáját ismeri még néhány fekete csipkekendős, a földszinti ablakokból kihajló megözvegyült kenyérsütőné és zöldségárusné; — s itt lakott, bár csak a müvészettörténészek ismerik föl az újjáépült házban a hajdani régit, az urbinoi Raffaello Santi, a pápa kegyeltje, hercegek, kardinálisok, kurtizánok kedvence.

A Gyula megálmodta, Bramante megtervezte utca legelső barokk palotája a Palazzo Rondini, Borromini ceruzáját, szeszélyes teremtő kedvét hozza emlékezetünkbe. Boltíves, pántos tölgyfakapuja mellett a rostéllyal borított földszinti ablakok fölé két emeletet és egy, a Tiberisre néző háromíves loggiát húzott föl az építőmester. A szemöldökkövek és a kiugró falrészek fölött díszes fedélpárkányzattal adózott a felfelé kúszó tekintetnek Bernini riválisa. A karély alakban tervezett, római okkersárga és narancspiros közötti árnyalatra vakolt épület, a folyó felől mindkét szárnyát kitárva fogadná a kertjébe igyekvőt. A kertben két kókuszpálma, árnyékukban ölelkező puttók, és a két fa emberi párhuzama: két matróna kőszobra, kik lehetnek Gaia és Pomona, s lehetnek római úrihölgyek későbbi másolatai. Mindez vasrács mögött. A nyugati oldal kovácsoltvas kerti kapuja csak két éles csengetésre nyílik: — — tá tá; míg az utcafelőli tölgyfakapu három rövidebbre tárul: ... ti ti ti. Az északi szárnyat a hivatalos Magyarország képviselői lakják, s a közébük került, szakvizsgák, kádervizsgák és az ötvenhatos viselkedést kivizsgálás buktatóit átvészelt művészek közül a Róma imádók. Meg a véletlen által

ide sodortak. A déli szárnyban, beleértve a központi fogadótermet és a tetőkre látó loggiát, a nemhivatalos Magyarország ötvenhatosai keverednek a római illetőségű magyar papokkal és az itt tanuló kispapokkal. A portásfülkével szembenülő Patrona Hungaria, modern faenzai zománcmozaikokból kirakva, s a harmincas évek klasszicizáló stílusjegyeivel díszítve, fején a Szentkoronát viseli, jobbjában a jogart tartja, baljával az országalmát tartó Gyermekjézust fogja. Hírlett, hogy a hivatalosok merényletre készülnek a mozaik-Szűzanya ellen: éjjel nappal virrasztott ezért a portásfülkében megannyi külhoni festő, muzsikus, szobrász, orvos és gyógyszerésztanonc, a ház déli szárnyának lakói.

Az északi szárny kultúrális attaséja szigorú utasítást kapott Pestről, hogy szemmel tartsa a ház minden lakóját, s a nevekkel, adatokkal és fényképekkel ellátott, kartotékolt, a pecsét védelme alatt szállítandó diplomata zsákban havonta hazaküldje. Ennélfogva, a külkereskedelmi ügynökség legifjontibb előadója, kinek olasz ismeretei egyelőre a bongiornotól a buonanottéig terjedtek, azzal volt elfoglalva, hogy egy, az inge alá rejtett fényképezőgéppel le-föl járkált, a központi márványlépcsőn, amit Borromini aligha e tevékenységre tervezett, beszédbe elegyedett a szakáccsal, és a lépcsőház aljában felállított ping pong asztalon megmérkőzött az olasz mosónő tizenegyéves fiával.

Az előadó nem kérdezte, az attasé nem értette mi célból gyűjtik és továbbítják az adatokat; a külügyi összekötő nem tudta, s a teljhatalmú Párt senkinek nem kötötte az orrára, hogy az adathalmozásnak egyetlen és soha be nem vallható célja a munkaerőgazdálkodásban rejlik. Dolgozni kell, és a dolgozóknak állás kell: az iratokat feljegyezni, letisztázni legépelni, a fényképeket elkattintani, előhívni, megismételni, retusálni, mindkettőt rejtegetni, finoman csomagolni, küldeni, átvenni,

számozni, cimkézni, iktatni, katalogizálni, analizálni, kijavítani, jegyzetekkel ellátni, absztraktolni, megvitatni, róluk titkos értekezleteken határozatokat hozni, az egészről mikrofilmet és évi jelentést készíteni lehet. Sőt kell. Megannyi pompás munkaalkalom!

A déli szárny emeleti termeit, a fürdőszbák, irodák, kamrák, az ebédlő és a fogadóterem kivételével többágyas háló-lákószobáknak rendezte be a Prefektus. Őmaga, vállas, pirospozsgás, jóbeszédű, javakorabeli tisztelendő — a fogadalmi templom szószékére illő hang, kiállás, termet — a papi emeleten lakott, az elsőn. Lakosztályában, vagy akár a folyosón, a falak arányain és a hiányosan megmaradt eredeti márványpadlózaton kívül már csak az ablakok formája emlékeztetett a palota barokk fénykorára. A fogadóteremben azonban, hogy hogy nem, épen maradt egy korabeli mennyezeti freskó: kék vízben hatalmas fehér bika gázol, hátán derékig meztelen leányasszony, bíbor leple félig elfedi félig felfedi fehér tomporát. A kék víz partján jajongó szüzek, számszerint négy, arcukon nem a kétségbeesés, inkább az irígység tükröződik. Míg a fehér tenyészbika elszántan szembenéz velünk, a leányasszony társnőire pillant vissza, buja megelégedéssel. Senki sem emlékszik, senki sem bányászta elő Európa elrablásának e Rondini változatát ki festette. A család kihalt, archívuma beleveszett a római nemzeti archívum katalogizálatlan kásahegyébe. A kép azonban élénk, vonzó, szellemes. A piktor — a ház festő lakói és doctorandusai szavatolnak ezért — értett az anatómiához, a szinkeveréshez, az ecsetkezeléshez is. (« Ha Domenichino festett volna ilyen malac tárgyakat, rá szavaznék », mondta egy vizitáló műtörténész.) A terem csak fesztív alkalmakkor használatos, de a látogatót, vagy az új lakót, ide hozzák először bikanézőbe.

A második emelet szobái, kis termei, a bennlakók karakteréhez idomultak. A festők egy nagyobbacsaska,

a Tiberisre néző szobát kaptak, itt állították fel, a három ágy között, vitorláshajó vásznaikat. Festőállványaik megrakodva állnak, mellettük egy találmány: három módosított ruhaszárító-bak a vásznak tárolására. Az ablakok alatt lóca, festékes tégelyek, dunsztos üvegekben parkolt ecsetek, zacskókban tárolt porok, lakkok, s nehány ikonoklaszta képkonstrukciós alkatrész: gyufaszálak, pipaszurkálók, biztosító villanydrótok, korom és ajakpirosító. Az olajfestmény arról tanuskodik, hogy lélekben és időben még közel vagyunk a forradalomhoz. Szétlőtt ház, barrikádot tipró tank, törött-nyelű, közepén lukas zászló. A másikon berliner kendős parasztasszony, lábossal, főzőkanállal a kezében. A kép címe: Édesanyám. A harmadik festőállványon akvarell, római sikátort ábrázol, madzagok kötit össze a házakat, azokon bugyik, zsebkendők, ingek és lepedők lógnak, az utca kövén két gyerek golyózik. A kép címe: Trastevere. Kiállításra készült, miként a másik kettő. A címet feltüntető kártyalapra, zárójelben ezt írta a festő: « Mikor golyóznak a gyerekek, az Isten közöttük ott ténfereg. »

A második emelet nagydormitóriumának két oldalajtaját a Prefektus lezárta; a középső, a folyosóra nyíló szárnyasajtó, a női szakasz egyetlen bejárata. Itt bőviben vagyunk a tükrösszekrényeknek, a kottáknak, a mindenfelől összeszerzett menekült meglizséknek. Púdertokok, szandálok, egy apró zenélő óra, olcsó üvegékszerek, kagyló és korál, házilag festett szines blúzok, tangóharmonika, kötőgép — megannyi társhoz illő tárgy lakik itt; egy láda tetején óvatosan elhelyezett fekete rongyok: Azucena jelmeze. Alatta három pár topán: fekete szatytyánbőr, meggyszínü tűsarkos, aranycsattos lakkcipő. Toscáé.

A többi szoba ágyai mellett éjjeli-szekrények, az ágyak közt öreg komódok, a szoba közepén székek, összse is tolható kisebb asztalok. A kertrenéző magas abla-

kok fölött nehéz halványlila drapériák lógnak, bojtos bársonyzsinórokkal elhúzható, enyhén molyette függönyök, Róma visszanyert függetlenségének a tanui. Az utolsó őrgróf, akkor már nyugalmazott pápai tanácsos vendégül látta még itt Camillo Cavourt a győztes király miniszterelnökét. Az ő tanácsára vették meg a palotát a világi államnak.

Sakktábla, sztetoszkóp, egy asztalon porfir és alabástrom töredékek, antik cement és mozaiktörmelék, valaki Pompejiból csórta, a sarokban álló két ágyon gitár, hegedű, flóta, az ágy alatt kották halmaza. A terraszhoz vezető lépcső mellett kétágyas szoba, szekrény, mozsdó, könyvespolcos összkomfort. A sarokban parányi spinét, előtte kottatartó állvány. Szemközt a falon, két fénykép, ideiglenesen feltűzve. Az egyik a *Hunyadi* vizipólócsapatát ábrázolja, hét félmeztetlen ifjú titánt (avagy tritont) amint éppen közrefogják a felöltözött trénert és magasra emelik a vizipóló labdát. A másik a nápolyi öbölben készült, mesteri szinesfénykép. A csendes tengervízben elkerített pályán a 6-os számot viselő játékos derékig kiemelkedve a vizből, lövésre emeli jobbjában a labdát. A játékos bronzszínűre sült, a labdáról apró cseppekben spriccel a permet, a hipnotizált kapus tárt karokkal, kiemelkedve még, de már már merülőben várja a lövést. Háttérben a Vezuv — ha nem is látszik a teteje.

A könyvespolcon Carducci gyüjteményes kötete: Rime e ritmi; Leopardi Ódái; Nietzsche Filozófiai esszéi; Augustus Hare Róma könyve; térképek; egy fotóalbum és egy kivágós album. Az éjjeliszekrényen jókarban lévő gramafon áll, a Bernini baldachinjához hasonló lábasszekrény alatt tucatnyi lemez: A bolygó hollandi, a Tannhäuser, A Mesterdalnokok és a Ring új, mikrobarázdás felvételei. Maga a szekrény kétszárnyú, széles alkotmány, nem ide, a hajdani komorna szobájába szánták. Beköltözésének napján az egyik, akkor éppen üresen álló ven-

dégszobából sikerítette el, s ide, a komorna szoba egyik lakója. Négy diák cipelte föl a márványlépcsőkön a sasvédte, címerpajzsát sötét büszke lakkal fitogtató, faragottlábú ruhatárolót; helyébe világos funérlemez szekrényt kapott a papi szoba, és az egyébként erőskezű Prefektus nem tiltakozott a cserén. A címerpajzsos büszkeség uralta tehát a kis szobát, bal ajtaját belső tükör, közepét elválasztó-rakodó fiókok, jobb ajtaját rekeszek, manzsetta-, gallér- és kravátli-tartók, hasonlóvá tették egy régi, félig már kiárult bolthoz. A szekrény spinét felőli szárnya bohém rendetlenségével hívta föl magára a figyelmet: egymásrahányt piszkos ingek, alsónadrágok fölött egyetlen rend ruha, némileg gyűrött, korpásvállú zsakett. A lemezek fölötti szekrényrész pedáns rendet sugároz. Lakói: két rend új, remekbeszabott angolszövetű ruha, az egyik sötétkék, ünneplő, a másik galambszürke, nylon védőburokkal; két pár tükörfényesre suvikszolt cipő, egy szandál, kikeményített ingek, a fiókokban atléta trikók, zsebkendők és egyetlen pár arany manzsetta gomb. Ez utóbbit tulajdonosa az óhazából hozta magával, nem annyira emléknek vagy örökségnek, hanem emlékeztetőnek. A meghódításra váró új világ, az új élet letéteményesének.

Az ágyak hiányoztak a szobából. Lakóik fölcipelték őket a loggia árnyas teraszára, hol két fadézsába ültetett fikusz, egy lefejezett, pöttömnyi hordóban ülő törpepálma és a párkányt, kapaszkodói révén éppen elérő vadszőlő, tették ózondusabbá a levegőt. A Prefektus csodálatosképpen szemet húnyt e rendellenesség előtt is. Az ágyak beágyazva, az egyiken a takaró is katonás rendben, elvágólag simult a lepedőhöz és önön ráncához: a párna a vaságy feje és a fal közé ágyazva rámázta a rajta pihenőszendergő Apolló fejét.

Az elsimult arcvonásokban is könnyű felismerni a szobácska nápolyi fényképének, a lövésre emelt karú

csatárnak arcélét. Merész, enyhén rómaias orra fölé boltozatos homlok emelkedett; ovális koponyáját a képen a 6-os számú kék vászon vizipólósapka fedte; — fedetlenül, frissen mosva, a rőtből az aranyosba játszó fürtök visszavonhatatlanul görög jelleget kölcsönöztek az arcnak. A klasszikus benyomást erősítette a markáns áll, közepén gödröcskével — Kirk Douglas hasonló állal sikeresen emulálta Ulisszeszt — a szabályos ajkak, kis kerek fülek, finoman rajzolt vékony orrcimpák, az inas nyak, leheletnyire kiálló ádámcsutkával a közepén.

Arányos, rozsdabarna testén fürdőnadrágot viselt, fölötte fürdőköpenyt. Az ide is fölszemtelenkedő tiberisparti muslicák megkörnyékezték hosszú, lehunyt pilláit; álmában párát rebbentett rajtuk az alvó, kezével önkéntelenül hessenteni próbált, majd ösztönösen a jobb oldalára fordult. Válláról lecsúszott az égszínkék, a háta közepén aranybetűvel NAPOLI felírást mutató, frottír köpeny, hegy mögé bukó nap sugarai átvilágítottak szőke mellszőrén. Domború mellkasa, széles válla ellenére e test nem az erő, hanem a helyes arányok képzetét asszociálta. A vékony derék, keskeny csípők, jólformált lábfejek, magas rüsztök, a második lábujj antik elsőbbsége a nagyujj előtt (lásd Praxiteles), a hosszúkás, erős kezek, elegáns delták, pihenőhelyzetben szerény, munkaközben elnyúlva vágtató bicepszek, az alvót is saját szépségének, közel tökéletességének jóllakott tudatával töltötték el. Olvasta Winckelmann esszéjét a görög szépségideálról és olvasta Stendhal ellenvetéseit. Lehet, hogy a pápuai bennszülötteknek a laposorrú, virsliszájú Apolló a férfiideáljuk — tömzsi, a mezílábjáráshoz alkalmas, szétálló lábujjakkal — és valószínű, hogy a mosónőfenekű Willendorfi Vénus volt az emberi eszmélet hajnalán a szépségideál — gondolta az alvó, abban a felébredés előtti félálomban, amikor még egyik lábbal az álom csónakjában ringunk, a másikkal a fölébredés kikötőjének a padlóját

tapogatjuk. A haladás lassú sodra a konfliktusokon keresztül egységesülő emberiség a *superman* alakjával rajzol ideált. Ha a beképzeltség vádjától való csendes irtózás nem tartóztatta volna a félálomban levőt, akkor szobatársával s a Látogatóval vitatta volna meg az eszményi súly és magasság kérdését. Ómaga százhetvenkilenc centiméter volt, versenysúlyban hetvenkilenc kiló, mely az arányokat tekintve még a konyhamérlegek szintjén is tökéletes, de úgy vélte, hogy egy centivel és egy kilóval mégis alulmarad valami pontos, és exkluzív mértékideálnak.

Az ágy alatt, gondosan egymás mellé helyezve, két bőrpántos, viseltes fapapucs hevert. A jobbpapucs belső élén tűhegyes piszkavassal a pácolt fába égetett LEHEL szó volt olvasható, a bal az ADORJÁN nevet viselte ugyanott. Akik az ötvenes évek közepének pesti Népsportjait olvasták, vagy az évtized elején figyelemmel kísérték a fővárosi bölcsészek sorsát, belezavarodtak volna ha megkérdik tőlük a két keresztnév közül melyik, ezúttal a vezetéknév? A szegediek tudták, vagy sejtették volna. Dr. Lehel János tiszaparti körorvos, nagyapjának, a nagyalföldi botanika egyik úttörőjének emlékére adta kisebbik gyermekének, egyetlen fiának, az Adorján nevet. A fiú nem szerette a keresztnevét, de a kötöttséget sem mely ezzel dédapjához fűzte. « Dóri », « Adi » meg mindenféle hasonló csacska, ostoba nevekkel próbálkoztak az ovónők, rokonok. « Dodó-t » mondott egyszer egy iskolatársa — beverte az orrát. A családban rövidítés nélkül eltűrte a nevet, de a középiskola után Pestre kerülvén, rögvest ejtette. « Lehel vagyok », mutatkozott be bárkinek, s hogy a további kérdezősködésnek elejét vegye, gyakran a név kiejtése után rögtön kürtöt formált balkezével és beletrombitált. Ez az aktus mosolyt fakasztott és emléket rovátkált az agyba. A valamit « nem szeretünk » és « megtagadunk » között azonban kitöltetlen ür tátong.

Lehel Adorján szeretője, egyetemi éveinek testi partnera egy ceglédi polgárlány, aki praktikus szülei tanácsára kitanulta a kozmetika ipart, « Dódi »-nak szólította. Adorján elméjének antennája az első alkalommal fölfogta a finom utalást, s bár különösképpen nem kedvelte Jókait, a lány fantáziavilágának épsége érdekében elfogadta a Senki sziget játékot, a felcseperedett kis Dódi, a Sziget bárójának és várományosának szerepét. A lány tejfehér volt, halványszőke és elomló, természetesen sima, finomszálú haját lokniba csavarva hordta (egy fodrászlánnyal kötött véd és dacszövetséget — az ondolálásért cserébe havi bőrápolást és manikürt adott) hogy becsületes búböce külsejét raffináltabbá tegye. Fogyasztott, nem ebédelt de a fagylalt és a csukrászsütemények által szerzett kilók feldomborították a combját, kikerekítették hátsórészét, kigömbölyítették lágy melleit. Lehel, bár a fantáziavilág csábításának látszólag engedett, a Dódit azzal ellensúlyozta, hogy Lindának hívta a lányt (rendes nevére egy idő után már alig emlékezett) és soha sem árulta el neki, hogy miért. Woglinda a nimfák egyike az Istenek alkonyában. Szimpatikus epizódszereplő a gigászi opera drámai kifejletében. Epekedő, germános, ágybavaló teremtés a szinpadon is. De mellékszereplő, aki az intrikák kifejletében nem vesz rész, valójában nem szoroz és nem oszt. A nő, vélte Lehel, szükséges teher, ancilláris ampolna, apró sebeink gyógyír-patikusa, apolgatónk, a férfi napfény sugarának éjjeli visszfénye. A fénylő nap mellett buja hold.

Valami szöszmötölt az ágy alatt, Lehel éberebb lett, annyira, hogy a naplemente hüsének libabőrképző lehelletét megérezte kitakart horpaszán. Belebujt a köpenybe, megigazította a párna alá helyezett naplót. A fuvalom elállt, a Gianicolo kontúrját az ég hátterében vörössárgára satírozó nap utolsókat parázslott. Lehel vissza hullott az álomba. Az ágy alatt, papucsának talpát két egér

rágcsálta. A recés gumival bevont papucstalp beletiport a szobatárs amerikai mogyoróinak kis kupacába, s most az egerek a recék közé szorult mogyorótörmeléket feszegették. A férfi, az ágy alól a sodronyon és a matracon keresztül szűrődő zajt álmában távoli, egyre közeledő motorcsónak berregéssel kötötte össze. Szűkölő szorongás vette lassan birtokába a testét, rekeszizmán enyhe rángások árulták el az eluralkodó félelmet. Álmában félsötét volt, hajnal. Egy motoros kisvontató ponyvával letakart gépházában kuporgott. Az olasz felségjelzésű hajócska jugoszláv kikötőben rostokolt, várt a korareggeli visszaindulásra. A velencei kalmárok pénzén partmenti szolgálatra bérelt matrózok, meg a génuai eredetű kapitány, visszatérőben voltak a Giudecca-hoz. Színes horvát kelmével volt megrakva a kis hajó. Fürgeujjú venetói varrónők varrnak abból majd többezer nyári, a Rialto piacára való ruhát, melyekben fiatal testek korzózhatnak majd a San Marco-n. « Ide rejthetnének », villant át a spalatoi nyitott uszodából fürdőnadrágban, karravetett, összecsavart fürdőköpenyben, a céltalan sétafikálást tettető Lehel Adorján agyán. Az 1956-os esztendő szeptemberének idusát mutatta a kalendárium, a túra utolsó mérkőzése a Partizan Split-tel 1:1-re végződött, az egyenlítő gólt ő dobta a második félidő harmadik percében, a kapunak háttal, óhéberrel. A spalatoi védelem a válogatottéval felért, a kapus, az állóbekk a jugoszláv A csapat, az uszóbekk a tartalékválogatott oszlopos tagja volt, mindahányan öles, hazai pályán brutálisan brusztoló rozmárok. Lehel nem herkulesi erejével, nem állóképességével, nem hirtelen gyorsulásával operált — ezekben a képességekben éppenhogy az átlagoson fölülinek lett volna mondható. Ha lövésereje nem is, robbanékonysága azonban Brandy Jánosra emlékeztette Tass Istvánt, a HUNYADI edzőjét, aki, az ekkor másodéves Szegedről származó pesti egyetemistát a második csapat-

ból kiemelte és az edzések elején és végén külön figyelmet szentelt neki. Az 56-os nyári idény végére Lehel már a negyedik évet spilázta végig a HUNYADI sárga fehér szineinek első csapatában, s váratlan, bravúros góljaival jelentős mértékben hozzájárult az NB I -es bajnokság megnyeréséhez. Időnként *ő volt a császár.*

A győzelmi díszvacsorán az egyesület elnöke egyenként « kiértékelte » a játékosok teljesítményét. « Lehel Adorján », mondta az olimpiai babérjain tisztességgel megöregedett őszember, « helyenként Németh Jamesz csillogó technikáját hozza emlékezetünkbe. Kiváló helyezkedési képessége, remek passzai, pazar technikája — különösképpen bravúros labdakezelése — és jólhelyezett, pontos, mondhatnám kicentizett góljai nélkül a HUNYADI szinei most nem lobognának a csapatot megillető, legméltóbb élhelyen. » Taps. Lehel felállt, meghajolt, a srácok poharaikkal nyujtózkodtak feléje, de az öreget nehéz volt lelőni, ha egyszer igazán belelendült. Folytatta: « Reméljük, hogy a vizilabda szakosztály sikeres idénye méltó folytatást nyer jövőre, s az európai vezető klubcsapatok tornájára benevezett együttesünk ott is az az első helyen fog végezni! » Üdvrivalgás. Lábdobogás. Poharak csengése. « Mielőtt azonban odáig jutnánk » — a sportatya húzott egyet borral telt serlegéből, és gondosan megtörölte lapuló bajuszát — « a csapat egyes tagjaira kiváló kitünetetéssel egybekapcsolt erőpróba vár: a melbourni olimpia! Bár a vizilabda válogatott kapitányának mindenkori előjoga a bajnoki mezőnyből a legjobb egyének kiválogatása, óhatatlanul a bajnokcsapat tagjai tétetnek ilyenkor első meggondolás tárgyául. » Lehelnek ekkor már nem az esetleges válogatottságon járt az esze. Tudta, számára ez a majdnem lehetetlennel egyenlő. Nem annyira felkészültségének gyengébb pontjai miatt, hanem, mivel a pólókapitány egyik kedves úszóversenyzőjét tavaly elcsábította. A tehetséges lány érzelmi zűrzavarában

abbahagyta a versenyzést. Az edző gyóntató is. Mások versenyzőinek bűneit — nem az erkölcsökről, a következményekről beszélünk — nehéz, ha nem lehetetlen megbocsátani.

A jugoszláv túra tehát korai és jó lelépési alkalomnak igérkezett. *Nem éppen helyzetkihasználóképességem dicsérték föl az egekig?* — gondolta Lehel. A túrán kifundálunk valamit, a hazatérést elkerülendő.

Lehel Adorján olasz nyelv és irodalomszakot végzett a pesti egyetemen. Apja haszontalanságnak vélt minden humán diszciplinát. Mit kezdjen az ember vele, elmenjen tanárnak? hajtogatta. Anyja jobban, ösztönösebben ismerte makacs fiát. Ha megnevezik mit válasszon, azt készakarva el fogja kerülni; ha tiltani próbálnák valamitől, azzal növelnék a tabu vonzerejét. (Biciklit várt egyszer, karácsonyra, a tízéves kisfiu. Az ünnepek előtt rossz fát tett a tűzre. A körorvos kerékpár ajándék helyett kioktatta a fiát a fenyőfa alatt. Adorján összeszorította a száját és husvétra vett magának egyik osztálytársától egy nagyon jó használt kerékpárt. Honnan szerezte rá a pénzt? A szülők sohasem tudták meg.) Volt az ebédlőben egy bekeretezett metszet, Lehel nagyapa kapta, vagy szerezte valahonnan. A római fórumot ábrázolta, háttérben a kolosszeummal. A kép fekete széle és a keret között a *Veduta di Campo Vaccino* cím árulta el, hogy még a tizennyolcadik században is, Róma város tanácsa mily kevésbe vette az ókori dicsőség centrumát. A kisfiú évek során nézett farkasszemet, reggeli, ebéd, vascora közben a *Tehenek mezejével*, de kisgimnazista lett, mikorra, a latin órák hatásának észlelhetetlen beszivárgása nyomán, a képre magára felfigyelt és olasz felírásait, segítséggel, lefordította. « Az olasz nyelv a latin törvénytelen édesgyermeke », mondogatta volt az agnosztikus latintanár, aki még a háború után is Girardi kalapban járt, ősztől tavaszig, elefántcsont szipkából szívta a cigarettát, aggle-

gény volt és nőcsábász hírében állott. Horácius olvasása közben támadt az ötlete, Apa aznap későestig az algyőkörnyéki falvakat látogatta, — reggeli után, csomagolópapirosba burkolva Adorján bevitte a képet latin órára. Anya nem mondott ellent. Most sem, máskor sem, sohasem. Girardi csettintett a nyelvével amikor a katedrán *igazi Piranesi* bukkant elő a barna héj alól. Nosza nekiálltak — köröttük tolongott az egész osztály — az apróbb betűs feliratok elolvasásának, megfejtésének, megértésének, a latin ősszó kietimologizálásának, az ábrázolt romok és a felírások azonosításának. Septimius Severus íve derékig állt a földben, Antoninus és Faustina templomának oszlopait hónaljig takarta a homok és a dudva. A kép közepén, mint valamely, a pusztulást előidéző haragvó barbár istenség égnek meredő mutatóujja, állt Phocas oszlopa. A barbár és a keresztény isten — Girardi szerint a pusztítás és az önpusztítás megtestesítői — összefogtak a civilizátor lumenek, laresek, numenek elpusztítására, bekebelezésére. Ha az osztály nem is, a tizenhárom éves Lehel Adorján megjegyezte Cosmas és templomának, Maxentius bazilikájának helyét, a Curia épületét, melynek ősében a szenátus tanácskozott; beitta a Palatinus dombjainak satírozott körvonalait és magakadt a szeme a háttér és annak megfelelően a rajz legmagasabb pontján: a Colosseon. Az órának vége volt, Girardinak éppen arra volt még ideje, hogy megjegyezze: a nyolcszáz negyvenhetes földrengés törte ketté Flavius amphiteátrumát és a forum legtöbb templomát. Azelőtt és attól kezdve barbár és szent keresztények, pápák és kardinálisok egyaránt márvány és díszkőbányának használták a pogány római emlékeket. « Pogánynak nevezik őket », mondta Girardi a latin tanár, emfatikusan szíva egyet elefántcsont-szipkáján, « holott *pogányság* egy van: a szépség megrontása. » (Őmaga is tört kövek közt végezte szegény, Recsken, 1952-ben).

Mivel Lehel Adorjánnak eszébe sem ötlött, hogy a latin nyelvvel a tanárságon, a patikusságon és a medikusságon kívül bármi más épületes pályára lehetne lépni, olyanra, ahol az ember *hamar az élre törhet*, jó nyelvérzéke, a szép iránti kifinomult érzékenysége és jóapja határozott ellenzése az olasz nyelv és irodalom szakra sodorta. Csak félútig jutott a gondolattal mit kezd majd a diplomával amikor megszerzi. (Kételyei a sikert illetően nem voltak. Jelesen érett. Csupán nőügyei miatt nem kitünően.) Tanítani nem fog, az biztos. Tolmácskodni, fordítani? Másodrendű, szolgai foglalkozások. Muszájból megteszi, mint Bálint, a nagy, alföldi etnográfus, Apa egyik barátja, amikor félreállították. Ő regényeket fog írni, esszéket, a kultúrák őrségváltásáról, drámát Flaviusról. Esetleg filmforgatókönyvvel bízzák meg majd, miközben egymásután adogatják ki verseskötéteit. S ha nem? Ha nem sikerül az élre törnie? Érettségizőben, az irásbeli és a szóbeli között írta az alábbi verset.

S ha nem?

hát marokra fogom
saját magam,
s a meghökkent világ
arcába vágom.
Szétfröccsenek
mint a földi sár,
termőföld leszek.
Betelt hivatásom.

Termőföld? Vajjon mire gondolhatott a szegedi aszfalton felnőtt fiú? Talán anyja foltnyi konyhakertjére a kikövezett udvar alján. Talán a Gyevi Dada történeteiből kipárolgó trágyás szántóföldekre.

Az elsőosztályú gimnázium *mens sana in corpore sano* szellemének megfelelően a fiúkkal kipróbáltatták az

elérhető sportok dandárját. Általános rátermettségéből következően Lehel Adorján szinte minden testedzésben az átlagosnál jobban szerepelt. Az atlétika pályán futott, távolt ugrott, gerelyt vetett, a tornatermeben ügyes volt lólengésben, jó a korláton, lendületes a nyujtón, rugalmas a talajon. Focizás közben jól cselezett, kézilabdával pontosan célzott, kosárra ritka biztonsággal dobott, csontnélkül merítve meg a labdát a hálóban. Mégsem játszotta szívvel egyiket sem. Ösztönösen idegenkedett a piszoktól, a verejték és a mocsok pézsmaillatától, mely a meccsek után megült az öltözőkben. A birkózástól az elcsúfító kárfiolfülek miatt, az ökölvívástól a betört orrok, az agyrázkódás és az elmetompulás veszélye miatt idegenkedett. Maga sem tudta milyen erősen hatott rá apja egyik paciensének az esete akit az Országos Honvéd Bajnokság szegedi döntőjében, még a háború kezdetén, amikor a kiskatonák java az országon belül volt, úgy kiütöttek, hogy csak másnap tért magához és örökre félnéderes maradt. Igaz, leszerelték, megúszta a frontot, hajórakodó munkás lett a Tiszán. *No grazie.*

Börcsök a tornatanár az úszást minden sport elé helyezte. Kötöttizmú kis emberke volt, sohasem kvalitás úszó, de vízimádó, napolaj és Tiszai Strand rajongó, mellékfoglalkozásként a Szegedi Atlétikai Klub úszó és vizipóló szakosztályát, itt két csunya lányát, az ipariskolák, a gimnázium tanulóit, az egyetem minden hajlandó diákját, a zenede, a kereskedelmi, a felsőfokú leánynevelő intézet minden hajlandó növendék-, serdülő- és sudárbaszökkent lányát edzette. A kamaszlányok közül az okosabbak egy két évet szívesen eltöltöttek azzal, hogy a hosszakat róják fel s le, faltól-falig, hogy cserébe áramvonalas, víz és mozgásformálta testet kapjanak. Korábbi zölduborka formájuk az edzéstől kívánatosan megizmosodott és a megfelelő helyeken kitöltődött. Lehel kedvvel úszott, szerette a tisztaságot, a klór higiénikus

szagát — az orvosi szülőházban egyébként is hozzászokott ezekhez az illatokhoz, -a meszelt falakat. Inyére volt, hogy a legnagyobb hajrázások után a pulzus felmenése, a pillanatnyi oxigénhiány és a kipirultságon kívül semmi rossz utóhatást nem érzett. Az atlétikát az izzadtság a fotbalt a lerúgott boka kisérte. Élvezte a vizet, annak simogató lágyságát, a hőmérséklethez különösen gyorsan adaptálódott, szíve jól bírta a megerőltetést és a hajrák követelményeit. Edzett, szívvel lélekkel. Tizenöt volt amikor a helybeli fiúbajnokságon második lett. Az eredmény nem ösztökélte, a bajnokság « kihagyását » kudarcnak tekintette. Racionálisan felmérte a helyzetet. Legyőzője Katkó, minden délmagyarországi vizi szakember szerint kiugró tehetség volt, nem csupán *nagyon jó*, mint a vizen szépen fekvő, szorgalmas, technikás Lehel, hanem a felszinen parafaként lebegő, defintüdejű, kacsalábú, lapátkezű viziember. « Katkó mellet sohasem lehetnék válogatott », gondolta Lehel Adorján, és elkezdett spilázni. A szót Pestről, a labdákat, szakfüzeteket, bírói sípot, vizipóló kapukat is onnan, hajdani Testnevelési Főiskolás összeköttetései révén szerezte be Börcsök. Úttörő lelkesként a lányokat is biztatta a sportra, de saját magzatain kívül a többi bakfisba nem sikerült a lelkesedést átültetnie. Magyarország nem Hollandia, ahol a lányok ligában pólóznak. Ámde a fiúk! A vízben hamarabb elmosódnak azok a különbségek amelyek az ipariskolásokat a rivális gimnazistáktól a szárazföldön elválasztották. Szó sem volt arról, hogy egy iskolai vagy osztálykedvencet, mint a kézilabdások vagy a focisták « helyzetbe hozzanak », hogy mint a kereskedelmista halfsor a megyei ifi válogatottban, csak egymás között passzolgassanak. A víz alól felbukkanó szabad fej vonzotta a labdát, a mezőnyjátékosok között azonban — a régibb stílusu játékfelfogásnak megfelelően — *álló helyet* foglalt el az állóbekk és kiváltságos középsőt a center.

A játék stratégiáját és taktikai felépítését felismerve, Lehel Adorján rögvest a centerjátékhoz ragaszkodott. Nem is volt, alig lehetett volna riválisa Szegeden, később Délmagyarországon. Brilliáns labdakezelése, kiváló helyezkedése, remek taktikai érzéke, halálpontosan helyezett lövései hamar megbecsülést szereztek neki az ifi csapatban, s egy évvel később, amikor a « nagycsapat » középcsatára a májára kezdett panaszkodni (ismert vizilabdás baj, a vizalatti rugások és *abstószok* következménye) Lehelt állították a helyébe.

Börcsök az akarat, a teljesítmény fanatikusa volt, Lehel már gyereknek is a kitünés, kiválás rajongója, — jól egymásra leltek. Kivételes szellemi képességeivel Lehel Adorján könnyen kitünő rendű lehetett volna, a tanulás fontosságát, a tudás hatalmát ismerni vélte, de a sport azonnali sikerekkel kecsegtető bájának éppúgy nem tudott ellenállni, mint a lányok mosolygásának, s ha tudott volna sem akart. Amikor Lehel az uszodában a *svédcsavar* és a *pöccentés* technikáját tökéletesítgette, az érettségire kellett volna alaposabban felkészülnie. A túrák: Kecskemétre, Pécsre, Bajára, Mohácsra (« ezt a túrát Zápolya Jánosnak kelletet volna ilyen hamar megtennie 1526-ban », kommentálta keserűen a történelemtanár aki éleseszű tanítványának a jelesét féltette) kitöltötték az anyag kényelmes elhelyezésének idejét, s a jelest végül az éjjel nappali hajrá biztosította.

Esős időben kevesen látogatták a Tiszaparti Strandot, nők ugyancsak ritkán, a kabinosok, kabinosnők kulcsaikat csörgetve traccsoltak, unatkoztak a pénztárkioszk ámbitusán. Az egyik nőnek — bogárszemű, szénfekete hajú, teltidomú elvált asszony volt — talán negyediziglen cigány, aki egyhelyütt nem igen maradt meg pár hónapnál tovább, az a szokása alakult ki, hogy félüres napokon beült a női oldal egyik kabinjába, cigarettázott, és enyhén erotikus ponyvákat olvasott. Lehel Adorján, egy kora-

reggeli edzés után, az iskolába menés helyett fürdőköpenyben bemászott a szomszédos kabinba, a válaszfal deszkájából kinyomott egy facsomót és átdugott rajta a meglepett de meg cseppet sem rettent nőnek egy szivaralakúra csavart papírszeletet. Hogyne, szemeztek már előzőleg, a fiú elejtett megjegyzéseket tett, a nő, ha tehette, úgy ringott el az uszoda szélén, a vizet éppen méregető vagy a fecskenadrágjának zsinorját a köpenye alatt megoldani készülő fiú előtt, hogy combjával érintse, vagy fenekével súrolja annak a testét. A fidibusz-üzeneten ez állott: « Itt vagyok a szomszéd kabinban és nem tudom megoldani a fecském zsinorját; segítsen Borikám, Lehel. » Az asszony szeme megcsillant a foga is kivillant, a facsomó nelyén támadt lukon csókot küldött, s megérezvén a fiú leheletének melegét, átdugta hegyes, forró síkos nyelvét. Igy köszöntött be a testi szerelem a fiú életének tizenhatodik esztendejében.

Bori öccse tiszai hajós volt, Szeged fölött az agyagpartnál rakodtak ki uszályából sódert, a vontató hetekre eltünt, az uszály félüresen rostokolt, lehorgonyozva, kikötve, a parti fecskék odujaitól ementáli sajtszerűre lyuggatott parttal hosszú szál deszka kötötte össze. Az öccs hol ott volt. hol nem, Bori bejáratos volt, megszerezte a kulcsot és odavitte a fiút hetente (nomeg egyéb férfinépet a közbeeső napokon.) Adorjánnak e tanonckodás pár atyai pofon elszenvedésébe került, « az esti edzés utáni elmaradásért ». Börcsök mérgét azonban jobban respektálta. Az lekapta tíz körméről, mert a reggeli edzésekről elkésett, a hosszakat ellazsálta, a víztaposás során nem tudott derékig kiemelkedni a vízből és több hosszat zuhanyozott mint úszott. A megoldásokat az élet hozza. Borit munkakerülésért kirúgták a strandról, Lehel még kereste a Tiszaparton, de az uszály is felszedte a horgonyát — elúszott a kéjtanya. A fiú ismét kedvvel tanult, rámenősen edzett, az évad végére ő lett a helybeli

gólkirály és *jó előmeneteléért a történelmi ismeretekben* könyvjutalmat kapott. *Benvenuto Cellini élete,* azaz önéletírása renaissance figurákkal töltötte meg számára a latin órákról megismert Rómát, a régi dicső férfiak és az alávaló latrok között opportunista csibészekkel népesítette be Itáliát, harácsolókkal, orgyilkosokkal, hencegő kevély, pénz beszél kutya ugat emberekkel; hitet hitszegésre használókkal a világ többi részén. Cellini úgy cserélte gazdáit, velük együtt lojalitását, meggyőződését, mint gazdag ember a kabátjait. « Machiavelli kortársa volt », magyarázta Girardi, « abban a korban élt, amikor az olasz zsurnaliszták fejedelme Aretino Péter nyíltan revolverezte a pöffeszkedő hercegeket botránykrónikáik felfedésével, amikor az erélyesnek tudott II. Gyula pápa mellékesen családapa is volt, amikor gyermekeket öltöztettek bíborba kardinálisként, s a pestis, a kolera, a torokgyík több életet oltott ki mint a fegyverek. A higiénia fogalma nem létezett. » Lehel Adorján tehát vágyálmaiban nem a reneszánsz hanem az antik Rómába kívánkozott vissza.

Érettségi után Pestre utazott. A MÁVAG vizilabda csapatába került centernek, Múzeum körúti gólyavárba olasz szakos gólyának. A körorvos morogva, szitkozódva engedte el fiát, az újólag csináltatott ruhát kifizette, segélypénzt nem adott, azt Anya dugdosta — Apa szemethunyó tudtával — gyakrabban, mint arra szüksége lett volna egyetlen fiának; élelmiszer csomagok, általa varrt ingek, alsónadrágok utaztak Szegedről Budapestre, addig ameddig Lehel elkezdte maga varratni fehérneműjét. A Rózsadomb egyik mellékutcájában lakott, a Venyige utcában, Börcsök unokaöcsének, egy Testnevelési Főiskolás öttusázónak a társaságában. Egy földszinti szobát osztottak meg, ennek bérét Lehel az egyesületből kapott « ösztöndijból » fedezte. A MÁVAG az NB I. alsó vége és a BUDAPEST I. osztály eleje közt lebegett,

pendlizve, két évenként helyet cserélve. A technikás vidéki csatár vérátömlesztést jelentett számukra. Immáron biztosan tartották az NB I alulról a harmadik helyét. Börcsök és a MÁVAG edzője évfolyamtársak, pajtások és komák voltak, a pesti csapat évente Szegedre látogatott, nemcsak akkor amikor Szeged, egy látogatóév erejéig föltornászta magát az élosztályba. A csapattal hazautazó Lehel, fényes sztár a terebélyes sárfészekben, pózolt és feszített az otthoni uszodában, szórta a gólokat mint a csillagszóró a szikrát, a meccs előtt autogrammot osztogatott, a meccs után anyját is fölkereste. Apjával köszöntek egymásnak. Az öreg mintha megenyhült, megöregedett volna. Lehel nővére — a túrát úgy időzítették — akkoriban ment férjhez. A kéttornyú katedrális egyik mellék-kápolnájában volt az esküvő, *Lehel Margit ápolónő* Mecseki János ifjú pécsi állatorvos ígértek egymásnak örök hűséget. (*Margit*, jegyezte meg csapattársainak Lehel Adorján, *ezt be is fogja tartani.*) A nővére volt az egyetlen lény akit Adorján fenntartás nélkül szeretett. Külsőleg hasonlítottak egymásra. Margit külsejét durvább vésővel véste ki a természet. Formás, erős, kisportolt testén — Margit sokat és szenvedélyesen lovagolt —, hosszúkás fej ült, egészséges ám nagyméretű fogakkal, ceruzavékony, kissé madárcsőrszerű orral. Az arcán és a szem körül apró, vörhenyes szeplők, a haja szakasztott az öccséjé. A menyasszonyi fátyol alól, tiszta, nagy és gyönyörűen formált szemei boldog, meleg mosollyal világítottak vőlegényére (mialatt a testvér szempár hideg fénnyel mustrált minden jelenlevőt) egy magas, szemüveges, barna fiatalemberre, és villantak szeretettel, a konfetti esőt szóró pólósok között, öccsére. Adorján elemében volt; összeismerkedett sógorának Árpád nevű öccsével, az sorbaálltotta a lódoktorokat, ő a pólósokat, föltartott labdákkal és lovaknak méretezett injekcióstűkkel diadalívet rögtönöztek a katedrális bejárata előtt a

fényképészek keresztтüzében ellejtő párnak. Anya sírt, előírásszerűen, Apa mosolygott, vitték és vették kedvenc magzatát, egyetlen lányát, szépen, jól és tisztességesen, az állatorvosok egybundából kerülnek ki az orvosokkal, az ápolónők varrják rá arra a gombokat. Margit foglalkozásával az apja kedvét kereste, kórházi szabad idejét eddig a pusztai lóállomáson töltötte, ahol csutakolta, gyakorlatoztatta a lovakat és csakhamar beleszeretett a fiatal állatorvosba.

Adorján nézte a násznépet, a templom lépcsejének tetejéről Szeged díszterét, a mellszobrok idelátszó sokaságát az egyetem árkádjai alatt, a cívis házak tetőit, a burger bölcseség építette egyenes utcákat, a tornyok árnyékát a kövön, melyek a földönfekve a levegőben, elcsúcsosodtak. Át tudta lépni a keresztet. « Ritus », gondolta szájbiggyesztve, « egy elkorhadt ideológia üres ceremóniája. Ha felmagasodom, térdig sem és nekem ez a templomtorony! »

« Répa, retek, repülő
korán reggel
ritkán rikkant a tüdő! »

A harsány hangra Lehel mint a keljfeljancsi ült fel az ágyában, egyszeriben *itt* volt a római palota erkélyén és teljes koncentrációval nézett az előtte álló, magakorabeli, csontos fiatalemberre.

« Mecseki Árpád lépjen le. » Aztán: « Mi ujság, sógor? »

A Tebaldi sétányon és a Sixtus hídon hazafelé igyekvők dudazaja füstként kígyózott fel a teraszra. Az Angyalvár irányában a Tiberis felett repülő berregett, az váltotta ki a bariton-tenorból a zsenge rímet. A római valóság belerobbant Lehel tudatába, izgő-mozgő szobatársának szőrös kezével, kántálásának éles hanglejtésé-

vel mely letépte agyáról a félálom fátylát. Előtte gesztikulált Árpád csontos keze, ágált érces hangja. Az élő világ. Az éberség első, szimultán érzékeléssel megáldott pillanatát a pálmaillattal vegyülő benzinbűz, a nap vére a hegy, a repülő felhőcsíkja a víz fölött és az ágyalatti nesz elcsitulásának konstatálása töltötte meg. Néha a plusz és minusz együttlétező felfogására is képesek vagyunk.

« Elment az eszed! », csattant vidáman a sógor kartácserejű hangja, mint amikor, pár éve, bátyja esküvőjén emelte, ürítette vele együtt hetvenegynehány násznép, a dómtér sarkából nyíló első utcában kibérelt étteremben, poharát az ifjú párra.

« Mit tudhat egy énekes a teremtő gondolkodás folyamatairól? Nézd! », bronzkarjával Lehel a hegytetőn álló, ajkát a Vatikán felé megvetően biggyesztő Garibaldi lovasszobrára mutatott. « Fölötte tömegesen, tízezrével zsinatolnak a madarak, s ő, habár kőbe s bronzba zárva: gondolkodik... »

« A madarak halhatatlanságán! », dobta be a klisét Mecseki Árpád, a félművelt emberek schlagfertig biztonságával. Még folytatta is, a komoly agymunkát sem nem igénylő, sem nem tűrő kereplést: « Azon tünődik seregély-e vagy csiricsóka az a milliom madár ott. Hát ne töprengj, megmondom én seregélyek. A csókák tornyokban laknak, nagyobbak, szebben repülnek. A seregélyt meg lehet tanítani emberi szóra. Nem érti, de mondja, a szelídített háziseregély. A szomszédban is volt egy, Kislakon, a Mecsek tövében. »

« Te rigómadárfej » csóválta a fejét Lehel, és szorosabban vonta össze mellén a köpenyt. *Giuseppe* azon morfondírozik, leszálljon-e a hegyoromról bevenni a Vatikánt, kizavarva onnan a nagy varjút Pio Nono-t, mondván neki: *mehetsz Isten hírével*; avagy várjon-e még, amikorra jobban megérnek az idők? »

Az ágyalatti két egér, kihasználva a hangszünetet, otthagyta a fapapucs védelmét és hirtelen salvóval a túlsó sarki fadézsában álló kaktusz felé igyekezett. Árpád megpillantotta a két megrémült rágcsálót s teljes hosszában, mint valami futbalkapus a villámgyors tizenegyesre, a két kis állatra vetődött. Azok irányt változtatva az ellenkező sarokba spuriztak.

Lehel nevetett. Finom melankóliájának belső páráját teljesen szétfújta sógora esetlensége. Majdnem egyidősek voltak, de Árpád — sovány, dúshajú, barna fiatalember — szinte kamasznak hatott mellette. Lehel óvatosan lehajolt és előhalászta az ágy alól mindkét papucsát. « Kocogtasd meg az egerek menedékét », mutatott az innenső sarokra. Árpád megtaszította spiccével a pálmatartót. A két egér libasorban rohant elő a fal mellett, mint a kibombázott óvóhelyről új bunkert keresők, légitámadás idején. Csattant a papucs — egy tetem — repült a második: halálos sérülés, csak agyon kellett lapítani a rángó kis testet. (Elbánunk az egerekkel, mint a bombák a védtelen civilekkel; mint a nagyhatalmak a kártékony kis népekkel.)

Árpád elismeréssel nézett a rokonára. (A gyors gyilkosság félelemmel vegyült elismerést vált ki sokakból.) Aztán elhúzta széles száját, hosszú fogai kiviláglottak, majd nyelve púpja és vereslő torka mögül repesztő hangok törtek elő:

«Fel torreádor, öld meg a bikát,
Annak is aaaa legnagyobbikát! »

A belcantót még gyakorolni kell, vélték mind a ketten a teraszon és egy emelettel lejjebb a hazatérő lányok. Két kollegina is akadt közöttük. A magabiztosabb, Tárkányi Csilla mezzosoprano kihajolt az ablakon, szemmel elcsípni a fölötte szólózó kivánt alakját, de nem

látott mást, az ég irányában, mint a vadszőlővel befutott eszményi fedélpárkányt és a lila tinták szineit kölcsönző égboltozatot. A tenor-bariton, a majdan mindenekre képes, regisztereket pásztázó hanghatalom, még nélkülözött minden simaságot, kellemet és felsőbbfokú technikát. Mecseki Árpád a pécsi bányászkórusban volt szólista 1956 októberéig, a bányász vállalatnál napközben irodakukac és lelkében már akkor is: a Covent Garden vendégénekese és a milánói Scala rezidens tagja. Tárkányi Csilla apróbb szerepeket kapott már a Fővárosi Operaházban, mint a társulat kezdő tagja. Az Éj Királynőjének legfiatalabb udvarhölgyét énekelte a Varázsfuvolában — ez lévén félbeszakadt pesti karrierjének zenitje — felfigyeltek rá a zenekritikusok (számszerint kettő; az egyik udvarolni szeretett volna) és Tóth igazgató a premier után rámosolygott a folyosón. Csilla tehát először megfontolás tárgyává tette Carmen belépőjét, majd elállt tőle, de Escamilio újra és újra ismételte az áriát, csábítóbban és varázslatosabban — Csilla így hitte — noha tagadhatatlanul kakasosan. A mezzosoprano a hanghoz társította az énekes bogárszemét, karcsú alakját, egyszóval Csilla levetette a pruszlikját, oldalvást fölfarolt az ablakpárkányra és megeresztette Carmen belépőjét.

Az énekszót egy emelettel lejjebb ugyanúgy lehetett hallani mint egy emlettel feljebb; a fiatal papok kissé belezavarodtak az angelusba, de összeszvedvén magukat becsukták az ablakot és folytatták az imádkozást. Az épület túlsó szárnyában nyitvamaradtak az ablakok, Belső Kató az ablakában a kisasztalánál ülve majdnem mindent hallott, bár semmit meg nem értett, mert életében nem járt operában, jóllehet varrás, hímzés, csipkeverés közben a rádiógombokat rendszerint a muzsika vagy énekszóig csavargatta.

Lehel felöltözött és a W.C.-re ment. Különös, gondolta, a modern alkalmatosságot lehúzva, hogy erre a

nagy palotára csupán két illemhelyet — és egy fürdőszobát sem — tervezett lángeszű építésze. Minden mellékhelység későbbi adalék. A grófok lábastálakban mosakodtak, ülőkádakba merték nekik a szolgák a vizet negyedévenként egyszer; az ágyuk alatt éjjeliedény szunnyadt. Kedves szokás volt a barokkban is, a renaissance-tól örökölték, (a középkoron át az antik Rómáig ért a szokás) hogy a nemkivánatos udvarlónak, éjjeli szerenádosnak, a fejére borították a kübli tartalmát zaklatott őranyák. *Occupational hazard of the trubadour.*

Lehel kabátzsebébe tette a naplóját. A lapos, nagyalakú, keményfedelű noteszben több volt a szkeccs, terv, jegyzet, aforizma, mint a folyamatos írás. Kipihenten, jó erőben és pénztelenül, most a fedeles könyvecske lapozgatása közben egyre erősebben tört rá a nőhiány. Erősebben mint bármikor kamaszkora óta. *Difficile est longum subito deponare* amorem — írta le Catullus szavait, és sokkal inkább a földi, mint az égi szerelemre gondolt.

Fölmerült előtte ápolt szeretőjének tejfehér bőre, enyhe francia parfőmjének illata, mely keveredett a *fedett* klórszagával, a lelátón ülők hajába is belekapaszkodik ez a tisztaszag, látta hosszúkás, piros körmeit amint az ő fürdőköpenyét tartotta, hogy ő a meccs, vagy a tréning után gőzölgő testtel rögvest a frotír lehűtő, száraz simogatásába temetkezhessék, hallotta a lány biztató fuvolahangját a tribünről, észrevette barna szandáljából kikandikáló formás lábujjait, érezte telt vádliját, vacsora közben az asztal alatt, bársonyos bőrét maga mellett az ágyban — a koma ilyenkor megállapodás szerint távol maradt — ujjbegyei bizseregve, emlékezve kivánták Linda apró, hegyes, rózsaszínű mellbimbóit, mely mint a virág nyílott, telt mellének enyhén elomló halmán. Miért hagyta ott? Ismét fölmerül benne a kérdés, holott a választ megformálta már maga számára

a túra előtt. A lány, amikor Lehel Adorján az államvizsgát letéve állásba jutott, nem kritikusnak, sem diplomatának, mégycsak fordítónak-tolmácsnak sem kellett, azaz a HUNYADI Sportegylet összeköttetései révén tanfelügyelő lett, szóval ekkor, a szőke lenhajú, teltkarcsú, nem túl okos Linda megkérte a kezét: « Házasodjunk össze Dódi », sóhajtott egy jó szeretkezés után.

Lehel mosolygott, a házasság meg sem fordult az agyában. Mosott, vasalt, cipőt fényesre pucolt, takarított egyedül, kis konyhafülkéjében főzögetett, gombát tojással, rántottát, temérdek teát; egyébként a HUNYADI étkezdéjében evett, az egyesülettől kapott jegyre vacsorát, s ha igényelte ebédet is. Csak az az egyetlenegy dolog tette a nőt elengedhetetlenül szükségessé. Ám nem jobb-e egy bérgyilkos, mint egy majomszerelmű nő kezébe kerülni? A házasság az ember szellemi szabaditejének kiigénylése. A nők, legalábbis a jó, kivánatos, ágybavaló nők nem szellemi lények, akikkel az ember szívesen megosztaná, az asztalát, az iróasztalát nap mint nap, a nők macskák, esetleg madarak, legjobb esetben hallgatag, kevésbődülésű tehenek. Lehel tehát nem felelt szeretője kérdés-felszólítására, csak ölébe vonta a szerelemtől lanolin illatú lányt (ó, a nők, ha szeretnek, biztató szagokat árasztanak és minden gesztust biztatásnak vesznek) és eltűrte, még egy esztendőn át, Linda csicsergését a gyüjtendő butorról, a végleges összeköltözésről. Lehel volt évfolyamtársa elköltözött, így tanfelügyelő szobaurrá lépett elő Budán, a lány egyre gyakortabban töltötte nála az éjszakát, s vele a nappal összeilleszthető részeit. Jól kezelte a fényképezőgépet, a HUNYADI-ban való centersége kezdetétől rendszeresen felvételeket készített róla. Ő készítette és kereteztette be a bajnokságot nyert csapatnak azt a felsorakozását, melyet Lehel, mint az egyetlen képet, sportzsákjában magával hozott Pestről. A lány várta vissza a túráról, miként apja, anyja is, a

nővérének írt Pécsre álnéven, hetekkel később, amikor átutazott Velencén.

Fiumében a hatóságoktól vonatjegyet kapott Latináig — vallatása nemsoká tartott, az olasz határőrtiszt hamar átadta őt békés rendőröknek — az őrszobán várt egy kicsit, mert ebéd idő volt, cellában aludt, jobb híjján, a fejesek elfogadták menedékjog kérelmét, s megállt Velencében.

Napoleon 1797-ben Campoformio után visszaadta Velencét Ausztriának, cserébe a többi olasz tartományért. Lehel végignézett a Canale Grande ringó hajóin, a Doge palota kőcsipkéin, a Szent György sziget kupolás templomán, a lagunában rostokoló kirándulóhajókon, a lefátyolozott gondolákon melyek fölött kék-fehérre szakadt felhők úsztak, végigcsodálkozott Sansovino könyvtárépületén, a kolompoló mórokon, a bizánci Szent Márk templom fölé röppent négy bronz-pegazuson, egy fehérszalagos pincsikutyán mit fagylalttal etetett egy copfos kislány a piazetta közepén, és megállapította, hogy *Napoleon balga volt.*

S a megállapításnak külön, pezsgő örömet adott, hogy Lehel Adorján szabad volt.

Miért nem adtak vele rendőrt, kisérőt? Talán, mert más menekülttől eltérően Lehel jól beszélt olaszul és egy lepedőnagyságú tízezerlírással büszkélkedhetett. Ebből futotta a szállodára, az Albergo San Michele-ben lakott, ahol csipték a poloskák, viszont az ablaka a viziúton álló Palazzo Drago quattrocento homlokzatára nyílott; jutott a pénzből még egy pizza marinarára az Accademia mellett egy olajos bárban, egy éjjeli pillangóra, akit a vasutállomás márványlépcsőin csípett fel — Venus and Venice are great queens in their degree — maradt fagylaltra, mert az őszi este meleg volt, a tengerpart szélcsendes, csirrent-csuppant a lóvéból a Corriera della Sera és a Tempo egy-egy számára (Lehel már otthonról, többhetes

példányokból ismerte e publikációkat) egy Carducci kötetre, mely lévén egykori szakdolgozatának tárgya, nem maradhatott 100 liráért a Piazza Goldoni sarkán fölvert könyvsátor asztalán, egy új ingre, alsónadrágra, pár toilette cikkre. Még maradt a zsebében némi dohány.

Latinában pontosan négy napig tartózkodott. (Voltak olyanok, akik négy évnél is tovább, sőt olyanok is, akik permanens existenciára rendezkedtek be a menekült táborban. « Az impermanencia permanenciája. »)

A NAPOLI klubcsapatának vizipoló trénere — telefonhívásnak engedelmeskedve — csaknem azonnal kiváltotta Lehelt, munkát szerzett neki, cukorkát kellett csomagolnia a Posilippo tövében, egy aránylag modern, hatvan emberrel dolgozó üzemben. A gyáracska Signor Caracalla, a pólótréner bátyjáé volt. A vizisportnak e jelentős mecénása Pesten is megfordult az elmult évben, mint az olasz csapat egyik kisérője. Lehel volt ekkor a nemhivatalos tolmács a sportuszodában, ott kapta meg, az utolsó napon, az edző telefonszámát. Tréfásan búcsúztak egymástól: « Arrivederci Napoli. » Signor Caracalla óhatatlanul hozzátette: « vedere Napoli e mori » Lehel élni akart, jobban élni. Ekkor fogamzott meg agyában konkrétan az olaszországi terv.

Ami azt illeti, hát várhatott volna... de ki láthatta előre az októberi kapunyitást, amikor még a kerítést is bedöntik? Ha szeretője kinyomozná hol van — Lehel játszott a gondolattal — és utánajönne, az itteni asszonyhiányban új dimenzióban úgy is kijöhetne a lépés, hogy elvenné feleségül. Elhesegette magától a nőhiány és képzelet adta ötlet kelletlen konkluzióját. A nő akkor kell, *amikor kell*; egyébként kölönc az ember nyakán. Hogy mondta az agglegény Girardi? « Sem vele, sem nélküle, fiam. » Nem azért hagyta ott a *mézeskalácsházikót*, ahogyan magyar barátainak a nápolyi édességüzemet nevezte, hogy Rómában melósként, vigécként vagy utcai

árusként vegetáljon. Az élre törni! Használjuk intellektusunkat.

Az önbuzdításra mindég szükség volt, költők verseinek egyharmada önbuzdítás, ő sem lehet kivétel, most különösképpen nem. Az Olasz Úszószövetség határozatot hozott a nem talján állampolgárságú vizilabdások kizárására. A honosítás Itáliában évek, esetleg évtizedek kérdése. Ha nem játszhatott Lehel az olasz bajnokságban, melyben már félévet és húsz gólt leszurkolt, ha az olasz válogatott magyar edzője sem számíthat rá, az első vagy akár a második csapat összeállításánál, akkor a cukorkacsomagolásnak semmi teteje. Nápoly gyönyörű, de rothadó gyümölcs és halbélszagú város és Lehel kényes volt a szagokra; a nők olcsók, tetszetősek, de gyenge az egészségügyi ellenőrzés, a tripper, kankó könnyen beszerezhető; a NATO flottája az öböl környékén gyakorlatozik, de Lehel inkább olvasott mintsem beszélt angolul, az amerikaiak báljainak sok hasznát nem vehette.

Róma.

Önmagában is régi ambíció, régi szerelem. Mihez kezd ott majd? Hogy veti meg a lábát? A két félre szakadt « internátust » a magyar tréner ajánlotta. Signor Caracalla szerezte — nagy kéztördelés, vállveregetés, fejcsóválás után — római összeköttetési révén, a szerény segélypénzt. Az első kis összeget. Ingyen étkezés, lakás kiegészítővel már lehetett vegetálni. Sógora jóvoltából, aki rendszeresen járt oda, Lehel is fölfedezte, hogy a Szentlélek Kórházhoz tartozó véradó központban félliter vérért háromezer lírát fizetnek. Hetente kétszer lejárt a Foro Italico vörösre vakolt uszodájába és magánúton tanította Signora Minelli két fiacskáját úszni, azaz jobban úszni. Signora Minelli a Caracalla fivérek római huga volt, egy « szalon »-nak nevezett női szabóság teljhatalmú tulajdonosnője a Corso Vittorio Emmanuele-n.

Nőre kell szert tennie, töprengett Lehel, nőre, nem

nem elhájasodott nősténytyúkára, mert Signora Minelli alakja, fekete bajusz-szálakkal megtüzdelt felső ajka és rekedtes hangja fókára emlékeztette.

Az elhatározás és a tett között az ismeretlen eshetőségek ingoványa rejlik; nem tudjuk melyik a helyes lépés, melyik vezet az ingovány felé, elfog a kétkedés, részben elhatározásunkat részben az idáig vezető út helyességét illetően. (Per le cose dubbiose altri s'avanza, come spesso indarno si sospira — az ember gyakran kétesért tusázik, gyakran meg csak sóhajtozik hiába, írta Petrarca, mielőtt költővé koronázták volna.) Lehel nem kívánkozott vissza a megtorlás korszakának honába, de óhatatlanul csábosnak tűnt előtte volt tanfelügyelői állása, melyet, mint kilátástalant, odahagyott. Felmérte az ő politikamentes lényének teljes karrier-kilátástalanságát otthon és nem látta a sikerhez vezető utat, még az úthoz vezető ösvényt sem, idekint.

Az első ötlet, hogy pólóval sportkörökben bevágódik s onnan továbbtornássza magát, először a sportújságírás, később az általános publicisztika, végül az irodalmi zsurnalisztika felé — kátyuba fulladt. Jó és folyékony olaszsága — az egyetemen olaszul folyt a tanítás java — végtére is pesti olasz volt, mely nélkülözte az eleven, a közösségben pergetett nyelv modern kifejezéseit. A római dialektust a romanacciot egyáltalán nem ismerte, ha levelet kellett fogalmaznia Dante és Boccaccio, jobb esetben Leopardi, Carducci fordulatai szökkentek elő tollából (ezekkel tömték az egyetemen) s a címzett derült. A nyelvtanulásban segített a televízió, figyelte ezért késő esténként, vacsora után, fülelt a hírekre, figyelte a régi filmeket és a riportokra erősen koncentrált. Most is oda készült, bár még vacsora előtt, televíziózni a Piazza Pellegrini sarkán álló kisvendéglőbe.

Vargabetűvel ment a Pellegrinohoz, útbaejtve a francia követség székházát a Palazzo Farnese-t. Leült vele

szemben a kút kávájára, egy cigarettaszünet erejéig, holott nem cigarettázott, csupán a szökőkút kristálytiszta, gyöngyöző vizét paskolta. Az utolérhetetlen világítótechnikával a nappali fénynél méltóságteljesebbé varázsolt épület, mint minden arányos szépség, rabulejtette. Tosca és Scarpia párbajának díszlete. Aligha születhetett volna más földön ez a hamis, pátosszal teli, és csudálatos műfaj, mint Olaszországan, aligha születhetett volna három vetélkedő építész keze alatt szebb palota másutt, mint Itáliában. (Aligha kendőzött volna annyi kopott szegénységet másutt Európában a fényes palota tőszomszédságában a sötétség, mint Rómában.)

A Piazza dei Pellegrini egyik sarkán barokk templom állt, a másikon csupaszfalú, rácsos ablakú kifőzde. Lehel néma undorral figyelte a kőlépcsőn lefelé tántorgó emberiség, két egymást támogató, rongyokba bugyolált tagját. A kifőzde a koldusok konyhája volt, hol fillérekért — pár líráért — levest kaptak a nyomorultak vagy spaghettit. Belül salétrom virágzott a falakon, melyeket tán Mussolini festetett ki utoljára, miniszterelnökségének első évében. A hodályszerű helység végében levitézlett hajószakácsok főzték vaskondérokban az ételt. A hosszú asztalok mellet lócán ültek a szegények. *Preti, poveri, pulci,* jutott eszébe Lehelnek Belli kifejezése, ahogy — ellenállhatatlan kíváncsiságtól hajtva, és undorán erőt véve — az ajtón belépett. Pedig csak szegények ültek itt, és ruharáncaikban nyilván bolhák, tetvek. Pap egy sem volt. A csavargók, lecsúszottak, leszázalékoltak, csendes bolondok a hosszú téglalap alakú asztal körül ültek, kanalaikat s azoknak láncait csörgették. A láncok a kanalakat, villákat kötötték az asztalhoz, melyben, homorúra vájt és pléhvel kibélelt mélyedések szolgáltak tányérul. A nyomor relatív, állapította meg önmagában Lehel, s jobbkedvre derült. A szomszédos Pellegrino kocsmában, melyet a helybeli cipészek, kiskereskedők,

gyertyaöntők, templomszolgák és betévedt túristák látogattak, a televíziót egy magas polcra helyezték, jó magasra, hadd láthassa mindenki. Előtte, mint a moziban, feléfordított széksorok. A széket előtt az aszatalokon bor, csirkecsontok, kosárban szőlő, a fehér asztalon kenyérmorzsa és borfoltok, a székeken a tévét félszemmel figyelő s egyszersint zaját túlkiabálni igyekvő félszemmel figyelő beszélgetők.

« Signor Le-ell », a sasszemű padrone hangosan és nyájasan üdvözölte a belépőt. « Isten hozta, ilyen korán. »

Lehel cézári mozdulattal emelte föl a balkarját és kezefejével intett viszontüdvözlésül.

« Remélem itt vacsorázik », folytatta a padrone, törölve egyet olajos bajuszán. « Kagylós spaghettink van ma este- », csettintett nyelvével, és rögtön hozzátette: « Friss. A legfrisebb. »

Igen, itt a közeli piac, a *Fiore,* regisztrálta Lehel, most már szomorúan. Nem költheti pénzét egy előzetes vacsorára, lesz a házban étel, ami várja. « Meg vagyok híva vendégségbe máma is », szólt a vendéglősnek, sajnálkozással enyhén nazális hangjában. Szépen, tagoltan a vártnál kissé lassabban beszélt, mind magyarul, mind olaszul. « Egy étvágygerjesztőt kérek. »

A televízión a *Roma* és a *Lazio* futbalmeccset közvetítették. A vendégek hangosan biztatták csapatukat, gyakran tapsoltak, mintha a lelátókról néznék e helybeli derbit.

Lehel Adorján a campariját szopogatta.

II. CAMPO DE' FIORI

a.

Úgy neveltek, hogy ostromoljak
kínzó örömben is küzdjek tovább
s ha rakják már a máglyát szóljak
Brunó is győzte a tűz ostromát.

Tűz Tamás: Bruno

Belső Kató halat vásárolt korareggel a virágok terén. Karján fonott kosár, barna haja, először, két copfban kalimpál, aztán nagy hajtűkkel föltűzi azokat, olyan lesz a feje, hátulról, mint a fonott perec.

« Perecc? » kérdezi tőle egy érces férfihang, a márványlépcső kanyarulatánál, ahol kivarrott, kalocsai papucsaival éppen lefelé kopog. A lány megtorpant, megzavarodott. Nem ismerte az otthoni, városi szójátékokat sem a robogva közeledő, majd mellette hirtelen lefékező barna fiút, de ismerte a hangját, mely az ikerszárny felső ablakaiból bátran átszálldogált, bereppent, az ő emeletének, a *hivatalosok* épületrészének első emeleti hálószoba ablakain. Állt hát Kató, mint a cövek, megmerevedve, elfelejtette a hatósági utasítást, hogy « a disszidensekkel való megismerkedést el kell kerülni. » Árpád szélesen vigyorgott. Atlétatrikót viselt, fehér rövid nadrágot — mintha teniszezni indult volna — Jézus sarut, sarkig szőrös lábán bokafogó zoknit, és hogy a zavart, óvakodó szünetet kitöltse, Belmonte belépőjét dudolgatta a *Szöktetés a Szerájból.* A szimbólum éppoly véletlen volt, mint a tenisznadrág, Katónak egyébként sem fogta volna föl

szeme, műveltsége e másodlagos jelzéseket, apró gyöngyház fülét viszont ösztönösen hegyezte a belopakodó dallamra.

« Hova megy? », kérdezte Árpád.

« A piacra », felelte a lány, és szorosabban fogta jobbkezével gyöngyökkel kivarrt bugyellárisát. Már már kitört Árpádból a követelődző kérdés: *elkisérhetem?* de átsuhant agyán Lehel oktatása. *Ne törj rájuk. Ne csőstől rohanj a bázba. Mutasd ki először tetszésedet, hízelegj... Aztán hagyd, hogy ő tegyen egy tétova lépést...* « Be szép a papucsa kislány », mondta a fiú őszinte tetszéssel és hangtompítóval, mert éppen a hivatalos Ügyvivő csattogott le mellettük a lépcsőn.

« Magam terveztem a mintáit, magam varrtam ki azokat », lendítette meg barna, dundi, egészséges lábaszárát Kató.

« Népművész talán? »

« Annak mondtak Pesten. »

Árpád többször látta már Katót, messzebbről. Bár aprócska volt, a lány alakját nem lehetett nem észrevenni. Nem szégyelte, propagálta kerek kis testén a népviseletet. Hol hímzett fehér blúzt viselt, hol tarka szoknyát, hol kaláris volt a nyakán, meg pruszlik vasárnaponként, sátoros ünnepen párta is. Ez a viselet régesrég kiment a divatból a városokban, a falvakban is erősen megkopott; más faluról városba került lány lehántotta magáról a tájhoz kötő gúnyát, eltette, legfeljebb a népi tánccsoport számára vette elő. Belső Kató volt a kivétel. Árva lány lévén a nagyanyja meg az ángya nevelte. Édesszüleivel elsüllyedt Foktőnél a komp, Kató kislánykorában. Öregesen nevelték, régi szokások szerint, régi ruhákba öltöztették. Újra pénz se volt, igény se volt. Kató még iskoláskora előtt megtanult varrni, később hímezni és csipkét verni. Az ángyáék a helybeli piacra dolgoztak de

fővárosi fölvásárló is megvette tőlük a csipketerítőt, az üveges tánchoz illő pártát.

Katónak a konvenció szerint a kerten keresztül kellett volna közlekednie, Árpádnak a veretes kapun át, ám a fiú finoman megfogta a kosár szélét és az utcai kijárat felé irányította lépteiket. Mikor kiléptek, Kató megállt. Tudata elkésve fogta föl a tiltást, enyhén beleremegett. Mit nem szabad és hogyan. Otthon ez természetes volt. A legtöbb dolog tiltva volt. Észre sem vette, hogy NEM-SZABAD országban élt. Itt azonban furcsa volt a tiltások folytatása, mégsem megkérdőjelezhető. Akárhogyan is, nem szerette volna ext a fiút lerázni. Szép nagy barna szeme volt, becsületes. Zavarában belecsimpaszkodott a falból kiálló egyik vasgyűrűbe.

« Ez mire való, tudja? » buggyant ki a szó kerek száján.

Árpád statisztált egy-kétszer a Pécsi Operában; a szinpadi díszleteken látott hasonlót. « Régente », mondta a karikát felemelye s lukján keresztül a lányra nézett, « idekötötte a gróf a lovát.

« Istállóba is lehetett volna. Összepiszkíthatta a rostokoló csikó ezt a szép macskaköves utcát », kockáztatta meg Kató.

Árpád felszabadultan nevetett. Részvényei emelkedőben. Indító lépést tett, hogy a palazzo kettős áramkörétől messzebbre vonja a lányt. Mintha elkésett volna. A Rondini őrgrófok rezidenciájának termésköveihez, az Arenula felől hozzáragadt egy szürke kis kápolna, mint fecskefészek a királyi eresz alá. Kató átsétált az utca szélességét araszoló ív alatt és a kopott korintosi oszlopok között fölfedezett egy felírást. « HODIE MIHI, CRAS TIBI », tagolta. A sekrestye falára vésett apródombormű: Kaszás Halál, nem hagyott kétséget a latin mondás jelentése felől. Egymásra néztek. A halál gondo-

lata olyan messze volt tőlük, mint fürdőző gyerekektől a nyugdíj. Csak olyan jeleket fogunk fel, teszünk magunkévá, amelyek befogadására már előzőleg felkészültünk. Minden más tapasztalat tangenciális. Volt ott egy kút is, bamba lányarc köpte a vizet. Inkább azon nevettek.

« Mit vesz a piacon? »

« Halat. Beteg a szakácsunk, ma én főzöm az ebédet a mieinknek. »

Átvágtak a Giulián, végigmentek a Via dei Pettinari szűk járdáján — a lány a gyalogjárón csattogott, a fiú, lépteit lassítva, az úton cammogott — lekocogtak a Via Grottén és megérkeztek a kámzsás barát szobrához, virágok, sátorkarók és ponyvák, kézikocsik és színes lárma közepébe. Árpádban megragadt némi, a Látogatótól begyűjtött, információ. A szoborra mutatott:

« Barát volt, megégették. »

« Miért? », kérdezte kissé megrémülten a lány, kit öreg rokonai vallásosan neveltek, s ki a palota hivatalos szárnyából is rendszeresen eljárt a Sant'Andrea della Valle vagy az Il Gesu nyolcórás miséire. « Miért? »

« Nem egészen tudom », vallotta be Árpád. « Azt hiszem tiltott varázslással, kuruzslással foglalkozott, s valahogy rálépett a pápa vagy a főinkvizítor esetleg mindakettő nagylábujjára. Azt mondják, mokányul viselkedett a máglyán. »

« Szegény », sóhajtott a lány, aki igen jólelkű és szelíd volt, el se tudta képzelni, hogy valaki megérdemelten lakoljon a bűneiért és a gyehennában bűnhődjék. Az ő elképzelt másvilágában csak mennyország és tisztítótüz létezett. (A szentekben is megvan a hajlam a privát eretnekségre — az okosabbja érvényt szerez neki, s az hittétellé válik.) A szobor talpazatát, ahol az aranybetűs, kissé megkopott írás díszelgett, félig eltakarta egy kosárba halmozott articsókahegy. Árpád, látván, hogy a lányt

érdekli az ügy, felhágott a talpazatra és kiszabadította a felírást. « GIORDANO BRUNO », betűzte Belső Katalin. « Bruno. Éppen így hívták a kutyánkat. »

Árpád az oldalát fogta úgy kacagott. A lány elmesélte a foktői komondor történetét. Kicserélték neveiket. Éveik számát. Árpád huszonöt mult, Kató húsz. Végül nekiláttak a halvásárlásnak.

Kató bizonytalanul nézte a síkos, duzzadt pókokra emlékeztető polipokat, a lavorokban fetrengő gonosz, fekete rákokat, a dülledtszemű. piros tengeri halakat, amelyek olyan rácos pontyokra emlékeztették, melyek előzőleg már lerészegedtek a vízben. Nem volt bizalma a pipaorrúakhoz, a tényérhasúakhoz, a karóalakúakhoz sem. Vett hát több kiló keszegformájú halat, az jó lesz sültkrumplival, paprikás lisztbe kisütve. Uborkasalátát készít hozzá. Árpád vett két narancsot, majd a Via Bisconen, a mozi és az ősi SOLE fogadó mentén megtalálták kivezető útjukat a Via Arenulára. Onnan, már jobban kilépve, mert a nap, erősödő tüzével a halak frissességét percről percre csökkentette, a Lungoteveréről közelítették meg a kertkaput. A lánynak volt kulcsa, s a külön-közlekedés természetellenes rítusa csak a kert közepén jutott eszükbe, hol a két kőszobor mellett virágbaborult a pálma.

* * *

b.

Ha van szived s egy inged, add el az inget Itáliáért.
Stendhal

A festők szombat reggelenként a Modern Szépművészeti Akadémiára jártak a Via Nazionáléra, kivéve Hlaváts Gézát, aki miniatúra-festőnek készült, s ilyenkor mesterét kereste fel a Via Babuino 34 ötödik emeletén lévő studiójában. Jegyzetfüzettel a hónuk alatt a festők együtt indultak a Tiberis parton le a zsinagógáig. Ezt Gusztáv, aki zsidónak született, leskiccelte puha szénnel; amíg a másik kettő fagylaltot evett, Szent Bartolomeus templomát nézte, az előttük elhaladó lányok lábát osztályozta. Guszti a rajzot sebtében le is kötötte. A Via di Teatro Marcellon folytatták a célsétát, császkálva, papírzacskókat rugdalva, német turistalányoknak *kisztihandot* köszönve. Hlaváts viselkedése eltért a másik két festő suhancos tempóitól; Hlaváts Géza tudat alatt jószülei feddő hangját hallotta, és illedelmes volt, mint egy békebeli úrifiú.

A húszon innen, a középiskolán túl, a tökéletes nyelvelsajátítás lehetőségeinek mesgyéjén, az öntehetségbe vetett remény korai zenitjén volt a három festő. Az előttük tornyosuló IRÓGÉPET, HABOSKRÉM TORTÁT, SZÖGLETES ELEFÁNTOT, Viktor Emánuel emlékművét, mindhárman simfelték. Nem ötlött eszükbe — hisz ma sincs kritikus, műtörténész, aki erre érzékeny lenne — hogy az emlékmű építészeinek, kora városatyáinak, fensőségesnek és harmonikusnak tűnt, s elkövetkezhet az « olasz viktoriánus kornak » egy olyan divatja, amikor ismét annak tűnhet. Gyurkát a Palazzo Venezia külseje izgatta, szeretett volna kopott, quattrocento erkélyéről egy Mussolini beszédet hallani, hátulról figyelve a tömegzsongító, hatalomittas duce szögletes fejét, és sze-

rette volna, négyszáz esztendővel annakelőtte Luca Pietroni ecsetvonásait figyelni, amint az, védőszentjének, Szent Györgynek lándzsás faszobrát és az egyfejű, hosszú fanyelvű derék sárkányt festi. A fiúk több hónap elteltével is csodálkozva nézték a flegma kifutóinasokat, kiknek mit sem mondott, hogy a Doria palotába vitték a bucikat, elbámultak a hófehérbe öltözött, kesztyűs, lakk öves, karmesterpálcás közlekedési rendőrön, aki a tér közepén állva napestig egy bágyadt pillantást sem vetett a Campidogliora, de megértették a majomnadrágos háromkerekű biciklistát, aki járművét a farkas ketrece előtt parkolta és diszkréten oldaltpisilte Michelangelo fenséges lépcsejét.

Hlaváts Géza is, mint mindannyian, Rómában tanult meg látni igazán. Ő is élvezte, távolból — és közelről — Marcus Aurelius lovasszobrát, Marcellus szinházát, ám valójában és bensőségesebben a részletek érdekelték. Amikor Bernini csavart oszlopait a Látogató a jeruzsálemi templom tartóoszlopával vetette össze, ő a bronzhullámok mentén a szabályos alakzatba rendezett méhekre lett figyelmes. Bár Gusztáv látta és Gyuri felvázolta ugyane vizit után, amint a Barberiniek barbár kőművesei a Pantheon kupolájáról feszegetik le a bronzlemezeket, hogy azokból oszlop formálódjék a két ikerzseni műhelyudvarán. Hlaváts Géza a Barberini méheket vetette papírra úgy, hogy szárnyukon tükröződött a kolonnád. E rajzsorozat láttán fogadta műhelyébe Gézát, mint késő tanítványt, az öreg Amadeo Lanza, a Babuino 34-ben. Az öreg stimulálta és feladatokkal látta el a szunnyadó miniatúra festőt. A Sistina oltárképén a füleket kellett tanulmányoznia, a Vincoli templom Mózes szobrán a szakáll elrendezését, és azt, hogyan formál az alsóajak alatt — közelebbről nézve — kecses tomport a márványszőrzet. Géza, amikor a Via Sistinán elérte a Spanyol tér magasságát, nyomban át akart vágni rajta, ám útját

állták a felbokrétázott, túristákra váró fogatok, másrészt a Spanyol lépcsőn vírító virágok megragadták, elrabolták figyelmét. A guggoló öregasszonyok, kisfiúk és életvidám suhancok violát, árvácskát, mezei csokrokat, rózsát, vörösszekfűt és liliomot árultak, de lehetett náluk selyemcukrot, pralinét és luftballont is kapni. Leander is volt. Meg júliusban bazsarózsa? Mire képes a talján föld, lugasai, virágoskertjei, melegházai, szélcsendes völgyei! Géza kedvelte a virágokat, édesanyja kiskertet tartott lakásuk minden zugában, meg a balkonon. Egy idős disztingvált úr a szomszédos sarokpalotából, fehér szekfűcsokrot vett, Géza mellett. Öltözködéséről, magánhangzó diftongusairól lerítt az angol. Az angol költő háza muzeumának gondozója volt. Minden hónapban friss virágot vett és vitt Keats sírjára a protestáns temetőbe, Cestius piramisa mellé.

A lépcső másik oldalán, amit lassú távolodással Géza végre elért, cserepes virág is akadt, verbéna meg fikusz, sőt — ezt jött tüzetesebben megnézni — vérvörös sziciliai ciklámen.

« Megvegyem magának? », szólt rá valaki fölülről, tíz lépcsővel feljebbről. Fölpillantva, Géza először a kéttornyú templomot látta, a Trinita del Montit, mely a Belvárosi templomra emlékeztette, de a templom nem beszélt. A lassú léptekkel lefelé ereszkedő, napszemüveges olajos-bőrű férfi igen. « Kérem, legyen a vendégem. Engedje meg, hogy felajánljam önnek a szicíliai ciklámeneket. »

Hlaváts Gézát úgy nevelték a szülei, hogy ilyen ajánlatot a legkedvezőbb esetben sem fogadhat el, jócsaládból való úrifiú. Szelíden rázta sötétszőke, finomvonalú fejét, udvariasan mosolygott, jóllehet nem látott az ajánlat mögé. A kedveskedni akaró férfi sötét nadrágot viselt, ördögbőr zakót és a balcsuklóján arany karperecet. Jobbkezén zöldköves gyűrű csillogott, melyet két ujjának

begyakorlott mozdulatával forgatott. Fekete napszemüvege beárnyékolta szemét, szemöldökét és szabadon hagyta francia akcentusát.

Géza biccentett elbúcsúzásul a fejével és megindult lefelé a lépcsőn a szárazon hápogó kagylós szökőkút és a várakozó fiakkerek irányában. A fekete jelenség, miként egy perzisztens csóka, a nyomába szegődött. « Ön rendkívül megnyerő, szép fiú, » duruzsolta. Tört olaszról gallos angolra váltott: « Beauty is truth and truth is beauty. » Géza szinte megörült egy idegenebb nyelv védelmi távolságának. « What do you want of me? », kérdezte.

A szemüveg lesétált az orrnyeregről, szarkalábak és szekundák összevisszaságát revelálva az idegen madárszeme körül. « Elkisérném... ha tudnám, hova megy. Mi több, lovas kocsiba ülhetnénk. Látta már Rómát hintóból? Lord Byron, sántasága miatt, csak így utazott. Egészen más a testek ringása, s velük együtt a kupolák, templomok, a házak, a szobák, az ágyaké... »

A naivitásnak is van határa. Ringó hintóból sem lehet ringó ágyakat látni. « Ne fáradjon. Gyalog megyek. Közeli célhoz. Várnak rám. Viszontlátásra. »

A francia feladta és araszolva, mint a hídra, ment fölfelé a virágok között a lépcsőn, hogy felvegye kedvenc posztját. Hlaváts Géza a Via Babuino gyalogjáróján szaporázta lépteit, félszemmel a Piazza del Popolo obeliszkjának szögét mérve a hátterül szolgáló diadalív hajlatához, félszemmel a festőkirakatokat nézegetve. A moziban *The bridge on the river Kwai*-t játszották, jó híre kelt már. de Gézát érdekelte is nem is; a könyvkirakatokban Moravia és Pratolini könyvei mellett William Faulknert és Borgest is fel lehetett fedezni és az ARTE MODERNA GROSS, amolyan félig képkereskedés, félig műterem, Victor Vasarély optikus szerkesztményeit mu-

togatta. A kiállított képek közül az előtérben egy koncentrikus szines köröket ábrázoló kompozíció zöld posztóval letakart oszlopon nyugodott. Az oszlop tetején — *ni*, lelkesedett Géza, ez a *Sopra Minerva szituáció fordítottja* — kicsiny onix elefánt, kámea nyereggel, nyergében címerpajzs vésettel. Ha lett volna pénze azonnal bemegy és megveszi az elefántot.

A mesterhez vezető lépcső, akár egy elefántcsont toronyban, az elnéptelenedés és elkeskenyedés iskolapéldája volt.

Az első emeleten inas tűnt fel és el, párnázott ajtók mögött, kezében ezüsttálcán porcelláncsészében gőzölgő aromás feketekávé. A másodikon gyerekek rajcsúroztak lefelé, a lépcsőkorláton utazva. A harmadikon ajtó nyílt, mögötte festett leányarc, a karikás szemek végigkísérték Géza elvonulását és fölfelé kapaszkodását a csigalépcső fordulóig. Ami lent márvánnyal kezdődött, fent fehérre festett vassal végződött. A lépcső legtetején mészkőszínű ajtó. Kadminvörös szája a levélszekrény. Két pávakék szeme a szemgolyók közepén kivájva, belülről kilátó üveggel kitöltve. Az ajtónak két füle volt, két szimmetrikusan elhelyezett rézkopogtató. A jobboldalin kocogta le Géza, morzejelekkel a nevét. Az ajtó nem nyílott: kitárult. Mögötte, első pillantásra senki. Selyemzsinor lóg a belső gombkilincsen. Ezt húzta meg a vászon jobb, majd bal feléről kilátszó tüskés ősz bajusz tulajdonosa, a Mester. A bajusz megjelenésének ritmikáját a festőszéken saját füttyszavára hajladozó őszember mozgása adta meg. Olymód festett mintha transzba lett volna. A kerengő dervisek és a hindu fakírok révén jólismert önszuggessziós lázban.

Géza ismerte a műterem tízparancsolatát. Nézni szabad, szólni nem. Leült hát a mindenes kürtőkemence mellé és nézte az öregember bőrzekés hátát. Az állványhoz erősített képen a Barberini palota Sebastiano del

Piombo képének az arcot felismerhetetlenségig lefátyolozó női fej mására lehetett ismerni. Ami az eredetin csak a nemes donna feketecsipkés fejkendője volt, az Lanza másolatán már minden hússzint elfedő csipkefátyol lett. A csipkék vonala, hullámzása, egymásbafonódása külön tanulmányt érdemelt volna, mint egy ünnepi keresztrejtvény. A hatást betetőzte a hölgy pajzsalakú kámea fülbevalója. A körömnyi éken, piros keretben fehér pólyák és aranyos címer oroszlán. Leone vésett ilyen címereket a Mediciek menyegzőire.

Géza hosszú várást saccolt. A falhoz erősített kötelet óvatosan kioldta csomójából, könyvespolcot eresztett le csigaszerkezet segítségével a mennyezetről s levette arról az *Arabeszkek* című fafedelű kódexet, melyet Lanza azévben írt és illuminált, amikor Picasso festette a Guernicát. Nyolc könyvekkel, kézirásos, képírásos kódexekkel telt polc lebegett a plafon alatt, a fregolira emlékeztető felvonó polcokon, mely megoldást a műterem véges méretei és a négy falát beborító képek, metszetek, pirinyó szobrok sokasága sajtolta ki Lanza inventív agyából. A kemence télen, (amikor a Tramontana nyirkos lehelete befúj a kürtőn, az erkélyre nyíló szimpla üvegajtó eresztékein) a melegedés ősi módját egyeztette a tégelyekben fémolvasztás, a grillen hús-sütés artisztikus és létfenntartó céljaival. Géza akárhányszor volt itt, nem tudott betelni a falakon függő különlegességekkel. *Az átváltozások* sorozat ovális képein egy-egy akvarell háttér közepén ceruzarajz állat állott. Unikorn, páva, karvaly, őz, jégmadár, albatrosz, medve. Minden képen egyetlenegy szem az állat homlokának közepén, mely az őz estében palaszürke, a pávánál cinóbervörös. Az albatrosz szeme matrózkék volt, a medvéé medvebarna. A falbaerősített rudakon vékony fém lemezekből acéldrótból készült kecses szobrocskák lógtak, pillangószárnyú tündérek, hosszúcsőrű kolibrik, tücskök, nemtők, Puck a Szentivá-

néji Álomból, és Ariel a Viharból. A fémlemez alakocskák a légáramlat legenyhébb fuvallatára táncolni kezdtek.

Lanza letette az ecsetet és hátrafordult. Géza tisztelettel megköszörülte a torkát, mint aki szeretne, de nem mer megszólalni. A Mester egy kis fémtepsibe nyers babkávét töltött, fölszította a tüzet, és pörkölni kezdta a kávét a roston, « Mutassa a vázlatfüzetét ». Lassan, a torka mélyéből beszélt, rekedten.

Géza mint mindenkor megilletődve és őszintén vonakodva nyújtotta át, a kötésmintákat tartalmazó rajzlapok együttesét. A Vatikáni könyvtár kincsei közé, a befolyást és főpapi összeköttetést nélkülöző diákot nem engedték be, ezért a jóval szegényebb *Nemzeti könyvtár* középkori imádságos könyveinek fedelét tanulmányozta a Mester megbízásából. Az akantuszlevelek, aranyliliomok, violinkulcsok, görög keresztek és tökindák után, magánszorgalomból, Géza két iniciálét is lemásolt, saját nevének kezdőbetűit, egy későközépkori Vulgátából mely az Urbinói hercegek számára készült. A H betű korlátjába farokkal csimpaszkodva cerkóf-majom hintázott, ördögpofa kuksolt a G padkáján, nyelvét öltögetve.

« A kicsi a szép », morogta a mester, mint ilyenkor mindég, hasonlóan a mantrájukat ismételgető indusokhoz. Magyarázta az ecsettartást, válogatta a finomabbnál finomabb, szinte csak kétszál szőrzetből összetapadó ecseteket, oktatta a színkeverést, a szemmérték tökéletesítését és szólt a harmóniáról. « Az egyetlen, ami igazán fontos. »

Géza bólogatott, technikai dolgokat kérdezett és lassan ráterelte a szót a *készülő képre*. Képírás közben nem volt szabad beszélni, féligkész képről igen. « Fel kell fedezni, fel kell mutatni a világnak újra Sebastiano del Piombot! Az egyetlen volt a könnyed és aranyos neoplatonisták századában, a legnagyobbak közül, aki meg merte festeni amit látott. Nézd meg Botticelli átszel-

lemült angyalpofáit, a kurtizánból angyallá minősült Vespucci kisasszonyt. Szőke. Nézd meg Rafaello térdeplő Mária Magdolnáját az Átváltozáson. Szőke. Nézd meg Luca Signorellitől Tizianoig a firenzei, velencei, ferrarai, római meg a mittudoménhonnani hölgyek hajkoronáit. Szőkék! Most nézz ki az ablakon — itt a messzelátóm — és számold meg öt perc alatt hány brunetta és hány bionda libeg el a studiónk alatt. »

Gézának ki kellett mennie a gukkerrel a teraszra, lehasalnia a korláthoz és figyelnie kellett a nők haját. Enyhén szégyelte magát. *Vén bolond Lanza,* dohogott tiszteletlenül. S az ő tündérei, festett, faragott, aggatott manói? Nekik szabad átlényegíteni a valóságot csak a renaissance festőknek nem? Az öt perc letelt, bejött az erkélyről. « Harminc fekete, hat szőke, három bekötött fejjel jött », mondta.

« A világosfejűek a Via Margutta romantikáját meglátogatni készülő amerikai meg német turisták », zárta le a témát a Mester. A következő hét anyaga (a festőakadémia időpocsékolás, ám csak csinálja azt is Géza) a Casanatense kézirattárának perzsa anyagából a lószerszámok lemásolása. Különös figyelemmel kisérje csattokat, forgókat és zablákat, a szittya hatást mutató ágbogas szarvasagancsokat, nemkülönben a lovak sörényét.

Kívülről, a közeli Pincio felől egy pukkanás megremegtette az ablakokat. A kelet felől beözönlő napfényben drótszálaikon táncraperdültek a fémlények, parázslani kezdett a tégelyben a cinóber-vörös és az alig takarított szoba porszemei vékony tüllfüggönyt húztak az állványon váró félkész donna porcellán füle elé. A Mester szőrrel keretezett cserepes ajkai összecsucsorodtak, ránckeretben lakó szemét végigpásztázta élettelenül is élő ivadékain és kirovátkolt arcán átfénylett valami fáradt, halvány mosoly. Mintha a gyerekei lennének, vélte Géza, úgy ragaszkodik az öreg minden teremtményéhez. Csupán barátok-

nak adott el képet, szobrot, hogy alkalomadtán viszontláthassa alkotásait. Családja nem volt, teremtményeivel népesítette be mindennapjait, ünnepeit egyaránt. A teremtés tránsza védte az egyedüllét hiénáitól.

Géza elhatározta, újból és újból, hogy belőle nem lesz magányos ordas. Talán már valahol, egy római líceumban, lehetőleg a jópolgári Parioli negyedben, ül a padban egy szénszemű, szénhajú, Piombo-ecsetre-való római diáklány, aki még tizenhat éves, álmodozik és kedveli a muzsikát, s akivel egyszer a sors rendezése folytán, tán éppen egy koncerten, esetleg egy képkiállításon összeakad. Lehet, hogy amíg ez megtörténik, s amíg Vénusz beáll az ő csillagképének égi fogatába, addig sok víz lefolyik a Teverén. Lehet, hogy előbb sok csatangolás, próba, érzelmi zsákutca vár rá. Végülis, az idők teljében, Gézából paterfamilias lesz.

C.

Io mi son giovinetta, e volentieri
M' allegro e canto en la stagion novella,
Merzè d'amore e de' dolci pensieri.

Giovanni Boccaccio

Mire a három lány, nem Édi, Médi, Hédi, ámbár daloskedvűek, élettől és reményektől duzzadóak, végigkopogott a Balestrarin és megállt a sarkán egy-egy eperfagylaltért, már két bókot learatott a pizzasütő szakácstól, kiérdemelt egy hosszú, elnyújtott pillantást egy káposztával megrakott kézikocsi matróztrikós húzójától, aki kocsijának rúdját játékosan keresztbeállította az úttesten. Azt, a falhoz húzódva, a frissen mosott, frissen vasalt nyáriruhák kedvéért ki kellett kerülni s ez idő alatt egy ordenáré hangos füttyöt egy tízéves kisfiú szájából meg kellett hallani. A gyerek egy harmadik emeleti ablakból hajolt ki s majdnem kiesett az erőlködéstől, hogy észrevegyék. Elérte.

A fagylalt eszményien jó volt, és gyümölcsillatú, a környék a Campo di Fiori piac délelőtti előrehaladott állapota miatt penetránsan büdös. A friss halak alatt régen elolvadtak a jégkockák, s most langyosódó vízben úsztak, az ütődött gyümölcsök rothadási folyamata felgyorsult a tér kövezetén, a hagymák, fokhagymák és póréhagymák versengve szaglották túl egymást és együttesen versenyre keltek a kismozi melleti vendéglő kiöntött mosogatóvizével. A lányokat ez alig zavarta; a fagylalttal végezvén — kistükör, ajakpirosító — beviharzottak az első a szemközti cipőboltba. A Via Giubbonari a római köznép cipővásártere. Tizennyolc cipőboltjában meglelhető minden fazon mely már éppen lekerült a Via Veneto kirakataiból, — nemde a nobilitás ízlését követte, levetett ruháiban járt máskor, másutt is a nép? A cipő itt

egy ötödébe kerül, s gyakorta nem áll ki sarkából a szög. A lányok úgy céloztak: oda vetődjenek be elsőnek ahol pirospántos félmagassarkú bőrszandál tündöklött a kirakatban. Jutka kapta Amerikában élő nagybátyjától a pénzesutalványt, mely ügyesen beosztva hovatovább kistafírozhat egy szerényebb lányt; Teri az elválaszthatatlan barátnő és erkölcsi támasz szerepét vállalta közös útjaikon. Ezeknek java egy kilóméter rádiuszban ölelte föl a Giulia környékét: ruhaáruház az Arenula sarkán, patinás patika a Largo di Torre Argentina romjaival szemközt a nyugati oldalon, (mely kirándulás során az ősi piactér romjain kölykedző macskákat meg lehetett etetni) pizzalakomák a Ponte Garibaldi « pesti hídfőjénél », válogatott olasz lovagokkal; hajnali misék a Gesu ragyogó, aranyba fürdő mennyboltja alatt, a Krisztus Jézus és Emánuel Viktor utak kereszteződésénél. Csilla, ha ráért, leereszkedve és anyáskodva velük tartott, megőrizve a nagyvilági nő, a már majdnem illetve a jövendőbeli primadonna divattanácsadói és izlésellenőri szerepét. Jutka szép lábára illett volna egy meggypiros szandálcipő, mindhárman egyetértettek ebben, de abban is, hallgatólagosan, hogy az ember nem startol rá az első dologra ami az útjába hull, hanem kipróbál minden kimeríthető alternatívát, hátha jobb, szebb és olcsóbb akad a lábbeli fronton. A válogatás l'art pour l'art élvezet — az elsőhöz mindég vissza lehet térni. A középkorú kereskedő mosolygott, s az üzlet felezőjén álló kisasztali váza virágból kiemelt három rózsát, melyeket egyenként, biztosító tűvel a lányok keblére igyekezett tűzni. Csilla hagyta, előrelépett, homorított, el is nyerte a legnagyobbat, bár a kereskedő megremegő ujjai hosszan babráltak a tűvel. « Hogy istenments meg ne szúrjam », vigyorgott. A rózsákról előzetesen lenyisszantotta a töviseket, a bimbó jutott széplábú Jutkának, Teri kapta a sárga rózsát. A második üzlet nem kecsegtetett semmi jóval,

a harmadik főleg papucsokra specializálódott: filc, fa és bőrpapucsok özönlötték el a kirakatot. A lányok elhatározták, hogy előbb a templom oldalán maradva lejárják az összes topánka-boltot, majd, ha úgy adódik, az utca végén U kanyarral visszatérnek a déli félen kiállított lábbelikhez. Egyelőre Teri olcsó, mutatós karkötőt pillantott meg egy ajándék boltban, Csilla a pultnál érte utol: «Drágábbat érdemelsz, drágám », szólt magyarul, hogy mások ne értsék, és váltig mosolygott a talján boltosra, aki viszont romanaccioban eresztett meg egy kiszólást. « A karperec akkor szép ha kapja az ember » — Csilla kezén megvillant a sajátja, aranyból. Teri engedelmesen kuncogott. A sarki bolt a nyár jegyében plasztik gyümölcsöket rakott kirakati szandáljaiba, így a választék gazdagabbnak látszott. A lányok libasorban masíroztak befele az üvegajtón. Mindhárom azonnal próbálni kezdett, Csilla keskeny aranyszandált, Teri bőrszandált, antik stílusút, császári ezüstpénznek ható pléh-érmével a rüsztjén, Jutka meggypiros sarkatlan sarut, indus maharánik kedvencét simogatta. A legjobbra felkészülve, a hat láb frissen mosva, hintőporozva, a hatvan köröm fényesre lakkozva indult utnak. A kereskedő kecskebőrt rakott meztelen talpaik alá, s felesége, megszimatolva a tripla zsákmányt, kihozta a bolt mélyéből, gyűszűnyi csészékben az újra melegített espresso kávét.

A templom tőszomszédságában egy növendék nyársfa gyér, és egy kókuszdióárus ernyős bódéjának vastagabb árnyékában egy padon sakkozott Vetter Elemér várományos gyógyszerész Koczkás János volt és leendő orvostanhallgatóval. Vetter budai volt, Koczkás pesti, Vetter ősrégi patikus családból származott, a kalaposkirály, II. József török hadjáratában volt ükének üke tábori gyógyszerész. Vetter ennélfogva előszeretettel fütyölgette a török indulót, kissé hamisan, mert botfüle volt, és a *Szöktetés a szerájból* Ozminjának vérszomjas dalát.

Koczkás János apja vásáros csodadoktor volt, néhai nagyapja hályogkovács, s ő eltökélte magában, hogy megszerzi a *mesterlevelet* (így nevezte az orvosi diplomát) ha kell tűzön-vízen át. Jó keze volt, ügyes. Mindenre célszerűen használható. Fel is dobta a levegőbe kiütött bástyáját, s amíg az fennen kalimpált, tehát Vetter szemmel követte, balkezével lecsempészte ellenfele csikóját. Elemér félkomolyan tiltakozott, a lovat visszakapta, s rámutatott a fekete-fehér mezőnyre: « Mutasd meg a *koc-z-kát,* melyen mattot akarsz kapni? »

« Akar a fene. »

« Azért kapsz. »

« Nem fogadok. »

« Cseréljünk színt, és fogadok úgy is megverlek. »

Cseréltek. Jancsi így sem fogadott. Elemér kitünően sakkozott, minden játszmát megnyert, a házban végigvert mindenkit, egy kispappal játszott csupán döntetlent. Mecseki Árpád susztermattot kapott, Lehel Adorján — egyébként szeretett sakkozni — nem állt ki ellene. A házban, ahol majd mindenki sóher volt, a szeminaristák is, ahol a diákok a CIME-től, a Vöröskereszttől, az Akció Katolikától kaptak szükös támogatást, melyen legénykedni nem lehetett, ahol csak Lehel szerzett magának pénzt időnként, meg a Prefektus adott kölcsön, ha megszorult a kapca, a házban Vetter Elemér dúsgazdag, smucig embernek számított. Vetter a Largo Argentina régiveretű ám renovált és ujjászületett patikájában kisegített. A segélyeken élőkhöz képest főúri fizetést kapott. Meg tudta venni tankönyveit, a másodkézbeli lambrettát, melyre Rómába érkezése óta fájt a foga, mely a Krőzus hírnevet és becenevet kölcsönözte neki. Koczkás János már elsőéves volt az Üllői uton — tán most is ott lenne, ha a forradalom alatt nem szanitéckedik a Kilián laktanyában — s reményeiben az őszre ismét elsőéves lesz

a Római Egyetemen. Ha Fortuna ránevet, s a csodával határos módon megszerencsélteti az olasz nyelvtan titkával.

« Sakk », mondta Elemér.

Jancsi megvakarta kerek üstökét, és megtolta királynőjét.

« Oda ne lépj, barátom, mert elveszted a felséges asszonyt. » A vezér adta sakkot vezérrel parírozás hátránya, hogy az ezt követő huszárcselbe belehal a királyné. János gondolkozott. Elemér már nem gondolkodott, a mattháló kész, mint a jövendő térképét, látta minden léphető lépés egyenes következményét. Cigarettára gyújtott. Old Gold-ot szívott. Mások könnyeztek a meghatottságtól ha Chesterfieldig jutottak egyszer, ösztöndíjkiosztás napján.

János a játék hevében kimelegedett, piros arcát fölfele fordította az enyhe szellőnek, mintha a bravúrlépést annak a sugallatától várta volna. Verebek csiripeltek a fán, kettő összekapott egy kenyérhéjon, repkedve búbolták egymást. A sakktáblától a templomkapuig vezető légtérben marakodtak. János hangosan szólt:

« Ott vannak a pulykák! »

« Milyen pulykák? »

« A mieink. » (A *pulyka* Lehel szava volt a fiatalabb fehérnépre, a fiúk átvették.)

« Hol? »

« A Santo Chiuso lépcsőjétől balra. Máris integetett nekik. A templomot Santo Chiusonak hívták mindannyian, mert nem volt tanu rá, hogy élő ember nyitva találta volna.

Elemér hunyorgott a naptól. Rövidlátó volt. Fel kellett, hogy tegye távollátó szemüvegét.

A lányok sétálva, puccosan, az olasz nőktől már

elsajátított ringó járással közeledtek. Csilla ért oda legelőször. Erős, nyerges, táncos lábán aranyszandál: mint aranytálon a rubintkövek virítottak alóla lábkörmei. János fölugrott, térdével meglökte a sakktáblát, a figurák lepottyantak, Elemér folytott dühhel szedte őket. János, mire a másik két lány elérte a padot, már kókuszdiót vett Csillának a tuss alól, ami a felmetszett diókat hűvösen tartotta. Csilla fejbiccentéssel vette át a csemegét, a másik két lány, éppen beérkezvén, elnyújtott hangon, kórusban kérte: « Éés miii, Jancsikaaaa? »

János kifelé fordította a tenyerét, jelezvén hogy elfogyott a pénze. Jutka a csuklóján himbálta a bugyellárisát, majd rámutatott a diókra: « Ezt a hármat kérem. »

« Kinek veszed a harmadikat », meresztette a szemét Csilla. « Csak nem Krőzusnak? »

« Krőzus vegyen magának. A harmadik darab Lencsi babáé. »

Teri elpirult. Ágyában, párnája alatt lenszőke hajú baba lapult. Vele szökött a hátizsákjában. Ha Teri gyakorolt, Lencsi baba ott ült a zongorán.

Elemér morcosan elpakolta a sakkot a dobozába és egy fejbiccentéssel olajra lépett. Ment a patikába.

Csilla leült a padra, hátrahajtotta gondosan kifestett, szépen ápolt fejét, arccal a napnak mímelte a napozást, hosszú sörénye csaknem a földet seperte. A két lány körülfogta Jancsit, együtt rágcsálták a kókuszt, megbeszélték, hogy a Borghese parkban töltik a délutánt, van lóvé (áldja meg az Isten Jutka nagybátyját, mind a két kezével), ki kell próbálni egy-két dolgot, ami *Az egy nap a parkban* című filmből külön-külön megmaradt bennük, 1954-ből. Lovagolni fognak, utaznak a kisvasúton. Jancsi bólogatott a lányok terveire, javallta a parkot, a félig autóbuszos, félig sétás utazást, a Via Veneto becserkészését gyalog, a Porta Pinciánáig, illetve csak félfüllel figyelt

a kettőre, mert a harmadikat nézte, elbámulva, elgyönyörködve, kerek szemmel. Az énekesnő merész arcvonásait, nyakának hajlatát, fixirozta a V alakú kivágásnál a barna és a fehér bőr határmesgyéjét.

Csilla feltolta homlokán napszemüvegét, melynek álcája mögül élesen figyelt: « Nos, induljunk, mielőtt Jancsinak kiesnek a glikkerszemei, nehogy keresni kelljen majd őket a Piazza Cairoli veréblátta porában. »

Elindultak. A kis tér kútjának kicsurranó vizét vedelő verebek fölreppentek közeledtükre és a tér bejáratánál ülő költőszobor ölébe telepedtek.

d.

A mi bajunk, nem Raffaelloé, ha ma már lélektelen akadémiai gyakorlatnak véljük a művészetben az istenarcot és csak a patkányarcot valljuk hitelesnek.

Cs. Szabó László: Római muzsika

« Az Isten halott », mondta Lehel.

A Látogató szelíden, tagadóan ingatta a fejét.

« Nem a tizenkilencedik század közepén halt meg », folytatta Lehel, csak akkor jöttek rá az élesebb elméjűek, hogy már csupán a deitás sírkövei látszanak. A fényes bazilikák, vagy — mint az elhagyott fakeresztek — a fokozatosan elüresedő kis templomok. Rómában, tudjuk, van belőlük négyszázegynehány. Hány telik meg, ha egyszer, vasárnaponként? Talán egyetlenegy sem. »

« Végiglátogattad őket? » kérdezte, a közbevetés szerény kézmozdulatával a Látogató.

« Nem. Semmi szükség rá. Voltam mondjuk húszban, a legszebbekben. Esztétikai okokból, egyszersmint látó szemmel a bennük lejátszódó illetve le nem játszódó eseményekre. A húsz a legszélesebb szórásban, a Nyugati San Pietrotól a keleti Santa Crocéig, a déli fekvésű San Paolon keresztül Vignola templomáig a Flaminián. A lélek, ami Istenben a lelket tartotta, a Felvilágosodással aludt ki, — amikor a tudásban, a haladásban kezdtek hinni az emberek — mintegy revánsképpen az antik istenek megyilkolásáért. »

« Ezt nehezen követem », jelezte kissé hangosabban a Látogató.

« Az összevonás kedvéért ugrálok az időben. Nézzük hát: Lucretius és Juvenalis korában az értelmesebbek már búcsút integettek a túlvilágiaknak. Alul, felül, szárazon, vízen, alvilág, olimposz, Jupiter, Pluto, Neptun

egyremegy. A válogatottabbja elkezdett hinni és bízni önmagában: az vagy, amivé kovácsoltad magad. Béljósok, csillagjósok, istenek, szibillák és augurok nélkül, önnön erőd, akaratod segítségével. »

« Lehetőségeid szerint... »

« Magad választod és változtatod lehetőségeidet! », felelt Lehel csaknem élesen.

« Az agricolából mégsem lesz, vagy lett egyazon emberöltő leforgása alatt Horatius, a nubiai rabszolgából nem válik Pontifex Maximus, Hannibálból nem lehet Agrippa. »

« Ha dalmát, spanyol és afrikai generálisokból lehetett római császár, ha a dadogó Demosthenes a görög világ kitüntetett szónoka — és más síkon — ha Lukrécia Borgia Ferrara erényes hercegnője lehetett... »

Sercent a Látogató gyufája. « Ahá, mert a bűnösnek is jut kegyelem. Néha több kegyelem, mint az igaznak. A kegyelem isteni ajándék. »

« Melyben », fűzte hozzá a szokottnál is nazálisabb gunyorral Lehel, « az említett úrhölgy édesapja, Alessandro Borgia egyházi herceg, nyilván csőstül részesült. »

A *herceg* szó, egyházi vonatkozásban, Lehel Adorján szótárában római pápát jelentett. Az agg XII. Piust például, tiszteletlenül, *kakukk hercegnek* neveszte, a bíborosokat kakukk-fiókáknak, a közrendi klérust kiskatonáknak. Mindebből következett, hogy számára, és a vele beszélgető fiúk és lányok kuncogó megrőkönyödésére, a *fekete sereg* nem Mátyás király történelmi hadseregét jelentette, hanem az egyházat.

« Térjünk vissza elmefuttatásod csattanójához, fujta a füstöt türelmesen a Látogató.

« Lehel bólintott, és lassan, tagozva kezdte. « A választottak tudták, hogy a villám nem Jupiter vagy Zeus ostora, de lényegesen kényelmesebb volt alá-aládúcolni a

mitológia roskadozó tákolmányát, mintsem megkockáztatni azt, hogy a hitrendszer pusztulásával minden összedőljön, város, város-állam, társadalom. A keresztények új istent találtak ki, az erőszak kisistenei helyett a szeretet istenét. Semmi sem oly veszélyes mint a túl sok szeretet! Mintha minden szellemi, érzelmi táplálékhoz lépesmézet adagolnánk. A római elpuhult az emóciókban, a barbárnak szárnyakat adott a külső-belső egyenlőség ábrándja. A multikulturális antik istenek elvéreztek a szeretet — egyeduralkodó zsarnoki kardcsapásai alatt, árnyékká váltak összedöntött pogány templomok romjain és a barbárok a maguk pajzs és kard kereszténységével tákolták össze a rendezetlen rendet. Az istenek álmukból a renaissance alatt élednek újabb, már vértelen de esztétikailag lényeges árnyéletre, képeken, szobrokon, irodalmi allegoriákban. Pán kedve, Bacchus szomja és a kurtizánok Vénusz-étvágya vágy-közelbe hozza őket. Az egyház » — Lehel most, egy *kiskatonával* szemközt ültében nem használta a *fekete sereg* szót, « a kereszténnyé vedlett barbárok oldalán butította a plebs-et. Ne érts félre, tudom, útközben remek dolgok bábája is volt: az ellenreformáció barokkja, a Sistina mennyezet, oltárképe, Bach zenéje vagy a Santa Maria in Cosmedin nem jöhettek volna létre nélküle. A *hercegek* ízlését többnyire tisztelem », somolygott Lehel.

« De? », emelte föl hangját kérdőleg a Látogató.

« De egy halott Isten papjai. Miséik gyászszertartások. A kereszténység *utáni* kornak első századában élünk. Ezzel szembe kell néznetek. »

« Köszönöm a figyelmeztetést », válaszolt a jezsuita. « Ha mindez így lenne, ahogy mondod, fölosztlathatnánk rendünket, szélnek ereszthetnénk az egész egyházat, s aki bűnös, botor, megtévedt vagy kisemmizett annak jobb lenne, ha malomkövet kötnének a nyakára és be vele a tóba, vagy kenderkötelet neki, és fel vele a

fára. De legjobb, ha meg sem született volna... » Tompán kongtak a fiatal pap szavai, nem árult el érzelmet a fegyelemhez szoktatott hanglejtés, sem az óvatos mozdulat, mellyel megigazította körgallérját, sem a balkezével gondosan elnyomott cigaretta vég a Kolosszeum domborművével kiképzett hamutartóban.

Lehel elemében volt, mint a galambot űző karvaly, vagy mint azt naplójába később beírta, a galamb képét öltött Szentlelket kergető, szárnyas Sátán. Luci-fer (az ellentmondás nem tünt fel neki) Carducci ódájának sátánja volt, a világosság követe a sötétség birodalmában; egykor, más alakváltozatban, maga is félisten-félember, sziklájához láncolt Prometheus; később és előbb is, a hindu ezer láng illuminátora, a monolitikus és tűzálló eget agyának szikráival lángra lobbantani nem képes, önön birodalmába száműzött csábító lett. Az önkitelítés, a pogány öröm, a vigyorgó visszautasítás, a telhetetlen tagadás szelleme.

Mint aki követni tudja ellenfelének rejtett gondolatait, a pap, megigazítva fekete civilnadrágjának élét, a pillanatnyi szünet gondolatsorának végére tette, mint pontot: « Ha Isten nincs, ördög sincsen. »

« Mindkettő szimbólum », riposztozott Lehel. Az emberi képzelet hatalmának és az ébredő ember magárahagyatottságának jelei a pozitiv és negativ uralkodók. Az üres égboltot meg kellett tömni jótékony, a föld magmával teli, valóban tüzes méhét káros lelkekkel. Az ember barbár volt, ölt, rabolt, gyilkolt, meg kellett félemlíteni — már akit lehetett, s aki elhitte — a pokollal. Mások napestig robotoltak pár kopekért, szolgálták a földesurat, a helybeli templomot, a királyt. Meg kellett jutalmazni őket valamivel, ami nem került semmibe az adományozóknak: a jövővel a mennyben. A kereszténység a félelem és a fals remények gerjesztésének középkori kovácsműhelye. »

« Áldásait látszólag elfogadod », csücsörítette enyhén az ajkát a Látogató.

« Melléktermékei miatt megférek vele », biccentett Lehel és hozzátette: « ha nem provokálnak. »

Miben állt a provokáció? A Látogató a Campagnáról jövet, állást kinált ősztől fogva egy Róma környéki jezsuita kollégiumban Lehelnek. Tornatanárra volt szükség, a fiatal, leendő misszionáriusok testi fölkészítéséhez. Új kezdeményezés, magyarázta a félcivilbe öltözött ifjú pap Lehelnek. Az edzett test ellenállóbb lesz, nem annyira a malária, sárgaláz, a himlő ellen, melyeket ma szérumok tartanak sakkban, hanem a moszkitók terjesztette falária, a páradús levegőben göngyölgő letargiák ellen. Ezeket ma, divatosan a depresszió gyüjtőnévvel jelölik. A kollégiumban ingyen lenne a koszt és a lakás, hétvégéit Rómában tölthetné a tornatanár. *Farkast a bárányok közé*, gondolta Lehel, az ajánlatot fokozatosan utasítva vissza. Ebéd előtt s után az asztalnál imádkozni kellene. Számára ez képmutatás lenne. Ott állna mellrekulcsolt kezekkel, időnként vigyorogna. A jámbor atyákat megbotránkoztatná. A Látogató jó diplomata volt, habár a dió keményebbnek bizonyult a szokásosnál. *Szótlanul állhatna ott, leeresztett kézzel*, vélte, néma ajka legföljebb emlékeztetné a jezsuitákat a pogányokra, illetve a névleg keresztényekre. Lehel finom intelligenciája csapdát sejtett. *Próbababának kell ő?* Gyakorolják Loyolai Szent Ignác, Aquinoi Tamás és Blaise Pascal kazuisztikáját? A Látogató e sértett büszkeség véknyába vágta szellemi horgát. *Lehel tehát fél attól, hogy megtérítik?* Mint legdrágább kincsét őrzi indifferenciáját? Lehel átlátott a szitán. *A függetlenségét őrzi. A jövőjét.* A kezdetben ámuló pap előtt felrajzolta ambiciójának egész vázát. Az otthoni unalmas tanfelügyelőség után a még unalmasabb, kilátástalan, pedagógus kátyu-pálya viszolygással tölti el. A tornatanárság nem előre *hanem visszalépést*

jelentene, hisz a tanár a felügyelőnél is kisebb, rosszulfizetett, a társadalomban elnézett, ha nem is lenézett lény. Nem vesz igát a nyakába aki az élre akar törni! Nyomtató lóból nem lesz Pegazus. Befejezésül kirukkolt egy frappáns, csúfondáros ötlettel: « Ha nőket taníthatnék, elvállalnám! »

A pap szerette ezt a fiatalembert. Értékelte kellemes, ápolt külsejét, imponált neki fürge szelleme, és kihívásnak érezte « lelki sivárságát. » (« Nem a száz igaz... » — ismételgette esti imájában, a házban tett látogatások után.) Lehel magának sem vallotta be, de szintén kedvelte a Látogatót. Fölborzolhatatlan modorát. A fiatal államférfiakra jellemző önuralmát. Logikájának erejét. *Valamiféle partner ő e szellemi sivatagban*, gondolta. Közel egyidősek lehettek, a jezsuita csekély évtöbbletét külsőleg csökkentette sima képe, melynek szabályos egyszerűségét megtörte a bifokális, aranykeretes szemüveg. Ha tehette hetente kétszer is megjelent a házban, magyar fiatalok közé, az anyanyelven melegedni, melytől, a szemináriumok speciális atmoszférájától eltekintve, kilenc éve elszakadt. Rómában volt kispap, Eritreiában misszionárius, Bolognában tisztes. Ki nevezte ki és ki nevezte el Látogatónak? Ki vélte úgy, hogy ő szítani tudja a hit halványuló parazsát? A Vatikán, a Spanyol Rendfőnök « a fekete pápa » olasz nunciusa? Az *Actio Catholica* embere volt, vagy az SPCK esetleg a *Moral Rearmament* távoli hajtása? A házban, legalább is a fiúk és lányok körében ezt senki sem tudta, és Lehel kivételével senki nem kérdezte.

« A küldetés belülről jön », felelt egyszer a Látogató, arra a kérdésre « ki küldött? », majd, mert a modern papok módján viszolygott a pátosztól, hozzátette: « Baráti látogatáshoz kártya sem kell, pláne küldetés. » Valahányszor elbúcsúzott, Lehel megkérdezte: « mikor jössz újra? » S ha teljesen őszinte önmagával, hozzátet-

te volna, hogy felüdülés a Látogató civilizált csendessége, sógor harsány éneklése, iskolás viccei és a szobaszomszédok általános zenebonája, a festők rendetlensége a lányok ricsaja után.

A Látogató cigarettájának végével halkan kopogott a kettőjüket elválasztó asztalka üveglapján. « Mihez akarsz kezdeni Lehel? »

« Megfordult a fejemben, hogy regényt írok. Ez hosszúlejáratú terv. Van egy forgatókönyv vázlatom, annak egy-egy végtagját gyúrom naponta. »

« Filmhez? »

« Igen. Ha kész lesz, rendező is akad. Ez így szokott lenni. » Lehel nem tudta, csak föltételezte, hogy így szokott lenni. Pesten volt egy operatőr barátja, járt a filmgyárban is, találkozott Máriássyval, fölszedegetett annyit, amennyit egy iskolaellenőr szabadidejében felcsíphet. Rómában eddig csak a kép ernyőjén látta a Cinecitta belsejét.

« Megkérdezhetem miről szólna a film? »

« Természetesen. *Beszélő kövek* a téma, esetleg maga a cím is. Még nem biztos, az elején tartok, s a cím a pont a mondat végén. Elég az hozzá, az alapötletem, hogy a híres kövek, mondjuk Konstantin diadalíve, regisztrálják, mint a film, és a hangszalag, a körülöttük és velük történteket. Ha valami feltételezett tudományos eljárással visszaforgathatnánk a diadalív memóriatekercsét, akkor lehallgathatnánk mit mondott a feleséggyilkos Konstantin amikor először ellovagolt alatta. Lerántanám a leplet egy csomó történelmietlen turpiságról az E JELBEN GYŐZNI FOGSZ hamisításairól, mert nyilvánvaló, a szégyenfa, a bitó-kereszt, a negyedik század végéig nem a győzelem de a bűnösség jele volt. »

« Részletkérdés », felet a Látogató, « ám információim ellentmondanak tiéidnek. A Szent Péter grottája

alatti ókeresztény temetőben előfordult az odafirkált, odavésett kereszt. A katakombákban nemkülönben. Az egyiptomi koptok, a sziriai, cappadociai görögök és a jeruzsálemi egyház tradicióiban pedig még régebben mint Rómában. »

« Jó, mondok más példát, közelebbit. — Raffaello mátkáját, Maria Bibbienát temette a Pantheonba. Vedd úgy, hogy szóra bírjuk a márványlapokat. Sanzi külső szomorúsága, fekete zekéje ellenére belül vidám. Odasúgja Biagio Pallainak, aki jól ismeri a hatalmas mecénás kardinális unokahugához fűződő hatéves kényszerű jegyességét: NA VÉGRE ELVEHETEM FORNARINÁT ».

« A balsors kibabrált az isteni festővel », szólt szomorúan a pap. « Ember tervez, Isten... »

Mint a tömjénfüstre az ördög rosszkedvе, a Mindenható közmondásszerű említésére fölparázslott Lehelben az indulat. « Ha van időd » — szegezte ujját a Látogató mellének — « reggelre meggyőzlek, nincs Isten. »

« Időm van » — felelte a pap, s aranykeretes okuláréja villant a spaletták nyilásain beszivárgó fényben — « de Tamás vagyok a hitetlenségben. »

« Volt egy tanárom », mondta bujkáló derüvel a hangjában Lehel, latinista és holbachiánus. Diákkorában vallásos szobatárssal sodorta össze a végzet, aki reggel este zsolozsmázott, bújta breviáriumát. Egy este leült mellé és reggelre meggyőzte, hogy nincs Isten. Szobatársa sírt. Megvigasztalta, NE SÍRJ KOMA, ESTÉRE MEGGYŐZLEK ARRÓL, HOGY VAN. »

« Hogy vesztetted el a hited? », kérdezte a pap.

Mintha váratlanul jött volna a kérdés, Lehel habozott. A kertelésnek semmi teteje, gondolta. « Nehéz egy folyamatot összesűríteni. Anyám, nővérem hívő, apám nem. Otthon nem volt valláskultusz, hittanár magyarázataiból pedig számomra hamar kilógott a lóláb. Hogyan

rak össze bennünket az Isten, tizenegy évesen, ha testünk szétporladás után új testek alapanyaga lesz? Mi történik a lélekkel a halál és a feltámadás között? A hittanár hebegett. Ma már tudom, hogy a lélek halandó, csak a test halhatatlan. Új és új formát ölt az anyag. Tizenkétéves lehettem amikor egy két tanárom kézenfogott és kivezetett a vallás sötét barlangjából: a világosságra. Megbizonyosodást keresve elmentem mégegyszer a szegedi katedrálisba, megvártam míg teljesen kiürült a fölmentem a főoltár lépcsőjén és odakiáltottam:

« HA LÉTEZEL, ADJ JELT MAGADRÓL! »

« Ha Isten fia vagy, jőjj le a keresztről! », mondta a pap. « Ha külső jelet kaphatnánk, hol lenne az önkéntes kötődés s abban a belső érdem? Nem hitet kértél, hanem bizonyságot a rejtőzködő Istentől. A válasz nem ilyen, nem lehet ilyen egyszerű; az Isten megfoghatatlan, az Isten szeretet... »

« Az Isten feltételezés », vágott közbe Lehel. A titkok előítélettel terhes találgatása. A hit biztosítási kötvény a másvilág ellenében: ha van, tiéd lehet az örök élet, ha nincs, mit sem vesztettél. »

« Az emberben van egy többhullámú adó-vevő készülék, ez a lélek. Nem azonos a lélegzettel, nem az eszmélettel, nem az eggyel, az elmével sem: mindezek csak biológiai törvényeknek engedelmeskednek. Az emberben karakter van. El akar és el fog jutni a csillagokig. Az ember kitolja saját életkorának határait, tudásszomja pedig a tudomány betakarított eredményeinek hatványozására vágyik — joggal. Ez isteni vonása. De ugyanakkor érzelmileg egyre törékenyebb lesz, egzisztenciálisan talajtalan ha nem ápolja nem növeli magában, mint a palántát, a másokhoz füződő szeretetet. Az emberen inneni élőlények csupán ragaszkodnak, vonzódnak, szeretetre csak az ember képes. Benne ez a legistenibb szikra. Tűz lesz a szikrából, lobogás, *egy nagy tüzet*

kéne rakni, hogy melegedjenek az emberek, a lángok együtt lobogása az örök élet. »

« Azt hittem a láng kárhozat. Dante poklában meleg van. »

« Jól tudod szimbolikusan szólok. A nyelv a mult regisztrátora, nem fejezheti ki a jövendő állapotát, legfeljebb a jelenét. Tökéletlen fogalmakkal beszélünk mindannyian. A tudomány megközelíti csupán a dolgok szerkezetét, a vallás laterna magica képet vet ki a belső dimenziókról. Ez a kép tökéletesedhetne mint a többoldalú, ragyogó kristály. A tűz, mint minden elem, kettős erő: negatív, destruktív erejét példázza a vulkán, melynek lávája lehetett az első képzeletbeli pokoljárások bizonyítéka. Dante, Ernst herceg és Tar Lőrinc ellenében az én általam elképzelt pokol a jeges űr, az ajtónkívül maradás, a kirekesztettség társtalansága. Milton és Madách, mindkettő a maga módján kacérkodott a gondolattal. Érvénye az apró, mindennapi földi életben is valóságos. Ha Isten a saját képmására teremtette az embert, mutatis mutandis, a földi világot a világmindenség képmására alkotta. Hogy s miként, benne hagyott egy csomó szerkezeti hibát, talán mert ellátta az önjavítás evolucionáris képességével. » *Egyenlők közt akkor vagy meggyőzőbb, ha kevésbé akarsz az lenni,* remélte a Látogató.

« A föld a nap kiszakadt magmájából formálódott gömbbé a világűrben. Nem a Gondviselés tenyerén élünk, hanem a gravitáció törvényei tartják fönn a naprendszer kugligolyóit. Nem Ádám volt az első ember, hanem évmilliókkal az Ószövetség játékszabályírói, birái és játékosai előtt, a fáról lemászott majomember. És nem a szeretet mozgatta őt, ősünket, mint ahogy nem a szeretet mozgat minket, mai embereket, hanem a harc. » *Kettőnk viszonylatába is,* vélte Lehel, *a kölcsönös és tagadhatatlan intellektuális vonzódást a similis simili gaudet érzését, a tusakodás, az elmepárbaj élezi élvezetté.*

Lombik állt mögöttük az íróasztalon, régi, magyaros holmi. A pap új kávét főzött, szótlanul, egyhajtásra kiitták a csészéikből, a pap újratöltött magának s aztán felelt: « Ádám csupán az első ember — az első, lelket hordozni képes földi élőlény — jelképe a bibliában. Sokkal nagyobb csodája az Istennek, hogy van biológiai fejlődés, gravitáció, természeti törvények, tudomásunk szerint mindahány áthághatatlan, mint ha festett egekből villámmal sujtana le, s egyszeri, alkalmi csodácskákat hozna létre. A Gondviselés ugyanolyan szerves és örökkévaló mint az atomok és a galaktikák felépítése. Egyetlen levél sem eshet le arról a kicsiny olajfáról kint a kertben, a szobor mellett, a Teremtő akarata nélkül. »

« S ha ezt a porcelláncsészét a földre ejtem, azt is a Felfőfelelős akarja majd? » Lehel eltartotta magától a finom kecses, aranyszélű kávéscsészét.

« Az embernek szabad akaratot adott az Isten. »

CSRRRR... Az akarattal leejtett csésze a márványpadlón száz darabra tört. Mindketten lehajoltak, majd négykézláb és féltérdelve szedték a cserepeket. A Látogató véletlenül beletenyerelt egy éles darabba, tenyere közepén kiserkent a vér. *Stigmata moderna,* gondolta ironikus megelégedéssel, miközben kimosta a sebet. Lehel fölugrott a szobájába egy ragtapaszért.

« Igen sajnálom », mondta, « de hát ugye a szabad akarat... »

« A szabad akarat marhaságokba is beleviszi az embert. Gonoszságokba is. Isten nyilván nem *akarja* ezt, hanem *engedi.* Ha a szabad akarat nem létezne, a helyes út választása nem lenne érdem. »

« Ellentmondasz önmagadnak. Ki akarja a dolgokat: az Isten vagy az ember? S ha a szeretet olyan lényeges, miért akarja vagy miért engedi az Isten a szeretetlenség tetteit s azoknak következményeit elharapózni? »

« Az ellentmondás látszólagos. Az ember, a tökéletes Isten *tanonc* munkatársa. Ügyetlensége, ösztöneinek tökéletlen működése, hebehurgyasága miatt sok dolgot elront, selejtet termel. Nem csak azt. Mert ugyanakkor egyre tökéletesedő szerszámokkal egyre bonyolultabb műveket is létrehoz a mesterlevélért. Legjobb alkotásaival Mestere akaratához hangolódik míg a selejt, végső soron, a természet, a történelem, az emberi viszonylatok olvasztótégelyébe kerül. A rosszból, mint tűzből a főnix, pattan ki a jó. A háborút ujjáépítés követi, a családi vihart kibékülés. »

Ti jezsuiták, gondolta Lehel, *olyan síkosak vagytok, mint az angolnák.* A beszélgetés holtpontra jutott, részben mert a kávé ellenére mindkét fél kifáradt, részben, mert a ház lakói csapatostul érkesztek vissza szombati csatangolásaikból. Ajtók csapódtak, a fürdőszobában megeredt a zuhany, megnyíltak a csapok, a második emeleten a zenész fiúk belekaptak az óindián szerenádba, a Lungoteverén felerősödtek a villamoszajok és a vitapartnerek ráébredtak arra, hogy farkaséhesek.

Lehel ült közelebb az ajtóhoz, ő indult meg először, de az ajtóban — kezét a félfának támasztva — megállt, visszafordult. « Mondanék még neked valamit, búcsúzóul. »

« Nos? »

« Zarathustra bolyongásai közben találkozott a kobrával. *Kedves barátom,* szólt Zarathustra a kobrának, *miért adsz nekem önnedvedből, mikor nagyobb szükséged van neked arra, mint nekem?* NEM SOKÁIG FOGSZ TE MÁR BESZÉLNI, felelte a kígyó, MÉRGEM HALÁLOS, BELEPUSZTULSZ. *Barátom,* mosolygott Zarathustra, *árthat-é a kígyó mérge a sárkánynak?* A kobra belátta balgaságát és kiszívta Zarathustra sebét. »

A pap magába mélyedt. Nietzsche ártalmasabb mint

Marx; az utóbbi fantazmagóriája megvalósíthatatlanságával önromboló — az előbbi önemésztő mérge ellen van-e szérum, ha nincs szeretet? Karonfogta Lehelt és csendesen duruzsolva suttogta: « Ha Isten nincs, benned nincs. Kizártad magadból. Egyszer feltámadhat benned is. Mindannyiunkban él a feltámadás reménye és feltétele. »

Lehel a fejét rázta.

Kolompoltak vacsorára.

III. MUSEO VATICANO

a.

> És ami pedig a római tartózkodást illeti, én az életben többé nem leszek képes máshol lakni.
>
> Raffaello

Belső Kató kedvenc helyén ült az ablak mellett és varrt. A támlás székre három duzzadt párnát tett, huzatukat ő hímezte volt, a matyómintást kombinálta a kalocsaival, most azokra ült, hogy kilásson a fák koronája és a villanyhuzalok között és fölött a folyóra. Borsószem termete miatt lába amúgyis alig érte volna a földet, így meg kiszsámoly kellett a kakasülő alá. A folyón csónakok úsztak, már nem sokáig, gondolta, mert a látható érezhető perzselő-szárító júliusi aszállyal a víz rohamosan apadt. Egy stég a part előtt már az oldalára dőlt, félig még lebegett, félig már megrekedt a mederben, mint a zátonyra futott bálna. Kató szálánvarrt egy oltárterítőt, haza, dunamenti falujába szánva azt, az öreg plébánosnak a foktői templomba. Az ügyvivőnek több esze volt semmint beleavatkozzék a témaválasztásba és összekuszálja az ihlet selyemszálait a kiküldött ösztöndíjas egyetlen római évében. E pufóknak tetsző, pirinyó, dolgoskedvű nőnek ujjaiban arany volt, s lám neki is jutott, az ő lányainak, néhány csillogó tallér ebből: egy gyergyói blúz, egy csikszentkirályi szoknya, Belső Kató erdélyi korszakából. Az Ügyvivő hamar kipuhatolta, hogy a Via Veneto gazdag kliensekre berendezkedett *Ambasciatori* nevű hoteljének halljában el tudja helyezni a kalocsai szőttest és

a halasi csipkét, a felállított *Nemzetközi Népművészeti Boutiqueban*. Kató tehát, a koratavasszal délelőttönként csipkét vert, ebédután, *szieszta idő*ben (ki ismert otthon ilyen luxust?) szőttest készített. A jövedelem ráeső felét — az Ügyvivő becsületesen megfelezte a hasznot — öt és tizezerlírás címletekben kedvenc kivarrott párnája belső huzatába dugta. A párna közepén szívsor volt, e körül kacskaringós, zöld pávaszemes indák, a párna négy sarkában stilizált tulipánok.

Katónak tündöklő ezüst és aranyszálas gyöngyös pártája is volt, az ágya fölött állt a polcon, elhalt szülei fényképe és az Úrjézus egy búcsúban vett, festett képe alatt. A Megváltó nagy, értetlen barna bárányszemekkel bámult a világba mely fölfeszítette, gesztenye haja hullámosan omlott a vállára és szelíden mutogatta tenyerén a pogányütötte sebhelyeket. Fejét glória övezte, mint egy sugárkoszorú. Az Isten báránya olajnyomata láttára az Ügyvivő kissé szívta a fogát és körültekintő diplomáciával megkérte Katót, legalább a Charge d'affaires látogatásának idejére tenné az éjjeli szekrénye fiókjába « az idegen ideológia szimbólumának » a képét. Kató nem érte föl egészen ésszel és műveltséggel, hogy Rómában a kereszténységet idegen ideológiának nevezni vagy hajmeresztő szemtelenség, vagy prófétikus előrelátás a XXI-ik évszázadba, amikor az őskeresztény-katakomba-szituáció megismétlődhet; tehát nem mondott sem bút sem bát, csak okos pislantásokkal jelezte, hogy cselekedni fog. A nagy nap elkövetkezvén, az új követhelyettes az Ügyvivővel s egyéb díszkisérettel végigjárta a szobákat, az Úrjézus képmásának lakhelyét beleértve. Az Ügyvivőnek kihagyott egy szívdobbanása mikor Krisztus Urunkkal szembenézett Belső Kató szobája falán, mert a Megváltó köré valami egészen csodálatos faliszőnyeget hímezett, széles glóriás keretként a lány, mely úgy fonta be Krisztus ifjonti alakját mint egy győzedelmes oltárké-

pen Háromszék megyében. A követhelyettes elismerően csóválta a fejét és tíz motring ingyen fonalat küldetett Belső Katónak.

Jóllehet Kató rendjére kész fonállal dolgozott, a Rocca di Papa nevű kirándulóhely meglátogatása során lábbal hajtható, kerekes guzsalyt szerzett be a hegytövi faluból, mely szerszám a Jakobinusok fővételének évében készült a talpába égetett évszám szerint. A közeli Frascatiban, mely a hivatalosoknak engedélyezett hatósugáron éppen belül esett, s hol a magyar állam költisztviselőit nem feszélyezte a szigorú pesti hajtási szesztilalom, Belső Kató juhbőr készitőre akadt, ki az albanoi hegyekben lakó pásztor sógoraival gubacsból, gálickőből festéket főzött, amitől a bőr szép fekete színűvé vált. Kató keze alatt pásztor készség készült ebből: kés, kova és tapló tartására, Duna-tiszai emlék, hajdani nagyapja megkérgesedett pásztortarisznyája alapján, mely szögön lógott otthon a konyhában. Bár Kató dolgos kedve leginkább a szivárvány szineit összehangoló pruszlik hímzésében tellett, melyhez jószerével göbecses tarka harisnyát is kötött, voltaképpen mindent kipróbált, mint a célszerű szegény emberek és a szükség megszorította készséges árvák. Mindenhez értett. Nagyanyja Kalocsa környékének legjelesebb íróasszonya volt, szabadrajzú rózsa virágos indás lepedő végeit Kató mint iskoláslány hímezte. Ángya kedvenc fejkendőire stilizált madarak repítették a szegények vágyait a jólét felé. Kató iparművészi pályamunkája — egyben a mezőgazdasági kiállítása első dijának nyertese — egy arannyal feketével és pirossal kivarrt ködmön volt, melynek hátán fordított háromszögben cserepes, sokindás rozmaring tündökölt pávafark-legyezős bimbókacsokkal körülölelve. (A nagytemplom mennyezetén hasonló keretből kukucskált le az Atyaisten, misére gyűlt híveire, de ezt a bírák nem tudták.)

Mit varrjon a lány a legénynek, a honi földtől elszakadtnak, a régi szokásoktól távol? A lány tudta, mert már hallotta, hogy a legény, az éneklés mellett több hangszeren játszik, zongorán, gitáron, furulyán. Ha furulyázik a tüdejét használja a hangszálait pihenteti, hisz énekelni és furulyázni épúgy nem lehet egyszerre, mint enni és csókolódzni. Kató, életében először, az ilyen és efféle hasonlatok föltalálásán kapta magát. Kötött tehát egy vállra vethető furulya tarisznyát, *RÓMA 1957* felírással az egyik és a Szent Pál bazilika kivarrt madártávlati képével a másik oldalán. Szent Árpád nincsen, a Mecseki szülők a Pál másodnévvel ajándékozták meg a keresztségben másodszülött fiukat. Elvégre egy tárgy értéke — latolgatta Kató — kevésbé függ annak hasznosságától mint szépségétől.

b.

O Roma nobilis, orbis et domina,
Cunctarum urbium excellentissima,
Roseo martyrum sanguine, rubea,
Albis et virginum liliis candida,
Salutem dicimus tibi per omnia,
Te benedictimus, salve! per saecula.

— zarándok ének

« Aki éjjel legény, az nappal mosott szar », keltegette bölömbika hangján ságor a ságorát. Lehel a Via Margutta egy piroslámpás lábközi otthonában töltötte az éjszaka öregebbik részét egy zöld nyersselyem alsóneműben parádézó sziciliai pillangóval aki, nagynevű elődje Sofonisba neoplaton csevegését nem tudta bár megközelíteni, jámborságban vetélkedett vele. Olasznyelvű képes bibliát tartogatott éjjeliszekrény fiókjában eme, a napéji invigiláció alatt féltucatszor is bűnbe eső avagy bűnbe kergetett (a modern pszihológusok szerint szociális juttatásokat nyujtó, az irgalmasság testi cselekedetei szerint kegyeit aprópénzért osztogató) mindahányszor bűnét bánó Mária Magdolna. Fiatal volt, de már nem az első tavaszát élő, nagyszemű és feketehajú, mint az a kerekmellű, bekötött fejű, félmeztelenségét muzlinfátyollal még igézőbbé tevő pékleányzó, kinek alabástrom balkarjára RAPHAEL feliratú fekete-arany selyemszalagot, duzzadt ajkai köré a testi szerelem tudásának mosolyát, fejére kerekbecsavart kendőt, ünőszemébe halvány, bujkáló szomorúságot pingált az isteni festő.

Július első vasárnapjára virradt, mely napon kilenctől egyig — figyelmezteté előzőleg a Prefektus a ház lakóit — a vatikáni múzeum fényes labirintusaiba ingyenes a bejárás. Félerővel oda készült Lehel is, Árpád feledata lett volna a félnyolcas keltés, de Lehel az első rebbenés után

visszazuhant a ringató álomba, átaludta az autók tülkölését, a környező szobák ajtajainak a csapkodását sőt sógorának Wotan modorában kieresztett dallamos reveillét és félreérthetetlen « ne zavarjatok » morgással zajra kényesebb balfelére fordult. A jobbra kispárnát illesztett és továbbúszott a jótékony és öncsaló álom bársonyos vizein.

Árpád lenge ing, vászonnadrág és meztelen lábra húzott apostol saruba bujva, keményregyúrt és kiszárított kenyérgalacsinokat csörgetve a zsebében, lecsörtetett a Lungoteverének a ház felőli villamos síneihez, lőtávolba az ablak alá, majd egy platánfa mögé húzódva, (hogy ábrázatát és intencióit jó külhonos módjára rejtse a hivatalosak, a lány házigazdái előtt) gucipuskájába tett kenyérsörétekkel ostromolni kezdte a népi hímzésekkel ékes szoba ablakát. Kató féligfonott varkocsai — mint Leandernak Heroé — egy elnyújtott pillanatra válltól fölfele megjelentek az ablakban, melynek párkányára a lány egy tarquiniai etruszk urnákat ábrázoló faliszőnyeget vetett, s Árpád értvén az előre megállapodott jelet, masírozni kezdett a Tevere parton elfelé. Az operamegszállottság némi, ha egyoldalú, műveltséget ad az embernek, s feljogosítja, hogy a karakterek érzelmeivel rendelkezzék, azokat kedvére módosítsa. Mecseki Árpád a Rómeó és Julia féligsikerült operát jobban, a balettes és a drámát úgy ahogy ismerte és most arra a következtetésre jutott, hogy a Montague csemetének nem kompromittálnia kellett volna Capuleték lányát, hanem arra törekedni, hogy a madár sértetlenül kiröppenhessen a kalitkából. Kató tehát, nagy körültekintést igérve és gyakorolva, múzeumlátogatásra készült. Kilenc előtt várta őt Árpád a római pontifex maximusok mai kincsesházának a bejáratánál.

Csillát sem az álszerénység sem az álszemérem nem tartóztatta, hogy megkérdezze Árpád él-e az ingyenes al-

kalommal. A megkérdezett a vasárnap délelőtti szokásos szolmizálás ürügyével kitért a hölgy fölkinált társasága elől, Jancsi « doktor » örömére, aki nagy instanciálások és óvatossági fogadalmak után kölcsönkapta a patikus robogóját. Csilla kegyesen beleegyezett a szoknyalebegtető utazásba — jobb résztvenni *akárhogy*, mint duzzogni *nemesen* — de a robogó parkírozó helyén mégis hiába várta őt Jancsi féltízig, a mezzo-soprano nem jelent meg. Szobájában sem volt, a lányok mind eltűntek, mint a dicsőség a magyar történelemből, a scooter használata már már értelmét vesztette. Az üres ülésre jólelkűen felültetett Jancsi egy kispapot aki a megállónál a circoláréra várt.

Míg Árpád időmilliomosnak és hosszú lépteivel gyorshaladásúnak érezve magát a Ponte Sant'Angelo hídján menetelve az Angyalvár ormán egyensúlyozó angyalnak Tosca, Cavaradossi és Scarpia szerepeit dudolgatta, sorban egymás után, a gyermekeiket a hídon kézenfogva vezető kismamák és francia turisták örömére, a festők, rövidebb lábú és kényelmesebb népség lévén a 64-es buszszal közeledtek « Róma hercegének odúja » felé, ahogy az alvó Lehel, a vatikáni palotakomplexumot emlegette, amikor ébren volt. A Piazza Paoli sarkán megállt a busz, Guszti és Gyuri lefelé tülekedtek, részben mert busz zsúfolt volt, büdös és kívül tágasabb, részben mert potyáztak és a hátsó perronra az imént hágott fel az ellenőr. Hlaváts Géza, bár neveltetése nem készítette fel őt ilyen gamines tempókra, lojalitásból leszállt és követte a másik kettőt a sarki gyümölcsösbódéhoz. Mialatt Géza a mozgatható gyümölcsösbolt málnakúpjait ribizke és pöszméte halmazait tanulmányozta, Guszti egy ökölnyi sárgadinnyére alkudozott, hogy az árus figyelmét magára vonja. Gyuri kinyitott vászon-lemberdzsekkje alatt egy gyermekfej nagyságú zölddinye domborult; egy pillanat s már háttal is állt az árusnak és usgyé átinalt a

Manó Győző azaz a Viktor Emánuel hídján. A két fiú zsebkéssel lékelte a dinnyét, fölszeletelte, magjait a hídról a vizbe köpdöste. Géza lemaradt mögöttük, s mint mindég, ha valahová sietnie kellett volna, kényszeredetten lelassította lépteit, majd a Borga Santo Spirito sarkára érve meg is állt. Ott buzgón olvasni kezdte a kioszkban függő *Il Mesaggiero* címoldalát. Magyar szó ütötte meg a fülét.

Kezdő regényírók nagy hűhót csapnak régi ismerősök véletlen találkozásából s kezdő kritikusok nem kisebb hévvel ítélik el az elbeszélés fogaskerekeként szereplő véletlent. Ha meggondoljuk, a véletlen nem egyéb a körülmények természetes összejátszásánál, melynek során a résztvevők között szerepel néhány tudatos alany, aki előzetesen ismer néhány elemet egy más szcenárióból, mely elemek felbukkanásán egy új szcenárióban módfelett meglepődik. Talán mert a folyamatok előzményeinek logikáját elfedte előlük a (véletlen?) (a sors?) a saját korlátoltságunk.

Mivel minden út, a Via Flaminia, Aurelia, Nomentana és Ostia módjára: Rómába vezet, ide mindenki eljut egyszer aki a képzőművészetért lelkesedik és meg tudja takarítani az utiköltségre valót. A magyar fővárosban mintegy tizenhat gimnázium között válogathatott az utóbbi évtizedek forgandó középosztálya, mely iskolák ütő és kalandozásképes intellektuális hadserege néhány ezer diákra korlátozódott. Közülük, a Madách Imre tanulóiból kettőt, ha némi korkülönbséggel, hangtávolságra citált Róma, a Vatikán közelsége.

Magyar diákok számára 1956, a vidékieknek, s néhány erdélyinek is, gátat nyitott, s a kizúdultak de nem olaszországi illetőségűek számára az első római út lehetősége 1957 nyara volt. Aki nem ült a fülén hallotta, hogy július első vasárnapján ingyenes lesz a bejárás a Vatikáni Múzeumba. Idegenben, nyitott érzékkel, he-

gyezett füllel figyelünk a magyar nyomatékra, hanglejtésre, akár a pörkölt illatára vagy a ritkábbnál ritkább vendéglők ablakán kiáramló töltött káposzta szagra. S hamár egyszer odafigyelünk — a gondolatsor a fent cikkázó fecske sebességével késztette Géza külső és belső figyelmét gyorsulásra — Borgulya Gáspár alakját ezres seregekben is fel kell ismernünk. « Gazsi », szólt Géza, alig leplezett izgalommal és szája körül bujkáló mosollyal.

A megszólított fölnézett a *Giuda di Roma* kötetből, melyet társa tartott a kezében, szénaboglya szemöldökei alól Géza irányába vetette fekete, ám lágy tekintetét, virsli száját dús rozmárbajsza alatt o alakúra tátotta, s az o tojássá vált a boldogító felismerésig: « Hogy kegülsz ide? »

X. Pius, a Borgo Sant'Angelo és a Borgo Angelico utcácskáin kacskaringózva — melyeket Géza igen jól ismert — a kölcsönös egzisztenciális alapok megvitatása került terítékre. Gézának még hosszú évei voltak hátra, hogy az Akadémiát elvégezze, Borgulya Gáspár, egy pesti diploma birtokában, már írt Raphaelről a londoni egyetem *Colman* intézetében.

A társaság harmadik tagja Dobos Imre csendes könyvmoly ember volt, a Sorbonneon tanult és kis pénzével, mely égette a bugyellárisát, a római könyvkereskedéseket bujta Olcsó felfedezések reményében.

Borgulya, Hlaváts komoly megelégedésére, változatlan eleganciával öltözködött. Félbevágott óriás, azaz dologtalan kovácslegény felsőtestén nyersselyem inget és világoskék vászonzakót viselt, melyről — a la Oscar Wilde — nem hiányzott a szekfű.

« Honnan szerzel te júliusban Rómában naponta friss szekfűt magadnak? », Hlaváts Géza valóban meglepődött.

A széles, jóságos arc, jólétben boldogult kellnerek és fűszerkereskedők utódjának pozsgás barna zsemlére emlékeztető arca, enyhén elpirult. « Mestegséges vigág van a gomblyukamban. Pgagtikusabb. » A kiváló ifjú műtörténész, a kegyetlen tréfák tárgyaivá tett arisztokratákhoz hasonlóan, raccsolva ejtette (helyesebben nem tudta kiejteni) az r hangot; helyette, s ez már a saját nevének kimondásakor is komikusan ható hátrányára volt, g-t mondott. *Boggulya Gáspág* viccesen hangzott, holott Gazsi, akinek eleganciájánál és ízlésénél csak esze járása volt finomabb, a világot, annak minden kicsiny részletével együtt halálosan komolyan vette. Mindazonáltal az ostobák, az együgyüek, sőt a kevésbé balgák röhögtek rajta (« göhögtek gajta », mondták egymásnak) holott kedvelték, társaságát keresték, tudásának gyümölcseit élvezték. Gazsi római útját, melyet « Gáfáel kedvéért tett meg », beárnyékolta az a kedély mérgezés mely londoni tartózkodásának utolsó napjaiban érte. Ime az előzmények: júniusban előnyősnek látszó időleges lakáscserét eszközölt Gertei Győzővel az Oriel kollégium szépreményű ifjú magyar nyelvészével. Míg Borgulya az Ashmoleanban Raffaello rajzokat osztályozott, Gertei a londoni Finn-Ugor intézetben kutatott. « *Ha csak ezt tette volna!* », emelte égnek tömzsi kezeit a Piazza Risorgimenton Borgulya Gáspár, miként egy túltáplált putto egy barokk mennyezetképen. (Géza megfigyelte, az útközepén lótojásokat trancsírozó galambok felröppentek ijedtükben.)

A Viale Vaticanón, a Múzeum bejárata előtt rendetlen tömeg nyüzsgött; Borgulya nem szenvedte a sokaságot, de Dobos és Hlaváts rábeszélése, valamint saját zsugorisága erőt vett rajta, s annak gondolatára, hogy megfutamodással az ingyenes belépés lehetőségét elmulasztaná: állta a sarat. Maradt.

Az ácsorgók között első volt, a kapu vasfogantyuját

meg- megfogta Mecseki Árpád. Olykor fölfölszökkent a magasba, hogy Belső Kató apró alakját föllelhesse, de csak Csilla loboncát látta meg a robogó hátsó ülésén. (Jancsi idefele jövet akadt rá, leszállította a kispapot.) Aztán varázsütésre, Szézám nyílj meg, kitárult a bronzkapu, és a *sala rotonda* kettős lépcsőházában préselődött befelé és fölfelé a tömeg.

A múzeum, ha tetejét leemelhetnénk, két egymás fölé helyezett kocsiverseny pályára hasonlítana, gondolta Lehel, aki fejfájással ébredt, busszal érkezett, félórával a nyitás után, hogy az időt délig elüsse, mert kiürült emeletén nem bírta az egyedüllétet. A fehér boríték, benne a szűz papírral, a farzsebében lapult, a határidőt be kell tartania, akárhogy, akármilyen módon is. Egy órát tölt a múzeumban, azalatt megoldás adódik — adódnia kell.

Borgulya az épület térképének és molnárlegyény vállainak segítségével a Szentek és a Hit misztériumainak szobái megtekintése után érkezett társaival a Borgiákról majd Gyula pápáról végül is Ráfáelről elkeresztelt szobák elsejébe, hol Sodoma, Baldassare Peruzzi és Perugino « fgeskói éppenhogy túlélték az *isteni kedvelt* bemutatkozását. » A különleges raccsolásra az egyenesen idetartó Lehel is fölfigyelt; a *kövek beszédét* itt, hol zsenik és pápák adták egymásnak a kilincset, különösen érdemesnek tartotta lefigyelni.

A Stanza dell Incendióból a Segnaturába átmenet már be is fogta Lehel a kis csoportot — Hlaváts Géza volt a közvetítő, a gyaloghíd. Dobos, tizenhetedik századbeli guidájával a zsebében sem volt érdektelen ember, a francia zarándokok lábnyomait kutatta az Urbsban, Stendhal szállodáját, Lamarciere kedves templomát, Montaigne kolostorát, Plom-Plom carozzáját, Apollinaire nagyatyjának a szülőházát mind megszemlélte s Lehelben a rokon filoszlelket sejtvén egyvégtében elmesélte neki könyvvadászatait a zsibvásár, a San Sylvestro és a Via Con-

dotti könyvkereskedéseiben. Gutenbergnek áldozott a gyomra, az egészsége rovására. Lehel lassan múló fejfájásával, az imamalom bibliográfia suttogással, a bámészkodók orrfacsaró illatával, a falrafestett *Athéni iskola* összbenyomásával küszködött és a *Bátorság*, a *Belátás* urbinoi istennőit is otrombának vélte. Az eredeti szineiket fokozatosan veszítő de változatlan elánnal disputáló neoplatonikus filozófusok — Borgulya Gáspár ezt nagy ünnepélyességgel, habár izzadtságtól gyöngyöző homlokkal jelenté ki — « a gögög embegideál utolsó fényei » voltak az » ellengefogmációnak helyt adó késögeneszánsz alkonyán. » Lehel megtudta: Michelangelo férfitestkedvelő hajlamainak következménye volt az a sok titáni « bág elmégetezett testű togzalak » mely vésője alól kikerült; s arról is értesült, hogy a titán követői alacsony szellemében, azoknak törpe munkáiban mint egy « fögtelmes pöcegödög tátongott a maniegizmus. » Vonakodva bár, az öreg Michelangelonak megbocsátott Borgulya; a fiatal Michelangelo *Marisi*, akit általában Caravaggionak neveznek, volt igazán a bögyében. Ha rajta áll, ezt a paranormális intenzitású festőt kitiltatta volna a pinakotékákból. Lehel mélyülő koncentrációval követte a lelkesedő, fulmináló, a rokon és ellenszenveiben magát el-el vesztő Borgulya Gáspárt. Olykor, az ide oda hullámzó emberár miatt csak hadonászó kezeit lehetett látni a nagytudású de alacsony termetű ifjú embernek, ám ítéletei, felismerései célba találtak és gondolkodóba ejtették a szakmabeli Hlaváts Gézát is. Szent Katalin portréjában Borgulya felismerte a szép, szőke Lukrécia Borgiát; a Költészet alakjában Impériát, a kurtizánok királynőjét; Nagy Szent Leóban a kövér X. Leót, ki Bakócz Tamás helyett került a pápai trónra; Aristotelesben Leonardo da Vincit; Herakleitosban Michelangelot; A Sistina Utolsó Ítélet freskóján Bartolomeo alakjában Aretino Pétert; a szamárfülű, pokolban sínylődő Minos képében a figu-

rák meztelenségét kritizáló Biagio da Cesenát, a pápa udvarmesterét. Lehel itt, négy évszázad távlatából Borgulya közvetítésével áthallott egy beszélgetést.

« A szerencsétlenül kikarikíroztt udvarmester könyörgött a pápának, hogy tüntettesse el az inkriminálló portrét. III. Pál pápa így válaszolt: *a tisztítóhelyről talán még kieszközölhettem volna megmenekedésed. De a pokol felett nincs hatalmam.* »

A szerencsétlenül kikarikírozott udvarmester a Sistina oltárképén, az asszociációk útján visszahozta Lehel számára a Látogatóval lefolytatott beszélgetésének szánt kijelentését: « ha nőket tornásztathatnék, azt elvállalnám. » S el is képzelte, máris pucérra vetkezve, Holofernes fejvadásznőjét Juditot, a régi zsidók megboronált Walkürjét. Buonarotti Eszterét a bordázott plafónról leszólítva máris a képzeletbeli bordásfalhoz állította, s az oldalfal freskóján a virágszirom mellű Ciporának hasi légzést ajánlott.

Mivel a rettenetes tumultusban leginkább fölfele volt érdemes nézni, bárhol is álljon az ember, Hlaváts Géza, Borgulya Gáspár perorációjának szüneteiben apró rajzokat firkantott bőrnoteszába. A Palafrinieri szobát a Mediciek medállionjai díszítették, a három toll, a három gyűrű — ezekre Lehel figyelmét is fölhívta, ismervén a *Ring* (habár wagneri) misztikájához való vonzódását Leskiccelte a jármot és az N betűt. Raphael loggiainak díszítőelemei — ezek a Sala dei Palafrinieriből nyíltak — a groteszk öröm, a pajzán napsugár, virágzás és friss levegő vendégjátékában olyan pogány-ünnepinek tűntek, hogy a spanyol apácák lesütött szemmel meneteltek alattuk.

Guszti és Gyuri, hol elvesztve, hol megtalálva egymást az embertömegben, az Aldobrandini menyegző szobájában kötöttek ki, ahova csak az jött, aki tudta miért jön, meg az aki betévedt. Bár a fényképezést öt nyelven

tizenöt felírás tiltotta, s arra is van babona, hogy a klaszszikus multat túlélő festmények szineinek pigment-fakulását gyorsítja a villanófény, Gyuri — aki a Piazza Risorgimenton már kivégezte a sárgadinnyét. — zsebéből most japán fényképezőgépet vett elő és Guszti őrködése alatt levillantotta az antik mátkapár, talán Roxana és Nagy Sándor nászképét. Aztán megfordultában: Ulysses félprofilját a laestrygonok között. Az operációt kishíjján megzavarta Mecseki Árpád kihevült megjelenése, amint öles léptekkel átrontott a pici szobán, annak tartalmát egyetlen pillantással fölmérte és odakiáltott a két festőnek: « Nem láttátok Katót? »

Azok nem a bűntudattól, hanem a rajtakapás félelmétől megzavarodva (*kihághatsz, csak el ne kapjanak*) egymást átkarolva rejtették kettejük közé a gépet, majd felismerték Árpád hangját és élénken rázták fejüket.

A műtörténész és követői a Vatikáni Könyvtár nyitott Salone Sistináján átvágva VIII. Sándor és XII. Kelemen habsburgpárti pápák folyosóin végighaladva, egy nagy termet és egy szűk összekötő-átjárót maguk mögött hagyva, végül is a Pinacotecában találták magukat, amelynek ablakából úgy belefeledkeztek a Basilica di San Pietro kupolájának közeli, ismeretlen, intim látványába, hogy Dobos hiánya fel sem tűnt nekik. A sorbonnei bölcsész váratlan szerencséjére a könyvtár kiállítósterme, ahol az ő lába földbegyökerezett, a biblia történetének állított emléket. János Evangéliumának az első század végéről származó töredékén jól lehetett a görög szövegnek a Feltámadást aposztrofáló részletét olvasni. Szent Benedek szabályait subiacoi ereklyék és a Volgata első ismert példányában találta Dobos. A világ legnagyobb és a legkisebb kódexe, a Héber Biblia és Szent Ferenc Miséje, felébresztették benne a vágyat, hogy Corvinákat keressen a Vatikáni Könyvtárban, melyek, jó tanárja Szóvásó Aurél (Aurelien Souvageot) szerint

humanista és török közvetítéssel kerültek Rómába. Persze Mátyás kéziratos görög bibliáit nem állíttatta ki Tisserand, a könyvtár francia biborosa, annál inkább Mazarin és Richelieu fényes, drágakövekkel kirakott Szentírás példányait, Medici Katalin imádságoskönyvét. E királyi hölgynek, gondolta a magyar multban kedvvel tallózó filosz, több bűne volt, mint az ugyancsak tündöklő könyvecskéiből vezekelő Kinizsi Pálnénak. Ott büszkélkedett továbbá, törhetetlen üveg védelme alatt, a negyvenkét soros Gutenberg Biblia, melyhez fűzött olasznyelvű jegyzetből nem derült ki, hogy a jó mester, a borprés és az ólombetű sikeres összekombinálója, végtére belebukott vállalkozásába és tönkrement. Dobos Imre magyar emlékeket keresett, mert hitt a sorbonnei Szóvásó kijelentéseinek, miszerint a vatikáni kézirattár feltáratlan kódexeinek lapjain, esetleg a kötésbordázatba véletlenül belekötve, magyar nyelvemlékek is lappanganak, ki tudja tán éppen egy régibb Ómagyar Mária Siralom vagy egy ősibb Halotti Beszéd. Dobos mindössze Ferenc József missaléjára akadt a terem sarkában lévő üvegszekrényben, ki elvégre is magyar király volt. Ezt Mecseki Árpád is tudta, amint sebtében rápillantott az egyszerű, fekete imádságoskönyvre. Dobos és Lehel összenéztek, az anyanyelv árulkodó hangjai nélkül nem ismerhették fel egymást. Nyugaton két magyar fizimiskája ritkán üt el az ábrázatok nemzetközi sokaságától. Ha ismerték volna egymást Dobos elmondhatta volna, hogy egy félórával azelőtt, a könyvtár bejáratánál látott és fölfigyelt egy piros szívekkel és tulipánokkal kivarrt blúzt viselő, pirospozsgás, alacsony magyar lányra, utána is fordult, egyrészt, mert a lány öltözködése elárulta nemzetiségét, másrészt, mert minden kerek vádli után megfordul az ember húszéves korában (bár tömzsibb az a kivántnál) ha Pesten nevelkedett.

Az egyre idegesebb Árpádot megnyugtatta volna az

információ. Mikor, a kapunyitás után a tömeggel együtt betódult, Árpád a csavart bronzlépcsők legalsó tartóoszlopaiba kapaszkodott, pásztázta tekintetével a fölfelé lépegetőket. Sűrű csoportok özönlöttek, elvéthette az esetleg beszorult, apró leányt. Kivárta a betódulás végét, aztán a fokokat hármasával véve fölhágott a lépcsősor tetejére, majd az ölelkező ellenlépcsőkön leszaladt, ki a kapuig. Itt várt egy negyedórát, melynek során egy jugoszláv tánccsoport, egy filobuszból előtörő amerikai túrista galeri, rajnyi rövidgatyás németek és zajongó, gyermekekkel megtüzdelt olasz családok érkeztek a múzeumba.

Belső Katalin időben indult a Via Giuliáról és időben érkezett a — Szent Péter térre. Aztán, a Via di Porta Angelica közelében megrekedt Bernini kolonnádjában, az oszlopok sűrűjében. Meglátta ugyanis onnan a Vatikáni Palota északi bejáratát, az alabárdjaikat tagadhatatlan eleganciával keresztberakó sváci gárdistákat, s meg volt győződve, hogy a felül nyalka, alul bugyogós ifjak a Szentatya múzeumát őrzik. Álldogált tehát ott, kilenc előttől negyedtíz utánig, csodálkozott azon, hogy alig egy-egy feketébe öltözött úr, vagy lila szalagos kalapú reverendás tisztelendő szállingózik be a márványlépcsők tetején eszkötölt bejáraton, sopánkodott az onnan visszafordulók, a svájci katonák által eltanácsoltak sikertelenségén és várta Ártpádot, aki a helyzetre majd fényt derít és őt besikeríti. Később kérdezősködni kezdett gyenge olaszságával, előbb a téren, aztán a Citta Leonéba vezető uton. A színesen öltözött hajadonnak szívesen megálltak az emberek, de nehezen értették. Kató öltözködésével nem naívságot árult el, vagy maradiságot; tisztában volt a népviselet ritkaság értékével és azt is remélte, józan paraszti eszével, hogy rendhagyó ruhákban nehezebb elveszni. A Porta Angelica bejáratánál egy ferencrendi szerzetes megértette, útbaigazította. Mire, tíz óra

tájban, Kató a múzeum bejáratán belépett, Árpád már az egyiptomi szobrokat faggatta hollétéről, a magasföldszint túlfelén. Kató teljesen találomra és ösztönszerűen lépegetett, sétált a kiállított tárgyak előtt, melyeket, mint a Szentkorona mását, olykor öles svédek takartak el, ki kellett tehát várni míg eltakarodtak ílymódon libegve betévedt a Museo Sacroba, megbámulta a kristály tálakat, arany kelyheket, az enamel és elefántcsont kereszteket és a pápa pecsétgyűrűjét, melyet a felírás szerint a halála után összetörnek. Volt ott azonban tucatnyi pápai gyűrű, messzi évszázadokból ideragyogó, s nem volt aki megmagyarázza, hogy élték ezek túl a gyűrűtörő szokást? Katónak e teremben legjobban egy hajóépítő műhely kicsinyített mása tetszett: balták, szekercék, kalapácsok, fogók, fúrók, vésők a foktői kis hajójavítóból ismerős sokasága. A könyvkiállítás körüljárása és minden magasabb, feketefürtű fiatalember szemrevétele után Kató megpillantott egyet a ritka ELIGAZITÓ táblák közül, mely az *Etruszk gyüjteményt* egy felfelé irányított nyíllal az emelet irányába mutatta. Katót Cerveteri kirándulása után érdekelték és munkájában termékenyen befolyásolták az etruszkok. Megkereste őket. Az etruszk falusi bíró, vagy ahogy ők hívták: *lucumo*, az ágyát és a karosszékét és magával vitte a sírba, konstatálta Kató. Felesége odamentette összes ékszerét, minden ezüst eszcájgját, nyoszolyája maradandó darabjait. (Aligha áll rájuk a szekszárdi mondás: ne gyűjtsd lányom, nem viheted a sírba.) Kató belefeledkezett az urnák, csüngők, terrakották, tégelyek sokaságába és úgy döntött, hogy a felfedezés reményében éppoly bölcs egyhelyben maradni, mint a folyosókat róni.

Migrénjét mintha a stanzákban hagyta volna, Lehel valósággal felüdült a belvederei Apolló láttán. Leachares remeke a görög aranykorból, tökéletes utánzatot csiholt ki hellén másodmesteréből. *A természet*, buzdult Lehel-

ben a feltelítődő önbizalom, *bennem is megközelítette e remeket.* Hátrább lépve, a pad mögé, hol pihegő, műélvező társai ültek, az előrelépő isten arányait szemméretezte, majd átváltoztatván elméjében Apolló alakját a sárkányölő Szigfridével megmérte saját kezének arányait és az istenével szembesítette. *Elhatározásában is megerősödött.*

A tengeri kígyókkal birkózó főpap alig néhány hete nyerte vissza egy kőfaragó boltjából két ezreden át külön porladozó jobbkarát. Kazinczy még amúgy, csonkán ismerte képről s Winckelmanntól:

« Tűrd nagy kínjaidat, szent polgár, s halj meg!
[Hazádért
Tűrsz és halsz. Győzött a fene, s Trója nem áll. »

« Az annus mirabilisben, 1506-ban felfedezett Laokoon csoport », mesélte feléledve Borgulya, « Gyula pápa harmadik sakkhúzása volt az örökkévalóság álmát kergető játszmában. Az első a pápai hegemónia elismertetésén nyugvó Itáliai Béke, a második a Szent Péter bazilika alapkövének lerakása és a harmadik, Giuliano Sangallo és Michelangelo egybehangzó testimóniája szerint Agesander e remeke. Az Apollo szándékait keresztező Laokoonnak, a görögellenes jós szobrának föltárása a föld alól Michelangelo tudatalattijában elhintette a később kikelő manierizmus ősmagját. »

Ahogy Borgulya szava elhalt, Lehel elméjében Apollo szólt Laokoonhoz: SZENVEDJ KUTYA! FŐPAPOM VOLTÁL, NÉPEDET ELÉM HELYEZTED, VÁLASZTOTT ISTENED ELÉ. MOST HALÁLT, (MÁSKOR ÉLETET) HOZÓ KIGYÓIM TANITSANAK MEG A HOSSZANTARTÓ SZENVEDÉS TESTI KINJAI ÁLTAL MEGHALNI. IGY JÁR AZ ISTENEK AKARATÁT MEGSZEGŐ. GYÖTRŐDJ KUTYA!

Borgulya láthatólag belefáradt a kalauzolásba és zsebéből egy papírusz-tekercshez hasonló dokumentumot húzott ki, amit olyan fájdalmas arccal tanulmányozott, mintha a fogorvos számlája lett volna. Hlaváts Géza kérésére szótlanul átnyujtotta a tekercset. A károk lajstroma volt, melyeket Gertei és barátai Borgulya gondosan ápolt, szeretettel kibélelt lakásában okoztak. A műtörténész átlátszó lelkében megkeményedett az elhatározás mint a gitt az ablaküvegen: estebéd előtt és zuhanyozás után megírja a vádlevelet. Bajszáról hullottak a verejtékcseppek, gomblyukában frissen virított a művirág.

A csatakosra izzadt, nyitottingű Mecseki Árpád a Cortile del Belvederébe is benézett. Megvizsgálta Apollo, Laokoon, Perseus s a szembejövővel farkasszemet néző *Hermes psychopompos* alakját, aki a Hadesbe vezeti az emberi lelket. Megvizsgálta a sarokban álló Venus hátamögét, észre sem véve az istennő észtveszejtő tomporát, aztán lerogyott a padra, ahol Lehel ült egyedül.

« Nem találom », sóhajtotta.

« Gondolkozz, ahelyett, hogy rohangálnál. Mi érdekelheti Katót ebben a nyomasztó múzeum-városban? Annak közelében talán lefenekelt. »

« Hát ha tudnám mi minden van itt, sejteném hol keressem. »

« Jártál-e a felső termekben? »

« A kezdetben. Futólag. »

« Fuss végig mégeszer rajtuk és adj jelet ottletedről ».

Vizes zsebkendőjét zsebrevágva, Árpád ismét nekiindult és az emeleti termeket járta. Két etruszk amfora, egy meztelen hetérát ábrázoló festmény és a gyűrűkkel megrakott faliszekrény előtt állt a terem bejáratában, hol az amerikai busz kószáló utasai állták el továbbvezető útját. Stentori hangon kiáltott: « Aki másnak vermet ás

az archeológus! » A naív tengerentúli népek szétrebbentek, egy idős hölgy a mellére ejtette a szemüvegét — zsinóron lógott — a faragott széken bóbiskoló teremőr felébredt, kiegyenesedett ültében és Kató, a szomszéd terem rekonstruált ruhadarabjai mellől egyenesen Árpád irányába törtetett. Örült, de nem árult el semmi meglepetést. Azok közé a szerencsés, földönjáró lelkek közé tartozott Kató, akik kívánságaikkal, gondolataikkal, *szinkronizáltan* igazodnak a közeli jövőhöz, s az apró bajok közepette is magukat így biztatják: *sebaj, majd jobbrafordul.* Az elkésett találkozások kettőzött erővel hatnak. Kató számára nem volt meglepetés hogy háromszáz szoba és tízezer ember közt egymásrakadtak, mert nem kételkedett a találkozás bekövetkezésében. Érzelmei is az elérhetőt és az elvárhatót szinezték, konkrétan, mint egy asztalterítőt.

Ahogy a rémültségből felengedő szülők nem kérdezik az elveszett, megtalált s még mindég megszeppent gyermektől: *hol csavarogtál?* úgy Árpád is megelégedett egyetlen, gyors, nyilvános öleléssel, s a lány kezének szakadatlan szorításával. Melegük volt, a múzeumból elegük, összekulcsolódó kezük izzadt, zsebkendőjük nedves, szandáljuk nyirkos volt. Félszavakkal segítve az egymás léptéhez igazodást, eljutottak a kijáratig, rézsútosan átellenben egy fagylaltosig, majd a Szent Péter templom irányában lépdeltek, tölcsért nyalva. A déli mise ott éppen elkezdődött, a pap az Introitust mondta, elhaladtak Péter apostol csókoktól kopott kőlábujja és csontjainak baldachinos sírja mellett, az orgona búgott, leültek a hátsó padba és ugyanarra gondoltak.

C.

Hol hősök hulltak, oszlop omlik el!
Hol vert aranyból kényes sas sugárzott,
Sötét denevér most az éji őr!
Hol Róma hölgye úsztatta aranyló
Haját a szélben, nád és tüske ing!
Hol Cézár gőgölt arany trónusán,
Szellemként siklik márványotthonába
A szarv-alakú hold fakó világán
A kövek közt a fürge, néma gyík!

Edgar Allan Poe: Colosseum

Si j'avais le pouvoir, je serais tyran, je ferais fermer le Colysée durant mes séjours à Rome.

Stendhal: Promenades dans Rome.

« Na szevasztok », búcsúzott a Belvederében Lehel, s oly hirtelen, mint ahogy a stanzákban megjelent, eltűnt a padokon pihegők szeme elől. A Via Crescenzión a Piazza Cavourra gyalogolt, megtapogatta a zsebében lapuló üres levelet, vett egy képeslapot, bélyeggel, szegedi tornatanárának írt, de csak ennyit: « Üdvözlet Rómából, Lehel ». Leült egy padra, megvizsgálta noteszét, ügyet sem vetett a fán bágyadtan csipogó rigóra, sem a közelgő, kezét kinyújtva tartó koldusra. Átgyalogolt a Ponte Cavouron, mint máskor, most is végigfürkészte szemmel a távoli Augusteot. A régi Róma királyi halottjainak szóló belső tiszteletadáson innen, vonzódott a kerek formákhoz, az Augusteo, a Marcello, a nagy Sant Angelo, a kis Tempio di Vesta, a Pantheon és a Colosseo méreteiktől függetlenül esztétikai gyönyörűséget ébresztettek benne. A Via Tomacellin átvágott a Corsora és Traianus diadaloszlopa előtt elhaladva, mostmár sem jobbra sem balra nem nézve, célirányosan lépdelt a Via dei Fori Imperialin a Colosseumig. Flavius amfiteátrumának déli ol-

dalán a három ívemelet feletti párkányzatig gyékénnyel árnyékozott állványzaton építőmunkások javították a nemes romot; járdával szegélyezett külső körén belül konflisok ejtőztek, köröttük, mint egy fantasztikus méretű ringlispilen, autók és mopedek repesztettek, tátogatták dudáikat, csikorgatták fékjeiket. Akár Néró ninfeója, akár a Forum felől, átjutni a Colosseohoz Istenkísértés; ám Lehel nem ismert Istent, az elföldelt, oszlopokról letörött, múzeumba dugott holt tárgyakon kívül. Akik egyszer népek elméjében éltek. Lehel átjutott a veszélyzónán és bement a Colosseum belsejébe. Mint amikor a tortából rosszul vágnak le egy szeletet, úgy rombolt le az idő, a vandál emberi kéz és egy robbanás egy félresikerült körcikkelynyit az épületből. Az ókor legnagyobb cirkusza a mártírok elleni műcsatákkal, látványos tengeri ütközetekkel kezdte az életét. Lehel megtapogatta a széttördelt duzzasztó csatornákat. Dante korában a Frangepánok — mi is ismerjük a család keleti ágát — várerődítéssé alakították át Flavius amfiteátrumát. VII. Henrik dekrétuma kényszerítette arra őket, hogy az erődítést adják át a SENATUS POPULUSQUE ROMANUM-nak, illetve Róma népének. Porondján ismét feltámadt Thália: drámai előadásokat rendeztek, bikaviadalokat bonyolítottak le ritkuló közönség előtt. Aztán, Lehel így tudta, a pápák avignoni fogsága után kőbánya lett az épületet. V. Miklóstól III. Pálig (Girardi latin tanárnak kedvence volt a Colosseum) innen bányászták ki a kőanyag nagy részét melyből palotákat építettek. II Gyula korára az egykori szórakozóközpont már annyira elvadult, hogy farkasok tanyáztak benne. 1512 december 10-én egy ordas kirohant a Colosseum közepéből, nekirontott a pápa ünnepi menetének, belemart egy zászlóhordozóba aztán elmenekült a Coelius hegy szőleibe. Most a kőművesek a szétporladás folyamatának megállításán és az omladékok kisimításán dolgoztak. Úgy

illesztették be és gyalulták le a kövek élét — immáron elektromos kőgyalukkal, villamos köszörűkkel dolgoztak — hogy a bezárt szög majd a szemnek kedvező negyvenöt fokot mutassa, mikor a raffia és nádteríték lekerül Róma kőcirkuszáról. *Míg a Colosseum áll Róma él*, tartja a régi szólás, melyet Béda is ismert, Lehel is tudott. Befelé indult, hol egykor az ordas fészkelt. A belső kör közepén gyom és virág nőtt a hajdani gladiátor-alagutak, vadállat-ketrecek betöredezett tetején. Itt ült le egy csonka márványlapra Lehel és írni kezdett.

« Kral összekötője Grigorij Borgutin, az orosz kereskedelmi ügynökség frissen kinevezett római másodtitkára. Tagbaszakadt, alacsony ember, 160 és 165 centiméter között. Dús fekete bajsza, szemöldöke, haja, grúz vagy örmény származásra vallanak. Széles vállain jólszabott zakókat visel, nyakkendőt és rendszerint virágot a gomblyukában. Elmondhatnók, hogy polgári izléssel öltözködik, mely érthető, hisz a polgári társadalom egyik metropolisában van állomáshelye. Borgutin Rómán kívül lakik s Tiburtináról nyíló temetőkert szegélyén egy villában, több orosz társaságában. Esti elfoglaltságai és mulatozásai miatt gyakran megszáll egy egy központi római hotelben. Álnéven, mert e kiruccanások jobbadán összefüggenek titkos megbizatásaival. Kral és a horvát nacionalisták időnként a *Taverna Trasteverében* találkoznak a Santa Maria della Trastevere templom szomszédságában. Van úgy, hogy ezek az esték áttevődnek a *Buca di Bacco* című földalatti diák-kocsmába, hol, a megjelentek hangoskodnak, nagy adag rossz bort vedelnek és horvátul énekelnek. Bacchus szobrára, mintha az antik és humoros diáktradíciót folytatnák, olasznyelvű *kódolt* üzeneteket illesztenek. » (Lehel szivarzsebéből egy kis cetlit vett elő, melyet azonnal a borítékba csúsztatott. DIPENDE DALLA MANCIA állt a kutyanyelven. Evidenciának szánta.) « Borgutin és Kral olykor Róma kör-

nyékén találkoznak. Kral autóval, Borgutin autóbusszal közelíti meg a Villa d'Estét. A többszáznyi szökőkút csobogása kizárja a beszélgetések sikeres lehallgatását vagy hangszalagra vételét. Máskor, Kral felfujható kis csónakján, Hadriánus villájának mesterséges taván a középre eveznek. Lehallgatásuk itt is a lehetetlennel határos. Borgutin komoly pénzjuttatásokkal segíti a horvát szeparatista mozgalmat. Találkozásaik után Kral strand-táskája megduzzad, Borgutin aktatáskája leapad, a trasteverei horvát tivornyák újrakezdődnek. Kralnak nincsen állandó barátnője, nyilvános házakba jár. Egy hónap alatt végigpásztázza a Via Venetótól a Stazione Terminin keresztül a Castro Pretorio túlfeléig Róma érdemes közepét. Borgutint ritkán látni női társaságban. Időnként az orosz követség egy középkorú, kockaalakú titkárnője fuvarozza. Máskor, pihentetve rövid lábait, taxiba vagy konflisba ül, mert a feltünő, alkalomadtán kevésbé feltünő. »

A gyöngybetűkkel megírt levelet Lehel a hosszan várakozó borítékba tette és gondosan lezárta. Nem írt rá semmit kivülről. Tartalmából egy szó sem volt igaz. A borravalóról szóló kutyanyelv: DIPENDE DALLA MANCIA, a ház mosónőjének válasza volt arra a kérdésére: « Kimosná, kivasalná-e ünneplő vászon öltönyöm holnapra? » A BORRAVALÓTÓL FÜGGŐEN — válaszolta a jóasszony.

Valami evidenciát szállítani kellett.

Az amfiteátrummal szemben lévő állomásról, mint egy modern barlanggá átalakított katakombából, az Ostiával összekötő út alatt a tengerig lehetett jutni. Lehel megkocogtatta a jegypénztárhoz csatolt ellenőrfülke plexi-üveg abalakát és egy kövér, szuszogó egyenruhás alkalmazottnak átadta a levelet. Aztán, a kerékcsattogást, az ajtócsapódást alig hallva, röpült ki, a földalattiból földfölöttivé váló vasúttal a szabadba.

A tenger keserű volt és meleg. A víz sokmindent

lemos. Amit a víz rajthagyna, lemarja a só. A kabinok előkertjében családapák kártyáztak csemetéikkel. Lehel nyugágyat vett, a homokzátony néptelenebb részébe húzta, belefeküdt és lehunyta a szemét. A nap már vesztett erejéből. Szemhéját napszemüveg védte, aztán az sem. Enyhe szellő fujdogált. Nem jött szemére álom. A talján kölykek randalíroztak, iderugták a labdát, felverték körülötte a homokot. Fölkelt és beúszott mélyen a tengerbe. A vízi csősz kiabált utána? Lehet. Egyenletes csapásokkal úszott, kiemelkedő felsőtesttel, mintha a borzas hullámdombocskákon vizipóló labdát vezetne, orrával, fejével, felsőkarjával kormányozná. A mólóhoz közeledve látta az ott álldogáló pecások nyugtalanságát. Nem akart horogra akadni. Irányt változtatott. Becélozta a parti strand óratornyait és megfigyelvén a nap állását, háton kezdett úszni kifelé. Motorcsónak berregett el mellette. Ringatódzott a hullámain. A keserűség elmult a szájában, tán hozzászokott. Teste fölvette a közeg ringását, hőmérsékletét. Azonosult a tengerrel.

Visszafelé a *Colosseo* metromegálló fülkéjében a kövér ellenőrtől fölcsípett egy címzetlen barna borítékot. Az öreg szalutált, somolygott. Százezer líra volt a borítékban. (Fizetett Fafner, a sárkány. Az emberfaj sárkányfogvetemény. Van-e remény, van-e remény?) Nem sok pénz, de talán lehet vele valamit kezdeni. A bankókat összehajtogatva zakójának belső zsebébe tette, a borítékot ízekre szaggatta, csipetkéit szélnek eresztette.

Amit a víz rajthagyna, lemarja a só, kívül, belül.

Otthon föltette a Ring utolsó lemezét a Götterdämmerung befejező részét. Szigfrid temetési indulójának zenéje betöltötte a kis szobát, az emeletet, az egész szárnyat.

d.

Go to Rome — at once the paradise, the grave, the city and the wilderness.

Shelley

Sei di Sgurgola? Torna a Sgurgola. Perché non te ne sei rimasto a Sgurgola?

római kiszólás

Borgulya Gáspárnak Londonból Rómába jövet Genovából vissza kellett fordulnia, mert Villefrancheban felejtette bajuszkeféjét. Az indulás előtti napok pedig még traumatikusabbak voltak, lakásának kitakarítása és a károk számbavétele miatt.

Most örömmel adta át magát a pihenés gondolatának, melyet a rosticceriában elfogyasztott sült hal és sült rák ebéd belülről megkívánt, a vatikáni fárasztó látogatás megkövetelt. A sarki fagylaltárus előtt leghívebb társától, Hlaváts Gézától elkülönülve, Borgulya nekilátott az *Il Sole* fogadó nyaktörően szűk lépcsőinek a megmászásának. Lehámozván magáról az átizzadt ruhadarabokat, zakóját, madrágját gondosan a fogasra akasztotta, ingét, alsónadrágját, zokniját a mosdótálba tette. Nylon zacskóból angol mosóport vett elő, behintette a fehérneműt és megeresztette a csapot. A vízvezeték olyan hangot hallatott mint az utolsó ítélet napján hallat majd a harsonás angyal. Törülközőjét vaskos dereka közé csavarva Borgulya Gáspár átszaladt a zuhanyozó fülkébe. Cseppenként sajtolódott ki a víz a rózsából, inni sem lett volna elég egy cinegének.

« Nincs elég nyomás », mondta mély sajnálkozással a mélyhangú szállodás, egy cingár, pókhasú, középkorú olasz. Gáspáron ekkor házikabát volt már, lábán

plasztik papucs. A szóváltásra sebtében kigurult a signora, zománcvödröt tartott hurka kezében és bíztatta Borgulyát: mosakodjék abban, *bátran.* A két vödör vizet, mint egy lélekvesztőt egyensúlyozva, Gazsi elérte a harmadik emelet magasságát, mikor két suhanc, egymást kergetve kivágódott egy szobából és... Borgulya Gáspár behunyta a szemét... elviharzottak mellette. Mosakodás után ágyára dőlt és nehéz, álmokkal sulykolt alvás ejtette rabjául. Azt álmodta, hogy egy Katona Tamásnak nevezett kegyetlen kizsálmányoló rabságában sínylődik a londoni St. Pancras állomáson. Fehér köpenyben fagylaltot árult — a jégkrém íze jó volt, álmában csettintett a nyelvével — százával adta el a kis papírzacskókba csomagolt csemegét, vonatok gördültek be az állomásra, utasaik szinte rávetették magukat fagylaltoskocsijára, ám a profitot főnöke fölözte le, az alapbérből pedig levonta az elolvadt fagylaltok árát. A vaskos angol pennyk lehúzták és kitépték Gazsi fehér köpenyegének zsebeit. Ádáz főnöke kiméletlenül fölvarratta vele ezeket. De a legszomorúbb volt a búcsúzkodó utasokat látni. Átkarolva tartották egymást, mások csókokat kaptak és hintettek, s ez Borgulya Gáspárt arra emlékeztette, hogy ő azok közé tartozik, ha elutazik, immáron nem búcsúztatja senki. « Mert én », Gazsi álmában sóhajtott és nem racscsolt, « mert én elrúgom magamtól azokat, akik szeretnek. » Az állomás Keleti pályadvar-szerű viktoriánus vas és üvegcsarnoka alatt fülledt meleg volt, Borgulya elpilledt és ráült fagylaltoskocsija végére. A kocsi fölbillent, Gazsi a földön találta magát.

Hamar észhez tért, és — van Isten az égben (talán) — a csapból, itt Rómában, a Nap-hoz címzett fogadóban, vékony cérnaszálon csordogált a víz, a zuhany becsülettel kiizadt magából először némi állottvizet, aztán egy felüdülésre elegendő spriccert. Gazsi felfrissülve, az álomtól megszabadulva, tiszta alsónadrágban, leeresztett redő-

nyök mögött elővette kicsiny táskágépét, maga elé tette a károk és tartozások listáját és írni kezdett:

« Győző; Róma, 1957 július hó.

hogy ez a levél csak most íródik s nem highgatei szobámba lépésem utáni percekben, annak egyetlen oka az, hogy indulataimnak és haragomnak nem akartam a maga közvetlenségében szabadságot adni. E keserű pasztillát kellemetlen volt lenyelni. Ma már — úgy ahogy lehiggadtam, megnyugodtam, segített ebben az a fizikai munka, amit a lakás kitakarítása jelentett és a távolság, mely tőle most elválaszt. Megérkezésem napján 7 órától esti 11-ig csaknem megszakítás nélkül takarítottam szobámat, a konyhát, a W.C.-t, a fürdőszobát. Noha nevetséges minderről levélben írni, ilyesmit egyáltalán leírni fehér papírra, de az is nevetséges, (vagy talán tragikus?) hogy a londoni magyar emigrációnak általam, és még sokunk által igen sokra becsült, mondhatnám *vezető* tagjai ilyen állapotokat idézzenek elő egy barátjuk lakásában. De menjünk sorjában;

Belépésemkor amolyan álrend volt a szobában. Ez alatt azt értem, hogy a székek nem voltak fölfordítva, az ágyak be voltak vetve, ésígytovább... A szőnyegre lépésemkor azonban, a szőnyeghöz tapadt a cipőm talpa; édes spanyol bor eredménye (Péter közlése), a világosszürke linóleumon a földön, kávé és italfoltok, a sarokban összesöpört szemét, az ágyak fehér plédjei szürkék (valószínűleg az ágynemű nélküli használattól) a rádióm antennája letörve (fölső darabját egy sarokban találtam meg), szól még, de abban nincs köszönet; az asztalon álló kék szervíz-kancsó füle finoman megpattanva, (talán nem fogja az angol háztulajdonos észrevenni, ha átadom a lakást); könyveim egy része az ablak alatt egy sarokban, jegyzeteim föltúrva, összekeverve (cédulák: másféléves londoni könyvtári munka eredményei), az íróasztalom

politúrozott lapja összekaparva, az espresso-gép mellett a kávé vastagon púderral belepve (a gép nyitva volt); hajszeszes üvegek, más üvegcsék, boros és likőrös üvegek szanaszét a sarokban, polcokon és ágyak alatt. Az élelmiszeres szekrényben a polcom teljes egészében kiürítve (több magyar, német és angol konzerv, szardínia, kakaó, cukor, mustár, kávé és más dolgok amire már alig emlékszem), egy üres kávésdoboz kivételével semmi, amelynek kinyitása (födelének levétele) után először egy vulkánszerűen kitörő szag- majd bogár és légyfelhő tört ki és benne egy féligevett paradicsomos babkonzervben tekergő bogárhad. A konyha többi részében hasonló állapotok. Az edények, evőeszközök « lenyalva » vagy még « lenyalatlanul » is helyükre téve a fiókokban, a szekrénypolcokon. (Lakótársaim a maguk számára szükséges edényeket s eszközöket szobájukban tartották.) A gáztűzhely fedőlapja mint egy tassiszta festmény — ujjnyi vastagon rajta a spenót, kávé, paradicsomos ételek, stb. maradványai. A kenyérmorzsa és szemét vastagon a földön, a mosogatónál kicsiny mocsárt képezve. A W.C.-ben és az ülőkén többmiliméteresen a megszáradt húgy. A fürdőszobában, a tükrön, mosdókon, kádon, földön fogpaszta maradványok, elhasznált mosóporos zacskók és dobozok, szétmállott szappan. A lépcsőház szőnyegén a konyha-fürdőszoba-WC piszkából származó széthordott, széttaposott réteg.

Megérkezésemkor az angol háztulajdonos azzal a kéréssel várt, hogyha mégegyszer elutazom, szóljak néki pár héttel korábban, hogy szerezhessen számomra lakót. Oka: az ajtó és a kapucsapkodás, tömeglakás; éjjel kettőkor a rendőr csengetett, kérdezve, hogy ők akarják-e a kaput nyitvatartani? mert nyitva volt.

Megérkezésemkor lakótársaim szemrehányásokkal és egy testes számla átnyujtásával vártak, amely a következő:

Lakbér egy hétre (egész ház)	11/11/—	
egy főre	2/ 6/—	
két főre	4/12/—	
két főre négy hétre	18/ 8/—	
Villany közös egy hóra	5/—/—	frigider,
szobafogyasztás	10/—	lépcsőház
a közös 2/5 része	2/—/—	fürdőszoba,
személyeként	2/10/—	fűtés és
Összesen	4/10/—	világítás
Gáz összfogyasztás negyedévre	13/—/—	
egy hóra jutó rész	1/15/—	
Tehát villany és gáz össz.	6/ 5/—	
Ehhöz a lakbér	18/ 8/—	
Összesen	24/13/—	

Senki nem várhatja el lakótársaimtól, hogy amikor ők négyesben kivesznek egy lakást, akkor egy sereg emberrel zavartatva legyenek, ezeknek az embereknek fürdőjét, fűtését, főzőcskézését fizessék, nem is beszélve telefonjaikról. Lakótársaim tanusága szerint ilyen felfordulásra még a Tavistock Squaren sem emlékeznek vissza.

Lehet, hogy túlságosan polgár vagyok s csak nagyon kevéssé bohém. Itt máskor is volt party máskor is voltak vendégek, mindegyikhöz járnak nők, ez mindenkinek a magánügye. De ez nem jelenti, hogy másnap nincs becsületes módon kitakarítva. Ugyanannyi ösztöndíjat élvezek mint ti, mellékjövedelmem kevesebb, mint a tiétek. A barátaimat (de idegeneket sem!) nem szoktam anyagilag megrövidíteni. Élelmiszereim üres helyén, seholsem találtam egy sornyi írást, egy cetlipapír sem volt arra vonatkozólag, hogy mikor fizettek.

Egész röviden: nékem ez a « muri » több mint duplájába került annak, mintha lezártam volna a lakásom, s ráadásul akkor, a vonatút után nem kellett volna egy

álló napot takarítanom utánatok. Ismétlem, nem az játszik szerepet, hogy két napig-, hogy egy hétig tudtom és a megállapodás, s a lakótársak megkérdezése nélkül szobácskámban nyilvánosházat rendeztetek be, hanem ennek tömegszállás jellege, lakótársaim zaklatása a fürdőszobától a konyháig, lármáról zajról nem beszélve.

Hogy helyzetemet (rádió számla, villany, lakbér stb.) megértitek-é, vagy sem, az baráti érzelmeitektől, és embervoltotoktól, emberségtektől függ (jogi helyzetről nem is beszélek, nem piszkítanám be véle a londoni emigráció bal-jának hírét) Péter esetében ebben nincs hiány. Várom mielőbbi választokat, mi a szándékotok a 24/13/— (a rádió összetörésből adódó számla még nem tudom mennyi) és a lebeszélt telefonokkal kapcsolatban. A szőnyegtisztítást magam végeztem, mert takarítónőt csak hirdetés útján lehet Londonban kapni, s ezt a koszt nem lehetett egy percig sem elviselni... A számlában nincs benne (s nem is lesz benne) a kék üvegkancsó, a fehérplédek tiszítása. De a konzerv árát még hozzá kell adni.

Üdvölettel,

Borgulya Gáspár

P.S. Római tanulmányutamon igyekszem kipihenni magam. A lakásomat ezúttal lezártam.

Felöltözött és a lezárt levéllel a kézben a hotel bejárattal szemben levő boltba ment bélyeget venni. Mikor, a bélyeget a borítékra nyalandóban kilépett onnan, a bejárat előtt fekete zárt bútorszállító teherautó várakozott. A kocsit meg kellett kerülni, hogy a bútorüzleten túli postaládába bedobhassa a levelet. Amint ez megtörtént és fellélegezve megfordult, a bútorszállító kocsi ismét elállta az útját. Két kerekével a szűk járdán, a kocsiútra eső négyötöde is jobbadán eltorlaszolta a keskeny, kanyargós utcát.

A vezetőfülke irányába haladó Borgulya Gáspár útját elállta egy fekete napszemüveges fakóarcú férfi. Ajkai között üres szipkát tartott, rátartian, provokatívan, mozdulatlanul. « Mi tetszik kérem? », érdeklődött Borgulya enyhén bosszankodva, francia nyelven, mert az olasszal hadilábon állt. A férfi szótlanul Borgulya hátamögé mutatott, mintha jelezné, hogy arrafelé szabad az út. Gáspár megfordult és szaporán menetelni kezdett. Mikor elérte a kocsi hátsó ajtajának szintjét, az kivágódott és két sötét munkaköpenyes fogdmeg beemelte őt a teherkocsi belsejébe. Ott, se szó se beszéd, egy tölgyfaszekrénybe tuszkolták és rázárták az ajtót. Gazsi üvöltött: « Méltánytalanság! Hallatlan! Gazemberek! Engedjenek ki! Arcátlanság » A párnázott ajtó belsejéből nem szűrődött ki hang.

Fólóra imbolygó autózás után a Porta Portuense egy elhagyatott és szeméttéleppé alacsonyodott romos, kiégett fűvű része mellett, egy hajdani őrházban hallgatták ki a foglyot. Zsebeit végigtapogatták, fogvájóját, tokban tartott fésűjét, gyöngyháznyelű zsebkését, körömnyisszantóját, s minden egyéb, zsebeiben található holmit, — a szekfűt a kivizsgálás alatt ízekre szedték — kirakták sorba, egymás mellé a padra. Az egymásközt valamilyen szláv nyelvet beszélők oroszul nyaggatták Borgulyát. Felderengett benne, hogy orosznak hitték. Mint minden pesti egyetemista az ötvenes évekből, ő is tanult oroszul, s mint minden pesti egyetemista az ötvenes években: ő sem tanult meg. Önkéntelenül angolra váltott, kikérve magának a bántalmazást, felemlegetve brit védelmi jogát, a királynőt, a Scotlandyardot és az ügyvédjét. A fakóarcú, orosznyelvű kérdéseit abbahagyva, Borgulya noteszát nézegette, miközben a notesz tulajdonosát anyaszült meztelenre vetkőztette. Angolul kérdezett:

« Angol útlevéllel jár? »

« Utazási igazolvánnyal. Magyar menekült vagyok. Angliában élő... »

« Menjen a pokolba »

Cókmókját összeszedhette. A bútorszállító autó a Piazza Venezián tette le. Borgulya Gáspár megrendülten, Rómától megundorodva becsomagolt, és taxival a Termini vonatállomásra hajtatott. Szó nélkül visszatért kitakarított, lezárt, highgatei lakásába. Otthonának nemrégi feldúlása diáktréfának tűnt emberméltóságának mostani feldúlása után.

IV. TRASTEVERE

a.

A római népünnepélyt nem a résztvevők számára rendezik, hanem a nép ünnepli benne saját magát.

Goethe: Itáliai utazások

... Perché a Roma le donne non pensano che all'interesse e chi ci ha i soldi si diverte e chi non ce li ha, si gratta.

Moravia: Racconti romani

Noiantri ünnepéhez készülődött a Trastevere. A tiberisparti középkori Dante háztól a kultuszminisztérium neoreneszánsz palotájáig szines lampionokat aggattak a fákra, transzparensekre, telefonhuzalokra, villanykábelekre az ittlakó *pietrinik,* vagyis a Szent Péter kupolájának karbantartásából élő római mesteremberek. A Piazza Mastaira néző dohánygyárban bágyadozott, lankadozott a munka, a dohányillatú leányfejek nem a gépek, hanem az ablakok mellett töltötték az időt, melyek alatt a körhintát állították föl, égszínkék atlétatrikót viselő hintáslagények, s a köröttük settenkedő hátramozdítók: a gyerekek. A léggömb-felfújó gázcilindereket Santa Cecilia, az énekes szűzek védőangyalának temploma előtt rakták le egy teherautóról — lám odasereglettek a léggömb árusok ballon fújásra. Olykor, véletlenül, vagy készakarva, egy-egy ballon elmenekült, a fák ágaiba gabalyodott; a bátrabbja pedig, úgy tetszett, elérte a különleges és bájos templom magas tornyán ékeskedő

aranykereszt tetején szellődzködő bárányfelhőket. A Via Lungaretta és a Piazza Santo Sonnino sarkán cukorka, törökméz, vattacukor és dinnyeárusok, pántlika, gyöngy és mézeskalács készítők sorakoztak, várva a napszálltát, a kelletlen munka végét, a nap dárdáinak visszakozását. A trasteverei Mária harmonikus templomában, mely tetejével, fedőpárkárkányával s a földdel háromszöget képez, két keresztjének és a földnek egysíkba mérésével derékszöget alkot, kétszázfőnyi vegyeskórus próbálta az ünnepnyitó és az ünnepzáró Mária énekeket. A sekrestyében kirakták a felvonulás azaz a körmenet keresztjeit, szentképeit, gyertyáit, fényesítették a gyertyatartókat, porolták szeretettel a főszereplő Szűzanya fából faragott, díszes szobrát. A templom előtt bódék sorakoztak képeslapokkal, rózsafűzérekkel, nyakláncokkal, amulettekkel és egyéb kegytárgyakkal megrakodva, de lehetett bugylibicskát, hamutartónak kiképzettt Colosseumot, sípot, furulyát, dobot és petárdát is kapni. Az árusok egy része vándor volt és hivatásos: karácsony előtt a Piazza Navonán árulták a betlehemeket, San Gennaro búcsúja Nápolyban találta őket, Szent Antalka névnapja Pádovában, Szent Kataliné Siénában; a többség azonban helybeli volt, a római angyalföld kétarcú vagányai. Jószívű csalók, alamusziak és tettrekészek, kérkedők, kéregetők, noha büszkék; bravók, bájosok, babonásak, Istent-embert-nemismerők, vallásosak és hagyománytisztelők. A trasteverei Margherita jóslatai — a Via dei Genovesin ütötte fel sátrát, üveggömbjét, macskáját, aquariumban őrzött békáit — rendjére beteljesedtek. Margherita, ki öreg volt, özvegy és bölcs, mint a kis utcák macskakövei, a valószínűt jósolta egy olyan kerület népének, hol majd minden ifjú szerelmespár a nagyszülőivel együtt nőtt fel. Úgy jósolt mint a lóverseny tipsztere aki csak az esélyesekre tesz, ugyanakkor, a szibillák utódaihoz híven a jövendőt dodonai, kétértelmű kijelentésekkel ködfátyolozta. Mint-

ha nem lenne az amúgyis titok — vagy éppen azért. Az Urbs plebse többre becsülte az öregasszonyt, a bevetődő túrista többet fizetett neki mint egy kezdő pszichiáternek. Ha a Santa Maria vegyeskórusának hangjai túlzengték a tér zsibaját és hallhatók voltak a jósda sátorbejáratánál, akkor a Santa Ceciliában próbát tartó női kórus — a Santa Cecilia zeneakadémia növendékei — kristály-csengésével ejtette ámulatba az odavetődött hallgatót.

A kóruspróbára belülről bezárt templom egyetlen látogatója — középkorú, őszes, disztingvált úriember — kalappal a kézben, szájtátva állt egy oszlop mögött. Ismeretlen oknál fogva a zenede tagjai, kórusműről kórusműre, dalról dalra *visszafelé* mentek az időben; Bachhal kezdték, Monteverdivel folytatták — Tárkányi Csilla énekelte a szólót, brilliánsan (Poppeiának képzelte magát az Incoronazionéban) s aztán jött Orlandó Lasso s a kóruszáró: Palestrina.

Az úriember megvárta amíg a lányok eltűnnek a sekrestyében, a karinget utcai kartonra váltani, aztán kisétált a templomból és a kapu és a ballontöltőde között várakozott. Csilla a kiskapun lépett ki, mert a templom egybeépült az apácakolostorral s a főnővért a lányok, mint kotlóstyúkot a csibék, körülcsipogják; nehéz elszabadulni. Az úriember feltette a kalapját, hogy mire Csilla odaér megemelhesse: « Kezét csókolom. »

« Kihez van szerencsém? », kérdezte a lány, a magyar hang hallatán és a jóképű, középkorú férfi láttán lazán leplezett vidámsággal.

« Lovassy Pálhoz. » (A hangsúlyban bennevolt a két es ypszilon.) « A Decca hanglemezgyár milánói ügynöke vagyok. »

Tárkányi Csilla hátán, a kellemes élmények előfutára — végigszaladt a hideg. Várakozóan lóbálta lakktáskáját.

« Hallottam önt énekelni. »

« Itt, most? »

« Most, és már Pesten is. Szeretnék hangfelvételt készíteni magával — főleg magával — de más magyar énekesekkel is. Ám ne álljunk itt az utcán » Lovassy széles mozdulattal a növekvő felfordulásra mutatott. « Engedje meg, hogy megvendégeljem. »

Csillának mindeddig csipetkék jutottak idekint a szereplésből és a sikerből. Korrepetítori « állás » a Santa Cecilia Zeneakadémián. Vendégfellépés a Rendőrség jubileumi koncertjén Mecseki Árpáddal. Egy énekpróba az aluszékony római operában — mely többet pihen mint játszik. Ez ígérettel végződött: MEGFELELT. FELVESSZÜK, HA LESZ RÁ KERET. Leültek a Taverna Trastevere kerthelységében, színes vászoneresz alá a szabadban. Az étterem nemrég nyílt meg, a híres *Alfredo* trasteverei eredetű szakácsa nyitotta, s tüneményesen sikeresnek bizonyult. A pincerész volt a tulajdonképpeni *taverna*, ivók és rágcsálók számára; a vendéglő a Via Pagliára nyílt, a kerthelység valamikor udvar volt, egy régi cserzőműhelyt bontottak le, hogy táncparkett is lehessen. Este tíztől éjfélig játszott a zenekar. A törzsvendégek főleg az ételek minőségéért járnak ide. Tonino, a tulajdonos, az *Alfredoban* kitunulta az olasz regionális konyha csínyját-bínját; a római szájíz gazdagítására bolognai ételkölteményeket és milanoi meg velencei sütemények szolgált fel.

Csillának, a félkettőig tartó próba, korrepetálás és szólózás után szikrázott a szeme az éhségtől — az étlap láttán lángra lobbant. « Savanyú rákokat kérek, előételnek », fuvolázta dallamos hangján, és serkenő tokája finoman megremegett a kellemes izgalomtól.

Lovassy bólintott és hosszan tanulmányozta az étrendet. Végül odaintette a pincért: « Küldje ide Toninot. »

« Parancsára Signor Commandatore », már jött is a tulaj, mosolyogva, krémszínű, frissen vasalt kabátban, ragyogó rézgombokkal. Kendőjével az asztal sarkáról lesepert egy falevelet.

« Mit ajánl Tonino, egy ilyen meleg, ámbár kissé szeles és végtére is kielégítőnek igérkező napon? » Lovassy kigombolta vászonzakójának középső gombját, hogy jobban odaférhessen az asztalhoz.

« Talán ma ne együnk levest, Commandatore, melegebb lévén a kelleténél. Haggyuk a levest vacsorára. Van párolt csukám majonézzel... »

« Friss az a csuka? »

« Merném ajánlani Önnek máskülönban? Bracciano tavában fogták a halászok ma hajnalban. Tizenegykor érkezett jég között, fonott kosárban. Vígan tátogott még. »

« No jól van. S azután? »

A kérdés és a felelet közt az előbbi pincér fehérbort, vino della casa, és perecet tett az asztalra. Lovasy Pál nem volt borínyenc, minden tisztességes szeszesitalt elfogyasztott, a ház borát tehát automatikusan szolgálták asztalához. Mint az éhes vércse úgy csapott le Csilla a perecekre. Tudta, Rómában hosszadalmas a kiszolgálás.

Tonino megnyalta a szájaszélét. « Hm. A passatelli és a stracciatella romana egyformán nagyszerűek. Talán a kisasszony kedve döntsön. »

Lovassy beleegyezőleg bólintott. Csilla a stracciatellára szavazot.

« Ami a főétket illeti », Tonino összedörzsölte két tenyerét, « nem lehetnek kétségeink. Szarvasgombát szereztem Salvatiból, kitűnő angol bélszínem mellé. Tornado Rossini — házunk egyik specialitása. »

Lovassy diszkréten fütyülni kezdte, Csilla dudolta a *Tolvaj szarka* nyitányt. S dalos kedvüket a rákocskák

piros pozsgássága, a kimért bor kimért ereje, a vajban fürdő tökörcskék vidám zöldülete, a rostélyos füstös-sajtos-véresgombás aromája fokozta. Csilla, a cassatához érve, álomvilágában már *Milánói Scala* deszkáin énekelte a *Sevillai Borbály* primadonna szerepét, felvonásközökben a Metropolitan és a Covent Garden meghívásait latolgatván. Pál hátradőlt és kényelmes karosszékének hátsó lábain hintázva szivarra készült gyujtani, amikor megjelent ismét a vendéglős.

« Commandatore! »

« Tessék Tonino. »

« Friss pecorinot szereztem ma reggel. Az albanoi hegyekből. »

Lovassy Pál érdelkődve emelte fel egykor délceg, azóta elvastagodott fölsőtestét a karosszék öbléből. « Hoci! » — Ezt magyarul mondta. A lány gurgulázva nevetett. A tulaj megértette, ha a szót nem, a gesztust. Szaladt a pincér, hozta a juhsajtot. Tonino engedelmet kért, hogy szervírozás előtt megkóstolhassa. Pál úr intett. Tonino, sajttal a szájban, kifürkészhetetlen arcot vágott.

« Milyen? », kérdezte Csilla, Élt halt a sajtokért.

« Hát jónak jó — közönséges kuntsaftjaimnak odadnám — de a Commandatorénak nem elég jó! » A pincérre förmedt: « Gianni, ebadta! A tegnapelőtti pecorinot hoztad be tévedésből. Elő a frissel! »

S ahogy az új, puha zsenge birkasajt eloszlott a szájban, úgy olvadt el Tárkányi Csilla minden kételye Lovassy Pál irányában. *Férfi a talpán*, gondolta. *Hónapokig tacskók között éltem, Sóher énekesek között, a legjobbja is izlésficamban szenvedő.* (*Mi más magyarázhatta Árpád vonzalmát TAHÓ KATÓ iránt?*)

Pál úr immáron borfoltos asztalkendőjének csücskét kivéve gomblukából, deresedő Clarke Gable bajuszát tö-

rölgette vele. Az ánizsos likőrre megjegyezte, hogy azért *Strega* a neve, mert boszorkányok keverték; nem vén, vasorrú bábák, hanem kívánatos fiatal teremtések, mint Tárkányi kisasszony.

« Szólítson Csillának. »

Lovassy kezetcsókolt. A lány csuklóját csiklandozta a bajusz a karperec alatt. A kávé aromája betöltötte a lugast melyre nemrég kezdett kapaszkodni a vadszőlő, de már lengett róla a papírlampion, s a zöld-fehér-piros papírlánc. A kávét, mesélte Lovassy, Brazíliából hozzák, a Tazza d'Oroban pörkölik, a Fontana di Trevi vizében főzik. A vízből, patak korában, az a juhász ihatott akinek anyajuhai a pecorino tejét adták.

Ám Csilla nem követte az ötlet utolsó szárnycsapását. Fantáziája meggyökerezett *Brazíliában*, hol a kávét cserjékről aratták Manaos környéki szines népek. Az ültetvényesek — anyja egy századvégi regényében olvasta — a manaosi operaházba készülődtek, mely arany cirádáival, patinás neobarokk tetejével, piros plüss bársonyszékeivel a délamerikai luxus szimbóluma volt. A budaőrsi kántortanító lánya nem tudta, hogy az operaház már üres és elhanyagolt, szinpada alatt patkányok randalíroznak mivel a gumikonjunkturát már rég felváltotta a bennszülött tespedés. A brazil kávé aromájában, messzi-messziről, minden díszletszerűen szép volt.

Ekkora ebéd szieszta parancsol. Lovassy Pál fizetett, helyesebben feliratta a számlát, a templom mögül elővarázsolta ezekétszázas Fiátját, a Via Giulián kezetcsókolt Csillának s megbeszélte vele a későesti találkát, ugyanott a Tavernában. « Bor és könnyű vacsora a jelszó », hajolt meg és Csilla teljesen elámult azon, hogy olyasféle mozdulatot tet, amit ő otthon csak az opera és operett-színpadon látott: összecsapta a bokáját.

b.

Sissignori, l'Italia è un bel paese,
ricco di latte e miel, di frutta e fiori,
pien di saggi, d'artisti, di scrittori,
e grande un giorno per guaresche imprese.
G.G. Belli

« Kicsi a bors, de a borsó sem futballabda. » Lehel szólt, nem Árpád. Az énekes az ágyán ülve töprengett és tanult. Töprengett azon hol és hogy tölti Kató, a « kicsi bors » leányzó a napját (a lány az ablakában kiterített jel-törölközővel közölte, hogy nem ér rá) s tanulta a *Se m'ami ancor* duett szövegét az *Il Trovatoréból*, melyet Santo Stefano ünnepén a dísztermi előadáson énekel majd Csillával, ha a *hogyvoltra* kerül sor.

Lehel fel volt villanyozva. Zsebében duzzadtak a lirák. Ágyán a Cronaca újságlepedője a hirdetések dupla oldalán kiterítve. Piros ceruzával jelölte a számításba vehető kiadó « studiókat ». A legközelebbi a Piazza Farnese északi oldalán fekvő bérház legfelső emeletén kínálkozott. A bér egy hónapra kibírható, a következő havit majd fizetik a tornászok — illetve ő: a tanár, a tulaj, a mindenes: a tandíjból. *Ginnastica per la figura moderna* — torna a jó alakért — jelszóval Lehel megkomponálta már a maga hirdetését. Ezt sokszorosítani kell és kiküldeni száz és száz példányban. ESCLUSIVO - FEMMINILE szavak vastagon és nagybetűvel félreérthetetlenül tudomására hozzák majd az érdeklődőnek, hogy a spaghetti és risotto evő hölgyek súlyfeleslegének letornászásáról van itt szó, az ő alakjukat kell megőrizni, illetve arányos rugalmasságukat visszanyerni. A *modernizálás* főt hajtott a kurrens izlésnek, mely már nem az elzsírosodott pocak alatt keresné a bájak központját, hanem a szívizmok és a koszorúerek munkáját is megkönnyítendő, a jól propor-

cionált, még derékkal is rendelkező női alakban. Lehel, saját hirdetésszövegét, a stilisztika mesterdarabjának hitte. (És a cél szentesíti az eszközt. Lehel nem gyógytornatanárként kívánta leélni életét; a pénzt amit keresni fog, majd félreteszi. Megszólalnak egyszer a vásznon a *Beszélő kövek* és megírja a *regényt*. Az egyikkel *kiugrik*, a másikkal *befut*.)

Mi kell a tornaterem berendezéséhez? Ez a teremtől is függ, nagyságától, alakjától, árától (mennyi marad a berendezésre); gumiszőnyegre mindenesetre szükség lesz. A sportboltokat végig kell nézni.

A sógor kötélnek állt, hogy együtt járják a várost. Hátha akad gumiszőnyeg s egyéb felszerelés a Porta Portésén vasárnap reggel. Előbb — tudja — tán érdemes végigbóklászni a *Noiantri festa* bodegáit a Trasteverén. Nem valószínű, hogy jó holmit árulnának ott, de az ördög nem alszik, lepottyanhat egy medicine-labda, előkerülhet, valakinek a sátortartó karói mellől, néhány rőf bordásfal.

Irány a hirdetett studio. A Farnese palota aurájában ágaskodó szemközti ötödik emeleten a tetőterrasz egy részét befedték. Üvegablakaiból rézsútosan látszott Michelangelo fedőpárkányzat remeke, belül fülledt meleg volt, de az ablakot ki lehetett nyitni *és* — gondolta Lehel — *már régen föltalálták a ventillátorokat*. Földje padló. Lehel le akarta kötni. A főbérlő työttyögött nyelvével és az ujját csóválta: « Ki van adva. »

« Akkor miért mászatott meg velünk öt emeletet? », ripakodott rá Lehel.

A kicsi olasz kuncogott: « Szerettem volna, hogy lássák önök is a páratlan kilátást a palotára... S ha netán megüresedne... »

Lehel és Árpád már robogtak lefelé a lépcsőn. Tudták, a Navonára néző *lussuriosonak* hirdetett tetőterasz financiálisan magasan fölöttük állhat, de hamár keres az

ember, vizsgálja meg a piac széltét- hosszát, infrastruktúráját és csúcsát. Egyszóval megnézték a hirdetményt. A térre néző utcai fronton fényképészüzlet állt, mellette borbély, kettejük között boltíves zöld kapu. A tizenhetedik század elején épült ház belsejét századunk harmincas éveiben modernizálták. Réz kilincsek, gombok, fogantyúk csillogtak az ajtókon, a két kényelmes, lassú, rácsos felvonón, réz foglalatok a lépcsőkorlát szegélyén; rézből voltak a névtáblák, Dottore Ezésaz, avocato, medico; Cavaliere Francianevű, Colonello Nyugalmazott; réz csillogott a leveles ládák peremén, miként azt Lehel, lefele jövet megfigyelte, míg felmenet a lift villanykörtéjének rézfoglalóját nézte. A tetőteraszon kerek kis pavillon állott, fából és aluminiumból, nyithatós tetejű, mint a margitszigeti sportuszoda, formájára nézve mégis inkább Bramante *Tempiettojához* hasonlítható. A portás, aki a kalauzolási teendőket végezte, szürke flanell-egyenruhát viselt rézgombokkal és enyhén hehezve, firenzeisen ejtette ki a cé-ká hangokat. A pavilonban oleanderek illatoztak, kaktuszok, fikuszok és levélbő, virágtalan orchideák kevélykedtek. A nagy téglalap alakú teraszon törpepálmák általk, hordónyi kőcserepekben (vajon hogy bírta ezeket a lift — tünődött Árpád — mely a CSAK HAT FŐ figyelmeztetést viselte oldalán) és drótokra szoktatott ciprusbokrok csoportja képezte a kerítést. A portás megmutatta nekik az ősi kocsiversenytérre nyíló kilátást. Bernini szökőkútjai, így fölülről, egymással harmonizáló forrásoknak hatottak; az alakok természetadta keretükből kitörni vágyó nyújtózkodása belesímult a vízöntözte emberi tájba. A szoborcsoport által képviselt folyók közül — Lehel nehezményezte — a Tisza hiányzott. Oldalt, a Tor Milina utácska fölött függőhíd vezetett Szent Ágnes templomához. « Bridge over the river Kwai », élcelődött Árpád, mert ezt a filmet látta előző este Katóval.

« A sóhajok hídja », toldotta meg Lehel, aki fölmérte: a teraszos pavilon bérét meg sem érdemes kérdezni.

A híd pergolájából virágos, hosszú selyem kimonóba öltözött jelenség lépett elő, ölebbel a kézben. A Principessa. Igazi volt-e, kékvérű, ezüstkanállal a szájban született, avagy valami kiöregedett filmcsillag, aki utolsó szerepének titulusát tartotta meg, a látogatók nem tudták. Kezében az ideges, őszszemű Chuaua ebecske, talán a férfivendégek pórias szagára, éktelen, cérnavékony ugatásban tört ki. Az egyik fikusz árnyékából elősurrant egy angóra macska, a pavilon tetejéről, egy, a környezetébe beolvadó kalitkából, repdesve, csivitelve kifelé igyekezett egy kanári madár és Lehel, a zenebona közepette előlépett, hogy kezetcsókoljon a hölgynek, mit sem törődve a zsebebbel. A Principessa teát hozatott a portással, aki láthatólag az inasi szerepet is betöltötte. A pavilon fehér, szecessziós vasasztalkáján gözölgött a darjeelingi erős zamatos tea, tejszínnel itták, holott a délelőtt melegéhez jobban illett volna a narancs vagy az őszibaracklé. Üzletről nem esett szó, filmekről annál inkább, a Principessa ismerni vélt mindenkit a filmvilágban; Fellini számára a «kis Federigo » volt, Visconti « Lucchino », Sica « buono Vittorio ». Ginát, Sophiát, Sylvanát mint a *lányokat* emlegette, csupán Pratolini nem volt « Vasco » feltehetően kommunista szimpátiái miatt.

Lehel a hölgy hosszú kezén pompázó brilliánsgyűrűt, balcsuklóján a szívalakú aranyórát méregette, de a Principessa (arcán a kencefice csatát vesztett a bőr ráncai ellenében) sajnos már abban a korban volt, amikor elhagyja az embert a bűn. A filmvilág csillagai mellett láthatólag szenvedélyesen érdekelték az erényes életet élő szüzek, elvégre a főváros ünnepelt szüzének, Szent Ágnesnek a temploma mentén élt, kinek történetét a két férfinak végig kellett hallgatnia. Mikor Agnese után, a másik celebrált szűzre, Ceciliára került a sor, a férfiak búcsúzni

kezdtek. Árpád, az operaénekesek apadhatatlan önbizalmával meghívta a Principessát a házbeli Szent István ünnepélyre, melyet az kegyesen elfogadott; Lehel, bár nem volt kötekedő kedvében, nem állhatta meg, hogy a Vesta szüzeket, mint az egyház szüzeinek előfutárait fel ne emlegesse. A Principessa elhúzta nagy, vékonyvonalú száját: « A Vesták szüzessége hivalkodó volt és ideiglenes. »

Ebédre a házba értek, hol a szieszát felkavarta Tárkányi Csilla lelkendezése. A haladásukat az olasz muzsikai tudományokban felmutatni, valamint az esetleg megjelenő impresszáriókat meggyőzni kívánó műsort *magyar betétekkel bővítették.* Lovassy Pál gáláns híre és a várható magyar hangfelvétel híre futótűzként terjedt. Besisteregte a leányszobát, hol magyar dalra fakadt még az olasz takarítónő is, mert eltanulta a dallamot a lányoktól; a pengető hangszerek Bakfark zenét pönögtek; Bánk bán bordala, Hunyadi László belépője, a Mecseki lakosztályban, a Kukorica Jancsival és a Veres már a határral váltakozott. Megacélosodtak a laza szándékok a Noiantri búcsút illetőleg: minden művészjelölt estéjének fókuszába helyezte az Üzletembernél, a Trastevere csárdában levizitálást. Az ügyből a festők, sőt a medikus-patikus kettős sem maradhatott ki, a szakács is lelkesedett, távoli elefántcsontirodájában a Prefektus — ki készségesen ráállt a műsorváltoztatásra — és a Látogató, akit a Prefektus irodájában talált Mecseki Árpád.

A hír a hivatalos szárnyat is elérte. Az Ügyvivő már napokkal előbb találkozott a milanói magyar úriemberrel, az Ambasciatori hotel halljában. Lovassy Pál nem ott lakott, de ez beszélgetésük alatt nem derült ki. Otthonosan viselkedett. Aziránt érdeklődött hogyan lehetne magyar népi hangszerekhez hozzájutni, tudna-e ebben segíteni az Ügyvivő? Mint műgyűjtő érdeklődött, mondta. Milánói lakásában nyirettyűk, kobzok, nyenyerék,

fuvolák és pikulák egymást érik. Van dudája, cimbalma is.

« Van vejszéje és gyalomja is? », kérdezte az Ügyvivő óvatosan és tartózkodóan, de egy csepp gúnnyal a hangjában; a Népi Állam képviselőjének a kapitalista forgatagban vigyáznia kell.

« Oh nem, ilyen hangszereim nincsenek », rázta markáns fejét a szószátyár emigráns úriember. « Van viszont egy remek ötletem, amit eladtam a Decca hanglemez gyárnak... » S máris lepergette a külhoni művész lemez tervét, melyet, röviddel azután, egy belhoni művész lemez követhet. Az Ügyvivő a KULTURÁT is képviselte, s bár a hivatalos vonal még elzárkózott a kinti magyarokkal való érintkezéstől, beleértve ebbe a respektábilis háborúutániakat, Lovassy generációját, de a vargabetű nem állt távol az Ügyvivő gondolkodásától s ezért időt kért.

Belső Kató tudott már addigra a történtekről mire, kissé sápadtan, megérkezett a Ponte Garibaldi budai oldalán lévő szökőkúthoz, melynek kávájáin: Mecseki Árpád türelmetlenül várt rá. Kéz a kézben sétáltak bele az aranyló késődélutánba, lassan, andalogva, kipróbálván a Farnesina bejáratát, mely mint mindég, természetesen zárva volt. Nem tudták, hogy ott székel az Olasz Külügyminisztérium titkosabbik fele. Puhatolózva, oldalról cserkészték be a Trasteverét, Kató a hasát fájlalta, leültek egy padra; Árpád Róma-gyomorra, rossz étolajra gyanakodott, a lány viszont tudta, hogy éppen elérte őt a női lét *átka*, de szégyellt volna erről beszélni. Kettejük témái nem érintették a férfi vagy női test funkcióit; az öreganyó nevelte lány szemérmes tartózkodása egy esetleges mátkaság ideje előtt csak annyit árult el önmagáról, mint egy ódivatú fürdőruha.

Lehel a Vicolo Trasteverére tartott, ahol tetőlakás igérkezett a Cronaca hirdetése nyomán. A kapu nyitás- és csukódásakor hullott a vakolat a salétromos falról.

A bejárat előtt egy felmosóvödör körül kutyák kergetőztek, felgyűrt ingújjú proletárasszonyok az év piszkát vakarták le a járdáról. A ház erkélyeit a szomszéd házéval szárító drótok és kötelek, mint egy óriási hárfa húrjai kötötték össze; a lepedők, törölközők és alsóneműk vitarlái közt, borzas és üvöltöző rajkók, süvölvényfejek bukkantak elő. Felvonó nem létezett, a tetőterasz tenyérnyi hely volt a girbe-gurba és giccsképeken romantikusnak ható mocskos kémények között; mindennek ellenére a *studio*, egy sokszögletű, aránylag új faépítmény, távolibb lehetőségeket rejtett magában. Egyelőre állt benne a fűrészpor, sarkában halomba rakva a deszkavégek, lécdarabok, egy pléh-hordó tele gyaluforgáccsal, mellette törött fűrész, kréták, ceruzacsonkok. Utolsó életében asztalosműhely volt a studió. Régi gazdája, tervezője, építője, munkása egy bizonyos Aldo Pizzetti, elköltözött az élők sorából.

Lehel lefoglalózta a műhely-studiót. Az asztalos lánya ikerbabákkal a karján, léhűtő férjjel az oldalán, a köténye zsebébe rejtette a tizezerlírást. Lézengő papucs férje hajlandónak mutatkozott, hogy a kapura, az adott időben, táblát illesszen, a lépcsőház kanyarulataiba nyilakat ragasszon: STUDIO TRASTEVERE LADIES KEEP FIT CLASSES megjelöléssel. A felírás így, angol fordításban, a nyelvekben járatos Hlaváts Gézától származott. Az angol szavak sznob- mágnesessége és az « Angyalföld »-nek becézett Trastevere *kifordított-sznob* vonzereje ellenállhatatlanul, mint mézesbödön a legyeket, csalogatja majd az unatkozó úriasszonyokat. Lehel végigjárta a környék boltjait, sátrait, bódéit, felszerelés után érdeklődött; volt a környékbeli kaszárnyában, ahol állítólag dobravertek egy gumiszőnyeget — mire odaért már eladták. Szakállas pedelussal kinyittatott egy iskolát, hogy a félig-romos tornatermet megnézze. A kerítésen bemászók már megfosztották minden értékétől a sportlé-

tesítményt, mire Lehel odaért. Egyébként, úgy kalkulált, hogy a másodkézbeli felszerelés csak része lehet az új studiónak; a szembetűnőbb, mutatósabb részét új dolgokkal kell felszerelni, amik, a kényesorrú dámákat tiszta szagokkal üdvözlik. Az új gumi, az új bőr, az új vászon szagával. Lehel ismert annyit a társadalmi osztályok érintkezéséből, már apja rendelőjében megfigyelte a módosabbak orrcimpa-rándulásait, mikor a fogadószobában, mosdóban, a nincstelenek mellé szorultak; megértett annyit a szemöldökfelvonásokból, hogy tudja, polgáraszszonyok számára a szegényszag huzamosabb ideig elviselhetetlen; mesalliance-ok gyakrabban tántorognak válásig az illatok és szagok, mint a pénz- és rangkülönbség miatt. Leverten realizálta, ha kifizeti a havi bért, nem marad elég tornaszerekre; ha fölszerelést vesz, nem lesz bérreváló.

A délután öregedése töprengve érte Lehelt. Mikor leszállt az est, hirtelen ötlettel visszakanyarodott az ikres fiatalokhoz és lefizette az egész havi bért. Harmincezer líra maradt a zsebében.

Lovassy Pál, a fiúk erszényét és büdzséjét véve alapul, mecénásnak tűnt. A Taverna tömve volt, a kerthelységben harmonikáztak, a pincér minden tekintélyét latbavetve tisztított meg egy asztalt, a kenyérmorzsáktól s az ott lebzselőktől, az étteremnek a kirakat felőli szögletében, ahol a Decca képviselője, mint valami renaissance herceg, vagy talán inkább egy gazdag futbalcsapat trénere tehetségfelfedező körúton, fogadta, hallgatta, dícsérte az érkezőket. Vetter robogójának hátsó űlésén érkezett Csilla, Jancsi vezetett. Egy, a Porta Portesen fölcsípett onix sakk-készletért Jancsi tizenött motorhasználatot kapott cserébe, melyeket a primadonna fuvarozására szánt. Az orvostanonc közeli s távoli reményeit a szopránba helyezte, annak kultivált gőgje lepergett róla, kevély megjegyzéseit zsebrevágta és kutyamód szolgála-

tába szegődött. Valami csak csurran-cseppen az apródnak a királynő oldalán? — remélte. *Jobb nem szemünk elől téveszteni a kiválaszott nőt* volt, vagy lehetett volna, Jancsi maximája.

Még mielőtt Vetter, akit vonzott a potenciális sakkpartnerok gyülekezése, a csárdába ért volna, (az uszodában is sakkozott, koncert közben a programmra « borítékolta » lépéseit) a Giulia ház muzsikus és zenekedvelő lakói már javában élvezték Lovassy Pál vendégszeretetét. A fehér asztalon kenyérhegy, szalámi domb, sonka- és zöldpaprika-kupacok, stratégiai érzékkel felállított fehér és vörös caraffa háziborok keltették, együttesen, a « terülj, terülj asztalkám » illúzióját. A mandolinos előbb befalt két pofányit, a gitáros meglocsolta bendőjét, s aztán nekifogtak együtt a *Variazioni concertanti per due chitarre* c. Guilini mű előadásának. A *magyar lemez* ötlete egyelőre készületlenül érte őket, mert a befogadó ország kultúráját igyekeztek, mindenekelőtt elmélyíteni magukban, de megigérték, hogy hazatérvén Bakfark műveit kezdik gyakorolni és Lajthàét.

Lovassy Pál tapsolt, Vetter, aki Hlavátscsal jött, szintén letelepedett, mindketten vonakodtak elfogadni « egy régimódi magyar úr » vendégszeretét, lévén másirányú az érdeklődésük. Vetter az egyvágányú emberek makacsságával sakkpartiba bonyolította a fejét csóváló Lovassy Pált. A gyógyszerész-tanuló számára a fekete fehér kockák nemcsak a szenvedély kiélését jelentették, hanem egy féltudatos, félösztönös védekezési formát. Elmerülését a hatvannégy négyzet kiszámítható világegyetemében, védőburokba bujást az igazi világ kiszámíthatatlan fordulatai ellen. A játszma eljutott a susztermattig, mikor Guszti és Gyuri, Jutka és Teri kiséretében berobogtak a vendéglőbe. Félfenéknyi ülőhely sem volt már; bemutatkozás-pofafürdő, térültükben megevett sandwich, fordultukban megivott icce bor s a négyes

elviharzott a ringlispilre, a céllövöldébe, vattacukrot enni.

A művész akkor is élvezi a gyerekségeket, ha nem látják olyanok, akik megjegyeznék róla: « milyen gyermeki. »

C.

> Azért, hogy ki ne vesszen ez a mag. Nem volna értelme az életnek, a becsületnek, a jó emberek boldogságának, ha mindenki tisztességes ember volna a városban. Hol volna akkor a polgár belső megelégedettsége, ha mindenki korán fekülne, és korán kelne a városban?
>
> Giulio K.: Sette gufi

Felfelé vagy befelé tekintve minden ember birtokában van annak az érzésnek, hogy személyiségének van egy középpontja mely gondolkodását és figyelmének reflektorát irányítja. Kifelé vagy lefelé nézve azonban, az ember csak arra a feladatra gondol ami előtte áll, a tudat működik ugyan, de félig az automaták pogrammozottságával, félig pedig a bélmozgások, a fejesedő káposzta, a hulló kő önismeretével.

A felfelé tekintő tudat azonban, mint ahogy az ember a tetőnyíláson keresztül megpillantja az eget, nyitott. Az *én*, a lámpás maga, sohasem látható önön reflektorfényében a maga teljességében. A tapasztalás alanya aligha lehet a tapasztalás tárgya. Ha a tanulás a modelek gyártása, másmódon kifejezve: a világegyetemről, alkotott model tökéletesitési folyamata, akkor a model sohasem foglalhatja magában az eredetit, mely változásának folytonosságával mindég előtte jár. Az énnel hasonlóképpen vagyunk: mint egy megfoghatatlan madár, az minduntalan a tudat előtt repked. A *gnoti se auton,* az ismerd meg önmagadat parancs ezért a legfontosabb és, ha teljességre törekszünk, a legkivihetetlenebb parancs.

Ellene vétett Lehel Adorjám, magát racionalistának és gnosztikusnak tartó *hedonista* fiatalember, amikor két liter Maccarese Vecchiot rendelt a Taverna pincéjében, azzal az eltökélt szándékkal, hogy leissza magát. Ez a

bor Róma fölötti tengerpart szőlővesszein terem és alig jut tovább a fővárosnál. A frissen maturált Maccarese könnyű, habtestű, vidám nyári bor; az « öreg » Maccarese beszerzéséhez jó összeköttetések szükségeltetnek, vagy szerencse, amit errefelé *szimatnak* is hívnak. A Vecchio teste is könnyű, de nem ám úgy, mint egy elaszott vénembernek, hanem miként egy balettáncosnőnek; íze félédes, mint a féltékeny szerető csókja, zamata tartós, mint lélekben az első szerelemé. Az első liter rendjére vidámságot hoz, forgalmazói szerint garantált szerelemvágyat (a termelők ilyesmivel nem dicsekednek) a második liter elfogyasztása éhomra: hiba. A vidámság, (ha nincs étel a gyomorban, melyben a bor megkapaszkodhatna), cinizmussá savasodhat az emberi bensőben.

A pince lócáin üldögélő bohém asztaltársaság — helybeli egyetemisták, művészeti akademisták — feliratok készítésével, valának elfoglalva. Tonino bátorítására, ingyen bor ellenében, az olasz-római közös mult nagy alakjai közül a neki tetszőket skiccelte puha barna ónnal a fehér falra Mario, a karikaturista. A szemközti vastag tölgyfaasztalnál Lehel ült, félfprofilban. Merész arcélét félprofilban vetette előre, chiaroscuroban, a feje mögött félmagasan függő elektromos gyertyaláng, s e megnagyított ön-árnyékfej homlokára írta, kiloccsant borral a töprengő: *Denn der Götter Ende dämmert nun auf.*

A karikaturista a töprengő Lehel félprofilját dobta föl a falra, mint... Mint Julius Caesart, a leendő győztes hadvezért, még a Rubiconon túl, vélték egyesek... Mint Julius Caesart a diktátort, a Szenátusba indulása előtt, azon a balemlékű márciusnak idusán, vélték mások. Egy Vittorio nevezetű fiatalmeber, maga archaeológus diák és numizmata atyának gyermeke, Caesar obulusainak feliratát javasolta a portré alá, mert zsebében lapult az említett bronzpénz. A többiek hangoskodva leszavazták és a karikaturista szerényen, de széles mosollyal, kitörni

készülő jókedvvel megkérte Lehelt, szignálja rittrattóját. Lehel eddigre már túljutott a nagyüveg Maccarese felén. Látta a falon a kissé elnyújtott orrú, meghegyezett állú Cézárt, fölmérte a várakozással, borral és bugyborékkal teli vörösödő orrú diákbandát, érzékelte a kajánsággal és kuncogó jóindulattal töltött képzőművész gyöngyöző kedvét és hirtelen eltökélte magában, hogy behuzatja a félignyílt szájak cipzárját. Teljes erőből elordította magát: « Letörölni, vagy megöllek! », majd, még mindég fennhangon, így folytatta: « És tudd meg fiatalember, hogy könnyebben szúrlak le, mint amennyi fáradságomba ez a pár szó kerül. »

A portré eltünt. Sebtében. A kvaterkázók közül csupán a multba lefelé ásó Vittorio ismerte föl a dolce stil nuovo mélyén a nehézveretű latint. Cézár szólt, a gúnyrajz láttán, kétezer és távlatából ki-ijesztgetett. Az *eredeti* förmedt rájuk:

Saturnus templomában őrizték akkoriban a kincstárat. Caesar az imént kelt át éppen a Rubiconon, útja egyenesen Rómába vezetett és követelte, hogy nyissák föl neki a kincstárat. Metellus, az egyik tribunus ellene szegült és figyelmeztette a diktátort az élő törvényre. Caesar ezt felelte: « A fegyverek kora nem a törvények kora. » Metellus bizakodott tribunusi sértetlenségében és testével fedte el az ajtót. Caesar ráordított: NYISD KI, MERT MEGÖLLEK. Csak az archeológus ismerte föl az eredetit a LETÖRÖLNI VAGY MEGÖLLEK kiáltás mögött, s ezért rövidesen reá hárult a követi megbizatás.

Bejött a pincér és nyomában, az akkortájt érkezett, magának helyet kereső és a pincegádorban ácsorgó Hlaváts Géza. A kiáltás hangszínében felismerte Lehel enyhém nazális tenorját, lesietett, oda hozzá. A pincér a csend és nyugalom láttán pereceket csempészett az asztalra és kisurrant. Géza leült Lehel mellé. Kérdezősködött.

Cézár torz mosolyra erőltette a száját, magyarul reprodukálta a történteket, kicsengő elégtétellel. Vittorio, immáron komoly arccal közelített, engedelmet kért, hogy kettejük mellé ülhessen röpke harmadiknak és civil módon közvetített, hogy milánói születésű apja büszke lehetett volna reá.

A fölajzott, majd lehűtött kedélyek fölengedetten, csillapodottan hullámoztak tova az est vizein. Lehelt bocsánatkérő tisztelettel kapacitálták: üljön egy új Caesarfej modelljéül. Először kérette magát, s átvéve a szót, megeredő nyelvvel elmesélte nápolyi centerkorának legszebb góljait, egyet lábbal a bal felső sarokba a második félidő utolsó percében, Bari ellen, kettőt, óhéberrel a Lazio ellen, a válogattot olasz állóbekk ellenében; elregélte továbbá, hogy Belgrádban, mielőtt lelépett volna, de pénze már jobbadán elfogyott, hogyan csípte fel az éjjeli pillangókat háború előtti magyar százpengősökért, aztán beleegyezett, hogy fejét mintának használja a piktor. (A kötőanyaggal lekent ónrajz, az antik diktátor szebb, megnemesített feje, ma is ott díszeleg, elkomorodva, megkopottan, az egyébként mosolyfakasztó sorozat komor tagjaként, a csárdapince falán. Hlaváts Géza, ha Rómában jár, elzarándokol oda, adózni az ifiúságnak.)

Mialatt Mario Cézárt rajzolta, egy az egybe, mellőzve a karikatúra csábításait, Vittorio zsebéből az asztalra vándorolt Itália közelmultjának kicsinyített portrécsarnoka, réz és nikkelpénzekre vert fejek formájában. Gézát ekkor még jobban érdekelték e zsugorított fejek (idősebb Mario régipénz és érmeboltjából) mint az a felduzzasztott fej, mely barátja pompás fejéből véve ihletét, íródott a falra. Hlaváts helyet kapott az asztalnál, Frascatit a poharába. A síkos asztallapon pörögtek a pénzek; Vittorio azt játszotta ki hány pénzt tud pörögve tartani. Géza kivárta amíg beleunnak, s a megpihent pénzeket végignézheti. A Risorgimento pénzregiment élén Pio No-

no ült az egysoldóson, arrogánsan, pufók arccal, csalhatatlanul. II. Viktor Manó király tízlírása súlyra, fajra, kopásra nézve megegyezett III. Napoleon tízcentimesével. A két szövetséges feje, akik között az emigráns Kossuth Lajos a földre huppant, elsődlegesen a bajusz állása miatt differált egymástól. Viktor Emánuelé, előrelátva Olaszország egységét, fölkunkorodott, Napoleoné, a porosz vereség korai előképeitől, lekonyult. III. Viktor Emánuel nikkel ötvenesének katonaképére ismételten ráloccsant a bor, Géza a kabátujjával törölgette (míg a többi felkentet zsebkendőjén szárogatta) a borbanfürdött király haragos homlokát. Ezzel véget is ért a tulajdonképpeni szemle. A fasiszta pénzeken neomanierista izompacsirták dagadoztak. Géza belegondolt a Frascatiba, mint a többiek.

Mecseki Árpád körbejárta a telt csárdát és Lehelt, maradék félliter maccaresei borával egyetemben, egyesítette a felszinen mulató társasággal. Idefönt összetolták az asztalokat Lovassy Pál parancsnoksága alatt. Friss felvágott, állott bucik, ujabb karaffa vörösek érkeztek az egyesített hosszú-asztalra. Lehel kiosztotta maradék borát, új palackozott üveggel rendelt helyébe Lovassy Pál.

Árpád már jóideje visszakísérte Katót a házba. A lány bizonygatta, nincs komolyabb baja, csupán pihenni akar. A férfi aggódott, eleinte nem találta a helyét, aztán túltette magát a női dolgokon és hosszú beszélgetésbe elegyedett Lovassy Pállal. A hőstenorok nyiltszívűségével nemcsak otthoni kórusmultját, családi körülményeit, Lehelhez füződő rokonságát fedte fel, hanem abbéli szándékát is, hogy megnősülne mihelyt állást tudna szerezni.

« És a mátkád mit szól mindehhez, pajtikám? », kérdé nyájasan Lovassy Pál.

« Erről még nem beszéltünk. A dolog nem lesz egyszerű. Választottam magyar útlevéllel lakik Rómában. » Árpád tőről végre elmondta Kató történetét is. Lovassy

biztosra vette a készítendő hanglemez sikerét és máris gratulált Mecseki Árpád *juniorhoz* aki (ha megfogantatik, megszületik, fölneveltetik) operaénekes lesz majd és népművész.

Csilla, aki Lovassy Pál jobbján ült csillámporral a hajában, mély kivágással kerekded nyaka és telt keblei háromszögében, a férfiak beszélgetése során először unatkozni, aztán bosszankodni kezdett, mint egy szerepét elmondott statiszta, akit a rendező félretesz, a főszereplők rá sem hederítenek. Egy ideig a körömlakkleszedővel pemecselte formás karmait, aztán leszedte arcáról a sminket s csupán egy kis krémet tett rá, végül — mivel más foglalatosságot már nem tudott kitalálni — elővette apró legyezőjét s brosstűjével átfúrta a rajta repkedő festett lepkék szárnyait. Az utolsó szúrást a « gyerünk a búcsúba! » felkiáltás kísérte. Árpád művész és Pál úr még egymás szájából vették ki a szót, úgy aprítgatták, hasogatták. Vetter patikus egy feltételezett sakkproblémán töprengett. (Valójában azon, hogy nincs sem barátnője sem barátnéja s hogyan lehetne ezen segíteni.) Lehel a borospoharába bámult, a bölcseség évezredes forrásába. (A bor nem mérgez, hülyít és toprongyosít; a baj forrása a depresszió, nem a szőlő leve.) Az élet által a mellékvágányra tolt tanfelügyelő-vizipólócsatár-casanova rá se hederített Csillára. Az operaénekesnő tekintete, mint a börtönudvarra tett fényszóró az ablakokat, végigpásztázta a hosszú-asztal tekinteteit. Egyben láng lobbant, szinte hallani lehetett a szimbolikus gyufa sercenését: Koczkás Jancsi, a medikusdiák szolgálatkészen ugrott fel. Felborult a széke az igyekezettől.

A téren porchettát árultak.. « sültmalacot, egy kulacs bort, egy kalácsot » dudolta félhangosan a Cherubino modorát mímelve Csilla, aki a körhinta, az égbeívelő raketák láttán, a felhőkig érő, onnan visszaverődő vásári muzsika, ének és karattyolás hallatán, s főleg a pörkölt

malacbőr illatára rögvest földerült. Megfeleztek egy rózsaszínű, pattogóra sült karéjú malac-szeletet. Megkóstolták a törökmézet. Megpillantották a jósnő bódéját.

A lány bement, a fiú a bejáratban várakozott. Aráncos, mesebeli anyóka fonott székre ültette Csillát, az üveggömb elé. Asztalán kártyacsomag, álmoskönyv, színes képek. « Mit szeretne tudni kedveském? », kérdezte.

« A jövőt. Azt, hogy bekerülök-e valaha a Milánói Scálába. »

Az öregasszony halkan nevetett és kiment a sátorból, hogy akváriumi békájának eleséget hozzon. Nem jött vissza. A ringlispil mentén találkozott komaasszonyával a Borgoból.

Amikor félóra multán Jancsi aggódva bekukkantott a sátorba, Csilla, az üveggömb előtt ülve, elmerülve kártyát vetett önmagának.

Csalt.

Ha nem jött be a *Lovag*, beletette.

Ha bejött a *Halál*, kivetette.

d.

Ma ma van;
tegnap tegnap volt;
holnap holnap lesz
— ha lesz holnap.

— Takamoto: Fokozás

Carpe diem!
— How do you translate that?
1. Eat as much carp as possible.
2. Do not carp.
3. Go to Capri as often as possible and remember that the nymphs still lodge at the nearby rocks. So rock and swing but beware of venereal diseases.
— All that are carpe diem?
Positively so; but mainly women, bad women.

Tom Prospero: Tangentially

Lovassynak Lehel felé fordult a figyelme. « Mi a véleményed az atomháborúról? », kérdezte.

Lehel fölnézett poharából. Azt se tudakolta meg, *hogy kerül a csizma az asztalra.* Vállat vont.

Vetter vette fel a kesztyűt. « Világégés lehetősége. Ha egyszer megnyomják a gombokat mindannyian belepusztulunk. »

« Nono! », emelte föl hangját s nagyujját Lovassy. « Nem a NATO, nem az amerikaiak. Elsőnek kell megnyomni azt a gombot. » Nevetett és rágyújtott egy szivarra.

A szivarfüst a Zeppelin alakú Havanna szivar élettartamáig beburkolá a kis társaságot, s ugyaneddig gondolkodási és kitekintgetési szünetet is biztosított mindannyioknak. A bejárat közelében egymással szemben ülő két szilaj honatyát figyelték, akik *moráztak.* Ujjaik-

kal « villantottak » s mindkettő, egyszerre, két kezük kivetett ujjainak számösszegét igyekezett jól szinkronizált harsány kiáltással eltalálni. Aki a kivetett ujjak összegét eltalálta az nyert, azaz italát a következő rundóban fizették.

Árpád talált vissza elsőnek a vitához, mert bizakodással akart a jövőbe nézni. *A gombnyomás* őt nyomta leginkább oldalba. A reményeit. Optimista életszemléletét. « Éppenséggel mert a győzelem nem garantált, el sem érdemes a háborút kezdeni, » mondta egylélegzetre.

Vetter bólintott. « Ezt mindkét fél tudja, ezért nem kockáztattak semmit sem az amerikaiak 1956-ban, s nem volt, nem lesz veszélyes Berlin sem. Inkább átengedik, semmint, hogy fegyveres összecsapásra kerüljön a sor. »

Pál úr a fejét csóválta. « Pacifisták vagytok ti, fiatalok. Az angolok jelszót is gyártottak rátok, vagy talán éppen Bertrand Russel mondta: BETTER RED THAN DEAD. Tipikusan megalkuvó beállítása a dolgoknak, különösen ha egy szenilis filozófus szájából hangzik el a jelszó. »

Lehel akaratlanul figyelt. A politika a levegőben van, a kellő atmoszferikus nyomás alatt cseppfolyóssá válik, szétfolyik bennünk, megered belőlünk, elkeveredik mint a víz az asztalra kifolyt borral. « Egy most kirobbanó háború a szovjet győzelmét hozná. Éppen mert a nukleáris fegyverekkel tisztára söpörhető a glóbusz, hullafehérre, hát éppen ezért egyik fél sem mer a kardjához nyulni. Csak csörtetik. Közben az orosz egyre több tankot gyárt, egyre több edzett katonát küld a keleteurópai határokra. »

« Ti ötvenhatosok », szólt Pál úr, hangjában tettetett kétségbeeséssel, « ti mintha szállászcsinálói lennétek egy elképzelt, ezért elővetített orosz győzelemnek. Talán mivel forradalmatokat leverte, netántán mivel páncélosaival megfélemlített, most azt hiszitek az amerikai

ipar nem képes — ha kell — egyetlen év alatt több harckocsit, tankot, páncélöklöt gyártani, mint az állítólagos orosz többlet. »

« Korodnál fogva », Lehel szűkülő szemmel nézett Lovassyra, « te is szolgáltál a Második Világháborúban. »

« Százados voltam, meg is sebesültem. » Lovassy fölhúzta pantallójának a szárát és egy hosszú elszíneződött forradást mutatott a balvádliján. « Voronyezs. Srapnel. »

« Nos », folytatta Lehel, aki akaratán kívül teljesen kijózanodott, « tapasztalhattad hogyan harcolnak az oroszok. Kérlelhetetlenül. A győzelemig, minden szál katona. Tömegpszichózis alatt. Az egyén beleolvad a tömegbe. Rendszerük visszásságait feledik, birtokukban az emberfölény és a hódító ideológia. » Erősen Lovassy szemébe nézett. Valami, ebben úriemberben, egy alsószállási lókupecra emlékeztette Lehelt.

« Szebb propaganda dalt nem is zenghetnétek a vörösöknek », dörmögte Lovassy Pál.

« Nem erről van szó », legyintett Vetter, a vita hevében kissé tiszteletlenül. « A szovjet ideológia azért terjed járvány módjára, mert azok akik szembeszállhatnának vele, és azok akiket el fog lepni, olyan tapasztalatlanok mint a ma született üregi nyulak. Ha nincs szérum a testben, amely megfékezné, az ideológia járványként terjed. Szállascsinálói a szalonbaloldaliak. Vonzereje, hogy számosan azt hiszik róla: minálunk majd más lesz, emberségesebb szocializmus, megreformált kommunizmus, ésígytovább. »

Lehel kontrázott: « Mily egyszerű minden őrület terjedése. A középkorban minden cserfes, jó bőrben büdi boszorkát szimatoltak; az ínkvizíció azért volt sikeres Hispániában, mert a vallási mániában fetrengő spanyolok elhitték hogy hacienda szomszédaik, kocsmabeli feleba-

rátaik, kevés gondolkozó papjaik lelkiüdvén segítenek ha besúgják őket; az Elbáról visszatérő Napoleon, a hatalomittas Hitler a Brandenburgi Kapu előtt százezreket szuggerált. A kommunizmus hipnotikus ereje ott is megtöri majd az ellenállást, ahol a tankok és a rakéták be sem kopogtatnak. »

« Megőrültél sógor? », Árpád, pohárral a kezében felállt és szembenézett Lehellel. Feltüzelt vérébe toluló adrenalin mennyiség összpontosította benne minden tudományát. « Előbb talán csődött mond a központilag irányított tervgazdálkodás, itt meg amott, meg ott ahol számít! A krumpliért sorba kell állni, hogy legyen az ágyúra — ebből a büdzséből a Szovjetben is elege van a népnek. Miért féltek úgy a muszkák a mi forradalmunktól? Mert ott is kitörhet egy hasonló — csak pattanjon a szikra! »

« És ki pattantja azt a szikrát? » Vágott bele kérlelhetetlenül Vetter. « A szovjet típusu rendszer kegyetlen, megöli az egyéni kezdeményezéseket de — és ez a lényeg — gazdaságilag fejlődőképesebb. A Nyugat a Szovjetet gazdasági blokáddal csak megnyomorgathatja — részben mert nem cselekszik teljes szigorral saját keleti piaca ellen — a Szovjet a Nyugatot ugyanezzel nemsokára tönkreteheti. »

Pál úr nem szólt, csendes, szabályos szivarfüstkarikákat eregetett az alacsony mennyezetnek.

Árpád nem adta meg még magát. « Mi is szocializmust akartunk otthon » — október 25 és november 14-ike között tagja volt a pécsi forradalmi tanácsnak — « emberségesebb reformszocializmust. Ha a rossz ragályos, a jó is az lehet. Toxinra antitoxint. Az igazi szabadság reformeszméi behatolnak a nagy mumus állattestébe. » Árpád államtestre gondolt, mivel azonban állatorvos fívére asszociálta a *toxint* az államtestből állattest lett. Nevettek.

« Az állam valóban állat, Leviathan, már Hobbes szerint is. Amint duzzadozni kezd az ödémás folyamat megállíthatatlanná lesz. A marxizmus a kórosan túlnövekedő állam tápszere. Mint tudjátok, én tanfelügyelő voltam otthon, marxizmusra az egyetemen és azután külön szemináriumokon is oktatak. Egy brossúra különlegesen megragadta a figyelmemet. Lenin, a huszas évek elején ezeket írta:

Eljön az idő, amikor a kapitalista országok képtelennek bizonyulnak megoldani belső gazdasági problémáikat; versenyre kelnek egymással abból a célból, hogy felesleges javaikat a Szovjetunióba exportálhassák. A Nyugat hitelt fog majd nyújtani, ami eszközül szolgál majd nekünk, hogy az ő országaikban megerősítsük a kommunista pártok hatalmát azáltal, hogy ellátnak bennünket nyersanyaggal és technikai tudással, ami nem áll nekünk rendelkezésünkre. Így aztán újra felépithetjük hadiiparunkat, mely fontos a jövőbeli támadások céljából, melyeket nyersanyagellátóink ellen viselünk majd. Más szavakkal, a Nyugat mindent elkövet majd, hogy elősegítse saját öngyilkosságát. A kötelet is eladják nekünk, amit majd az ő nyakukra hurkolunk. »

« Ha így látod a dolgokat, akkor mi a fészkes fenének jöttél ki? », kérdezte mérgesen Árpád.

« Mert a dolgok egy ideig elodázhatók. Engem csak az én életem érdekel. Ezt jobb leélni itt mint ott. Mire ők itt lennének mi már por és homu vogymuk. »

« Egyszóval nem áll küszöbön sem az apokalipszis négyesfogata, sem a fojtogató gazdasági blokád, » dörmögte Lovassy, szivarját ki sem véve a szájából.

Lehel újratöltött magának. « Az ütem felgyorsult », mondta, « de még sok liberális kapitalista ország maradt a világon. Nézzük csak: a kábé százötven dominóból eldőlt olyan harminc... » Együttesen számolták az ország-

gokat, mindannyian, mintha nem két vitaplatformot alkotnának, hanem éppenséggel segíteni akarnának egymásnak:

Oroszország,
Örményország, Georgia, Kazakisztán,
Kirgízia, Ukrajna, Azerbajdzsán, Bjelorusszia,
Üzbégisztán, Turkménia, Külső-Mongólia,
Esztország, Lettország, Litvánia,
Moldova,
Albánia, Bulgária, Jugoszlávia (Árpád és Vetter egy darabig vitatkoztak a Jugókon, végül megegyeztek abban, hogy nem az oroszokhoz számítanak, de azért komunisták. AZ ÚJ KÉPLET ELSŐ VARIÁNSAI).
Lengyelország, Románia,
Magyarország, Csehszlovákia,
Észak-Korea,
Kelet-Németország,
Kína,
Tibet,
Észak-Vietnám.

Úgy kopogtak ezek a szavak, olyan ilyesztően, ahogy a koporsószögeket verik befele.

Arra egyikük sem gondolt, hirtelenjében, hogy a magyar forradalom hatására alaposan megritkult a komunista pártok taglétszáma Nyugaton. Arra sem, hogy a történelem nem receptekkel dolgozik, hanem a mult utólagos elemzése szüli a jövő ködképeit. Még a zsenik sem látják előre a jövőt. Lehel logikája megcáfolhatatlannak, Vetter pesszimizmusa indokoltnak tűnt. Holott Beethoven is utólag írta a Sors-szimfóniát.

Az óra közeljárt az éjfélhez, a poharak, üvegek kiürül-

tek, kint még javában állt a búcsú, bent gazdáját vesztette néhány nyersfa szék. A magyarok mintha kifogytak volna a szóból, az olaszok nem, mert szóból van a lelkük; Lovassy új üveg bort rendelt s a pincérrel együtemben a pincéből előbújt Géza, újdonsült barátjával a régésszel. Befutott Guszti és Gyuri és nemsokkal utánuk visszatért Csilla, nyomában Jancsival. A földszint ablakfelőli részét egyetlen asztalsorrá alakították át és Árpád, aki elsőnek ocsúdott föl a magukvetette melankólia konkolyaratásából, rákezdte:

« A juhásznak jól megy dolga... »

Eleinte mindannyaian bekapcsolódtak, (Lehelt kivéve) Lovassy rekedtesen, dohányfüsthangon, Géza kontrázva, Guszti falsettoban... aztán, Csilla gyöngyházfényű hangja áttört az amatőr igyekvők kórusán, s azok egyenként lemorzsolódtak. A « Darumadár fenn az égen », már *kettős* volt; a talján daltisztelő nép, a hangja mellett füle is van, a helyiségben tehát önszántukból elcsendesedtek. A konyhából bejött, összetett kezekkel a főnök, s a dal végeztével ő kezdt a tapsot.

Tonino Fior di Vitát hozott a tenor-baritonnak, Marsalát a szopránnak s egy nagydemizson Velletri Classicoból föltöltötte a hallgatóság poharát.

Ki esketett? kérdezte az ümgető, fejet ingató, lábbal taktust dobogtató kórus a Cigánybáró kettőstől, s a hallgatóság csillogó szeme, az olaszok *zittája*, mellyel a hivatlan kórust csitították, egyre magasabb szárnyalásra késztette a két operáénekest. Az Árpádot nem ismerők szája tátva maradt, amikor Mozart Don Juanjának duettjéhez a *La ci darem la mano* szerepéhez, az merész baritonhanggal hozakodott elő, és a csodálat ejtett hatalmában mindenkit Rigoletto *Quartettojának* hallatán. A négy szerepet ketten énekelték; Csilla soprano és mezzosoprano volt, váltakozva, (a pincér később esküdött

rá, hogy a signorina Magica, egy darabig egyszerre két hangon énekelt) Mecseki Árpád pedig a tenor és a baritonhangot váltogatta egy és ugyanazon quartettben! Az Akadémia évvégi záróelőadására készültek fel ezzel a bravúrral, mely mindkettőjük skálájának szélességét, hangjuk fényét és erejét teljes pompával virította. A helység sarkában állók székekre kapaszkodtak, az elől ülők-állók Csilla torkát figyelték, melyből mint a folyékony méz csordogálta a dal, nézték a nő szájformáját, mely kereke dett az *o*, csücsörült az *ű*, és ceruzányira vékonyodott az *í* hangokra; bámulták Árpád ádámcsutkáját, mely mint a rejtett keljfeljancsi elő-előugrott, figyelték a *b* és *p* hangokat megelőző két levegőhólyag kipattanását az énekes pofazacskóiból és teljes átadással élvezték gyönyörű, énekre-teremtett nyelvüknek eme helybeli megdicsőülését.

« Vágni lehet a füstöt », szólt Csilla, « a dalosmadaraknak mára elég volt, haza *akarunk* menni, fészkünkbe. » Míg ő várakozólag Árpdra nézett, a motorizált Jancsi és Pál úr az autótulajdonos, egyszerre rúgták hátra maguk alól a széket. Árpád ügyet sem vetett rájuk. Lehelt kereste a tekintete. Mozartról eszébe jutottak a törökök, törökökről Bécs. « A törököknek sem sikerült bevenni Bécset », mondta.

Lehel elértette a szót, de nem válaszolt. A pohara felé kushadt ismét, abban a grappamaradék már friss Maccarésével keveredett. A lágy, félszáraz íz alatt keserű volt az ital mint az élet.

Csilla megsimogatta Jancsi haragtól piros arcát, borotvapenge élűre vékonyodott féltékeny szemébe nézett. « Jancsikám, sokat ittál. Veszélyes így motorozni. Told haza benzinlovad vagy add vissza Vetternek. Én autóval megyek. » S ezzel Tárkányi Csilla Lovassy Pál karján kilibbent az utcára. Az orvostanhallgató földhözvágta a poharát.

A csörömpölésre bejött a pincér, nem készületlenül az ilyen cselekedetekre, mikor a darvadozók kedélyei elburjánzanak. Lehel fülébe súgta bizalmasan: « A szomszéd utca sarkán van egy becses, újdonatúj kupleráj. Excluzív », csettinett a nyelvével. Lehel fölállt, körülnézett. Rozsdás rugó volt a térdében. Olaszul szólt Gézának, a régészre való tekintettel: « Il tempo ce qua ora e mai — Itt az idő, most vagy soha. » Géza elértette, belevörösödött. Még nem volt dolga nővel. Gusztinak még nem: fizetett nővel. Jancsi irtózott a higiénia hiányától. Árpád választottjára gondolt, ki miatt hónapok óta szerzetesi életet élt. Gyuri meghallotta a pincér pusmogását, teste megtelt vérrel, inai megfeszültek a gerjedelemtől. Vittorio visszahívta a pincért megtudakolni, fiatalok-e a lányok és mennyi testi bájjal megáldottak? Megtudta, a szolgáltatás nem drága. Gézán erős, vegyes izgalom vett erőt és konstatálta ezer lírája sincs « nemes célokra ». Gyurinak száz se volt. Vetter mozdulatlanul ült a helyén mint egy szemüveges szfinx és ismét elővette sakkészletét. Lehel rászólt, bár többesben: « Megyünk a rosszlányokhoz. Mindannyian. Férfiak. »

Vetter lépett a fehér huszárral, felelt rá a feketével. Árpád, a habozás folyamának közepén, egy lélekvesztőből szólt: « Késő van már és sokat ittunk. »

«A Lovassy generális úr elment már, az talán fizetné», kockáztatta meg Gyuri. « *Juventus ventus,* sóhajtaná », szólt fel Vetter a sakktábla mögül. « Nem a pénzen múlik — hátha piszkosak! », kockáztatta meg Jancsi. Lehel a mellényzsebéből elővett egy tízezerlírást és az asztal közepére dobta. « Mindenki a vendégem. »

Sértés lenne visszautasítani, vélte Árpád és gyengülni kezdett benne hónapok türelme, az önmegtartóztatás. Gézában a cselekedet érdekében dolgozott a bor, ellene saját szégyenérzete. Jancsi már átkelt az elhatározás Rubiconján. Gyuri az ajtóhoz vonszolta Gusztit, beeresztet-

te a muzsikás éjszakát és a küszöbről visszakiáltott: « Avanti! »

Géza erősítő szuggesztió alatt vonult az olasz nyomában; Vittorio zsebében, mint gyerekekében a glikkerek, zörögtek a pénzek. Árpád, megtudván, hogy Vittorio régész, útközbe bedobta a társaság köztudatába: « Aki másnak vermet ás az archeológus. »

A házon, Géza csalódására, nem volt vörös lámpa. Kívűlről ugyanúgy nézett ki mint megannyi, kopott ósdi bérház, keskeny, magas ablakokkal, girbegurba cseréptetővel. A madám a sarokban ült, a belső lépcső mellett egy karosszékben, zsíros volt, akár egy hízógöbe, golyvás nyakáról a hamisgyöngyök, hurkás karjáról a karperecek, tömzsi testéről irgalmatlan mellei lógtak. Gézát a hányinger szele csapta meg, mely egyelőre minden más ingert kifújt belőle. A lányok egyenként szállingóztak elő emeleti, földszinti szobácskáikból. El és elejtett őzek, egy végetnemérő lesipuskavadászaton. Nehányuk mögött, ruhájukat rendezgető pasasok baktattak szeliden, megadóan. Átengedték a vadászmezőt az újonan jövőknek.

A szalont betöltötte a muzlinnal fedett tompa hús fénye és az olcsó kölni illata. Gusztit, a bejráratnál egy széken, megpillantotta egy alacsony, zöld bikinije fölött rózsaszín tüllt viselő aránylag fiatal nő, ki sem szép nem volt, sem kívánatos, viszont kedvesen mosolygott. Megérezvén a fiú tartózkodó viszolygását, gyengéden kézenfogta és talpra állította.

Gyuri az első odaliszkkal bevágódott a lépcső mögötti fülkébe. Ismerte, iceregve végigtűrte a rituális, langyosvízzel való mosdatást a lavárból. A többiek még javában alkudoztak, mint lókupecek a kancavásáron, mikor a fülke ajtajában megjelent ismét Guszti és odaszólt Lehelnek: « Lenne mégegy ezerlírásod? »

Lehel ingelően intett. Egy hosszúsörényű harmadfűcsi-

kó tomporának paskolása közben. A madám türelmetlenül krákogott: « Szobára kérem, szobára. Tartsuk be az illemet. »

Árpádban megacélosodott az elhatározás. A vér negatívnak ítélt buzdulása áttörte benne a pozitívnak hitt megtartóztatás falát, mert egészséges fiatalember volt, természetes ösztönökkel. Ezeket szublimálta eddig Kató, a kivárt lány nászi ágyának kedvéért. Árpád hitt és templomba járt, mióta az eszét tudta. De a vallás tiltása a hatodik parancsban, alkalmakként, s ha a kisértés erős volt, el-elszunnyadt benne. Szekularizált társadalmunkban a férfiui tisztaság, a Szentimre-erény már egyre messzebbre távolodó ideálok; a megtartóztatás erényének gyakorlását felváltotta a tapasztalatszerzés szükségességéneki igénye, a nemi aktus gyönyörkeltő, kielégítő voltának reménye s az a társadalmi divat mely a férfiui szüzességet kineveti. Mindezzel szemben, a szerelem láthatatlan béklyójában az ember visszatalálhat az erényesség útjára, mert a megtalált társhoz való ragaszkodásához a féltés és a féltékenység gyeplőt tarttató érzései is csatlakoznak. *Mi lenne, ha ő is így viselkedne?* Kopogtat a gondolat a férfielmében.

Kató esetében a félelem teljesen alaptalan lett volna, s ezt Árpád jól tudta. Habozott tehát egy ideig.

Ha fáj valamink, figyelmünk egésze a sérült részekre irányul, a pánik az adrenalin apparátust mozgósítja. Ha viszont a nemi érzés gerjed föl bennünk, az altesti gonádok átveszik az agy vezető szerepét. Most tehát a kettős kényszer a társaság és a test nyomása alatt összeomlott Árpádban az ellenállás és követte a legmagasabb, legkarcsúbb lányt szobára.

Jancsi megkérdezte: « Az rendben van, hogy engem mosdatsz, te mosdasz-e? »

A lány, festettszőke hajú, a nagy mesterséges szem-

pillák mögött barna őzike szemű, magázva válaszolt: « Tisztább a testem, mint a maga szándéka. »

Márminthogy a nemi aktus tisztátalan lenne? Nem erre célzott a nápolyi nyomortanyákból magát Rómába fölverekedő kurtizánocska. « Vizsgáljon meg! » szólította föl a fiút.

Az kötélnek állt, izgatott ujjakkal. Hogyan lehet, tünődött, csinos és fiatal nőket fogadnom majd rendelőmben és elnyomni irántuk magamban a vágyat? Igazítható-e az orvosi tisztesség a férfiúi tisztességtelenséghez? Eszébe juthatott volna az is, hogy a tisztességtelenség egy formája, ha valaki visszaél más kiszolgálatott helyzetével és sértegeti. A lány ezt gondolta: A nyilvánosházba közösülni jár az ember és nem provokálni.

Az olasz fiú térült-fordult, mint aki a fürdőszobába megy megmosni a fogát. Gézának az ölében izzadt összekulcsolt két keze. A madám mellett egy fekete lány ült a lépcsőn, a kliensekre látszólag ügyet sem vetve trécselt. Nincs merszem fölkelni, gondolta Géza, de ha idejönne, elmennék vele. A karvalyszemű madám mondhatott valamit, mert a lány fölemelkedett ültéből. Gézának elállt a lélegzete. Az első virágját már elhullajott amolyan közép-kövér hölgynek egész estét betöltő feneke volt. Olyan alakkal bírt mint egy görög amphora, melyhez az ember azonnal hozzágondolja az oldalára pingált antik pornográfiát. Géza meglepetésében ülvemaradt, mintha a székhez ragadt volna az ülepe. Az amphora lágyan a nyakra köré vonta a karját (tengeri kígyó, melyet Poseidon küldött rám, trójai főpapra) és talpra segítette. A szoba ajtaja becsukódott mögöttük. Géza dermedten állt a küszöb túlfelén, menekülni szeretett volna. (Egy jópolgári fiatalember nem örömlányokhoz jár, hanem lányoknak örül. Vajjon apja, mielőtt anyját megismerte volna, hogyan cselekedett? Az ifjúkor hajnalán a szülői háztól távolra vetődöttekkel ezt nem volt mód és alkalom fér-

fimód megbeszélni. És mi van, ha ez a feketehajú túlzottan teltkarcsú lány beteg? Géza gyerekkori enciklopédiákból emlékezett vörös orr, kiűtéses, elsorvadt férfipéldányokra. Adyról elmondta a középiskolás tanár, hogy matrácsírját fékezhetetlen természetének köszönhette, Leninről pedig azt rebegték, hogy csúfos vége nem a merénylet, hanem elővigyázatlanságnak következménye volt.)

« Engem Thalliának hívnak », szólt a lány valószínűtlenül mély, dallamos hangon, mintha máris a takaró alól beszélt volna.

Ima Sumac, gondolta Géza, feszengve mosolygott, nem mozdult. *És egyike a múzsáknak,* konstatálta iróniával. Kissé oldalt fordította hosszúkás, csigahajú fejét, s a súlyát egyik lábáról a másikra helyezte.

Thallia fölkelt az ágyról, úgy, hogy lehullott róla a vékony háló, lábáról lekoppant a saru és fekete szatén alsóneműjében, lábujjhegyen állt meg a fiú előtt. Nem kellett neki mondani, érezte, hogy újonccal van dolga. Csendesen kínálkozott tehát.

Géza ijedten sandított a sarokban álló mosdótál felé. A fiúk előzőleg többször elmesélték, mosdatással kezdődik a szertartás. Thallia érzékelvén vendége bizalmatlanságát, lemondott a mosdatásról, s karjával átfonva a nála egy fejjel magasabb fiú derekát, leültette az ágyra.

« Én neked segítek vetkőzni, te nekem segíts », szólt dallamosan, mély alto a Carmina Profánában. Géza ügyetlenül babrált a melltartó kapcsával. Thallia közben egyenként, lassan kigombolta a fiú mellén az inggombokat. Megcsókolta Géza mellét. « Most te, az enyémet », biztatta a fiút. A lány mellei lágyak voltak, szétálltak; Gézát megcsapta a kipárolgó hús savanyú szaga és erősödő kedve lelohadt. Elficergett a lány mellől. Thallia felkattantotta kézitáskáját és rágyújtott egy cigarettára.

« Kérsz? », kérdezte Gézát.

A fiú rázta fürtös fejét. Az elszabadult tincseket helyrefésülte a lány. « Feküdj végig az ágyon », kérte. Géza engedelmeskedett. Még a szandálját is elfelejtette levenni. A lány lehúzta. Mutatóujjával finoman visszafelé fésülte a fiú lábszárszőreit. Aztán följebb. Géza egyre szaporábban szedte a levegőt. Thallia egy félfordulattal kibújt a szatén nadrágból. Akár a fehér holdban a fekete hegység úgy sötétlett combjai közén szemérme bokra. Tizian, gondolta a fiú. Meg Rubens.

A szüzetlenítés művelete énekszóval zárult. Thallia rágyujtott egy calabriai dalra. A fiú érzékei a dallamot beszívták, a szöveget nem mert nem szelleme, emóciói integrálták a ráömlő valót. (Később, az évek során hallotta, milyen sokan kezdik fizetett szerelemmel és mennyiükben hagy ez undor-nyomot. Ő szerencsésnek tudta magát, s ha behunyta a szemét, hallotta ismét a dallamot.) Carmina Profana.

Gézában szétáradt a hála. *Thallia-Caritas,* gondolta. A Leheltől rátukmált ezrest megtoldotta mégeggyel.

Lehel Adrján szobára ment, s az elképült lánynak ott, felöltözve az ágyon, könyvet adott a kezébe. « Olvass », mordult rá, parancsolóan. « Ma nem szerelmeskedünk. Itt az ezer lírád. Tíz perc mulva lemegyünk. »

A lány engedelmeskedett: ANIMULA BLANDULA VAGULA, olvasta tagolva, félhangosan és értetlenül a Marcus Aurelius kötetet.

« Tudod ki írta ezt a könyvet? »

A lány rázta a fejét.

« Az az ember írta, aki lóháton ül a Campidoglio közepén. Ott írta, ahol én születtem. »

Hasonlóan az ördöghal hímjéhez, ki szájába veszi eluszkáló gyermekeit, Lehel begyűjtötte a fiúkat. Guszti erőtt vett undorán, Géza átesett a tűzkeresztségen. Gyuri a második ezerlírást is elköltötte. Hült helyeik a taver-

nában betöltetlenül tátongtak. « Ilyenkorra konyakos tejet rendelt az orvos », mondta Árpád. Jancsi helyeselt. Leültek a csárdában, Árpád szembe, Lehel háttal az utcának.

Lehel a konyakos tejeket egyensúlyozó pincért figyelte, Árpád Lehel hátamögét is látta. A kirakat-ablakot egy sötét bútorszállító teherautó töltötte be teljes hosszában. « Mit akar ez itt, ilyenkor, hajnal előtt? », szaladt ki Árpád száján. Lehel hátrafordult, kinézett. A vezetőfülkében megpillantotta a napszemüveges, fakóarcú férfi profilját.

« *Meginni a tejet, szépen, nyugodtan. Aztán felállni. Ki a kerthelységbe, velem mindannyian. Ott füzetünk; aztán, vagány dolog, átdobjuk magunkat a kerítésen.* » (Géza megakadt a tetején.) Miért így?, senkisem kérdezte.

Hazafele, gyalog, a Trastevere görbe utcáin Lehel morfondírozott: *Talán nem Fafner, de Hagen a sárkány bőrében.*

V. SAN PIETRO

a.

Beneditemi padre, perché ho peccato...

« Gyónom a mindenható Istennek és Isten helyett neked lelki atyám, hogy vétkeztem... »

Árpád a palota egy kis szobájában zsámolyon térdelt és gyónta, egyetlen bűnnek érzett bűne, a trasteverei csínytett mellett mindazt, amire az elmult november óta rávitte őt a test gyengesége.

A Látogató széken ült, nyakában stóla, s a szófolyamba bele-belekérdezett. « Hogy is volt az az utolsó novemberi gyónás? »

Határszéli magyar falucskában, bőrét mentve várta Árpád az éj leszálltát, akkor. Bekopogott a plébánoshoz szállásért, lelki tisztulásért. A nagy lépést tisztán teszi meg az ember.

« Mi az a nagy lépés amire *most* készülődsz?

« El akarom venni Katót feleségül. »

« Tudja? »

« Tudja. Ma délelőtt láttam. Elmondtam neki. Azt is ami velünk történt. Úgy is megtudta volna. A fiúk hencegnek, pletykáznak, Jobban mint a lányok. S be kell valljam, a megtartózkodást nem nekem találták ki. A hatodik parancs kegyetlenül nehéz parancs. »

« Hátrább az agarakkal. Kató biztatott, hogy gyónjál? »

« Igen. De magam is forgattam a fejemben, hogy gyónni kellene. »

« A lány hozzádjönne? »

« Nem mondott nemet. És nem haragudott botlásomért. Azt mondta, az ángya valami női betegséggel bajlódott egy évig. Azt mondta, azalatt nagybátyja a falubeli Mária Magdolnát, mármint a megnemtért Mária Magdolnát látogatta. Amikor az ángya meggyógyult, férje meggyónt, s egyenesbe jött minden. »

« A jövőbe vetett tiszta szándék nélkül sántít a gyónás. »

« Erősen fogadom, hogy többé nem vétkezem, és a bűnre vezető alkalmakat elkerülöm. »

« Helyes a válasz. A Miatyánk utolsó mondatában mint a felkiáltójel izzik előttünk a *kisértés* szó. »

« Értem. El fogom kerülni. Kiköltözöm sógorom szobájából is. »

« Ne tedd. »

« Miért ne? »

« Szüksége van rád. Egyedül van. Betege a társtalanságnak. Légy vele, lágyítsd szándékait. Ez számodra a penitencia, egy Miatyánkkal és egy Üdvözléggyel együtt. » A Látogató felemelte a jobbkezét: « Ego ti absolvo... In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti amen. »

« Beszélgethetünk? »

« Eddig is azt tettük. »

« Te hogy látod a világ jövőjét? »

A Látógató levette a nyakáról a stólát és gondosan összehajtogatta. Egészen halványan, szinte észrevétlenül elmosolyodott. « Nem látok én sem a saisi lepel alá. A Gondviselés megóv bennünket attól, hogy képesek legyünk kiszámítani vagy akár kikövetkeztetni bármit

ami nem a legegyszerűbb fizikai törvények összjátékának eredője. De miért kérded éppen ezt és éppen most.? »

« Mert izgat. A házasodás, a családalapítás forog a fejemben. Tudom nincs állásom, de majd lesz. A hangom garancia erre. Viszont ki garantálja, hogy érdemes lesz-e gyereket nemzeni? Pár nappal ezelőtt meggyőzően bizonygatták nekem, hogy idő kérdése, mindenkit ellep a vörös ár. »

« Akik az árral úsznak, ezt hiszik. Igy könnyebb mint ellenállni. A szovjet mitológia mákonyából az emberiség jelentős része kortyolgat. Az osztálynélküli komunista társadalom víziója látszólag az ókor aranykor álmának ujraálmodása. »

Árpád megreszelte a torkát: « Nem követek-e el szentségtörést, ha megkérdem: a mennyeknek országa a földön, nemde hasonló ígéret volt-e ez is? Hasonló várakozás az aranykorhoz meg a vöröskorhoz talán? »

« Kettősségekben revelálódik a világ. A krisztusi jóslatnak valóban ellenpárja a marxi — mint ahogyan a Mi Urunk szeretetparancsának ellentörvénye a gyilkos osztályharc. A krisztusi beteljesedés homályos antik előképek sorozata után jött. Ez természetes; az embereket fel kellett készíteni az örömhír befogadására. Ami a komunista tanokat illeti, azoknak a pozitív tartalma levezethető a bibliából míg a negatív része a tagadáson a visszautasításon alapszik. Vizsgáld meg aprólékosabban a valóságot, a mindennapi életet. Az együttműködés kovásza átható — köznyelven: általa terjed, gerjeszt a szeretet. A gyűlölködés bürökleve mérgez — azaz a visszásság, az osztályharc, a faji, nemzeti torzsalkodás több ellenállást szít mint lever. Szerencsére a kovász áthatóbb mint a bürökié. A legvéresebb történelmű népek is tizenötször annyi békeévet éltek át mint háborús esztendőt. »

« Tegyük föl, hogy mégis mindenütt komunizmus

lesz. Hitegetéssel, álnoksággal, erőszakkal, akárhogy. Mit érne az ilyen jövendő? »

« *Mindennap él az Isten.* A gazdasági átállás lehetséges. Nem tudok ehhez érdemben hozzászólni, csak annyit, hogy ennek lehetnek pozitív aspektusai. A javak dandárja, a termelőeszközök közkézre kerülnek. Egykor a császáréi voltak. Később a földesúré, a gyárosé. Az egyházat sok mulasztás terheli azért, hogy nem hirdetett csendes és békés reform-mozgalmat a nyomor leküzdéséért, világszerte. És mit ér ha minden közkézen van és ha minden tulajdon komunista vagy szocialista? Ez az eljövendő állapot sem lehet statikus és amíg tart nem változtathat a dolog lényegén. Az államosított vasutak, bányák mellett fölbukkan a fusizó kisiparos, aki nem más mint a vasuti alkalmazott otthon, szabadidejében és a saját parcelláján szőlőt mívelő bortermelő, aki azonos a reggeli műszakban dolgozó bányásszal. Mindamellett a dolog leglényegét nem abban kell keresni milyen jellegű társadalomban, államformában élünk majd. A komunizmus a *tömeg eszével* gondolkodik, mi az *egyént nézzük,* az egyes ember lelkét. Ez menthető lesz, ma is az, vagy elkárhozik saját akarata szerint, bármilyen lehetséges új keretben. »

« Ne haragudj, hogy élesen fogalmazok, » akadékoskodott Árpád, « de a te szavaidból az csendül ki, hogy szinte mindegy neked, a világnak, hogy elharapódzik-e a szovjet kór vagy sem. »

« Nem mindegy, persze, hogy nem az! » A Látogató hangja először tüzesedett át. Szemüvege bepárásodott mégsem vette le rögvest, hanem a pára homályán keresztül pislogva folytatta. « Rendszerük, a mai formájában a neobarbarizmussal, a vandálokével egyenlő. Népek lerohanása, kényszerkolhozok, módszereik kényszerkultura, munkatáborok. Ám gondold meg: nem Lenin találta ki a szocializmust és nem is Marx! A francia szo-

cialisták, az angol gazdaságfilozófusok, százandunkban Sorel, az olasz Gramsci egy szebb, emberségesebb újról álmodtak. Tovább élesztgették a tizenhatodik századbeli prédikátorok álmát: Szkhárosi Horváth Andrásnak kövér papoktól, gaz uraktól megtisztított országát, Luther Mártonnak a hittevőktől benépestett Európáját, Tyndale Vilmosnak a bibliaolvasó Szigetét. Az oroszok a radikálisok eme álomképeit sommás lidércnyomássá változtatták. Ha helyettük, ha az ő medvemancsú és hernyótalpas változatuk helyett a szocializmus Sorel képletéhez, Camus erkölcsi világlátásához igazodik majd akkor, a kettő fúziója összeegyeztethető lesz Teilhard du Chardin filozófiájával. »

« Szédülök a nevektől. A Zeneakadémián nem tanítottak világtörténelmet. »

« Istennek hála. Ma mennyivel kevesebb jó zenész lenne. A nevek a gondolat gyorsírása. Magyarán azt akartam mondani, hogy elképzelhető a földi javaknak egy igazságosabb és egyben ügyesebb megoldása, ha az ember képessé válik arra, hogy szublimálja agresszivitását és legyőzze az önillúzió kisértését. Hogy folytatólagosan legyőzze a folytatólagosan felködlő önillúzió kisértését. Ha a történelemre mint folyamatra gondolsz, jusson eszedbe, hogy a folyók egybemossák a fájdalom könnyeit az örömkönnyekkel, a kloakát az ég vizeivel. »

b.

Come i Roman, per l'esercito molto,
L'anno del Giubbileo, su per lo ponte
Hanno a passar la gente, modo colto,
Che dall'un lato tutti hanno la fronte
Verso il Castello, e vanno a Santo Pietro
Dall'altra sponda vanno verso il monte.

Dante: Inferno XVIII 28-33

Az alsóvárosi ferencesek — ha vannak még — és kicsi templomuk, apszis mögött a szürke betonút, a verbénák, rózsák és íriszek, nem tudhatják, hogy mit jelentenek egy *képeslapon...*

Horváth Elemér

« Anyuka! 1957 augsztus 9.

Kedves lapja már régebben befutott, mostig nem volt érkezésem arra, hogy válaszoljak. Jó hírem van: állást szereztem magamnak. Nem akármilyet, hanem amiben önállóan dolgozhatok. Volt egy ajánlatom: szeminaristákat egzecíroztatni. Egyházi főnökség alatt. Maga talán biztatott volna: « fogadd el fiam », de apa, ha meghallja, köhögőgörcsöt kap az asztalnál. Apropos: hogy van az öregnek az asztmája? És anyuka arthrítise? Ha egyszer megvetem a lábam itt és erre most van remény, meghívom magát látogatóba. Végiglátogathatja Róma főbazilikáit, teljes búcsút nyerhet nemlétező bűneire. A Szent Péterrel kezdje, az a legnagyobb. A laterani San Giovanniban imádkozhat apáért, az lenne a védőszentje, ha hinne a szentekben. A Santa Maria della Maggiorében Mária tantiért. (Látja, azzal vádolt pesti vagány koromban, hogy nem gondolok a rokonokkal: még bazilikát is találok nekik Rómában!) Ez a kerek templom kényelmes közelben van a nagy vonatállomáshoz, elutazás napján leláto-

gatható. Egyébként, Árpád meséli, hogy titkos menyasszonyával a *Hófehér Madonna* miséjére mentek a Maggioréba. A szertartás alatt a nagy kerek kupolából « hópelyhek », azaz virágszirmok hulltak alá, valamilyen régi csoda megemlékezésére. Az élménnyel még most is tele van jámbor lelkük, mint akiket meglepett a Szentlélek. Szóval, hogy folytassam: a falakon kívüli Szent Pál katedrálisban fohászkodjon az újszülött vallásos neveléséért. Legyen belőle istenfélő, bigott Mecseki honpolgár, Anyuka és Margit szájaíze szerint, ne pedig szabadgondolkozó vagabond mint a Lehel férfiág. A Szent Lőrinc templomra nem jut eszembe kádencia vagy megfelelő rokon, de ugy tudom tele van bámulnivaló ereklyékkel.

Több címzetes bazilika most nem akad a tollamra, majd kiókumláljuk a maradékot ha anya ideér. Fő, hogy meglegyen a teljes búcsú. (Pascal, akit maga nem ismer, szeretett az Istennel életbiztosítást kötni. Az örök életre. Hátha van. Vigilate et orate.)

Egyszóval akadt munkám. Paptojásokat, szentfazekakat nem egzecíroztnék szívesen — fiatal hölgyeket annál szívesebben! Egészségügyi tornatermet nyitok hamarosan a város szivében. Női torna. Menni fog ez ám mama! Már is futnak be az érdeklődők levelei. Talán még magát is megtornáztathatnám, ha bírnák fájós tagjai.

De ne higgye ám, hogy a torna a cél. Az csak eszköz. Polgári mellékfoglalkozás. Pénzmagra fogok szert tenni hogy a kultúrális verseny, az érvényesülés buktatóin átevickélhessek és befuthassak a célba.

Írjon Anyuka mi van otthon. Írjon régi tanáraimról. Ha van levelem bontsa fel a borítékot és küldje el a tartalmát utánam.

Kezeit csókolja,

Engedetlen Fia.

« Anyafej! 1957 augusztus 9.

Tudja Pál mit kapál? Befutott a meghívás a pécsi keresztelőre. Árpádé nyilván elveszett a postán. Hát nőjjön nagyra az a gyerek. Legyen belőle a magyar válogatott vizipólócentere. Hamár nekem nem sikerült. Attól még faraghat belőle a sógor lódoktort. Boldog az urad, mi? Irjátok meg hány ökröt sántított le a TSZCS-ben, hogy levághassátok őket keresztelőre.

Ahogy én téged ismerlek nem engeded azt a lurkót *vizesnek*, lovast akarsz belőle nevelni. Meddig lovagoltál terhesen? Kitelik tőled, hogy még a hatodik hónapban is. A fiúból huszár lesz tehát, akárki meglássa. Vagy Sándor Móric. Korunkban, ennek megfelelően, öttusa olimpiai bajnok. Szóval írjál róla, hogyan fejlődik. Alkalomadtán küldök neki egy csengőt, amit az első csikaja nyakába akaszthat.

Hiányzol anyafej. Mindig jó volt nővéri tüsténkedésed vonattávolságra tudni. A vonat Pécs és Róma között is áthidalja azt az ezerkétszáz kilómétert de az embernek nincsen ázsiója. Lassan mennek a dolgok és én kicsinyég türelmetlen vagyok. Filmforgatókönyvem csak nem áll össze, bár az anyag gyűlik. Egy központi elképzelés kell még amely, mint a logikai kapocs összetartja az egészet. Akkor aztán ki lehet rukkolni vele. Házalni, ha szükséges. Szépasszonyokat megfőzni, vele, érte. (Erről jut eszembe: hallottál valamit Lindáról? Jól érezte magát nálatok, amikor együtt ott voltunk. Neki is olyan szeme volt, emlékszel, mondtad, mint a « buböcéknek ».)

A regényem irása azonban valóban nekiindult, helyesebben uj irányt vett. Egy szerencsés véletlen következtében *kiléptem önmagamból* általa. Megkísértett a mult egy régi kispajtás személyében. Ő lesz a regény központi figurája.

Bridgeltek-e még a sógorral? Jut-e rá időd a gyerek

mellett? Amint tudod Árpád nem űzi ezt a sportot. Van viszont itt egy fiatal festő, ő a partnerem. A Foscari fívérek az ellenfeleink. Bumburnyák olasz húsgombócok, bárányтürelemmel. Bencés gimnáziumba jártak. Százlírás alapon lekopasztjuk őket. Nem bánják.

Tudom komálod a szép dolgokat, el is küldeném neked azt a gyümölcsös tálat amit a minap láttam barátom apjának régiségboltjában. A raktárban. Vittorio archeológiát tanul, nyáron Ostiában gyakorlatozik. Pénzt kap azért, hogy Anticában túrja a földet, egy halott város cserepei, fazekai, fésűi, fürdői, házainak alapozásai után. Nos az igazi melósok között akadt egy Cuccuriddu nevezetű (vagy csúfnevű) írástudatlan sziciliai prosztó, aki egy alkalommal egyedül-kapva Vittoriot, megmutatta, később pedig csinos összegért átpasszolta neki a tálat. Akkor persze koszos volt, kétezer év szutyka ragadt rá, de akantusz levelek diszítették a karimáját. Amikor nekem mutatták, a raktár teázófülkének berendezett sarkában, a tál már az ezüst csillagfényével ragyogott, oldalán pár fekete repedést mutatott és három narancs volt benne. Biztattak, vegyem ki az egyiket. Apa és fia kivették a másik kettőt. S íme a tál aljából, a talpát képező belső körből, egy pufók fiúcska feje mesolygott elő. Két karja bennmaradt domborműként az ezüstben. Kezeivel kígyókat fojtogatott. Herkules volt. Szebbet soha nem láttam.

Na és: *végén csattan az ostor* (*lányosház, nem kolostor*) mondaná Árpád; nemsokára tanár leszek. S hogy ez degessze majd az erszényt, egyszersmindt igazgató is. A saját lányiskolámban. Férjezett, vagy arra már megérett, esetleg túlérett nagylányokat oktatok alakjuk megőrzésére. Az én derekem ma is vékony. Lefekvés előtt súlyzózom, leverem a fekvőtámaszokat, hasizomgyakorlatokat abszolválok, mérleg, fej és kézenállással emelem az esti

fejadagot. Apránként. A reggelek nehezek. Fogvatart az álom.

Palkónak talpcsiklandozás, a sógornak hátbaverés,
téged csókol,
Öcséd. »

LEHEL ADORJÁN NAPLÓJÁBÓL

A Gandolfó epizód

« Castel Gandolfo régi patinás kisváros. Az albánói hegyek lankáiba bújik. Míg a város a tó felől láthatatlan, az egyház hercegének palotája a víz fölé gyüremlő hegylánc egyik bércén trónol. A kupolás épület barokk, beépített csillagvizsgálója is az; persze Galilei óta nem fedezett itt fel senki semmit, hacsaknem a pókhálót a lencsén. A herceg új, monstruózus auditóriumot építtet a kedves, testhezálló palota udvarában; ezrek kaphatják meg ott majd az áldást, mely — ellentétben a fagylalttal, képeslevelezőlappal, szentképekkel — nem kerül semmibe.

Rosszul aludtam, szokásomtól eltérően korán ébredtem, s már koradélelőtt megérkeztem ide. A főtéren szálltam le a buszról, mely Ariccába ment tovább, mögöttem vidám zajos társaság, uzsonnáskosarakkal. Fiatalok. Az egyik srác labdát, a másik táskarádiót cipelt. Ők a tó felé igyekeztek én pedig körüljártam a várost. Kemencevastagságú falai sárgára vakolt házakat védenek, sárga kerítések vezetnek le és föl, a fűútba torkolló lépcsők mentén. A házak, kerítések, oromzatok tetején, kőbástyák kővázáiban sárga, fehér, piros virág. A sétányon, a pápai palota alatt kőpad, pálmafák, európai hibiszkusz virág. A kupola ebből a szögből a Szent Péter bazilika kalapjának kicsinyített mása is lehetne. A sétány egyetlen padján ültem melybe otromba kezek vésték: GINO

ANNÁT SZERETI. Az ágaskodó bokrok között csak foltokban láttam a tó felszinét. A kerek kis tónak halványkék lepelszerű áttetsző fátyol a takarója; egy másfél kilométeres kör sugara minden irányban érintené partjait. A környező hegyek az újkor elején még élő vulkánok voltak s a tűzhányó ott kisért ma is a tó fenekén. Egy öreg csónakos figyelmeztetett erre, az egyetlen strand stégje mentén, mihelyt beúsztam. A buszbeli társaság ott fürdőzött a sekélyben. Én nekiláttam átúszni a zsebkendőnyi vizet, mely túlnan még békésebbnek látszott. Erdők mártogatták a lábukat ottan az embernemjárta vadvízben.

Attenzione, kiabált az öreg. Párevezős csónakjával befogott, elémkerült.

Ce la fastidio, ismételgette, mert megálltam az úszásban és figyeltem rá. *Két héttel ezelőtt,* mondta az öreg, *egy vigyázatlan szeminaristát követelt magának a tó.*

A nyelvemen volt, hogy azt mondjam a tó fenekéről bizonyára az égbe ment, mivel hogy a pápa tavába fulladt bele. De nem szóltam. Az öreg világosan elmagyarázta a szulfurikus gázok bénító hatását. Normális menynyiségben, mint itt a part mentén, a kén és az egyéb feloldott ásványi vegyületek bársonyossá teszik a tó vizét. (Mintha az ember a TEJES DUNÁBAN vagy az ÉLET VIZÉBEN fürödne.) Bezzeg ha a gázok kitörnek! Elkábul ott ember, állat, csiga, ebihal és compó. Az állat nem fullad meg, föléled, túléli; az embernek nincsen kopoltyúja. Megköszönten az öreg figyelmeztetését és átúsztam a tavon.

Félúton egyvonalba kerültem a Villa Negrivel mely alatt áll Lesbia nyaralója. (Ha hihetünk Iknesnek, az Augustus-korszak szakértőjének.) Ma egy kocsma áll ugyanott.

Odaát egy legény pecált egy bokor alatt, apró, kerek,

tójáró csónakjából. Elnéztem egy darabig hogyan foglalatoskodik. Száraz parti nád volt a botja, nylon a zsinorja, fekete gyári áru a horga. Magakészítette úszó, libatoll és parafadugó kombinációja, és a kövön lapítgatott ólom egészítette ki felszerelését. A megfogott keszegeket egy hosszú zsinóron eresztette bele a vízbe, melynek egyik vége a kopoltyújukon és szájukon keresztül vezetett, a másik a csónakhoz volt kötve.

Tizenött-húsz méternyire a csónaktól bukni kezdtem. Szemüveg volt rajtam, békaláb nem. A víz a part mellett itt hirtelen mélyül, amíg el nem éri a hat-nyolc métert. A tófenék itt egy padkát képez, laza hínárral, földalatti páfránnyal, lustán mozgó napkárászokkal. Áttetsző félhomály tompítja a szineket és a belégzés a víz fölött nem ad elégséges oxigént. A partmenti flóra és fauna persze hozzáedződött az ózonhiányhoz. A nád közül kacsát verek fel, amott rikácsol a nádiveréb és fecskék cikkáznak bogárgyüjtendőben. A délolasz tájon kevés madár honol — ami van azt vadásszák, lesipuskázzák, nyársratűzik. Az albanói tó láthatólag kivétel.

Pár merülés és egy mozaikdarabka fölhalászása után abbahagytam. *Lesbia villájának padlójából való*, játszogattam a gondolattal s megmutattam a töredéket a pecásnak. Kiábrándított. Amikor azt a kocsmát építették a tóba borult egy építőanyagokkal megrakott dereglye. Az apja építőmester, Ilyen mozaikok náluk is vannak az udvaron. Meghívott ebédre. Kinn a parton tüzet raktunk, száraz galyból, rőzséből. A halakat segítettem megpucolni. Nálam volt a bicskám, átúszás közben a fejemre kötött nadrágom zsebében hoztam. A halakat nyársra tűztük, a pecásnál pirosparika, só és olaj is volt, egy kis korsóban. A tűzön piruló halakat meglocsolta olajjal, nagyot sercentek, egy pillanatra lángra is lobbantak. Pörkölésük emlékhelye remek ízt adott.

Együtt mentünk visszafelé a csónakon, ebédután.

(Apámnak volt egy páciense, öreghalász a Tiszán; az *csóniknak* mondta az ő vízi batárját.) Az olasznak kell a szieszta, én meg kifeküdtem a napra, a strand előtt. Mikor a nap már ferdén kezdett nézni lefele az égből, a buszbeli fiatalok előbukkantak valahonnan, megrohanták a vizet és a csöndet. Négy fiú volt, a három pulykát locsolták, spriccelték vehemensen. A parton rostokolt a labda, vizipóló-laszti nagyságú, csak könnyebb fajsúlyú. Bevágtam közéjük.

Kaptak rajta. Passzolgattak vele, amatőr módon, egy bólyát meg egy letűző karót használtak kapunak. Aztán megint leromlott az egész játék a *fogd meg a csajt, ahol domborodik* szinvonalára. Nem vitás, tapizni mi is igen szerettünk a Fedettben. Mindazonáltal nem gilt az olyan cicázás melyből az ember kimarad. Csatlakoztam, játékosan. *Posso giocare?* — *Certo, certo.* Passzolgattunk körbe, körbe. A pulykák két kézzel is megfoghatták a labdát. Az egyik, brunetta, egyetlen hosszú copffal, mely a derekáig ért, tündéri cicikkel, melyek csaknem kibökték a fürdőruha anyagát, többször kitüntetett elragadó nevetésével. Tizenhatnak néztem.

Két csapatra osztottam a társaságot, egyszerű szabályokkal játszottunk. Míg ők embert választottak: egy a kapus, három-három a két oldalon, azalatt én megkörnyékeztem a copfost. Carminának hívták, tizennyolc éves volt (vagy annyinak öregítette magát) Mondtam neki úgy néz ki mint egy vízi Mozart. Gurgulázva kacagott.

Meccsünk egyoldalúnak bizonyult. A kapuban egy lány, velem másik kettő. Fiúk a lányokat, így szólt a szabály, nem nyomhatják víz alá; lányok a fiúkat igen. Tizenkettes volt a *mérkőzés*, 12:2-re nyertünk. A gólokat a lányok dobták, én csak helyzetbe hoztam őket. A srácokat körbe úsztam, útközben a fejükhöz verdesve és elkapva a labdát. Egyszer a mezőnyön túl, hátradobtam a labdát, a lábak alatt elbuktam érte s mielőtt felocsúd-

hattak volna, már cseleztem is ki őket, egyenként, visszafelé.

Meccsközben elkértem és memorizáltam Carmina telefonszámát. *Menyasszony vagyok*, mondta, a legcsúnyább, egy lóképű tahóra mutatott, mint vőlegényére.

Hazafelé a buszon az aricciai tanítóval utaztam. Ariccia a Gandolfótól délre eső falucska. Némely busz onnan jön. Idősebb ember volt a tanító, a lányát ment látogatni a római San Giorgio kórházba. A lány javulóban volt, ez nyájassá tette az öreget. Cekkeréből elővette, megmutatta a tányérformájú birsalmasajtot: *Egeria kedvence*, jelentette ki leplezetlen örömmel.

Felfigyeltem a szokatlan névre: *Szép neve van a lányának, kiről nevezték el?*

A nagyapává nemesült tanító megrőkönyödve nézett rám. Nem ismeri a nimfa, a mi nimfánk, az aricciai nimfa történetét?

Tagadólag ráztam a fejemet.

Egeria Numa Pompilius titkos arája volt. A Porta Capuánánál találkozgatott vele éjjelente a szabin eredetű római király. (Ma ugyebár kikövezett tér van ottan, de nekik volt ott egy, kedvenc barlangjuk.) Numa nemcsak szerelmet kapott Egeriától, hanem jóslatokat, államtanácsokat is. Amikor meghalt a király, Egeria bánatában Ariccába vándorolt. Diana ott forrássá változtatta. A forrás ma is megvan, az albanói tavat táplálja rejtekutakon.

Az öreg előttem szállt le a buszról. Én elfelejtettem Carmina telefonszámát. »

LEHEL ADORJÁN NAPLÓJÁBÓL

A pétertéri letérő

« Szigfríd kitörhetne a bűvös körből: önmagam helyett *róla* írhatnék regényt. Mert pár napja fölbukkant, egy elretusált, összegyűrt régi fényképből az új kópia: Kabdebó Tamás. Gólya volt, amikor végeztem. Első pesti csapatomtól való búcsúévemben csapattársam volt. Állóbekkünk májbajjal lefárad: ő helyettesítette több buzgalommal mint hozzáértéssel. Szívós gyerek volt, szívóskodva spilázott. Ha a center hasbarúgta (ami, lévén *abstósz*, természetes) ő begerjedt. Egyszer Jankával, a tatabányai bányászóriással tépték egymást a vízben. Káté katonásan túlélte.

Engem szerfölött tisztelt: *Gógyi a vízben és szárazon*, így adózott nekem somolyogva. Hát most itt van, szakadt, koszos, fehéresszürke rövidnadrágban. Ringy-rongy szandált visel, legalább tiszta inget kerek mellkasán. Aránytalan gyerek. Fejét murisan vastag és rövid nyak kapcsolja széles vállaihoz. Keze finom, de tenyere széles. Lassan fűzi a szót, kimérten, s ha belül bepörög kívül akkor sem gyorsul fel, csak megnyom minden szót, az első szótagon, mint egy gombot.

Hogy került ide? Majdnem az égből csöppent. Ellopták az útlevelét, ittragadt. Részletesebben: matematikus barátjával együtt Oxfordban gyúrták volt az angol nyelvet, készültek az őszi, egyetemi felvételekre. Nyelvvizsgáik és az októberi egyetemi kezdet között autóstoppal lerándultak ködös északról Itáliába, bezabálni a napból, a pizzából. Félúttól külön jöttek, úgy könnyebb a stoppolás, a Szent Péter templom előtt adtak egymásnak randevút. *Az egyetlen hely Rómában, melynek megtalásában biztos volt a matematikus*, mesélte Káté. *Az egyetlen hely, mely Kátét az egész Rómából érdekelte,*

mesélte a matematikus. A hely melyet Káté (így neveztük az uszodában) álmában is megtalálna.

Pesten műtörténésznek készült, a San Pietro alaprajzát, építésének történetét, emlékmű berendezését látatlanban is tűrhetően ismerte. Azon a bizonyos délelőttön Káté már lo órától a templom előtt űcsörgött, a pompás lépcsőn, a Szent Péter és Szent Pál kőszobrok közti távolság felezőpontján. Várta a matekos Pált. Később bement a bazilikába és elmondott egy Miatyánkot Szent Péter sírja fölött. A hit megindító. Mi több, irígylésre méltó. Ez az őskamasz oly áhitatos tud lenni, mint lenn a sírkamra előtt térdeplő Pius pápa szobra. Mikor mondtam én el az utolsó Miatyánkot?

Valamivel azelőtt, hogy a fogadalmi templomban kihívtam az Istent párbajra. Kété nem érti, vagy nem hiszi, hogy az Úristen azt a párbajt elvesztette és imádkozni hozzá nem érdemes. Az ő dolga. Az enyém, hogy a bőre alá nézzek. A boncolásnál még senki sem találta meg a lelket, én sem fogom. De megismerhetem a dolgok menetét. Az agymozgást. Az egyes embert átjáró emóciókat, az elme klímaváltozásait, melyeket az érzések áradata és a test kémiai változásainak parányi megnyilatkozásai kisérnek.

Káté elfogódottan és dobogó szívvel tette meg első tiszteletkörét a Szent Péter templomban. Tőle tudom, ő mesélte, ő meséli boldog, boldogtalannak, nap nap után, nem lohadó lelkesedéssel. Üdvözölte a szentek szobrait, mint régi ismerőseit a műtörténet-könyvből: reprodukciós korukból ismerte őket. A Pieta előtt elmondott egy Üdvözlégy Máriát. Ezt jobban megértem. Az olasz ateisták, kik sem Jézusban, sem az Atyaistenben nem hisznek, változatlanul tisztelik a Madonnát. Gaia ő az új köntösben. Diána. Vagy a helybeli, forrássá változott nimfa. A köntös, amit Michelangelo szabott az örök anyára, bámulatos. Mater dolorosa márványban felveszi az élő

anyag hajlatait. Kendőjének redőzetében a világ szomorusága.

Világnak világa
virágnak virága
keserűen kinzatol
vas szögekkel veretel

Rohadt dolog az agnoszticizmus. Az ember partra vetett hal. Szerencsésebb Káté ki a hit és a babona keverékének zavaros levében úszkál, mint én aki tiszta levegőért kapkodok.

Káté tehát várta, várta, tizenegy órára sem érkezett meg a matematikus. A bazilikába hullámzó embereket figyelve egy öreg hajlotthátú cicerónét vett észre, aki amerikaiakat kalauzolt. Nyomukba szegődött. Hátha új dolgokat tanulhat meg kedvenc templomáról. Nemcsak a főoltár bohémiai üvegben repkedő Szent Lélek-Galamb szárnyahosszának méreteit. Nemcsak a bronzból mintázott Bernini cattedra súlyát (mely magába foglal egy sámlit, a hiszékenyek szerint Szent Péterét) amerikai fontra átszámítva. Hanem azt, hogy mit mondott Pál pápa Buonarottinak, hogyan győzte meg Raffaello Leot az alaprajz módosításának szükségességéről, hogyan tett igazságot Gianlorenzo Bernini veszekvő segédei között. Miként sikerült a tér közepén álló egyiptomi obeliszket 1585-ben harminckét lóval a térre vontatni és nagyszerű mérnöki szerkezettel a mai helyére billenteni. S most jön a fenomenális szemtelenség: a déli harangszóra befutott a számtanos; egy órakor együtt nekiálltak aznap érkezett amerikai túristákat kalauzolni a Szent Péter templomban.

Ez az üzleti tevékenység, Káté ma buzgón nagyarázta, nem zavarja az áhitatot. Sem az övét, sem másét. A kalauz és a kalauzolt beleéli magát a székesegyház felépülésének, gazdagodásának mozzanataiba. A Szent Péter belseje mégis olyan mint a zsinat. Azért is készült ilyen

tágasra. Ha valamely ragály következtében rámjönne az imádkozhatnék, a Szent Pálban élném ki magamból. Annak, az ókeresztény bazilikán túl, megvan a formai folytatása a latinitással. A Pietro folytatólagos népünnepély. Hát legyen; fogadjuk el hívei érveit: az *élményért* vezettek, a pénz volt a ráadás.

Jó túrista módjára másnap lejárták a lábukat a Forumon. Kolbásszal megetették a capitoliumi farkast. Harmadnap, hajnalban, a Szent Sebestyén katakombáig gyalogolt Káté, a matekos lemaradt, neki is már már a horpaszáig ért a sürített kereszténység. Negyednap bebarangolták a Tiberis szigetétől a Villa Madamáig Róma *budai* partját. Ötödnap megkísérelték, hogy — miután oxfordi háziasszonyuk megbízásából elhelyeztek egy-egy csokor virágot Keats és Shelley sírján — Cestius piramisától kezdve körülvándorolják a középkori Róma falait, de a matematikusnak elszakadt a szandálja. Leült egy pálmafa tövében és sztrájkolt. Káté hozott neki italt, ételt és egy madzagot mellyel fölköthette lábbelijét. A faltövi zarándoklat megszakadt. A hatodik napon az uszodába mentek, a Foro Italicon. (A mi pesti fedettünk vagányabb; olyan építész tervezte, aki egyben olimpiai úszóbajnok is volt: Hajós Alfréd.) A római nyitottban a számtanos megismerkedett egy francia nővel, s attól kezdve a fiúk csak vacsoránál találkoztak. A Borgoban laktak egy harmadikemeleti szobában. Két keskeny ágyban aludtak. A francia nőnek szebb szállodai szobája volt, puha duplaággyal. A számtanos megszámította: ha ágyat, szobát, lakhelyet nem cserél, számlájára írják a túlvilágon a kihagyást. Láttam azt a francia nőt. Jó tizessel idősebb a fiúnál. Nem sánta, nem félvak, nem érezni a hónaljszagát — egyebet nem mondhatok róla.

A hetedik napon végetért, végetért volna Káté vakációja. Hisz egyhetet *stoppolt* lefelé, egyet töltött Rómában, s egyet szánt még arra, hogy maradék pénzén a

visszautazást helyenkénti vonatozással tegye rugalmasabbá. Útközben megállna Firenzében és Turinban. Az előbbiben elzarándokolna a Medici kápolnába az utóbbiban Kossuth Lajos, a turini remete házához.

Ment tehát a hatvannégyes buszon Káté, minden cuccával, egy sportzsákkal a vállán egy napfényes reggelen, a Borgóból a Termini nagyállomáshoz. El akarta érni a 10 órás firenzei gyorsvonatot. Útlevele kikandikált a farzsebéből. A busz, mint minden reggel, tömve vala, a rendesnél is nagyobb volt a lökdösődés, tolongás. Káté lökést érzett az oldalában, könnyülést a zsebe táján. És azon nyomban ott furakodott előtte egy nagyorrú talján. *Tolvaj*! kiáltotta, de magyarul. A busz lelassított, megállt, mert megállóba ért; az ajtaja kinyílt, az olasz ugrik, mint a mókus, fut, mint a nyúl. Káté mihelyst utat tör: utána. Késő. Nyomát veszti.

Mit tesz ilyenkor az ember? Ő minden esetre elfutott a legközelebbi rendőrségre, leadta adatait és a rendőrőrmester gyufásdobozának hátuljára (mert hamarjában nem akadt papír a rendőrségen!) lerajzolta a tolvaj Názó profilját. Nem is tudott rajzolni, de az orra formáját a memóriájába égette a sokk.

« Igyekszünk megtalálni. Jőjjön be kérdezősködni, időről időre. » Az utóbbi hónapokban angol módokhoz szokott Káté még akkor is pipás volt, amikor nekem mesélte. Megnyugtattam, a tolvajt soha nem fogják elkapni. Nem is igen akarják, mert a tolvajnak is élni kell. Amellett a lopás filozófiája Itáliában más, mint északi országokban. A legnagyobb tolvajnak az állam tekintendő, ezernyi rosszulfizetett szolgájával, fullasztó bürokráciájával, melyen keresztül az ügyintézéshez csak egyetlen egyenes út van: a megvesztegetés. Namármost: a szegény olasz ürge annyit veszt évente az államon, hogy azt be kell hozza valahogy — lehetőleg a külföldieken. Minden olasz fejében van egy kis számológép, nem túl

pontos, de elég ahhoz, hogy a saját veszteséglistáját illicit bevételekkel egyenlíteni próbálja.

Káté mindezt nem tudta még a lopás napján, felült tehát ismét a 64-es buszra és visszament vele a Borgoba. A buszról leszállván útja ismét a Szent Péter templomba vezetett. *Te egykori római zarándok* — fohászkodott az Apostolfejedelem csontjai fölött, térdenállva, így mesélte — *segítsd meg bűnös hivedet.* (Mit csinálok én, ha belepottyanok a szarba? Nem fohászkodok senkihez. Azt mondom, magamnak: gyerünk Lehel, kimászni! Nem becsületesebb? Igen ám, de mi a franc az a becsület? Mert hát volt nehány tettem... Egyszóval olykor sem nem biztatom, sem nem áltatom magam. Önbiztatás nélkül, ösztönösen cselekszem, reflexből.) De vissza a sztorihoz.

Káté igatottan, erőltetett lassúsággal, kimért léptekkel lesétált a főhajón, Szent Péter bronzglóriás ülő szobrához. Nem csókolta meg az elkoptatott lábujjakat, melyekről az ájtatos milliók elcsókolták a bütyköket, nem volt gusztusa. De megtapogatta, megsimogatta. S az onnan nem messze, a grottában pihenő csonthalomra gondolva imádkozni kezdett. Adjuk meg neki: nem a szoborhoz és nem a csontokhoz imádkozott — nem volt pogány — hanem valami, valaki máshoz. El kell ismernünk, a keresztény Isten a mitológiai arisztokráciához tartozik, a primitív Allahhoz, a póri Baálhoz viszonyítva.

Ima szálltán útnak indul a szobortól, szemlélődve, mint aki újra meg újratanulja a templomot, mert vizsgáznia kell belőle. A Confessionalénál megáll, onnan néz, hol le a kriptába, ahol az ásatás folyik, mely Péter csontjait van hivatva hitelesíteni, hol fölfele, Veronika kendőjének kápolnájára, melynek domborművét, szobrát Bernini készité, mely tárgyaknak, ezt Káté is tudja, csak műértékét illene csodálni, hisz még maga az egyház sem tud hivatalosan Veronikáról, kit a kegyelet hívott életre s

a túlbuzgóság nem hagy meghalni. Szemlélőnk két kék szemét végül a kupola vonzza magához, először karimás erkélye s az arról letekintő emberpirinyók, aztán a dob, honnan bezúdul a legmagasabbról jövő fény s végül a kupola zárófélgömbjének harmóniája *Jó itt lenni*, mormolgatta magában, *a kitágított anyaméhben, s egy más síkon: a szférákra osztott, lezárt ég alatt.* Hozzátenném, hogy templomi világítást még ilyen pompásan meg nem oldtak, sem előtte, sem azóta. Káté pedig elképzeli: *A fény = Isten testéből eredő áldás.* (Rá is hull, neki is szól.)

Algardi mesteműve a nyugati falon, a történetírók által meg nem cáfolt *csodát* ábrázolja. Nagy Szent Leo megállítja Attila seregeit Róma kapuja előtt. A pápa márványkeze tiltólag emelkedik, az égi szent seregek, élükön Szent Péter-Pállal, égi bökőkkel fenyegetik Attilát. A csoda olyan plasztikus, hogy (majdnem) hihető. Káté speciel nem hiszi, hogy a csoda így történt volna, de nem csoda-e, kérdi, hogy egy barbár hadvezér odahagy egy védtelen várost melyet kirabolhatna? Hősöm inspirációt merít a tényből, hogy a szentek közbenjárására — bármilyen természetesen történjék ez — a számunkra valószínűtlen fordulat bekövetkezzék.

Hősöm egyforma távolságban állt a domborműtől és a gyóntatószékek kápolnájától. Tizenhatot számolt meg ezekből, faragott homlokzatukon az odaillő felírás: DEUTSCH / ESPANOL / ITALIANO etc., bűnlerovó malmok a világ fontosabb nyelvein. Többhelyütt égett a villany és a bennülő lelkipásztorok egyike hosszú pecáló bottal horgászta közelébe a bűnösöket. Káté mondta így, kiben megfér a kibuggyanó kegyeletteljesség a felszökkenő csúfondáros humorral. A horgászbot előtt távtérdeplők bocsánatos bűneiktől kapnak feloldozás — mellesleg teljes búcsút — a hosszú, simogató nádpálca érintésétől. Kátét súlyosabb vétkek terhelhették, mert a

MAGYAR/UNGHERESE felírást kereste a szeme. Meg is találta Guido Reni mozaikból kirakott oltárképe közelében, hol a lelkek főhalászmestere Szent Péter, fejjel lefelé szögeltetik a keresztre, haragvó, tajtékos ég ellenében.

Nem kötötte orromra mint mondott a gyóntató atyának. Ezen allegóriával bújt ki alóla: *Dionysost, Zeus kedves fiát szétszedték és fölfalták a titánok; az isten mennydörgő mennykövei agyonsújtották őket bűneikért; hamvaikból született istenek, titánok, bűnök és erények örököse: az ember.*

Szívemből szólt, szívemhez, ha ravaszul is. És ha majd sor kerül arra, hogy ezeket a pontos jegyzeteket regénnyé rendezzem, akkor sem adok érzékszerveim jelentéseihez fantáziaszószt. Tényekre vadászom — kacsák helyett.

Mi történt tehát a gyónást követően? Káté ott a gyóntatószékben felpanaszolta a papnak útlevele elvesztését, tanácstalanságát, hajléktalanságát. S a pap, lévén házunk segédlelkésze, megadta neki a Rondini ház címét a Via Giulián. Ott kopogtasson. Hajlékra talál. A Prefektus szúrós szemekkel nézte amikor Káté megérkezett. Ebből a brusztos, vizipólós fajtából elég egy is, gondolhatta. Hősünk története kitaláltnak tűnt előtte, kiváltkép mivel a segédlelkész Tarquiniába utazott. Harmadnapra azonban befutott és igazolta a meglopott ifjút.

Aznap délután elmentünk a Tevere stég-strandra fürödni. Habtestét lebarnítandó eljött Hlaváts Géza is. Át- meg átbuktuk a lesoványodott folyót. Az első strandnapom volt a gandolfoi kiruccanás óta. Fölengedett már bennem de még mindég vizitál zsigereimben a félelem. Korán felébredek ilyenkor, a tavernai éjszakára gondolok, s az alvásnak hosszabb időre lőttek. Aztán megint megnyugszom, hisz jóideje nem járnak a nyomomban. Talán nem vagyok számukra eléggé lényeges. Král nélkülem is

lenyomozható. Talán kézlegyintéssel intézik el lényegtelen hazugságaimat. Talán felírják, párszázezer, nekem hiába fizetett líra ellenében, a szemközti oldalra: veszteség. Kibír ennyit a jugó államkassza, illetve a titkos szolgálatának olasz ága. Majd két hetet önkéntes szobafogaságban töltöttem. A forgatókönyvnek, a regénytervnek, a naplónak kifejezetten használt. A BESZÉLŐ KÖVEK-ben van egy jelenetem Jézussal, Judással s a római poroszlókkal. Jézus nálam csak annyiban Isten fia, hogy annak hiszi magát. A saját, önmaga képére teremtett Atyaistennek jó, hűséges, következetes fia. Darwin előtt 1900 évvel erkölcsi törvényt farag, újra farag, egy csomó hitsorsosának, atyafiának: kéjvágyó zsidónak, agresszív palesztiniai arabnak, médnek, törmelék punnak, megszálló rómainak. Kiröhögik, nem a háta mögött. Ért és tud mindent amit kihegyezett érzékekkel, extraszenzoris percepcióval tudni, érezni lehet. Judás a Sanheddrin kéme. Beépített tanítvány. Jézus eleve átlát rajta és megbízóin. A nagycsütörtöki lábmosásnál a rabbi megcsiklandozza a tanítvány talpát. Ez az első jel. Judást elborítja a nevetőgörcs. Mindez megismétlődik vele a judáscsók elcsattanásakor az Olajfák hegyén, de ott már hörögve, hisztérikusan, köpködve, frenetikusan. Tragikus helyzetben a kibicsaklott röhögés elborzasztóbb a sírásnál.

Nincs Isten, Jézus ember volt, én nem vagyok fiók-Judás. Elfogadtam egy megbizatást, mert nem volt választásom. Elfogtak a kishajón. Megkínoztak. Nem akárhogy, kutyamódra. A fekete szemüveges fakóarcú férfi elhagyott paraszthaz sufnijába záratott. Nem volt hely leülni, lefeküdni, s csak egyetlen szellőzőlyuk felül. Kilenc napig, megroggyant térdekkel a falnak dőlve. Vízen és száraz kenyéren. Saját piszkom bűzében. Ordíthattam mint a sakál. Harmad- negyednapra? Sírtam is. Aztán az apátia. A kilencedik napon újra elővettek. (Körömmel

karcoltam a falba a napokat.) Karosszékbe ültettek. Cigaretta, forró kávé, rántottleves a lerobbantnak. Meleg fürdő.

AKAR MÉG ITÁLIÁBA MENNI? VAGY VISSZA PANNÓNIÁBA?

Belementem az alkuba. Hogy csak látszólag, azt ők nem tudhatták. Krált kellett árnyékolnom Rómában. A horvát szeparatisták szervezőtitkárát. Megkaptam fényképét, betanultam dossziéjának adatait. (*Csak a kezetekből kikerüljek!*, gondoltam.)

Egy éjjel, amikor más mindent tudtam amit tudnom kellett, Basovizza-Padriziano közelében átdobtak a határon. Símán regisztráltak az olaszok, mint menekültet. *Honnan jöttem*, kérdezte a határőr tiszt.

Horvátországon keresztül Magyarhonból, feleltem.

Nyálazta a ceruzáját, de az megakadt a papíron, amikor hozzáfűztem: *Pannoniából, Moesiából egyaránt* menekültem. Mindkettőt ellepték a barbárok.

Latina, aztán Róma. Tudnom illett volna, tudnom kellett volna mi az ami megfog s nem ereszt, Hogy ez, ha megfog, soha nem ereszt. Le kell adni a havi jelentést. Várják, sürgetik. Depozíció a földalatti pénztárában a Kolosszeumnál. Árucsere. Lírát vételeztem hamis adatok ellenében. Krált meg sem kerestem. Nem próbáltam közelébe férkőzni, nem nyomoztam le a baráti körét, nem füleltem le beszélgetéseit, Nem kisérleteztem ki: *milyen is a magyarja?* Mert az anyja magyar volt. Maradtam a költött adatoknál. Ostobán tákoltam össze a leveleket. Végig-gondoltam-e mi lesz, ha információim lenyomozzák?

Szálljunk vissza, mint a szitakötő, Káté körmönfont

gyerekségeihez. Jelenléte megnyugtat. Hiányzó útleveléhez, mely valójában csak TRAVEL DOCUMENT (utazó igazolvány) volt, modern ódát szerkesztett.

Ú T L E V É L

nélkül egy utad se vezet Rómából Másho-vába; Ieveleid lehu llanak a konzulok a-sztalára, s maradsz mi voltál paszszusta lan. Óh utak levélz ete, billogveretű sz-ignált, merített — létet, hont bizony ító talizmán! Nélkül-le Kalicka - fiók, vé-le jogpolgár K A B D E B Ó T A M Á S Véled visszatalálna a civilizációba.

Nélküle azért igen jól feltalálta magát az Urbsban. Rám fölnéz, bujkáló tisztelettel beszél velem. Számára most is a legutolsó háborítatlan bajnokság győztes csapatának centere vagyok. A sportolást a tanulással összeegyeztetni tudó, *summa cum laudéval* végzett diplomás bölcsész. Míg ő, így mondja, félbeszakadt minden téren. Kiszorult a csapatból. Elhagyta a kedvese. Félbeszakadt egyetemi kurzusa. Vérbetiporták a forradalmát. S most itt áll megfürödve, útlevél nélkül, délelőtt idegenvezető a Péterben, este magisszuk keresetének fölösét a kocsmában. Gondatlan, sőt boldog. Nem nyomja vállát felelősség, s bűnei terhét egy gyóntatószékben leadta. Ó igen, számomra ő az ifjúság. Nem irigylem képességeit, az enyémek jobbak. Nem irígylem gondtalanságát sem. Ő is fölégette maga mögött a hidakat. De irigylem lendületét. Labdát vett minap, holott nincs egy rendes gatyája. *Te Lehel, gyere spilázni!* A városban nem túl szivesen mász-

kálok — amíg ki nem dolgozom mitévő legyek — Kimentünk hát Fregenébe autóval. Kifuvarozott Lovassy Pál. Elől, mellette, Csillácska. Az úrvezető félkézzel vezetett, félkézzel a primadonna combját simogatta. Hátul Géza ült kettőnk között, szorongtunk.

A tenger meleg volt mint a szerelmes nő barlangja. Passzolgattunk, két letűzött karóból kapukat csináltunk. Hlaváts a parton csepegtetős csipkekastélyt épített homokból. Nagyot kajáltunk, áldassék Csillácska, ki az elemózsiát hozta. *Azt mondja az a megszállott Káté Hlavátsnak: Meg tudod-e formálni homokból a Szent Péter templomot?*

Be van gárgyulva ettől a bazilikától. Hlaváts, a bolond, estig dolgozott rajta. Megcsinálta. Lovassy Pál lefényképezte. Ha ugyan volt film a Leicában. (Ez a Lovassy valahol link — érzem a vizeletemen.) Ha nem volt a gépben film, akkor a templomot éjjelre jeltelenül elmossa a befutó ár. A nyomát is. Körülbelül ennyit ér minden művészet: az alkotás örömét, a barátok csodálatát, a kérészhalált. A homoktemplom maradandóbb lesz emlékeinkben mint száz és száz álló igazi; amiket láttunk, amikben voltunk. A homoktemplom különös volt és különc. Elsőrangú és egyedi.

Leköltöztem a tetőterraszról. Nem lett hűvösebb, sőt most igazán fojtogató a kánikula. A szobát védettebbnek érzem négy falával, ablakaival, kulcsrazárható ajtajával. Nem mintha bezárnám, nem mintha kopogtatna az, ki eljön, ha eljön értem. Vagy csak miattam. Ha jönne: meghallanám a lépteit. Megismerném. Ha lenne Gondviselés, fohászkodhatnék, mutassa meg az egérutat. »

Hlaváts Géza interpolációja
(Tamás mindent akart tudni, Lehel mindent jobban tudni, én pár dolgot jól)

« Azokban a napokban amikor Kabdebó Tamással palotánk erkélyén megismerkedtem, mindketten jelentős változást észleltünk Lehel Adorján magatartásában. Káté már réggebbről ismerte őt, irígyelte is, csodálta is kissé. Irígyelte megszokott, fölényes, nőhódító modorát, azt a vonzerőt mellyel, szerinte, Lehel az úszólányokra, takarítónőkre, egyetemi tanársegédhölgyekre, bártündérekre egyformán gyakorolt. És csodálta kétirányú képességét, mellyel egyvégtében jó sportoló és rutinos vizsgázó tudott lenni; bámulattal, adózott az olasz nyelv és irodalom terén kivilágló jártasságának és visszameséléssel, kettejük között kialakuló összemeséléssel ünnepelte a' *Hunyadi* vizipolócenterének pazar góljait.

LEHEL TÖBB HÚRON PENGETT, mondogatta Tamás, azaz Káté. Mert ezekben az augusztus eleji napokban nem pengett Lehel fölénye. Naphosszat szobájában gubbasztott, leveleket írt, a naplóját bújta, mint akinek hatalmas restanciája van az élettel, amit le kéne tudnia. Azt is megfigyeltem, hogy kissé elrendetlenedett.

Szobájába belépve már nem fogadott az a katonás rend amit megszoktunk. Igaz, egy sarokban állt szennyese, de sok volt; szandálja nem csillogott és szaglott a jóillatú cipőzsírtól. Mikrobarázdás lemezei félkörben vették körül a gramafont, mely hol a Ring egyik, hol a másik tételét játszotta.

Először alig észrevehetően, talán csak a borotválkozás szokásának elhagyása miatt Lehelnek tüskös, vörös szakálla növekedett, vagy szakállt növesztett.

Lehel nem vesztett a szépség iránti fogékonyságából azáltal, hogy a pökhendiség eltompult benne s helyébe lépett valami szerényebb, kétkedőbb modor. Azelőtt, minden megfigyelésében gúny bujkált, különösen keresztény emlékek között. Legutoljára, amikor hármasban Kátéval és vele végigjártuk ismét a San Pietrot, alig lehetett őt elvonszolni a Pieta elől. Ha jól megnézem a halott Krisztus márványarcát, melyet Tommasoról, koraifjan elhalt barátjáról mintázott a mester, fürtösfejű, huszonöt év körüli férfiarcot látok, távolról hasonlatosat a megenyhült Leheléhez. Szó sincs a kínhalál-vergődésről a márványarcban, mint ahogy Lehelében nem fedezhető fel a hitélet. Az első Pieta platonikus Krisztus is lehetne, Krisztus előtti pogány isten. Káté meghallgatván okfejtésemet megjegyezte, hogy a krisztusiban benne van a platonista, a neoplatonista és az örökemberi isten-ideál. A kereszténység szintézis volt, a dolgok egyesítője. Szerintem tévút, vagy illuzió. Lehel sem enged a negyvennyolcból, azaz ateizmusából. Én sem az agnoszticizmusomból. Intranzigenciánkban legyünk következetesek.

Aznap a Borgóban ebédeltünk, a Papa Piohoz címzett étteremben. Az étterem olcsó volt, a kiszolgálás lassú. Diplomatikusan, a vendéglős nem specifikálta melyik Piust tiszteli meg. A jelenlegi aszkétát, mely KAKUKK-KAKUKK kijő, megáld vatikáni lakosztálya erkélyéről, vagy azt a szentéletű Hetediket kit, Káté szerint, Napoleon addig sanyargatott, míg az imádkozás közben kővévált, így helyezték el a Szent Péter Confessionáléjában, (efajta ötletekkel lepi meg barátunk az amerikaiakat, kik kővéválva merednek rá) esetleg Aeneas Sylvius Piccolominit, II. Piust idézi a tábla, a Hunyadiak nagy barátját. Még humanista korában írt beszámolójában

olvashatjuk, hogy Skóciában ízlett neki a whisky s méginkább az asszonyszemély.

Nos, ebéd közben, a Papa Pioban megjelent, az utcai szaletliben terített asztalok mellett, egy kis rikkancs, hóna alatt a *Cronaca* legujabb példányaival. Vadonatúj nikkelbiciklijét kívülről támasztotta az étkezde farácsos falának, Lehel széke szomszédságába. Adorján vett egy újságot, bele se nézett, kérte a gyereket megvizsgálhatná-e a kerékpárt? Megnézte a kölyök-jármű gumiját, fékjét, dinamóját, lámpáját, megberregtette a csengőjét, leszedte a pumpát, fujt vele egyet-kettőt az első kerékbe. A gyerek is bámult, mi is.

Aztán elmondta, merthát faggattuk, mit keresett azon a biciklin. A feletet, ha megszámítjuk Lehel normális viselkedését, különös volt. Azelőtt ilyesféleképpen felelt volna: azt kerestem, hogy a kerékpárnak egy kerékkel több van-e, vagy nektek egy kerékkel kevesebb. Ezzel szemben most így felelt *a gyerekkoromat kerestem.* Elmondta első biciklijének a történetét. Karácsonyra várt egyet, nem kapott. Az iskolában volt egy gazdag gyerek, ostoba, elhízott, elkényeztetett csemetéje tehetős szülőknek. A kiskamaszok balhéinak céltáblája. Tőle vette az első biciklijét egy pengő húsz fillérért. A tranzakcióról adás-vételi szerződés készült, hogy az esetleg felháborodott gazdag szülők ne visszakozhassanak gyermekük nevében. Volt a szerződésnek egy le nem írt pontja is. Lehel Adorján kötelezte magát, hogy a dagadtat minden támadástól megvédi, az órákon súg neki, s hagyja, hogy az lemásolja a házifeladatát. Állta a szavát, félig. Mások nem bánthatták a dagadtat, ő azonban kigúnyolta, időnként pofonverte. Néha, heccből, rosszat súgott neki, képtelen marhaságot, mint például: A BEDUINOK, HA ASZÁLY VAN, SZÁRITOTT BÉKÁVAL TÁPLÁLLKOZNAK A SIVATAGBAN — melyen sivítozva, visongva röhögött az osztály. A házifeladattal nem csapta

be. Dagadt keresztülvergődött a gimnáziumi tanítás csapdáin.

Hát ennyit a bicikliről meg az enyénileg felfogott becsületességről.

KÁTÉ PÉTERITISE.

Az angliai megyar bölcsész a mi szobánkban aludt, a mellettem lévő ágyban. Időnként horkolt, gyakran dobálta habtestét az öreg, nyikorgós ágyban. De azért szerettem. Még mélyen szundiztunk amikor, egyik nap hajnalán bezörgött Erzsi, besuttogván, hogy a Prefektus kérdezteti, eljönnénk-e tanunak egy korareggeli esküvőre? Névszerint én is római katolikus vagyok, s Káté, amikor megtudta, hogy a Szent Péter kriptájáról van szó, kigrott az ágyból és engem is kirántott.

Igy kezdődött a nagy nap, mely azért volt nagy, mert irgalmatlanul hosszú volt; a nap mely a hajnali matinstől az angelusig a Szent Péter belsejében telt el. A Prefektus egykori diákja, müncheni ménök esküdött a Czestochowai Szűzanya kriptájának oltáránal. (Hétkor volt csak szabad a kripta, nyolctól mindent lefoglaltak, beleptek a lengyel zarándokok). A szertartás után derült ki, hogy Káténak volt kriptatérképe is. Hol és milyen szögben fekszenek a Leók, Vincék, Gergelyek, ki faragta a szarkofágokat (egyet leskicceltem) hány rétegűek a kazamaták, hol kutatnak most is Szent Péter lábujja bütyke után, meddig terjedt fölül a nagykonstantini bazilika és hogy terül el, fölöttünk, a mai.

A grotta hatalmas borospincére emlékeztetett. Egerben nyaraltunk gyerekkoromban egyszer, ott éltem meg hasonló élményt. Széles, fehérremeszelt, alacsony boltívek végeláthatatlan sora — közöttük az oltárbevágások, emlékművek. SO MUCH OF ECCLESIASTICAL NOBLE SPIRIT VAULTED UP IN THOSE BARRELL MONUMENTS. Jól idézem? Engem hidegen hagynak

az elföldelt pápák, *a római helyzet hajdani hercegei.* Ahogy Lehel aposztrofálja őket. Vince pápa emlékművén ceruzagraffitto: UOMO DELLA CAMPAGNA NON ESSERE BARBARO; RISPETTA E CERCA DI CAPIRE LA CIVILTÀ DI ROMANO. Káté zsebkendője csücskével tisztára dörgölte a márványt.

Elől, a latin kereszt alaprajz közép-baljában, nem messze a Confessiótól van egy sír, benne egy bebalzsamozott női test, fején korona. Carla ciprusi királynőre gondolok. Ott uralkodott, a történelemben, ahol Afrodité született, a mitológiában. Koronáját lerajzoltam sebtiben, az arcát is hozzá, elnagyoltan. Érdemes e koronáért elbolyongani a szentes árnyak között, majd félnapot.

Lehel megrótt, mivel a részletekre figyelek. Ő ha kell — így mond — befogja a valóság egész, odavágó szeletét. Meguralná azután. (Legott alul marad.) Káté az egész valóság bonyolult mechanikáját, az egymás hegyén hátán, párhuzamosan és keresztbe kasul fekvő síkok összvetületét, a dimenziók infrastrukturáját mérné-nyelnéhabzsolná. Igy van ő a Szent Péter teljes megismeréséval is. Aki sokat markol — most egy mecsekizmus — annak túros a tenyere. Amit én teszek az *pars pro toto,* a detail állandósításának kísérlete. Egy orosz bökversiró irta:

> A halhatallanságot megfogni nincs erőm,
> de egy bögölyt lerajzolok, a tehénen,
> a legelőn.

A legelő beépült, a tehén elhullt, a grafikus elhunyt, a rajz fennmaradt.

Musca longa vita brevis.

LEHEL KONKLUZIÓJA.

Lábjegyzet az interpolációhoz.

Mikor a kupola alatt végre felvergődtünk a felszínre, Káté ragaszkodott ahhoz, hogy följebb szálljunk, a fény

forrása felé. Tettük ezt egy apacsinget viselő pittsburghi üzletembert és lornyonos nejét kisérendő, kik elfogyasztandó ebédünk díjáért voltak felelősek. (Erre lettek kiszemelve). Az első pihenőn, a templomtetőn, az apostolszobrok irányában, a síkot meghosszabbítva velük párhuzamosan nyújtja a karját Bernini kolonnádja felé:

WITH ARMS WIDE OPEN, TO EMBRACE
THE ENTRY OF THE HUMAN RACE.

A költői lendületű hölgynek igen tetszett Káté rímelő kitétele. Lehellel összekacsintottunk. Nem árultuk el, hogy Robert Browningtól csente.

Aztán följebb, a kupola erkélyéről a baldachinra lenézni. Nézni lefelé és befelé. *Mint egy cinikus angyal,* mondta Lehel. Mit értesz ezalatt? — Estünk neki mindketten. Mosolygott, nem felelt. Még följebb kapaszkodtunk, a csigalépcsőn, a dobba. Az amerikai nő Lehel kezét szorongatta.

Délután megtekintettük a kincsárat. Káté megigérte az amerikaiaknak, hogy Lehellel együtt, aki azt jól ismeri, másnap elviszi őket a Forumra. A terv kútbaesett, mert Lehel, másnap reggel nem volt hajlandó fölkelni.

Kabdebó Tamás megjegyzése Lehel Adorján naplórészletéhez és Hlaváts Géza interpolációjához.

Az első benyomást elmélyítve és az idők kohójában izzani hagyva, már nem szemlélhetem sem képen, sem a valóságban, sem a tudatban Michelangelo első Pietáját análkül, hogy a másik hárommal együtt alkotott összbenyomás el ne töltené tudatom, melyen, különösképpen, mégegy odavaló Pieta kopogtat. A nagybajcsi templomban van egy méter magas fafaragás, paraszt pietácska, amit együtt látok a michelangeloi elsővel, ami talán modelje volt, hacsaknem mindakettő — és mindahány — vissza nem bandukol egy még régebbi, közös ősmodelre,

a fiát sirató, annak fejét, halott testét az ölében babusgató anyára.

A Nagybajcsi Szűzanya kedvesnővér öltözetű, szélesorrú, kerekarcú csontos parasztasszony; fiának a halál kitátatta a száját, orra megnyúlt, szeme, bár csukva, fölfele fordult. Otrombább, halálfélelmet keltőbb, halottabb mint a michelangeloi első. Ő is érezhette, hogy a halált az elsőben elretusálta; ezért, a többi három pótolja ami itt, a szépség kedvéért elhagyatott: az össznégyben a szenvedő Jézussal halunk mag, Magdolnával sírunk, Miklóssal emlékezünk mi is.

Akkortájt Lehelt elkapta a bűntudat. Nem éreztük, nem sejtettük — a visszatekintő kétes bölcsesége beszél belőlem. Barátom maszkja, a cinikusé, tökéletes volt. (Elfeledkeztem a konyhamottóról: a cinizmus nem más, mint kisiklott, kifutott érzelem; a kifutott leves kozmás illatot áraszt, a cinizmus a léhaság műszemét szagát terjeszti.)

Arról szó sincs, hogy utólag, érthető félelmében, visszatalált volna a gyerekkori hit állapotához. Azt rég elracionalizálta, leperzselte magáról. De voltak erkölcsi törvények, amiket csak látszat szerint sértett, valójában ragaszkodott a magvukhoz. DICO VOBIS QUIA UNUS VOSTRUM TRADITURUS EST — nem rá utalt az Emberfia. Ettől, ha meg is marad a keresztény morális rendszerben, nem kellett volna félnie. Anyway: his tragedy was not truculence but his proneness to illusion.

Did he ever consider: the ancient doctrine of the original sin, (the mother of all further sinfulness, variants of which occur independently in the mythology of diverse cultures) which could be a reflection of man's awareness of his own inadequacy, of the intuitive hunch, that somewhere along the line of his ascent something has gone wrong.

Káté pétermániája, diakronikusan: Összeköttetés a III Béla cisztergimnázium elsötétített rajztermében a kamaszkor bámuló értelemnyiladozásával. A tükrös vetítőgép kupolát parancsol a fehér vászonra, s az agy redőibe kitörölhetetlen emléket cizellál. Éber tanár úr kupolákban (szögekben, mértani ábrákban, síkokban, színekben) gondolkodik. Hangjának minden inflexióját, bátor értelmének megannyi fellobbanását követem, ecsettartó jobbját, ceruzafogó háromujját nem. Tele vagyok ámulattal, lényem a tények tükrös terme, de csuklóm suta, nincs rajzkészségem. Pedig látom a bazilika hajóinak hullámzását, az egymásbakapcsolódó íveket, a mozaikok szinpompás csodáját, az imádságra simuló, égre mutató, ölben megpihenő szoborujjakat. Biflázom, nem a pápák családfáját, kegyenceik, nagybátyjaik, kiszolgált vagy letett császáraik névsorát hanem az építészek, szobrászok, az építőmesterek neveit; megelevenednek a metszetek, még félrom az óbazilika de már tornyosul, kupolásul az új; emelkedik az obeliszk a térközépen, ezer kőfaragó dolgozik a kolonnád tetején támaszkodó oszlopszenteken, Önmagával el nem telt, Isten dicsőségét hívő, a képeit, bronzkeresztjeit, síremlékeit abban kimüvelő egylelkű boldog világ!

Előbb volt a temetőárok, aztán az őstemető, az ótemető pogányoknak, kiknek lelkei a pokol tornácán várhatják a harsonát, aztán az első keresztény jelek, halfigurák, görög és görögös betűk, *Péter* neve a kőlapon. A kőlap hitére építem bazilikám, mondta a kegyetlen, vérengző, zsarnoki, valahogy mégis pozitív es a kegyeletben vallásossá szelídült Konstantin. *E jelben győzni fogok,* hitte Gyula pápa, s maga mellé fordított ligát, sorsost, géniuszt, amatőr archeológust, tervezőt; forgatott földet, saját ásójával is, föl a sírokat, le a porladó, széles román íveket. Az 1506-os alapkőtől elindítva

1956-ig, négyésfélszáz esztendőn keresztül kétfalunyi mesterember élt a kövek kötéséből (ha elkáromkodták magukat, vagy a putánákhoz jártak, a vatikáni papok bűneiket pausálében oldták) a bronzoszlopok kiöntéséből, asszonyaik a márványpadló mosásából, a tölgyfapadok fényezéséből; ablaktisztítók, tetőfedők, bádogosok, asztalosok, gyertyaöntők és villanyszerelők, miseabrosz hímzők, indulgencia és bullanyomtatók, irnokok, illuminátorok, szertartásmesterek, misebortermelők, ostyasütők generációja ápolta, alította, apolgatta, gyámolította, építette, szépítette, gazdagította, pingálta, mozaikkockáit kirakta, porolta, éltette s mint sajátmagát: féltette a bazilikavilágot. Ha itt járok, közöttük és velük járok, rongyos dollárjaikkal az amerikai túristák csak árnyak.

Szinkronikusan:

A bazilika olyan mint az édesanya. *Az otthon ő,* az elhagyott, az elveszített helyett. A felettünk feszülő égbolt és a védő anyaméh, a kupola. A véges és a végtelen együttható képzete.

Már azt hittem
nem terem
nem terem már
fű nekem
kerek e világon
de a hogy a térre értem
ismét újra
újra ismét elfogott
elkapott és ringatott
a mámor
a kupola fölkapott
fölrepített forgatott
értelmet és célt adott
gyerekes imából
s fölkavarva fölszakadva
ízlelgettem újra újra
és motyogtam
mormolgattam
Róma Róma
mámor ámor
új aróma
álom róna
úgy ketyegtem
mint az óra
mint amelyik
újra jár
mint a béna
az a béna
amelyik már
újra jár.

Lábjegyzet.

Azon az emlékezetes napon történt, ebédután. Az amerikai házaspárra még várni kellett, bevásárolni voltak. Géza a templom udvarán az árnyészéket kereste. Lehel és én Michelangelo kereszthajójában álltunk és az olasz magyar futbalmeccsekről beszélgettünk. Nagyhirtelen Lehel odaugrik a pilászterhez, mely magába foglalja a kereszt ereklyéjét és Szent Heléna szobrát, megkopogtat egy márványlapot s az megnyílik előttünk.

Kit tetszik keresni?, kérdi a vékonydongájú szerzetes.

A múzeumot szeretnénk megnézni, feleli Lehel sebesen, s már benn is van a kupola egyik tartóoszlopának belsejében.

Fölkapaszkodunk a csigalépcsőn. Az első emeleten foglalnak helyet a templom modeljei, rendjére fából faragva; milyen lehetett volna a bramantei katedrális, milyen Vignoláé?

Nem sejtettem, hogy Lehel erről a muzeumról a Prefektustól hallott. Még kevésbé értettem sietségét, hogy megtekintse. Állítólag csak a baráti eszmecsere kedvéért jött velünk, s most a mókus sebességével és ügyességével kúszott be s fel ide.

Talán félórát töltöttünk a kissé poros, itt eltöredezett volna-templomok között. Mikor bezáródott mögöttünk a vékony márvánnyal kirakott ajtó, barátom óvatosan körülnézett.

Utólag a helyére tudom rakni ezt a mozaikkockát.

VI. LA FESTA DI SANTO STEFANO

Ül Isztragomban Szent István király,
Pap és parasztúr mind körülötte áll.
Fején az ékes, újdon korona
Vállán palástnak hímzett bársonya.

Arany János — töredék

CONCERTO DI MUSICA LIRICA

Programma

Tre arie antiche

Selve amiche	Antonio Carlara
Sebben crudele	Antonio Carlara
Ogni pena piú spietata	Giovanni Paisiello

Csilla Tárkányi mezzosoprano

Bepe serenade (I pagliacci)	Leoncavallo
Una furtiva lagrima (L'elisir d'amore)	Donizetti
La vita fogge...	Pizetti

Árpád Mecseki tenor/baritone

Variazioni concertanti per luto e guitar di Bakfark

I giocatori ungheresi

Bánk Bán duo	Erkel
Melinda	Csilla Tárkányi
Bánk	Árpád Mecseki
Háry János duo	Zoltán Kodály
Örzse	Csilla Tárkányi
Háry	Árpád Mecseki

pianoforte Vittorio Fontanara

Palazzo Rondini 20 agosto Mezzogiorno

Az olasz vendégeket délre hívták, a koncertre s az azt követő büfé-ebédre. A házbeliek (mármint a külhoniak — hiszen a hivatalosok Frascatiban borral ünneplik az Alkotmányt) Szent Istvánt s emlékezetét bensőséges rövid beszéddel idézték. A Prefektus daliás tölgyfatermete uralta a dobogót, férfias, enyhén borízű hangja betöltötte a terem négy sarkát. Őszes, kerek koponyáját nézegetve, Gusztiban megfogant egy a Prefektusról mintázandó István király fej terve. A testi mivoltában modelnek gondolt férfiú a nagy pogányfaló, keresztény államot teremtő király otthoni érdemei mellett felemlegette Szent István római kápolnáját, az általa alapított hospiciumot az egykori, konstantini Szent Péter bazilika pitvarában és emléke folytatólagosságának szerény, de ma is látható jeleit a Santo Stefano Rotondoban, a római

katolikus liturgiában és a Collegium Ungaricum kispapjainak speciális ájtatosságaiban. Igy folytatta:

« Magyaroknak Szent István királyról nem kell bő magyarázat. Ünnepe, hazánk szétszakadása óta az a nap amelyen a régi Nagymagyarország minden magyar szíve egyesül. Ezen a napon tehát lélekben ismét egyesül Szent István országa, Szűz Máriának, a magyarok Nagyasszonyának virágoskertje. Imádkozzunk, hogy ez a lelki egység Szent királyunk jobbja által újra valódi, földrajzi és történelmi egység lehessen... »

Az öregeknek fénylett a szeme az elismeréstől, a fiataloknak tágra nyílt a szeme a csodálkozástól. A Prefektus folytatta és összefoglalta ünnepi mondanivalóját:

« ...Szent királyunk jobbjával markolta a kardot, baljával fogta a keresztet. Rendet akart teremteni egy rendezetlen, tivornya világban. Erőszakos és szabados rokonai, a letelepedett de fékezetlen urak földjét: termelő keresztény állammá akarta formálni. Reformjai, mint az ekék, mélyen szántottak a jogban és még mélyebben a lélekben. Ma is, mi is, itt is egykori vetéséből élünk! Ha csonkán, ha foghíjjassan, ha menekülten, mi is Szent István országának katonái vagyunk... »

A kisünnepély végén együttesen elénekelték a Boldogasszony Anyánk és az István Királyunk záróénekeket, a hivatalos muzsikusok piano piano, a kispapok fortissimo, a festők falsettoban; Jutka, akinek táskájában volt már az amerikai vízum lopva nyelte a könnyeit. Többen, az idősebbek közül, nem is takarták megindultságukat.

Signor Montecuccolit, a Truppo Pellegrino igazgatómenedzserét az egész ünnepély lefolyása érdekelte s ezért a fontos vendégek számára fenntartott első helyek egyikén ült, állt és feszengett, ahogy az alkalom hozta és saját vérmérsékele megkívánta. Szomszédja, a világháborús kitüntetések szalagját a mellén viselő Lovassy Pál

volt aki csendben szivarozott, amíg fel nem kérték ne dohányozzon.

A Principessa földigérő napraforgóarany santung ruhában úgy lejtett be a terembe, tekintetével Lehel kisportolt termetét kutatva, hogy a szárnyas ajtó mellett álló matrózinges Gyuri elfüttyentette magát. Szürke haját tornyos konytkoronába csavarta, az éltes előkelőség, magas homloka fölött elefántfésűvel egyensúlyozta. Szépségének ápolt romjait kifestett arccsarnoka, pókhálórán cokkal szőtt dekoltázsa és valószínűtlenül hosszú kezei támogatták. Karját, római szokás szerint, gráciával fűzte kisérője karjába.

Amaz koturnust viselt, balválla fölött antik aranykapoccsal. Napsütötte nyakán mint egy platina ékszer tündöklött nemes feje. Orra, miként a császárkor patriciushölgyeinek, egyenes volt, hosszúkás és merész metszésű.

A Principessa, a második sorban ülő Lehelt távolról felismerve hangosan kiáltott, hogy a szünet kakofóniáját áttörje: « adriANO! adriANO! »

Lehel a névtévesztő kiáltásból is megértette, neki szól az althang. Megfordult. Megismerte a koros hölgyet. Felemelkedett ültéből és lassú járással, letargikusan közeledett. (*Ma lejár a trastesverei bérlet. Ennek az álomnak is vége. Jelentkezők lennének, de hol a bérletpénz? Nincs szőnyeg. Nincs bordásfal. A mosdó csorba. Csempe élet.*)

A lomhán, a székek között imbolyogva közeledő férfi láttán, a Principessa megszorította kisérője karját: « Mint egy mámortól elnehezedett görög isten. »

A koturnusos donna mosolygott: « Nyilát vesztett Akteon. »

A székek, a traccsolók, a heherészők, a hadonászók, a diszkréten álldogálók, az egymást támasztók az Appenninek hágóinak tetszettek a terem két sarka között átlósan haladónak.

— Scusi.

— Emile Lafargue Róma rejtelmei élénkebb mint az élő város.

— Mikor lehet már kajálni?

— Per favore da che parte a la ritirata?

— Hogy bírja ki zakóban, ebben a hőségben, kedves Pál?

— Kapcsold be hátul a blúzom, diszkréten, légy szíves.

— Kapcsolják be a ventillátorokat!

— La la laaa LAAAA laaa la la la.

— The people of Spain think, Cervantes, worth half a dozen Dantes; of which the people of Italy complain bitterly.

— Ha István ma élne, az erőviszonyokat reálisan értékelve Bizáncot és nem a Nyugatot választaná szövetségesnek... nemdebár?

— Gombold ki a gallérod legfelső gombját, kérlekalássan.

— Kezitcsókolom, magácska csinálta azokat a remek fasírozottakat?

— A Revlon rúzst utánad dobják a Standában.

— A Buksit nem merjük hosszabb időre magára hagyni a lakásban mert rosszak az idegei.

— Meghalt Toscanini, oda az igazság.

— A magyar folyamőrségben is voltak sorhajóhadnagyok.

— Caruso egy alkalommal a herceget énekelte a Rigolettoban. A második felvonás közben a címszereplő bariton elvesztette a hangját. Caruso rábeszélte csak tátogasson, ő pedig, a színpadnak háttal, kiénekelte a bariton szerepét.

Hangfoszlányok, szavak, mondatok, apró történetek ütődtek a közeledő férfi felfogákészülékének, mint az ingó csónakhoz megannyi tétova hullám. Lehel nem sietett, sőt készakarva meg megállt. A hölgyek észrevehetően türelmetlenkedtek. Végre.

« Molto piacere. »

« Piacere. »

Lehel meghajolt, kezetcsókolt mindkettejüknek.

« Legjobb barátnőm Caterina Crispi », intett a fejével nyájasan a Principessa.Ráncos nyakán megcsörrent korál nyaklánca.

Caterina hosszan pihentette bársonyos barna kezét Lehel izmos tenyerében.

« Sienai Katalin a kedvenc szentem », locsogott a Principessa. « Ismeri a történetét? »

Lehel a fehérruhás asszonyra nézett és szórakozottan rázta a fejét.

Bemondták az előadás folytatását: az olasz és magyar füleknek szánt muzsika-programot. A beszélgetők székeikhez siettek és leültek.

« Jómódó kelmefestő leánya volt a Quattrocento Sienájában », a Principessa balról, Donna Crispi jobbról ült le Lehel mellé.

« Mivel fogalakozik, kedves? », a szépasszony kerek szája a mondat kiejtése után nyitva maradt, gyöngyházfogainak fényét túlcsillogta szemének mohó tüze.

« Paszírozom a semmit. » Lehel tagoltan válaszolt, hanglejtés nélkül, mellyel prolongálni igyekezett flegmaságát, holott a benseje már fokozatosan átmelegedett.

« HÖLGYEIM ÉS URAIM, A PALOTA BENNLAKÓ MŰVÉSZEINEK ÜNNEPI MUZSIKÁJA EGYBEN A MAGYAROK HÁLÁJÁT IS IGYEKSZIK KIFEJEZNI, ÚJ VAGY IDEIGLENES HAZÁNK,

ILLETVE VENDÉGORSZÁGUNK OLASZORSZÁG, AZAZ OLASZ VENDÉGLÁTÓINK IRÁNT. »

Caterina combja a fehér lepel alatt gyengéden hozzásimult Lehel jobblábához. Balfüle a Principessa súgását hallotta: « A pestisjárvány idején, mikor a férfiak az éléskamrákba bújtak, Sienai Katalin, társnőinek segítségével maga gyűjtötte be és temette el a holtakat. »

TÁRKÁNYI CSILLA mezzosopránja hajlékonyan, trillázva, kecsesen lebbenő dalokat küldött szerteszét a terembe sőt, a stukkós mennyezet fölé. SEBBEN CRUDELE... TI VOGLIO AMOR... A szöveg és a dal a hallgatóság hangulatát éreszhetően formálta.

TAPSVIHAR.

Mennyei seregek, gondolta Csilla, mosolygós meghajlása közben, *A római rádió embere sincs itt, csak a jó Lovassy Pál.*

Signor Montecuccoli, a Truppo Pellegrino capoja hegyezett füllel hallgatta a Bepe szerenádját intonáló MECSEKI ÁRPÁDOT. *Komoly hang,* morfondírozott magában. *Mintha pezsgős palackokat bontogatnának ki.* Ha Bepe tenort, PIZETTI: LA VITA FOGGE című dala, baritont kívánt. *Grappa, grappa, fior di vita!*, újjongott magában, és ültében combját csapkodta, a derék, impresszárióból lett igazgató. *Grappa, grappa, fior di vita! Olyan íze van e profugo ungherese hangjának, mint az erős grappának. Ennek nem árt meg a dohányfüstös szalon, ez túlharsogja majd a bégető bárányokat a falusi, szabadtéri koncerteken, ez, kedves uraim, egy ébresztőhang, egyenlő erőben, szépségben és karcosságban a legsebb latinai kakasokéval. Feltehetem ezt a hangot az amatőr rezesbanda ellenében, Torre Aquilában, emberem győzni fog.! Szerződtetem!* Signor Montecucculi, a Truppo Pellegrino társulat egyszemélyes vezetősége, alapító és örökös igazgatója, boldogan dörzsölgette két tenyerét.

Az előadás végén Guszti és Gyuri, önszorgalomból és kajabiztosítási célból, tálcákon piruló sült rákocskákat hordozott körül. Kék nadrágban, csíkos trikóban feszítettek.

« E tengerészek kicsodák? », fordult Lehelhez a Principessa, mert a sok énekszám és a taps már elfeledtette vele Szent Katalin történetének végigmesélési vágyát...

« Festők », felelt udvariasan Lehel s hangjában kedv csillogott ismét. A Principessa a matróznak öltözött fiúkra startolt és anyai szárnyai alá vette Gusztit és Gyurit. Caterina és Lehel, két pohár borral a tömeg közepén, egyedül maradtak.

« Hogyan paszírozzák a semmit? » A hang nem csípett, hanem kedves volt, invitáló.

Lehel elmesélte a *keep fit class* tervét és eddigi történetét.

« És a zuhanyozóra nem gondolt, cara? » Kedvesen, gyengéden, anyásan szólt a nő. Lehel szótlanul nézte a dióbarna szem körüli finom szarkalábakat és tünődött, vajjon fia lehetne-e? Mekkora lehet a kettejük közti korkülönbség? Az asszony viszonozta a nézést, beszédes, hódításra kész szemmel: « Zuhanyozóra feltétlenül szükség van. És nekem a tornára. Ezt keresem évek óta. Igaz, nem túl nagy lendülettel. Hízásra hajlamos vagyok, láthatja »: a koturnus meglebbent, a fehér hús, a barna szomszédságában, megvillant. « Küzdenék ellene, de étvágyam leteper. Az érzékei ellen egyébként se küzdjön az ember, igaz » A szemöldök tökéletes ívei felcsúsztak a homlok közepére.

« Asszony se. »

« Asszony se. Úgyis hiába. » E két szó már elhalóan hangzott. Az asszony lélegzete megakadt, mint annak aki savanyúcukrot nyelt, szeme kigúvadt, egész lényével Lehelt abálta, « Tehát engedje meg, és kérem

ne sértődjön meg, ne gondoljon a férfi büszkeségére, hanem egy üzleti megállapodásra. Szóval engedje meg, hogy a berendezés és a következő havi bérlet összegét én előlegezzem. »

Lehel tiltakozólag emelte föl a kezét. De ez csak látszat tiltakozás volt, merő udvariasság. Mert érezte hogyan pattog le róla a bizonytalanság széttöredező burka és a rugalmas hám alatt hogyan feszülnek újra meggyőző izmai. *Lám Szigfrid körül vala a tűzvarázs s jön Hilda, szőkén* (tán a hyperoxidtól) *és emésztő női vágya, a megváltást ígérő testi szerelem.* (Plus 300.000 lira)

A nő pillantása feltévedt feltévedt a terem bikafreskója hátán oly kooperatíven lovagoló Európára. « Ne tiltakozzék. Tornáztasson! Ha kifáradtam, cipeljen a hátán mint az a bika. » Kezével fölfelé bökött, s hogy Lehel odanézett, úgy hullt le a karcsú jobbkéz mint a szívenlőtt nemeskócsag. « Tehát mennyi lesz egy óra? Kiszámította már? Kétezer líra, mondjuk. Vegyük ugy, hogy hetente háromszor jövök, egyéven keresztül. Minden héten. Az háromszázezer líra természetben visszafizetve.

A büfé asztal szakácsa kreációi mögött állt, dagadó kebellel. Nem a rántott csirke combokat nézte, a piruló zsír illatától rég betelt már a gyomra; nem a körözöttes zsúrkenyerekre sandított, melyhez magyar snidling a virágoskertben nőtt, egy, a pálmafa árnyékába helyezett, nagy cserépben; nem a zserbószeleteket szemlélgette, melyeket a legfiatalabb apáca sütött kolostora konyháján, istvánnapi hozzájárulásként; nem is a püspökkenyeret, Teri konyhalányi működésének remekművét, mi a házikészítésű mákos és diósbejglikkel együtt egy harapása tűnt el az édesszájú talján vendégek bendőjében. (Mecseki Árpád mondása, mint aranyigazság, már közkinccsé vált a házban: « Ha az olasz csizmában délfele utazol, javul a pizza, romlik a dolce. Ha északnak visz utad, javul az édesség, romlik a pizza. ») A szakács az asztal

sarkára helyezett trevignanoi barackokat nézte. Trevignano kis falucska, amolyan kezdetleges üdülőhely volt a Rómától északra fekvő Bracciano tavának partján, a Collegium Germanicum Ungaricum üdülőjétől pár kilométerre. Ha a tó a rómaiak házi peca- és csónaktava volt, Trevignano lehetett az őszibarackos kertjük. A gyermekököl nagyságútól a kisdinnye méretűig az aromás, illatos, sárgahusú, hamvasbőrű barackok nagyságrendszerint gúlábarakva díszelegtek a fehér terítőre helyezett ezüsttálcán. Olyan érintetleneknek látszottak mint egy leányiskolai kórus. *Ha rosszul bontom meg ezt a művészi piramist*, gondolta a szakács és a bámuló vendégek java, *akkor az alépítmény összedől, hetedhét országnak gurulnak a barackok.* A szakács szájában megsűrűsödött a nyál, mint a trombitásokéban, mikor a nézősereg első sorában egy gyerek citromot kezd szopogatni. A magas intelligenciájú, az aszketizmust tisztelő, de nem gyakorló, Prefektus megkönyörült a szakácson és a vendégeken. Leemelte a piramis gombját, afféleképpen, mintha egy Gulliver a lilliputiak Szent Bazil katedrálisáról vette volna le a hagymakupolát, ezáltal megmutatva és megnyitva a gyors leépítés és az azt követő, elegánsan csámcsogó és szürcsölő barackfogyasztás útját.

A teremben, a fogyó barackhegytől távolabb, választékos szavú idősebb urak rendjelekkel, szalagokkal, a multnak álltak őrséget; tűsarkokon pergő delnők, a magyar szót már dallamos-olaszosan ejtők képviselték a lassú asszimilációt. Egykori őrnagy, a Horthy hadsereg khaakiszin egyenruhájában, utolsó biztos szerepét játszotta: a szerepkör, melyben egykor élt, s most játszott, a jelmezzé vált egyenruhában, emlékezetes maradt; önmagát emlékeztette a fogyó egykorra. Mozdulatainak begyakorlott fegyelme egyszerre volt patetikus és tiszteletreméltó.

Püspöklilában két földönjáró monsignore bogozta a

jelent. Lezser eleganciával öltözködő középkorú mérnök, szép, sánta, szicíliai nejével, copfos növendék lányaival jelenthette a jövőt, a ház lakóinak, akik ezidáig főleg egymás társaságát keresték. Több világocska, emigrációszint, évjárat érintkezett itt, habár még alig alig keveredett. Barátságos pillantások, futó beszélgetések, ritka meghívások — óvatosság. « Az ötvenhatosok körül », mondta egy volt miniszteri tanácsos mellette álló barátjának, « még ott sutyorognak a kémek. »

Az apácák, úgy tetszett nem törődtek a társadalmi korlátokkal és nem félték a politikai imposztorokat. Hárman voltak itt, a Szent Lélek kórházból, magyarok. A legfiatalabbik a takarítónő kisfiának a kezét fogta, akit az anyja nem volt kire hagyjon aznapon. A középső egy elpilledt öregasszony homlokát dörzsölgette jeges vízbe mártott zsebkendővel. A legidősebbik Terihez beszélt a noviciátusról, a nyilas idők, majd az ötvenes évek megpróbáltatásairól. Teri az Orsolyáknál tanult az elemiben. Guszti hallótávolságba húzódott hozzájuk. Nagynénjét zárdában bújtatták negyvennégyben. A Látogatót, ki tekintetével a Prefektust kereste, megállította az idős nővér nyakán csüngő vaskereszt. Ő még idejében eljött hazulról, ahol rendje feloszlatása után, beteg malacokat ápolt egy állami gazdaságban. Aztán kiöregedett, útnak indult, Rómáig jutott, vissza az emberekig, vissza a rendbe. E női szerzeteseket a megpróbáltatások sikeres túlélése a külön világok összekötőivé tette, olyan személyekké, akik nem adták fel sem az irgalmasság testi cselekedeteinek gyakorlását, sem a lelkek óvatos halászatát.

A fiatalok, az ünnepély lezseren öltözött, jobbadán hanyagul mászkáló tagjai nem akarták berovátkolni a történelmet. Egy vesztesnek mondott forradalom túlélői voltak, most saját szerencséjük kovácsai lettek. E mindennapi soruk újdonsült pecsenyesütői, a közügytől hidegrázást, az eszméktől hányingert kaptak. Ez tette őket

könnyen felismerhető generációvá. Az ENSZ egyszemélyes tagállama volt itt — mondta egyikük — és Párisban, Londonban, New yorkban, minden művésztanonc, egyetemista, nyomdász-segéd és költő. Önmaguk egyszemélyes hadseregének magánkatonái.

Dobos, Hlaváts, Katona az *ajtónálldogállók* kis csoportját alkották, Csilla jobbkezét Lovassy Pál, balját Koczkás János szorongatta, a gratulálás ürügyén. A Prefektus a Látogatóval koccintott, Asti Spumante gyöngyözött poharukban. Ők már tudták: a Rondini palotától a külhoniaknak búcsúzniok kell. Jutkát barátnői biztatgatták az Újvilág izgalmaival: Róma elvesztéséért a jólét kilátásaival vígasztalták. Árpád Montecuccolival parolázott, alkut kötendőben, A noviciusok meggypiros ünneplőben hallgatták a Sienai Szent Teremtés történetét. Gyuri enyhén berúgott, poharát leejtette; Vetter balkeze gipszben, (leesett a robogójáról) mely kemény felületre sakkfeladványokat gyártott piros golyóstollal. Vittorio, az archeológus, az énekesek zongorakísérője, magyar olasz zsebszótára segítségével puhítgatott egy, a latinoi táborból frissen ideperdült, takaros magyar fehércselédet. A sonkásszendvicsek elfogytak, a kardvirágok a fehér abrosz közepén megfodrozódtak, a vendégek már szállingóztak elfelé — mikor — hivatlanul és műsoron kívül, az átlátszó borosüvegek mögül, megcsendült Scarlatti A Dur szonátája, egyszerre két gitáron.

A dallammal együtt pendült a remény... És hátha mégis, történik itt velük, mindannyiukkal valami, ami másutt nem történne meg. Hátha itt és így, észrevétlenül, már részeseivé váltak valaminek, amely Rómában mélyebb, egyetemesebb, jellegében maradandóbb, « örökebb mint másutt. » Ezt az épületek-lepte pártucat négyzetkilométernyi teret, három évezrede egyfolytában tapossa, műveli, alakítja az urbánus ember; a barbárok vad lobogását a kialakított rítus fékező-szelídítő ritmu-

saival, ha veszteségként is zabolázza; a vallásalapítók túlfűtött érzelmeit racionális fokra hűti a párás, pogány, mediterrán levegő, és az olykor besűrűsödő vért már megkeresztelkedett hegyi vizek higítják.

Campagna fűszerszámainak aromája, Albano dombjainak szőlővesszein termett szőlők leve segíti az emésztést, lágyítja a szivet.

Dolcezza.

Jó itt.

VII. LA FORZA DELL'AMORE

a.

Quos umeros, quales vidi tetigique lacertos!
Forma papillarum quam fuit apta premi!

Ovidius

Facciamoci a parlar senza misteri.
La bella donna e un caro animaletto,
che al sol mostrarsi ci risveglia in petto
il decan degli umani desideri.

G. G. Belli

STUDIO TRASTEVERE

LADIES KEEP FIT CLASSES tüneményes gyorsasággal, szeptember első napjaiban megnyílt. A pénz meggyorsítja a vérkeringést. A Trastevere apró mesteremberei, a vízvezetékszerelő a szükség-asztalos, a háziasszony táblafestő férje, az alkalmi bútorszállítók, a fusi villanyszerelők, mint egy kis guerilla hadsereg működtek Lehel tervező, intéző, irányító keze alatt. A W.C. kagyló megújult, környéke csempéktől csillogott, a nikkel zuhanyrózsa szélesen permetezte a vizet, a zuhanyozó függönye vastag nylonból készült, a tornaszőnyeg laticelből, a medicine labdák bőrből. (Ez utóbbi két dolog nem volt új, túladott rajtuk egy hadapródiskola tornaterme.)

A studió kalicka-jellegét a ventillátoros szellőzőberendezés és az üvegszoba megoldás ellensúlyozta. Lehel

ugyan minden pénzét beleölte a studióba, de már csordogáltak befele a díjak. A Parioliból, hol Caterina Crispi lakott, további két nő jött; a Monte Mario és a Monte Verde környékéről (Lehel diszkrét, ízléses kártyákkal és apróhirdetéssel toborzott) hárman jöttek, egyikőjük egészen kövér és egészen fiatal. Két belevaló nő Róma belvárosában lakott, barátnők voltak, váltott kocsikon érkeztek, hol az egyiknek, hol a másiknak a Fiatja rostokolt a Santa Cecilia előtti kistéren. A nyolcadik hölgy a Piazza di Spagnán lakott egy panzióban, norvég volt, özvegy, s nem tudott elszakadni Rómától, mint egykor Krisztína svéd királynő.

Lehel együtt tornázott az osztállyal. Egy-két közösen megkísérelt gyakorlat után lemezt tett fel mely a muzsikán keresztül közvetítette a taktust, miközben ő a barnárasült térdkalácsokat egyenesítgette, a kezek tartását igazgatta, a keblek homorítását segítette.

Nyolcvan vörös lábköröm nyújtlózkodott a levegőben, hetvenkilenc kézköröm támasztotta a padlót. A monte marióbeli molett mőnek hiányzott a balkisujja.

A hasizom-edző gyakorlatokat párosan végezték a szőnyegen. Hajuk útban volt, hát kontyba, kendő alá kötötték; a szoknyácskának értelme, mikor az minduntalan derékig perdült, nemigen volt, tehát tornanadrágban kerekítették a teret. Egy megizzasztó gyakorlat után a norvég özvegy, se szó, se beszéd, blúzát, nadrágját is levetette, mint ki a szaunába megy. Ki mennyire emancipált? Az olasz nők közül ketten követték példáját.

« Mindketten elvált asszonyok », mondta Donna Crispi Lehelnek, « akik egyébként is fényképeket küldözgetnek pucér testükről, másodosztályú divatlapoknak. »

Lehel engedélyt kért a mezetlenektől, hogy lefényképeznesse őket.

« Ha én vetkőzöm », súgta oda a férfinak Caterina,

miközben Lehel a terpeszállását javította, « annak értelme és célja van. Aludni készülök, vagy zuhanyozni, esetleg szeretkezésre szottyant kedvem. »

Lehel mosolygott. Az asszony röviden, tömören, elmesélte már az élete történetét, kialakult életstílusát. Jómódú lány volt, patrícius római családból való. Apja római szenátor volt, aki kihasználta a Mussolini kor konjunktúráját, az abesszíniai részvényeken komoly pénzt csinált. A pénz pénzre vágyik, a szülők magukválasztotta vőre. Caterina anyja férje egyik barátját és kollegáját szemelte ki lánya hitvestársául, a dúsgazdag szenátor Crispit. Caterina huszonkétéves volt, bővérű, bujaszép és viszketett a szűzessége. « Választásom nem volt », emlékezett vissza Caterina, « úgy adtak férjhez mint egy hindu hercegnőt. De legalább jól. » Niccolo Crispi már közelebb járt akkor az ötvenhez mint a negyvenhez, a kubai szivart már jobban kedvelte mint régi szeretőjét, kit a renomé kevéért hetente látogatott. Caterinát szinte születésétől fogva ismerte, kislány korában térdén lovagoltatta, a szülői háznál bridgelni tanította. Abesszíniából antilop-kőröm faragást hozott neki, vasárnaponként a Tempio di Vignolában találkoztak a nagymisén. Az első házasév végén lányuk született. A házasság az első évtizedben kiegyensúlyozott volt, összekötötte őket egy csokornyi emlék, a baráti kör, a közös szokások jóleső rítusa, a Crispi név történeti aurájának tisztelete és az a még élő de ritkuló testi szerelem amit az ágyban egymásnak adni tudtak. A háború első felében Crispi a flottában szolgált, Palermoban állomásozott. Caterina, amíg lehetett, havonta látogatta az urát. Aztán a férfi megsebesült: cirkálóját elsüllyesztette egy kamikaze japán vadászrepülő. Eddoardo Crispi ágyékából egy repesz a maradék férfierőt is kiölte. Caterina, hallgatólagos beleegyezéssel szeretőt keresett magának. Sorhajóhadnagy volt az első — ennek is tizenöt éve le-

hetett már — (Caterina beharapta alsóajkát: az évek megszámlálása elárulja az ő korát Lehelnek) filmszínész az utolsó. Megbontatlanul állt az alku: egyszerre csak egy férjhelyettes az ágyban, egy sem az asztalnál; a testi jólléthez szükséges ágytárs Eros követe volt, azonban Crispinek jutott és maradt az asszonyi Caritas. Kettejük között elfeleződött az Agapé.

Lehel Adorjánnál ostobább és beképzeltebb fiatalember is megérezte volna az aszony elbeszéléséből, hogy kettejük kezdődő viszonyának megszabott mederben kell folynia, hogy az asszony, a kétségtelen fizikai vonzódás ellenére, a gazdagok szokása szerint, árucikknek tekintette a földi szerelmet, hogy a nagypolgárok módján igyekezett e téren érzelmi adósságok nélkül rendezni ügyeit. Beggars cant be choosers: Lehel örült annak, amit kapott. Kedve kivirágzott, mint Áron vesszeje.

Az első lecke után az átizzadt nőcsapat kettenként ment a zuhanyozóba. A tejfehér anyagon keresztül Lehel a tomporok elmosódó kontúrjait gusztálta. A kövér lány feneke mint a Villendorfi Vénuszé. Caterina nyugodtan ült a lócán, a ventillátor alatt, platinahaját fésülgetve, s le- letekintett a látótávolban parkolt Lanciára. Lehellel együtt zuhanyoztak, amikor már mindenki más elment. A csorgó víz keresztségében ismerkedtek egymás testével. Az asszony Camay szappana volt a kenet. Telt nyakáról csíkokban csordogált a hátgerinc és a kulcscsont sekély árkain a szappanlé, a dús keblek apró bimbóin összegyűlve megült. Alant, az árnyékolt tájakon, a férfikéz finoman és gyakorlottan habzáshoz segítette a buborékolni kívánó szappanpatakot. A köldök holdját minduntalan belepte egy buborék.

A dögönyözőpadon?

A símára gyalult, tükörlakkal bevont padlón?

A gumiszőnyegen estek egymásnak, mint kiéhezett

koldusok a koncnak. Az asszony nyögött, turbékolt, sikoltott, kiáltozott. Staccato. Pianissimo. Összegöngyölődött alattuk a lepedőnek használt fürdőköpeny.

Lehel gyönyörködve nézte a rubensi testet melyre lacsapott a szerelem. Az ő palackbazárt, most dzsinnmódra kiszabadult szerelme. Caterina feje a törülközőn pihent, aranycsatja kinyílott a hajában, szája, barna szeme, a félig nyitott szemhéjak mögött a pupilla párában pihent.

A studió sarkában jégszekrény állott, benne, egy rozsdamentes acéltálban nagyszemű szőlő, olasz kecskecsöcs. Lehel kiemelt egy fürtöt, a szemeket lassan, gondosan szemelgette. Az elsőt az asszony félignyílt szájába tette, a másodikat köldökének holdjára helyezte. A harmadik, majd a negyedik az élvezettől lecsukódó szem gödreibe került, aztán a test minden hajlatába egy. A hónalj szögletébe, hol a Chanel parfőm szagát már legyűrte a kipárolgás illata; a mell gömbjei alá, mitől azok provokatív állást vettek föl, a rózsaszín gomb-atennák a mennyezet lámpáját célozták. A sűrű fekete szeméremszőrzetbe elhelyezett szőlőszem, mint a húsvéti tojás a nyuszifészekben, diszkréten eltűnt. A fekete fészekben, Lehelnek nem kerülte el a szemét három ezüstszál. « És most jön a bika lelegelni a szőlőt Europa testéről! » Az asszony gurgulázva kacagott.

A leszálló nap összefonódva találta őket. Aznap. Harmadnap. Ötödnap. Hetente háromszor, a tornát követő délutánokon.

b.

Love, it is a wrathful peace
A free acquittance, without release

Amikor költöztek, csorgott az ég, mintha meglékelték volna. Az új ház a Via Fratelliben állt, mely a Pantheon negyedében fekszik, csak két kiáltásnyira a Giuliától, bár Rómában sohsincs akkora csönd, hogy az ember a távoli kiáltást vagy a maga lélegzetét meghallaná.

Az apró bútorokkal, kis és nagyobb ládikókkal leterhelteknek a 43-as szám negyedik emeletére kellett felkapaszkodniok, lift nélkül. Kaputól kapuig fuvarszállító kisteherautó, sofőr, két kézikocsi, nehány gurtni és a jókedv segített. A lányok csomagoltak, a fiúk cipeltek. Az új szállás szűkösebb volt, szobái modernebbek és kisebbek a Rondini palota termei után. Konyhája egyszinten feküdt a hálókkal, az összes folyosóval; ám itt is volt tetőterasz, sőt a *tetők* összehajló teraszain is lehetett napozni.

A nyárból, a vénasszonyok nyarába tolató évszak hőhullámokat tartogatott még tarsolyában, s Lehel, leszűkült szabadidejét bronzszínének megőrzésével töltötte, fürdőnadrágban, köpenyén fekve, az összefutó tetőrészek betonján. Ide jártak hozzá, úgymond « audienciára » a fiúk, a gyérülő túristák, a konstans diákok. Dobos visszament a Sorbonnera, Kátének megtalálták az útlevelét, de még három hétig eldugva tartotta, hogy itt maradhasson. Beleszeretett egy talján menyecskébe.

Mi rejtezett a szűz havában, a kései szőlő korai beérése mellett? A Villa Borghese bokrainak pirulása? Avagy az az elektromosság, mely az összezsúfolt tetőteraszokat telefonkábelekkel, villanydrótokkal, televíziós antennákkal és porrongyaikat rázó szomszédos fehér-

cselédekkel összekötötte? Ki kezdte azt a láncreakciót mely szerelembeteggé tette a Via Fratelli 43 lakóit?

Mestrovics Dusán esete lélektanilag érthető. Mestrovics, egy hallgatag, fekete fürtű fiú, ki máskor Cambridgeben tanult nyelveket, most svéd barátnőjével látogatta Rómát. A Pellegrinóban szereztek maguknak hálófülkét. Ott voltak az istvánnapi ünnepélyen, hátul álltak. Dusán leszegett fővel, szótlanul, a lány pedig szótlanul, azért mert svéd volt és mert nem mert panaszkodni. Kitartó, viszonzatlan szerelemmel szerette Dusánt, mint a hallgatag folyondárok szeretik a salétromos falat. Dusán, mint a kőfal, hallgatott.

A fájdalom a díszteremben jött rá a svéd lányra, észrevétlenül, miközben Tárkányi Csilla az *Una furtiva lagrima* című áriát énekelte. Vakbélgörcs volt. Viszonya Dusánnal, mint annak akit megváltott a szenvedés, ettől kezdve gyökeresen megváltozott. A zárkózóttságáról nevezetes cambridgei nyelvészpalánta, akihez képest született svédek szószátyároknak tetszettek, most autót, kórházat, azonnali orvost trombitált össze, s elintézte, hogy az operáció a görcs beállta után másfél órára már meg is kezdődjék. Ha előzőleg flegmán kezelte a lányt és eleddig alig szólt hozzá, most csevegve ült a kórházi ágya mellett, szőlővel, cukorkával Marsalával fölfegyverkezve. Hlaváts Géza a tanu rá, akivel Dusánék megbarátkoztak, hogy I. Erzsébet angol királynő nyelvén hosszantartó, érzelmes semmiségeket mondtak egymásnak. Sőt, Dusán, nemes ősei példáján buzdulva, vérét is adta a lányért. Nem a lánynak. Nem lovagi párviadalban, hanem a Véradó Központban, ahol 3000 lírát fizettek félliter embervérért, s ezen összegért nagyadag csokoládét lehetett venni és teméntelen virágot.

Lehel cinikus életlátása lepattogott Dusánról, aki többek füle hallatára megígérte, hogy jövőre Stockholmban lesz az esküvőjük.

Im, egy, a belátható időn belül bekövetkezhető happy end.

Káté, kölcsönvett idejének estéin, a Trevi kút, vagy pedig a Sixtus pápa kútjának kávéján ült Hlaváts Gézával, s a miniatúrafestő szerelmi melodrámájának nyolc és kilencedik jelenetét hallgatta. Géza beleszeretett a Via Condotti egy jóvenű ékszerkereskedőjének legfiatalabb lányába. A leányzó kijárta a leánygimnázium legfelsőbb osztályát és latin szakra készült a római egyetemen. Kiállításon ismerkedtek össze, ahol antik római ékszereket látott és másolt Géza. A legnagyobb pontossággal lerajzolta őket. A lány apjának egy kígyós gyűrűjét másolta éppen, amikor Petronilla ajkán kiszakadt az elragadtatás sóhaja.

Géza lovagiasan megosztotta az ifjú hölggyel méregdrága katalógusát. Másnap tárlatra mentek. Aztán hangversenyre a Terme di Caracallába, hol Guilini vezényelt. Haditervet kellett kieszelniök. Petronilla el kellett hogy vigye magával süket nagynénjét cheperonnak. A nénikét, hogy egyedül maradhassanak, a csomagmegőrzőbe hagyták, egy időre. A lány a kultúráért áhítozott, Géza a lány csókjáért. Carlo Maria energikusan vezényelt. Az alkalom váratott magára.

A hihetetlennel határos, de 1957-ben az utcán elkövetett csókokért a rendőrök megbírságolták az embert. Gézát születésnapra hívták. Kis pénzével, a robogókon és a Fiatokkal furikázó úrifiuk között, úgy érezte magát mint a szegény rokon, akinek ugyan ott a helye, de nem helyezhet nonsalansszal ezerlírát a háziruletten a tizennyolcas számra. Petronilla aznap 18-ik születésnapját ünnepelte.

Miből él, mennyi ösztöndíja van, mik a kilátásai? Amikor kiderült, hogy festő, az apa, a zsíros digó nem rejtegette undorát. Ezekután nem találkozhattak nyíltan a lánnyal. Petronillát még egyelőre izgatja az eltiltott ifjú

romantikus varázsa. Még kifogásokat találva kiszökik vele sétálni a Teverepartra. A csókjának, a nagy hársak alatt, olyan íze volt mint a stolwerk cukorkának a Margitszigeten. De meddig? De meddig? » Gondold meg, Tamáskám, hogy megakadályozhatatlanul felül fog kerekedni az apai önkény! » Géza megnagyított pátosszal a kezébe temette az arcát. Meddig tarthat a cérnaszálon lógó boldogság?

A még sok szerelmen, érzelmi kalandon átbukdácsolandó és csak a messzi jövőben kirajzolódó paterfamilias alakja egyelőre az ifjú Wertheréhez volt hasonlatos.

Lehel a tetőterraszon mesélte a hallgatag Dusánnak és a lelkes Koczkás Jancsinak Káté érzelmeinek iskoláját. Lovassy szobát vett ki, akkoron, a Corso Vittorio Emmanuele egyik, a Sant Andrea della Valle-val szemközti palotájának harmadik emeletén, az ottlakó Fattori családtól. A szieszta becsületes pihenőideje alatt Lovassy, Káté, valamint Hlaváts a lakás ifjú asszonyával Annával bridgeltek. Anna és Káté alkották a HID gyengébb de szenvedélyesebb ívét. Cölöpjeik az asztal alatt — így-mond Lehel gunyorogva — össze-össze értek.

A jó férj ezalatt — dolgos és féltékeny pasztasutaárus — a ház pincéjében válogatta a vágott tészták nemeit. A vonzalom fejlődését nem lehetett észre nem venni. Egy szerda délután, az első rubber befejeztével, Lovassy finoman oldalbataszította Gézát s mindketten a távozás hímes mezejére léptek, bár még sokáig tartózkodtak az első mezőben, a kapualjban, az ott kiállított félkarú hellén puttót csodálva, mely istenmorzsalék éppenséggel a pince kibővítése során került felszínre. Felül, Anna gondosan ellenőrizte a redőnyök nyílásait, a szobát kulcsra zárta, az ágyalatti tért szükségmenedéki szempontból szemrevételezte, s utolsó simításként egy néger költő erotikus verseit vette elő az almáriomból. Káté nem volt ugyan kezdő s szerette azt mondogatni, hogy hetven-

öt éves korában egy féltékeny férj golyója fogja a másvilágra költöztetni, most semmiképp sem akarta kedvenc halálnemét ötvenegynehány évvel előrehozni. Ezért a szerelem, habár derekasan nekiveselkedének — nomeg az óvószer hiánya miatt — (Lehel kuncogva mesélte: « Fegyvertok nélkül a csatába...!) a szerelem csak derékig tartott. Fölülről. Káténak esze ágában sem volt beszámolni anatómiai részletekről. Annát valamennyien láthatták a piacon, a templomban a fagylaltozóban. A hősszerelmes lakonikusan jegyezte meg: « Sophia Loren elsírná magát ha Annát meglátná. Annyival jobb nő nála. » A gyanakvó pasztasutaárus egyheti szabadságot vett ki, szieszta idején ágyában durmolt. Káté elhatározta ezidőre Firenzébe ver tanyát. Annához szóló időleges búcsúlevelét a melankólikus Hlavátscsal és a földobott Lehellel együtt fogalmazták, hármasban:

DOMANI AD ALBA COL TUO IMMAGINE NEL MIO CUORE PARTO PER FIRENZE.

TOMMASO

Lovassy Pál a közvetítő, érdemesnek tartotta egy képeslevelezőlapon megírni, hogy Anna könnyezett, amikor a levelet elolvasta.

Kató és Árpád sorsának drámai kifejlete izgalomba hozta, majd megbolygatta a Fratelli 43 lakóit, s végső soron átrendezte életüket. Belső Katót egy vasárnap, templomból hazafelé jövet. (a jezsuitáknál voltak Árpáddal, s a Lungoteverén, a kertapu előtt váltak el egymástól) a szobája előtt a Kultúrális Attasé várta. Minden előzetes figyelmeztetés és utólagos teketória nélkül közölte vele, hogy ösztöndíját a Magyar Állam 1957 szeptember harmincadikával megvonta tőle. Október hó folyamán haza kell térnie.

A második, valamennyivel részletesebb beszélgetés so-

rán kiderül annyi, hogy Kató, egyes értesülések szerint, gazdasági rendellenességeket követett el. Az állam, illetve képviseletében az attasé, igényt tartott mindazokra a műtárgyakra és népművészeti cikkekre, melyeket Belső Katalin a népi állam pénzén vett anyagokból készített. Kató, az attaséval a nyomában, bement a szobájába és szó nélkül becsomagolt. Saját ruháin kívül az Úrjézus képét és a díszes ülőpárnát tette bele a böröndjébe, megfosztva azt előzőleg a díszes, mintás huzattól. Az attasé megrettent. Ha most kiengedi a madarat, az végkép megszökik, ahelyett, hogy visszatérne a népi állam kebelébe. Az ügyetlenség az állásába kerülhet, mint az Ügyvivőnek, aki éppen ezzel a hajadonnal kötött üzleti megállapodást, mely magánvaluta szaporításba torkollott. Mihelyt a gondolatsor végére ért hirtelen mozdulattal kipenderedett az ajtón s azt kulccsal rázárta. A kulcsot bennehagyta a zárban, hogy belülről ne lehessen kinyitni.

A Rondini palotát a külhoniak kivonulása után a Honvéd kórus egy római fesztiválon szereplő tagjai tették zajossá. Ezek a hanghuszárok, avagy kiflancolt mundérba öltöztetett énekesek, mint megannyi, a nótakaszárnyából kiszabadult regruta, hirtelenjében udvarolni, tetszelegni, szépet tenni kívántak minden nőnek, aki csak az útjukba akadt; a lépsőn, a kertben a folyosókon, az utcán. Most is ott ácsorgott három közülük, a circolare megállójában, kézzel-lábbal próbálván fűzni a két fiatalabb mosónőt, akik a ruháskosarukat pihentették a járdán. Kató nem vesztette el lélekjelenlétét. Agyában szaporán forogtak a kerekek. Egy kis papírszeletkére ezt írta: « ÁRPÁD BAJ VAN. BEZÁRTAK A SZOBÁMBA. »

A papírszeletet összegöngyölgette és egy gyufaskatulyába tette. A gyufásdobozt kitömte aprópénzzel, hogy súlya legyen. Nyílásait bélyeggel ragasztotta be, tetejére bélyegszélet ragasztott, erre ráírta:

MECSEKI ÁRPÁDNAK
VIA FRATELLI 43
SÜRGŐS !

Aztán kinyitotta emeleti ablakát. Lekiáltott. A katonák felnéztek. Röpült a gyufásdoboz, belepottyant éppen a ruháskosárba.

Mecseki Árpádé a szó: « Fönt napoztunk Lehellel. Azaz én a szerződésem egyik példányát forgattam. Csöngettek, Teri szaladt föl értem, hogy egy katona keres. Magyar katona volt, csillogó gombokkal. Mi a kavics? Aztán fölismertem az írást a skatulyán, amit hozott. Rohannék, de megtorpanok. Lehel gógyisabb. Mit tanácsol ő, hogyan fogjunk neki a leányszöktetésnek? (ó, ha jő a kéjes óra, és ha áll az akasztófa és a gége megszorul, megszorul.) Fölmerül minden lehetőség: 1. Lehetne a rendőrséget értesiteni, hogy akarata ellenére bezártak egy magyar népművészt. (Ez túl nagy port verne fel, túlkorán)

2. Gyurinak, mint kiderült, *megmaradt* egy kulcsa mely a Rondini nagykapuját nyitotta. Guszti, álkulccsal, minden belső szobát ki tud nyitni. Egy szobrász felér egy ezermesterrel. (Nem jó terv. A hivatalosok őrszolgálata lefülelné a betolakodókat.)

Míg a fenti lehetőségeket latolgattuk, a kulcshozó szemüveges, bajuszos katona leült a tetőteraszon és Terinek kezdett udvarolni. A nap erősen tűzött, előbb kigombolta, majd levetette nyári zubbonyát. A lány könnyű szoknyában, blúzban ült egy gyékényen. Lehel a vitézhez fordult: *Meddig van kimenőd? Délután négyig,* volt a válasz.

Lehel agyában megszületett a terv, mely az elkövetkezendő másfél óra folyamán megvalósításra is került. A társaság: Lehel, én, Gyuri, Guszti, a katona és Teri a Teverepartra ment fürödni. A csónakházban vetkőztünk.

Teri olyan messzire be és leúszott a Teverén amilyen messzire csak tudott. A katona bizonytalan csapásokkal ám vitézül követte. Az öltözőben árvánhagyott mundérját, szemüvegét magamra öltöttem. Guszti gyufával korombajuszkát is rajzolt felsőajkamra.

Délután félkettőkor mint Pörböly István énekes őrmester, violinkulccsal a parolimon, nagy vas-zár kulcsával a kezemben, zavartalanul átléptem a Rondini kapu küszöbét. A portás megnézett, de nem szólt semmit. Nem tudhatta, s ezért nem bánta, honnan van ennek a katonának kapukulcsa. »

Míg Árpád idefele igyekezett, az attasé a szobájában ült és a körmét rágta. Levelet fogalmazott a történtekről. Jelentést. A fogalmazás nem ment. Tisztviselőnk föl volt dúlva. Még Árpád befutása előtt Kató szobájához közelített az attasé. Kinyitotta az ajtót és dadogva bocsánatot kért. Kérte a lányt, hogy kövesse: « Bocsásson meg és jöjjön át az irodámba, beszéljük meg, mi tévők legyünk. »

Kató kinyitotta a bőröndjét, kivette belőle a Megváltó szelíd s az egyszerű köznép számára festett portréját, továbbá a felhúzatlan kispárnát és követte az attasét, egyetlen szó nélkül. A folyosó fordulójában botlottak Árpádba. A lány szaporábban vette a levegőt és csak a szeme villanásával jelezte a jövevénynek, hogy fölismerte őt. Megálltak, tanácstalanul, mint a véletlen következtében egymásba botló idegen emberek. Az attasé oldalléptésre készült, mert a katona láthatóan elállta az útjukat.

« Velem akar beszélni? »

Árpád a fejével intett. Megbiccent az orrán a szokatlan szemüveg, megigazította.

« Később kérem! », szólt emelt hangon, ingerülten, már-már kiáltva az attasé és maga elé terelte Katót.

De Árpádnak ez a *buffer state* nem volt *terra incognita* hanem *Eldorádó* volt melynek birtokáért állta a sarat.

« Vigyázzon mit mond », érces hangja vésztjóslóan csengett. « Belső elvtársnő a menyasszonyom! » A folyosó visszhangzott a szóváltástól.

Sohasem derült ki, hogy az attasé rájött-e vagy sem Árpád kilétére, hogy katona-énekesnek vélte-e a vőlegényt, vagy pedig megneszelte, hogy a szabadító álruhás külhoni. Mert elrohant. Későbbi hírek szerint eszméletlenségig leitta magát egy Frascati kiskocsmában. Hihető, hogy a fontos ügyek mércéjén jelentéktelennek tünő Belső Kató ügy miatt? Talán amúgyis titkos alkoholista volt.

Árpád, peckesen feszítve a katonaruhában, kézenfogta aráját és, mert körültekintően akart elindulni, kinézett az ablakon, végigkémlelte a folyosót, betekintett az attasé irodájába. Ott, az iróasztal közepén egy levél hevert. A címzett Lovassy Pál volt, a Corso Vittori Emmanuele 209-ben.

A Jézus templomban tartották meg a gyors esküvőt. Korareggel volt, a predellákon homály térdepelt, a rövidzárlat ismét Cardinale Truffanti és Pázmány érsek korába varázsolta vissza a templomot. Az esküvőre felvirágozott Mária oltáron száz gyertya lobogott, meleg fényüktől a restauráló állványzatok hórihorgas árnyai hű agarak módjára a márványpadlóra feküdtek.

Ott volt a Fratelli minden lakója, az « angliai » Kátét és Jutkát kivéve. A fiú még Firenzében volt, a lány már Amerikában. A Látogató fehér miseruhában állt a harmadik lépcsőfokon, halkan szólva, ünnepélyes, komoly mozdulatokkal kötötte össza a stallummal Árpád és Kató kezét. (A kispárnában elrejtett pénzből esküvői ruhára, két karikagyűrűre is tellett.)

A tanuk a szemük sarkából figyelték a mátkapárt, egymást, és a nagytemplom helyenként megkopott csillogását. Lehel nővére esküvőjére gondolt, a dómban. (Aztán gondolatban kijött a szegedi fogadalmi templomból és

bolyongani kezdett a ködülte, hajnali belyárosban. A Kárász utcán keresztül eljutott a Dugonics térre. Ott állt az író szobra. Leült a szobornak talpazatára...) Elvira Crispi-Bembo, a másik tanu, a saját mennyegzőjére gondolt. (Nem volt, nem lehetett templomi esküvője egy Crispi sarjnak, akinek őse az egyház és az állam szétválasztásán, a Risorgimento világi elveinek keresztülvitelén fáradozott. Elvirát akarata ellenére adták férjhez — kedve lett volna a házasságkötő előtt elrebegni a boldogító nemet... Lám, ez a két profugho ungherese lobog egymásért, mint két mezetlen, viaszkjukban összeforró gyertyaszál...)

Lehel szobát vett ki magának a Trasteverén, Árpád és Kató összetolhatták a sarokszobában a két nyoszolyát. A testi szerelem meghonosodása — bárha legális, hivesi keretek között — a párválasztás lavináját indítja majd el a Fratelli emelet sorsközösségi egymásrautaltságában. Mi azonban maradjunk a választott mederben:

Firenzéből jövet Káté első útja a Vittorio Emmanuelébe vezetett. Szieszta-idő volt, bridge-idő. A lépcsőn felfelé menet elképzelte, hogy a jövő héten megszökteti Annát. Az első emeletnél rádöbbent arra, hogy az angol klímában elhervadna a Rómában fogant szerelem. Anna visszasírná Rómát. A második emeletnél Abélard és Heloise jutottak eszébe, majd Anna Karenina és Madame Bovary. A csöngetésre Anna nyitott ajtót. Fényes hollóhaja mint egy sebzett szárny takarta fehérblúzos mellének baloldali halmát. Sárgavirágos kimonója alól kivillant kerek, barna térdkalácsa s indus saruba bujtatott keskeny lába. Mandulaszemében könnyek oltogatták a szerelem zsarátnokát.

« Che successo? », kérdezte szorongva Káté.

« Lovassy Pál eltűnt. És a rendőrség itt kereste », felelte Anna.

C.

Éltünk büszke gyönyör, ragyogás, s holnapra mögöttünk döngve becsapja talán érckapuját a halál.

Propertius

Un mio amico camionista ha scritto sul vetro del parabrezza: « Donne e motori, gioie e dolori. »

Alberto Moravia: Nuovi racconti romani

A tornászó hölgyek száma már tizennégyre emelkedett, Lehel besorolta őket kétszer hétre, mint egy-egy vízilabda csapatot. csapatot. Imígyen csak a vasárnapja maradt tanítástól, testedzéstől szabad. Elvira Crispi-Bembo édesanyját Caterina Crispit látogatta meg, midőn először járt a studióban. A hasonlatosság anya és lánya között megtéveszthető lehetett volna, hisz Elvira hangja, testmagassága, ringó járása, mozgásának buja eleganciája megegyezett az anyjáéval; dereka azonban buszonkét hüvelyk átmérőjű volt, csípője keskenyebb, melle kisebb, hegyesebb, feszesebb, haja feketéből sötétvörösbe játszó. Nem Rubens hanem Rafael festette, fiatal, húszéves istennőnek a Farnesina mennyezetére.

— Istennő volt, tudtam, mihelyst belépett — gondolta Lehel, s már az első, véletlennek tartott találkozásukat csodának hitte, mert még nem látott életközelben Elviránál virágzóbb, kívánatosabb szépséget.

Az anya szemét nem kerülte el a lánya és a szeretője között létrejött rapport. Elcsípte Lehel éles, felmérő pillantását, mely tágult: megült, ellágyult, elmerült lánya szempillája alatt úszó barna szem zöldesfehér tavában. Elvira (oh, hogy ismerte ezt, az élvezetet előlegező mozdulatot) alig észrevehetően leejtette alsó ajkát, és a kék tekintet érzéki ereje alatt rózsaszin nyelvével végigtapogatta hibátlan fogsorának felső sövényét.

La mamma cicisbeoja nyílt titok volt Elvira előtt. Az olasz mammismo fülledt intimitásának árnyoldala, hogy a kölcsönös titkok nemcsak kiszimatolhatók, hanem azoknak megosztása: elvárása egy kétes örömnek. Elvirát, édesanyja, hihetőleg a sajátjához hasonló sorsra, életstílusra, életfilozófiára készítette elő. Pedig a kettejük közti hasonlatosság a fizikai jellegzetességeknél tovább nem ment: Caterina kényelmes volt és született « bölcs »; Elvira élénk és impulzív. Az anya megalkuvó volt, a lánya lázadó; az idősebb nő az előtte álló hónapokat, éveket akarta kibélelni, a fiatalabb *a carpe diem* légkörében élt.

Mikor Elvira két évvel ezelőtt, egy jólismert, nős filmszinésszel « megszökött » egy jachtkirándulásra — Szicíliát hajózták körül — sorsa látszólag megpecsétlődött. Az akkor még koromfekete hajú lány három hónapon belül abortált. Hat hónap elteltével Giancarlo Bembo, a kövér, középkorú, gazdag dramaturg, kivel Caterina átélt már egy *kóstolót,* egy futó kalandot, az egészségtől duzzadó s mostmár égő csipkebokor-hajú Elvirát elvette feleségül. Ha a lány ambicionálta a filmszereplést, az asszony, házassága révén valóra is válthatta azt. Giancarlo bemutatta Rossellininek: epizódszerepet kapott a *Mantuai kapu* című kooprodukciós francia-olasz filmben.

Elvira nemcsak Lehel és a studió létezését fürkészte ki — a mama oly jókedvű volt az utóbbi hetekben — hanem elejtett megjegyzésekből Lehel filmírói érdeklődéséről is tudomást szerzett. Ezidőszerint a mama hétfőn, szerdán és pénteken járt tornára, a lánya kedd, csütörtök és szombat közül azon a napon, amikor nem volt forgatás. Giancarlo Bembo az előző hetekben hívta meg a Via Appián épült villájukba Federico Fellinit vacsorára. Elvira, ennek következtében, Federico laza csapatához tartozott most, ehhez az összetételben és számarányban állandóan változó tömeghez, és a maestro változó ötleteit

formálta meg, szép alakjával, élénk arcjátékával, többszáz méter cellulóz anyagon.

Lehel állhatatos volt és egy álló hétig elhessegette magától a szerelem gondolatát. Nehéz volt, mert már a közmondás is úgy tartja — Árpád sógor az esküvőjén látta őket együtt, s joggal idézte — « nézd meg az anyját... » Nehéz volt, mert a terpeszállásnál Caterina érett combjának enyhén réteges emléke kísértett, mialatt látta, hogy Elvira finom bőre alatt csakúgy cikkáznak az izmok. Nehéz volt, mert amíg az évek az anya derekára valójában letornászhatatlan puha pótgumit csavartak, addig lánya köldökének hajlata apró homorulat volt csupán a tükörsíma felszinen.

Caterina szintén mérlegelte a helyzet alakulását. Meg tudná-e osztani a szeretőjét a lányával? *Meglepő lett volna*, gondolta sztoikus belső derüvel, *ha görög istenecskémet nem irigyli el tőlem Elvira. Elvégre használja a kölnim, minden új körömlakkom, a nercbundám, a címlistám, a pedikűrösöm a masszőröm. És kitől, ha nem tőlem « kapta » Giancarlo Bembot?* Szerette Elvirát, az egylányos, önző anyák kiszortírozhatatlan macskaszeretetével. Látta sorsuk párhuzamos alakulását. Önnön meghosszabbított fiatalságában éppúgy nem gondolt nagyanyaságra, mint filmszinésznő-palánta lánya nem érzett hivatást anyaságra. Tehát? Caterina szenvedett, de nem nagyon; nem jutott semmilyen megoldásra, de segítette a női rutin; a heti háromszori közösülés mechanikussá vált, sok mellékgondolattal a fejében alig élvezte; megritkították.

« Miért hívják magát Elvirának? », kérdezte útközben Lehel. A Cinecittába mentek.

« Apám Carducci bolondja. Az ő feleségét hívták Elvirának. »

« Tudom », mondta Lehel és becsapta az asszony fehér Alfa Romeojának az ajtaját. « Carducciról szólt a szakdolgozatom...

O piccola Maria

Di versi a te che importa? »

Elvira nevetett, s finom ujjaival megfogta a férfi kabátját, behúzta a filmváros viharverte kapuján. « Non sono Maria e mi piace la poesia. »

Fellini egy makett-kút káváján ült, lábait lógatta és cigarettázott. Előtte, a papírmaséból felépített mozaikkövezeten (amolyan álpompeiire emlékeztett minden) ringlispil állott, a lovakon párok ültek és coca colát ittak. A felvevőgép fekete vászonnal letakarva pihent az árnyékban. Elvira kihasználta a szünetet és bemutatta Lehelt. Adorján a *Beszélő kövekről* szólt, gyorsan, precízen, elegánsan. (Gondolatban tucatszor végigjátszott már ilyen interjúkat.) *Érdekelné-e a meastrot az ötlet?*

Fellini már csillag volt de még feljövőben. Egyelőre őmaga sem tudta, hogy csak akkor marad majd *autentikus*, ha maradéktalanul önmagát adja, külső befolyások, történetek, ötletek nélkül. Ám jóindulatú volt s egy ideje már szemet vetett Elvirára. (« Ha legközelebb nő nélkül maradok... » igérgette volt sajátmagának.) « Mondjon példákat », kérte a leendő forgatókönyvek szerzőjét.

Lehel előhúzta Raphaelt, Michelangelot, Julius Caesart, Cellinit, megforgatta őket a Pantheon, a Vatikán, a Forum, az Angyalvár, a Capitolium és Marcellus szinháza előtt és Fellini nem maradt érdektelen.

« Irjon meg két jelenetet kamera-készre », bíztatta az égő cigarettával.

Lehel bólintott.

Fellini újabb cigarettát vett elő és az égő csikkel meggyújtotta az újat. Aztán talpra ugrott a kút kávájáról s pillanatnyi izgalmában le föl járkálva, hirtelen variálni kezdte Lehel ötletét: « Vegyük úgy, hogy egy kisvárosban vagyunk. *Giulio* a polgármester. *Rafaele* a fiatal fényképész. *Michele* az építési vállalkozó *Benvenuto*

kőműves mester. Együtt mennek Rómába pénzért, anyagért. A Buco di Bacco-ban lerészegednek. Részegen, vagy félrészegen, esetleg csak pityókásan, félig álomban, félig ébren körüljárják az emlékeket és szóra bírják a köveket... »

Lehel diplomatikusan reagált: « A filmírónak, úgy tudom, fel kell készülnie arra, hogy a rendező átalakítja ötleteit. »

Fellini barátságosan megveregette Lehel hátát. « Hát csak írja meg a két jelenetet. Aztán majd meglátjuk. »

Szombat délutánját Lehel írással töltötte. Vasárnap délelőtt a Santa Maria della Trastevere előtt várta Elvira a fehér Alfa Romeoval. (Giancarlo Bembo Milánóba utazott.) Fürdőruhát vittek magukkal, a kocsi tetején, a csomagtartóban kényelmes, széles gumicsónakot. A Bembo házaspár vitorlása az Ostia Mariná-ban volt lehorgonyozva, ehhez szolgált a gumicsónak. Most azonban a tóra igyekeztek, Rómától északnak, mintegy harminc kilométernyire, mert a tavat uraló vár kövei vasárnap delente megszólaltak. A cicerone nyelvével.

Braccianohoz az út Viterbo felé visz, de a főútról időben le kell térni balra, a szűkebb olajfasor övezte másodosztályú kövesútra, hol szekerek, kordék és lépdelő szamarak mögé szorul az autó. Aztán előbukkan a tó.

A tó tetején ülő városka bejáratánál az Alfa Romeo beérte a vasárnapi buszt, melyen piknik-kosaras kirándulók ültek. Bracciano tava a római kispolgárság Balatonja, három ősi településnek: Bracciano városnak, Anguillara and Trevignano faluknak a homokzátonyán fővárosi mesteremberek feleségei traccsoltak hivatalnok nejekkel és kiskerekedő menyecskékkel — a parti pálmák árnyában. Lankák és dombok sárguló-piruló karélya, az albánoi kék hegyek üzenete öleli át a verőfényes tavat, melynek partján, szeptember túlfelétől kezdve valahol mindig szüret van.

A Bracciano városa fölé települt sasfészek zsámolyáról lelátni a legszebb öbölbe. Móló, stégek, apró vitorlások, pár vaporetto és három-négy elszórt villa jelzik, hogy a jómódúak közül is akadnak édesvízkedvelők, csukapecások, compósült rajongók. Elvira a Pallavicini-Orsini vár falának támasztotta a fehér autó sárhányóját. Levette fejéről a haja köré csavart frottírsálat, begombolta ruhájának ezüstszínű matrózgombjait, belecsapta autókulcsát apró krokodilbőr táskájába és Lehelnek nyujtotta az elemózsiás kosarat.

« Uzsonnára. »

« Hol ebédelünk? » kérdezte a férfi.

« Lenn, az öböl túlsó sarkában kezdődik egy pálmaliget. Mólóban végződik. A húzóhálós halászok kötnek ki ott. Amellett van a Grotta Azzurra. Mennyei a vajas csukájuk. »

Lehel bólintott. Ezidáig sikerült megőriznie erőltetett flegmaságát. Most is várt, hogy az asszony emlékeztesse: INDUL A TÚRA AZ ORSINIAKHOZ.

A várkastély tövében kis csoport ácsorgott; a kovácsoltvas kapu csikordult mihelyst ők odaértek. A galambszürke egyenruhás altiszt (a herceg régi, kedves embere) tizenkettejüket vezette föl a kopott kőlépcsőn a vasveretes tölgyfaajtóig. Belül a rejtett udvar — három közül a legrégibb, legkisebbik, a tizenharmadik századból való — közvetlenül herceguramék lakosztálya alatt volt. Felette, a bástyafok termésköveit belepte a borostyán, mely a déli napban vérittasan fénylett, mintha emlékeztetné a követ a hitszegő Elisabetta kicsorgó vérére.

Rejtekhelyéről, a mai Lodovico herceg, ha kedve szottyant, éppenúgy szemügyre vehette a várát látogató nyáját, mint Gandolfón az a másik herceg, mármint a pápa, gondolta Lehel. A cicerone ismerte a titkos folyosó-

kat, a várfalhoz ragasztott külső szolgaházikók történetét, a cinterem festőjének krónikáját, megmutatta az ágyat, hol Viktor Emánuel király aludt, amikor itt járt, a kardot, melyet Orsini gróf Cesare Borgiától kapott, s a pápai lakosztályt, minthogy a család, az évszázadok során hat pontifex maximust adott az egyháznak. Lehel olvasta a *Fehér ördög* című jakabkori angol rémdrámát mely Bracciano grófjáról szól. Webster, Shakespeare kortársa, egy római krónika alapján írta. Hősét, a buja grófot, mérgezett sisakkal veszejti el benne Flórenc hercege. Említésére a jámbor kalauz rejtelmesen hunyorgott s a túra végezével (borravaló fejében) bevitte kettejüket egy eldugott kamrába, közvetlenül az öregbástya alatt. Rostélyozott sisak lógott a salétromos falba vert rozsdás szegen: « EZ A HIRES MÉRGEZETT SISAK. Megérintése » — a kisember komolyan és meggyőződéssel nézett a szép emberpárra — « rettentő balszerencsét hoz a vakmerőre. Ezért vitette, már hercegünk szépemlékű nagyatyja el, a látogatók szeme elől. »

« Badarság! » csattant föl Lehel vehemensen; leemelte a sisakot a szögről és a fejére tette. Lekattantotta rostélyát, belülről szólt: « Babona. »

Elvira felszisszent.

A kis galambszürke egyensuhás, sildessapkás cicerone, a herceg hű szolgája, megrettenve és tanácstalanul állt a kamra közepén. Aztán meglendült figyelmeztetően kezében az elemlámpa, megcsörrent a kulcs-csomó.

Lehel levette a sisakot, visszakasztotta a rozsdás szögre. Karonfogta Elvirát és kivezette a napfényre. A Grotta Azzurra lugasában egy darabig szótlanul ették az omlós csukasültet, aztán az asszonyból megeredt a szó. *Lehel nem hisz a tradíciókban? A történelemben? Átkos dolgokhoz átkok tapadnak, hisz éppen ez az, erről szólnak a kövek, szólnának a kövek. A sisakok, kardok nem*

tudnak beszélni? Nem figyelmeztetik-e az embert, hogy vigyázzon?

Lehel szelíd volt és határozott. Kezébe vette az asszony finom, jószagú, bársonyos és dologtalan kezét: megcsókolta a tenyerét. « A dolgok megszólalhatnak, elmondhatják történetüket. Az átkokat is meg lehet szólaltatni. És jószerével vigyázzon ki hisz erejükben. Hamlettal mondom:

Not a whit, we defy augury:
there's a special providence
in the fall of a sparrow.
If it be now, 'tis not to come;
if it be not to come, it will be now;
if it be not now, yet it will come:
the readiness is all...

Másban nem hiszek. »

« Maga borzalmas ember. Borzalmasan cinikus. Békasó van a szive helyén. A szerelemben sem hisz? »

Lehel mutatóujjára csavarta Elvira legmakrancosabb vörös hajtincsét. « Magában hiszek. »

Olyan komolyan mondta, hogy az asszony őszintén visszakozott. « Én viszont nem hiszek sajátmagamban. »

Lehel majdnem érzelmességen kapta önmagát. Tűrhetetlen. Felállt az asztaltól és parancsolóan szólt az asszonyhoz: « Menjen, fürödjön meg. Én folytatni akarom az írást! » A hang a tornaleckék tónusának folytatása volt, Elvira nem tiltakozott. A strandkabinban felvette fehér, kétrészes bikinijét, a kabinossal fölfujatta, majd önmaga vízrebocsájtotta a gumicsónakot és a tükörsíma felszint törve, egy kilométernyire beevezett a tó közepe felé.

A férfi a szeme sarkából figyelte a hadmozdulatokat. Pár sort vetett a papírra, hosszú töprengés után:

« Conte B. páncélinge. Kardja. Sisakja. CLOSE UP. Conte B. átveszi a sisakot Principe F.-től.: *Aki mer, az nem elővigyázatos.*

LONG SHOT. Várudvar, néppel, a bajvívók készenlétben.

CLOSE UP. Principe F. rákacsint Conte B.-re: *E bajvívás árnyékviadal lesz...* »

Lehel elmerengett. Figyelte, hogy a halászok szélesfenekű tavicsónakokba rakják a nagy parafadugókkal feltüzdelt hálót, s elindulnak vele a part mentén, lassan evezve, a Vicarello épülete alatt húzódó nádas irányába. Lehelen fürdőnadrág volt alul. Ruháját szépen összehajtogatta és rátette a *Beszélő kövek* dossziéjával együtt a rusztikus asztal közepére. « Visszajövünk », mondta a vendéglősnek, ki egy fehér kendővel az asztalokat takarította és közben a kutyáját egzecíroztatta.

Délután három óra volt, a nap melegen, barátságosan tűzött, az ég kék volt, mint a tiszta szándék, csak az alját szegélyezték kétértelmű fellegek. A víz simogatott, meleg volt, mint a Rudas fürdő, hova Lehelt néha lazítani és masszíroztatni küldte edzője. Az őskorban. Most itt a tó. Az első ötven méter után a parton lubickoló gyerekek, kártyázó szülők és hortyogó nagyszülők zaját is elnyelte a darázsszárnyak és szitakötők perregéséből szőtt csend. A víz átlátszó volt, makulátlan, nem túlságosan mély; Lehel lebukott s öt hat méter után hínárt tapogatott, hol napkárászok és vörösszárnyú keszegek úszkáltak. A gumicsónak messze piroslott, nem himbálódzott, ült rezdületlenül a síma felszinen, mintha oda lett volna festve vagy ragasztva. Lehel gyorson úszott, lassan. Majd kényelmes pillangóra váltott. Melltempóval úszott, nem akaródzott az új, delfin lábütem. Aztán a hátára fordult, becélozta szemközt a vár öregbástyájának tornyát. Ettől elfelé úszott 180 fokban. (A bástyában a

kiskamra. A kiskamrában a sisak.) « Badarság », állapodott meg önmagával.

Mikor ismét hasrafordult, hogy mellen, szelíden folytassa, a gumicsónak mindössze hatvan-hatven méterre volt tőle. Gúzsgyűrűiben kitámasztva égnek álltak a rest evezők. A két nyélen két fehér zászló: bikinimelltartó, bikininadrág.

Lehelnek volt egy vizipólós trükkje amit Káté is elmajmolt tőle. A meccs kezdetén, mialatt a gyors szélső ráúszott a középkosárba helyezett labdára, és megkaparintotta azt, ő, a víz alatt, oldalt felúszott az ellenfél kapuja elé, átvette a gyors passzt és a hálóba vágta a labdát. Most tehát csendes melltempókkal körülbelül harminc méterre beközelítette a piros csónakot, ott lebukott, a dinghy alá uszott és alulról megbillentette.

Elvira ijedten felült, a Moravia regény, amit olvasott, bepottyant a vízbe, s félrebillent az egyetlen darab amit a testén viselt: a napszemüvege. Feszes mellbimbói is megugrottak, mint két evetke. Lehel, a régi UNIKUM plakát embere gyanánt már a dinghy orránál dugta föl víztől csöpögő fejét, hogy a következő, kontrolált mozdulattal már be is huppanjon a csónak kellős közepébe.

« Jaj de nedves maga! », mondta Elvira és nevetett.

« Töröljön meg, kérem. » A hang nem volt parancsoló. Nővérének szól így az ember, igaz, azt tegezi.

Az asszony kivette pucér feneke alól a törölközőt és szisztematikusan letörölte a férfi fejéről, arcáról, testéről a cseppeket, majd legyezőt alkotva a törölközőből, legyezgetve szárongatni kezdte.

A fecskenadrág zsinórja masnira volt kötve. Gumicsónakban óvatosan kell mozogni. A női jobbvádli a csónak bal- a balvádli a csónak jobbszélére került. Hónalj alatt bujik át a két férfikéz és kapaszkodik a hajzuhatag szétválasztása után alulról a kerek női vállba. Egymásnak fordított két fej a csónakorr háromszögében. A ritmikus

mozgást átveszi a csónak, a víz. A szeretkezés oly súlytalanná válik mint amilyen súlyossá a szerelem. Miért súlyossá?

Mit látott a megbékülő lélegzés, a csituló szívdobogás csendjében a férfi? Asszonyi állat arcán húsz centiméter miópikus távolságról?

Remegő orrcimpái mögött két kis göbecs zsírdaganatot, rajtuk rejtett, kitágult pórusokat. Ez az apró szépséghiba emberibbé, szeretetre méltóbbá tette a tökéletes arcot.

Kereste a szemét.

A barma szemgolyók sárgásfehér, párás tóban pihentek. A kéj álmából lassan ébredő szem irisze zöld fényt kapott.

Mit látott a zöldfényű női macskaszem? Lóherealakú állgödröt a le-lecsukódó szemű kandúr arca közepében. Bal fülcimpáján apró anyajegyet. (Ez is megkülönbözteti az istenektől, kik szeplő nélkül valók.) Homlokán két vörös foltot, a sisak nyomait.

Az encore-t elirígyelték az istenek.

Villám és mennydörgés szakította ketté Elvirában az utórezgések fátyolát. Lehel, ki talán életében először maradéktalanul átadta magát a testi-lelki gyönyörnek, lassan ocsudott. Rajtuk voltak a fellegek, lefele nyomakodtak, lezárták, elfeketítették az eget, suhogott, vonyított a szél, a csónak imbolyogni kezdett, kövér cseppekben hullt az eső. Elvirát elkapta a pánik. Civil úszó volt, annak is közepes. Lehel intézkedett. A csónak kötelének egyik végét a nő derekára kötötte, a másikat sajátjára. Beleereszkedett a vízbe és úszni kezdett, húzva kifelé csónakostól a nőt. A záporrá változott esőben az asszony mereven, ügyetlenül kalimpált evezőivel a hullámok taraján. Egy órába telt amíg kiértek. Ameddig az égiháború.

Elvira estére várta az urát.
Lehel azeste négy sort vetett papírra a Trasteverén:

« Ringott egykor a bölcső:
ringass most öleden;
ring a hajó, ring, vele ring
a világ, a világegyetem. »

VIII. FINALE

a.

Als die Götter von den Flammen gänzlich verhüllt sind, fallt der Vorhang.

Wagner: Az istenek alkonya.

Vasárnap reggel volt. A Götterdammerung 1953-as Furchtwängler lemezei egymást követték a gramafonon. Sorrendben, hangosan, agresszíven. Szieszta idő volt, amit az ősz beálltával már kevésbé komolyan vettek, a szomszéd mégis átkopogott a falon. Lehel nem hallotta vagy nem törődött vele. Reggel a levélszekrény fedelének koppanása ébresztette fel. Ritka tünet, mert a bérház bejárati csarnokában mindenkinek volt levelesládája, a postás ott szabadult meg terhétől.

Az ajtaján bedobott barna borítékon nem állt írás. Kibontotta. A Colosseo távlati képe hullott ki belőle. Az amfiteátrum geometriai közepét kézzelrajzolt piros nyíl jelölte meg. A kép alján nyomtatott betűkkel ennyi állott: VASÁRNAP ESTE 10-KOR.

A zene sem segített. Lehelt kiverte a hideg verejték. Vekkerórája délelőtt 11-et mutatott. 12-kor lenne az első *keep fit class*. Délután háromkor a második. Heteken belül úgy fölkapták a studiot, hogy vasárnap is dolgoznia kellett. Sikk lett Róma elegáns, de még nem karcsú aszonyai között a tornászva fogyasztás. Jobban megfellet az olasz pszihének mint a diétázás.

Lehel hétfőn akart bankszámlát nyitni. Leakasztotta

ágya fölül a bekeretezett nápolyi vizipólós képet, mely falbavájt mélyedést takart. Az üregből vasdobozt vett elő, a dobozból egy halom tízezer lírást. Barna papírba csomagolta a pénzt, háromszorosan, leragaszotta, zsineggel átkötötte, megcímezte Caterina Crispi címére. Leszaladt a helybeli postahivatalba a Viale Trasteverére. Tartozásának nagyobbik felét ezzel letudta. Amikor visszaért, üresen karcogott a tű a forgó lemezen. Kicserélte a tűt, letörölte a lemezt, föltette újra. Leült az ágya szélére és megmérte tulajdon pulzusát. Kilencven. Végigfeküdt a ágyon. A LÉLEK HALANDÓ CSAK A TEST HALHATATLAN gondolta, mormolta, ismételgette mint egy varázsigét, hogy némileg lecsillapodjon. Negyedóra meditáció. Félóra. Ideiglenesen megnyugodott. A TEST HALHATATLAN, MERT EMLÉKE EMBEREKBEN ÉL. És ha azok is meghalnak, kikben él tovább?

Az előző héten vezették be a telefont. Piros készüléket választott, a szín a csónakra emlékeztette, Bracciano taván. Elvira számát tárcsázta. Az asszony a telefoncsöngetésre riadt föld.

« Pronto. »

« Pronto cara. Sono io. »

« Doriano! ... » Az álmos hang, úgy tetszett, megtelt elektromossággal, Elvira olvasta Oscar Wilde regényét a « Picture of Dorian Gray »-t. Szájában a Dorianonak klasszikus csengése volt.

« Si. » Szünet. A kagylóba beleszakadt egy óvatlan, kendőzetlen férfisóhajtás.

« Valami baj van? » Elvira hangja féloktávval feljebb szólt.

« Szeretlek. »

« Hisz ez nem baj. Én is szeretlek. »

« Szökjél meg velem! » A férfihang komoly volt, mint az előbbi sóhajtás, nyoma sem volt benne a máskor

ott bujkáló gúnynak, vagy iróniának. Az asszony izgatott lett.

« ÉN? Hová? Miért? »

« TE. És mindegy, hogy hova. Oda, ahol a feleségem lehetsz majd, ha hűtlenség miatt az uradtól elválasztanak. »

« Doriano meg vagy őrülve. Vagy viccelsz. »

« Egyik sem. Eszemnél vagyok és komolyan beszélek. Nincs vesztegetni való idő. Menjünk azonnal! » A hang sürgető volt, a lejtése kérlelő. Az asszony nem válaszolt. Talán, ha tornatanárosan ráparancsoltak volna... Ám Lehel beszédében nem magabiztosság, hanem rosszul palástolt rémület bujkált: « Most azonnal elmegyek érted. Pakkolj be egy kézitáskába fogkefét, hálóinget, pénzt, töltsd föl a kocsit benzinnel. »

« A kocsi a szervízben van... » Az aszony hazudott. Az Alfa Romeo a garázsban állt a villa alatt.

« Nem számít. Megyünk vonattal. Hozd az ékszereidet is. »

« Az ékszerek a bankban vannak »... Ez részben igaz volt, részben nem. Előző éjszaka a partin Elvira a legszebb, legértékesebb gyémántnyakékét viselte, mely most az éjjeliszekrénye fiókjában hevert. ...« Ha pénzre volna szükséged »..., mondta bizonytalanul.

« Rád van szükségem! », kiáltott a férfi közel a kétégbeeséshez. « Te vagy az életem egyetlen értelme. » Ahogy kimondta, már sajnálta. Nem az érzelmet, hanem a Kurz Mahleres kifejezést. Mit tehetünk ha a szó és a szándék közt, mint a gyorsírási jel, beugrik a klisé?

Elvirát az élvszeretet védelmében megizmosodott ösztöne óvatossá tette. « Mi történt veled hirtelen. Doriano, az istenért, talán megmagyaráznád? » Az istenért, normális olasz beszédben *per carita* lehetett volna; Dio-t,

a magas de festett egekből, már a színésznő teatralitása rángatta le.

« Lehel türelmes maradt, szelíd és sürgető. (Most kellett volna tán erőszakosnak lennie.) « Majd az úton megmagyarázom. Jelenleg nincs rá idő. Jössz-e hát? »

« Ily hirtelen rámrontasz. Számomra teljesen készületlenül. Az ismeretlenbe ugorjak fejest? Miért ».

« Jössz? ».

« Nézd kedvesem, most nem jöhetek. Nem tudom mi a sürgős, miért sürgős. Holnap folytatjuk a forgatást. Federigo várja a próbaszövegedet. Hozd el neki! Bembotól tigrisbundát kapok jövő hónapban a születésnapomra. Mi lesz a studióval ha elvágtatsz? »

Az asszony nem kapott választ. És amikor igen, a választ követően a telefonkagylóban fölerősödött a Wagner muzsika...

* * *

Még tíz órám van, mit tegyek ezalatt? A studióban nem mutatkozhatom. Remegne a kezem, lábam. Fratelli 43? Sógor hülye viccei. Mézesvasárnapjai egyikét éli. Igy lássanak, amikor stokkol a majré? Inkább sehogy. Ennek jönnie kellett, nem lehetett elkerülni, csak elodázni. Méla ábránd, hogy ingyen kiengedtek volna markukból. Ennek az ábrándnak éltem. Mi történik most velem? Mit akarhatnak tőlem? « Megbüntetni? » Oké, nem jártam a horvát nacionalisták után. Hazudtam ehelyett fűt és fát. Nem adtam le egyetlen elfogadható jelentést. És fölvettem a dohányt. Hogy miért vettem föl? Mert sóher voltam, nem lett volna elég gubám különben, nyomoroghattam volna. Meg — mivel a gazokat befűzni nem szégyen. Csak káros. Ha nem sikerül. Mi lesz velem? Éppen amikor minden egyenesbe jönne. Dűl a meló a studióban a pénzzel egyetemben; összeeszkábál-

tam a két jelentet Fellininek, nőm van, lakásom. Mire készülnek? Leverik a derekem? Felpofoznak? Elvisznek és étlen szomjan bezárnak mint Jugóban tették? Kínozni kezdenek? Vagy... — Lehel megborzongott és újra kiverte a verejték. A W.C. -re szaladt, ellenállhatatlan vizelhetnékje támadt. Görcsös fejfájás kezdte kínozni.

Lelépegetett, lassan és bizonytalanul, az emeletről a földszintre, ki az utcára, el az első bárig. Rendelt egy dupla whiskyt. Megitta, s fölhajtott mégegyet. Aztán vett egy egész üveggel és lassan, a korlátba kapaszkodva fölbotorkált megint a lépcsőn, egyszobás lakásába. Végigfeküdt a bevetetlen ágyon, cipőstől. Behunyta a szemét. Egy kritikus perc alatt aligha pereg le az ember lelki szemei előtt egész élete. Ha úgy képzeli órái vannak hátra, inkább betolakodik a mult. Mégsem pereg a film, előre vagy hátra, hanem a kockák ugranak be és ki, jelenetek ismétlődnek, személyek bukkannak föl, megduplázódnak, osztódással szaporodnak, egybemosódnak, elmerülnek. Elvira képe befolyik Caterina markánsabb ábrázatába. Kettejükből egy személy lesz, Janus arccal és négy mellel, mint Diana szobrának emlői Tusculaneumban, a Villa d'Este kertjében. Anyját látja, nővérét, Lindát — egykori szeretőjét — a három nő a láz alkotta képzetek vásznán táncot lejt, mint Botticelli Primaveráján a Gráciák, ám a fákról csörgőkígyók lógnak, farkukkal az ágakba kapaszkodva, az olajfák közt vérszívó denevérek repdesnek, a talajt felszántották emberarcú vakondok, Bosch és Dali elirígyelhetnék vigyorgásukat.

A whiskytől kóválygyogva, az éber lidércektől félig félig lekaszálva, az ágyán vergődött Lehel. Keserves kínnal talpra állt. A csapból hideg vizet csorgatott tarkójára, ez némileg észheztérítette. Csak logikusan. (Kispajtások, mindig csak logikusan. A test halhatatlan...) Gondoljuk végig, mintha nem velünk történne. X.Y. kényszer-ügynö-

köt felelősségre készül vonni Z. kémfőnök. Érdemes eltennie őt láb alól? Zsarolni érdemesebb. Ha lőni, mérgezni, vágni, gázolni akart volna, a levél eljuttatása helyett megtehette volna már eddig is. Ma reggel is. Az elsüllyesztésért nem kellene éjnek évadján, azaz késő este a Colosseoban randevúzni. Hacsaknem... Lehel végigborzadt a gondolatra. A kétségbeesésből hirtelen pánikba esett. Hacsaknem azt próbálja ki vele, hogy Elvirát előzőleg elrabolja és a szeme láttára... A nőt a szeme láttára kínozni kezdi. A zsarolásnak ezt a formáját Lehel nem bírná elviselni. A telefonhoz ugrott és a Bembo villát tárcsázta. A kagylót a szobalány vette fel. Úrnője negyedórával ezelőtt autóval elhagyta a házat. (Lehel nem is regisztrálta, hogy az autónak a szervízben kellett volna lennie.) Hol van, hol keresse, hogy figyelmeztesse?

Nyugi. Csigavér. Az emberrablás csak feltételezés. Talán nincs elhatározott szándékuk, az ő reakcióiból fogják felépíteni helyszínen terveiket. Többen lesznek, vagy Fafner egyedül mutatkozik. Fafner? Magari. Egyre inkább Hagen fizimiskáját ölti magára. A Végrehajtó habitusát. Léprecsalja öccse várában; kösd ki ím a csónakot — s ő: kinek se földje, se népe, szülőháza vagy hazája, kinek teste az egyetlen öröksége — ő az oromra lépdel s hátulról szúrják belé a gyilokot. Vagy a sarkába fúródik a nyílvessző, mint Archillesnek Párizsé. Mi az én Achilles sarkom? Lehel a tükörhöz lépett, szembenézett borotválatlan képmásával, lerúgta cipőit, a tükörnek fordította két meztelen sarkát. Dorian Gray alias Szigfrid Achilles nem kapott választ. *A mindenség süketnéma*, sziszegte Lehel félhangosan a tükörképnek, s az ugyanazt, ugyanúgy visszasziszegte neki. Nem kiáltott bele egyénisége kútjába, hogy az visszhangozza neki ami rosszabb lenne a halálnál. Annyit azonban tudott, hogy Fafner, Hagen mesealakok. Álarc és mítosz a Végrehajtó vár rá.

Eltüntetni a látjeleket! Nem mániákus módjára, hanem szisztematikusan kezdve, gépiesen folytatva; Lehel minden irományt, igazolványt fényképet kivett zsebeiből és a vegyes paksamétát az asztal közepébe tette. A sok haszontalan érdektelen személyi holmi csak neki jelentette a társadalomban való mozgás lehetőségét, bárki másnak sajtpapírra se lett volna jó. A képek egyrésze tán megmozgathatott volna egy-két fonnyadt libidót. Torna-tanítványainak meztelen, gyertyába meredő lábai, fekvőtámasznál a földig lógó csöcsei összekeveredtek diákigazolványának fényképével, nővére esküvői fotójával, az útlevélhelyettes tessera-val, a lakásbérleti szerződéssel, a villanyszámlával, a szennyese ellenében kapott mosócédulával. Kabátja bal fölső zsebéből egy Jézus szíve szentkép került elő. A sógor esküvőjén osztogatta egy ír atya. Udvariasságból eltette. THE SACRED HEART. *So that he will rescue men from death.* Lehel hangosan felolvasta a feliratot, minden gondolati kommentár nélkül. A szavak nem jutottak el tudatáig.

A fürdőszobának szolgáló zuhanyozófülkéből behozta az aluminiumvödröt, s az apró erkélyen máglyát rakott az emlékek és az igazolványok összegéből. Úgy számolt, ezzel fölégette maga mögött azt a hidat ami részben a társadalommal kötötte össze, részben a túlzó, a vakmerő, a legvégső cselekedettől védte eddig. A Kolosszeumban tengeri csatákat rendeztek egykor. Vegyük úgy, hogy az épület belső köre, ahol a vízvezetékek a parányi csatahajók számára feltöltötték a medencét, ahol számonkérőmmel a Végrehajtóval találkoznom kell, vegyük úgy, hogy ez az utolsó szigetünk. Égessük el hát hajóinkat, miként a görögök tették Trója alatt...

A szomszéd a füsttől köhögve kipattant a csatlakozó erkélyre. « Meg van őrülve maga? Piromániás? A tengerparton rakjon tüzet! » Lehel szelíden, szinte bocsánatkérően nézte a a tömzsi, vérmes, kalábriai tájszólás-

sal rikoltozó embert. Nem szólt, nem mozdult. A papírhalmaz pernyéi lefele szállingóztak a Trastevere alacsonyabb háztetőire, az ablakokba kirakott virágcserepekre, a házak közt kifeszített száradó fehér lepedőkre. A szomszéd latolgatta telefonáljon-e a rendőrségnek, de elállt tőle, mivel a tűz hamar elhamvadt, a füst elszállt, a zajos lakásban csönd lett. Lehel ismét az ágyára feküdt — ezúttal előzetesen gondosan bevetette, a takaró szélét elvágólag, a párnát felpaskoltan; szóval lefeküdt mezítlábasan, a szeszesüveget szorongatva. Nem kívánta, nem szerette, mégis alaposan meghúzta. A gyomra émelyegni kezdett, a feje lüktetett. Elfelejtett enni — eddig, eszébe sem jutott. A jégszekrényhez ment, kivett belőle egy darab Bel Paese sajtot, majszolni kezdte. Kedvenc sajtja olyan volt mintha gittet rágna. Az émelygés nem csillapodott, szétterjedt egész testén. A vécécsésze fölött hányt és hugyozott egyszerre. Csaknem belepiszkított nadrágjába, oly hirtelen tört rá az inger. *Minden szennyes kijön belőlem,* motyogta.

Megkönnyebbedett. Levetkőzött. Lezuhanyozott. Végigfeküdt a szőnyegen és néhány lazító gyakorlatot tett. Ismét felöltözött, tiszta fehérneműt vett föl, frissen vasalt fehér nadrágot, újdonatúj szandált. Koradélután volt. A Tiberis parton le föl mászkált, nőkre gondolt és régi tézisében idézett sorok jutottak az eszébe:

> Bionda Valchirie,
> a voi mi diletta sferzar de' cavalli,
> sovra i nembi natando, l'arte crimiere al cielo...

Lám Carducci is szerette Wagnert. Elmélázott. Minden átmenet nélkül eszébe jutott Tass István, a Hunyadi edzője, róla Börcsök a tornatanára, asszociációval Girardi a latinista élvhajhász, korai mestere a hedonizmusban, s e mentorok ismét anyját, nővérét hozták be a képbe, ezúttal lágyan, kellemesen, s az emlékek egyre szűkülő

folyosóján meglátta dadáját a konyhában zsámolyon ülve. Anyjának korán elfogyott a teje, apa szerezte a dadát, az szoptatta. Dada Algyőben született, hajadonon megesett Gyevi lány volt. Saját fia, Lehel tejtestvére, egyszer, amikor már Dadából mindenes lett, kólikába esett. Apa orvosságai nem hatottak, a kisfiú napról-napra sorvadt, kórházba készültek szállítani. Ekkor jött a házhoz, nagy titokban, apa távollétében, Dada öreganyja. Anyja tudtával főzte a füveit a kiskonyhában, mormogva a főzet összetételét, újra meg újra, mint a varázsigét. Lehel ott állt az ajtóban mert az tilos volt, felcsigázott gyerekagya beszívta a receptet mert az titkos volt:

Cickafark és ezerjófű,
kömény termése meg katángkóró, kamilla,
keskenylevelű útifű,
szeder levele, meg kakukkfű herbája,
hársfa virága és nagy csalán gyökere.

Másfél éves koráig szopott Lehel, a tejtestvér már rég gulyást evett, Dada terebélyes tőgyeit állandó tejtermelésre ingerelte. Milyen lehet az anyatej? A herbafőzetnél is gyógyítóbb. Lehel azóta sem kóstolta, megannyi tejtelen, meddő, csúcsos, ráncos, rózsaszín, barna, kemény és rugalmas mellbimbó ízlelgetése közben. Üresek voltak a szeretők a pásztorórák mellei. Nekiindult és a Largo Argentina mögött talált egy tejcsarnokot. A tejnek olvaszott mész íze volt. Az első korty után kiköpte.

Érezte egyre gyengébb, egyre betegebb. Elvonszolta magát a Capitoliumig és leült a legalsó lépcsőre. (Cola di Rienzo álmai szétoszlóban.) Hallani vélte a fölötte ketrecbezárt farkas nyüszítő szűkölését. Alkonyodott. Eltakarodtak a galambok. Marcus Aurelius feje fölött, a kékülő fellegek alatt, keringve csiviteltek a seregélyek. Hűvös szél vonult át Rómán, mintha a Tramontana előszele lenne már. Lehel most télikabátban is fázott

volna, s mindössze egy könnyű zakó védte a szőke szőrök alatt libabőrös mellkasát. A szél a hideg fuvallat, a pergament-testű, lehullott hársfalevelek és a galambpiszok szag mellett, cérnaszálnyi reményt is lengetett. *Mi lenne ha elszöknék?* Lehel fölállt, egyszeribe vér költözött lábszáraiba. *Mi lenne, ha meglógnék előlük? Meg kéne próbálni. Nem a nyakamat a tiló alá tenni.* A lépcső melleti lugasban felszaladt a vad nőstényfarkashoz. Ki szabadítja! Öklömnyi lakat lógott a rácson. Lehel verten lekullogot.. A Piazza Venezián kigyulladta az utcai lámpák. WHEN THE GODS ARE COMPLETELY HIDDEN FROM YOU BY THE FLAMES, THE CURTAIN FALLS.

Bár az óra ott ketyegett balcsuklóján, Lehel elvesztette időérzékét, órára-pillantási kedvét, cselekvő képességét, szabad akaratát, izmainak erejét. Roskatagon, vánszorogva kerülte meg a Viktor Emánuel alabástrom monstrumát, maga sem tudta hogy jutott Trajanus oszlopa alá. Keze kitapogatta az alacsonyabban induló, felfelé kacskaringózó dombormű-dákok kőkardjait, kődárdáit. A fényfürdőben úszó Császárok Útja végén ott komorlott, néhány figyelmeztető lármával megjelölve, a javítás alatt lévő ősi cirkusz: a Kolosszeum.

Ha nem szabad akarat, hát az ösztön, a kultúrális beidegződés a gimnáziumi reflex vezette át Lehelt átellenben Cézár fórumához. « Gyulám, nem menj a szenátusba! »

« Asszony kuss! » mordult a kőszobor. (Lehel eredetinek hitte, nem tudta, hogy a múzeumi eredeti alapján a Duce vésette.) « Ne mondhassa senki Lehel Adorjánra, hogy gyáván megfutott! »

Octavianus Augustust merev meghajlással üdvözölte Lehel: « Ave ».

« Az az átkozott boszorkány kakukkfűvel, cickafark-

kal, nagy csalán gyökerével megmérgezte unokámat, lányomat számüzetésbe kergette. A birodalmat átjátszotta fiának Tibériusnak. » Lehel tudta, hogy feleségéről Liviáról beszél a magasztos, boltozatos-homlokú nyugodt és felséges arcú, kissé klepafülű császár. Akit szeretnek az istenek, magukhoz veszik fiatalon, nem engedik megnősülni, megóvják a test és a lélek elrákosodásától, viszonyainak elgennyedésétől, a szenvedélyek miatti zsarolhatóságtól, a középkorral beálló csömörtől, az öregkor összeaszásától és tehetetlen dühétől, a vagyonos embert az őt sírbakivánó örökösöktől, a szegényembert az aggokházába dugó rokonoktól, a hálátlan csemetéktől, a hosszantartó nyavalyáktól, megóvják őt a rettegett atomháború bekövetkezésétől. Óh nincs remény. Nincs. Az ember fáj a földnek. És Isten sincs. Távolról a tudatába kopogtattak a Látogató szavai. « Ha Isten nincs, benned nincs. Kizártad megadból. De egyszer feltámadhat benned is. Mindannyiunkban él a feltámadás reménye és feltétele. » Lehel szomorúan a fejét csóválta.

A bazilikák falát tapogatta.

Leült a római birodalom növekedését ábrázoló fehér-fezete intarziás kőtérkép alá, előreterpesztve lábait. Egy fényképalanyokra vadászó amerikai túrista megbotlott szandáljában. Bocsánatkérő motyogás közben leejtett mellé egy ötvenlírást. A pénz csendülése megrezzentette Lehelt. Koldusnak nézték.

Fölállt és kitámolygott a Via dei Fori Imperiali kellős közepére. Előtte jobbra a Colosseo, balra a metro állomás. Irgalmatlanul kellett vizelnie. Beleeresztette a nadrágjába. Bizonytalanul, egész testében remegve lépegetett előre, vizes nadrágban, cuppogó szandálban.

« Gondolj az angolnára. A gyíkra. A Gyevi patakban illanó csíkra. A síkos tiszai

« *A kör lezárul, meglövik a nyulat. Áll a csapda, szökell feléje az őz. Ráborul a*

harcsára. Szilárd Zolira, ki a pozsonyi sétahajóról 1953-ban fejest ugrott és átúszott Ausztriába. Gondolj a mókusra mely átbujik az ölfa lukain, hol megakad a macska. A hálóra, melynek szemén átbújik a keszeg. Edmond Dantesre, Jean Valjeanra. Hol a legmélyebb, gondolj a buborékra. »

*tiszai rákra a fonott kosár. Szedik a rőzsét. Belül már ég a máglya. Agyam szenesedik, érzékeim üszkösek, gondolataim pernyék. Add fel magad. Ha egyszer EL hát most FEL add magad. Fel-fel; fenik már hozzá a kötelet. Fon-ják a kést-*T. *Pó-lyáz-zák már apisz-TOJOKAT. STOJ-okat. A Kolosszeumban éheztetik, három napja már, a kardfogú tigriseket.* »

A metro bejáratát fény koszorúzta, a Colosseo árkádjai mögött árnyak ásítoztak, elrejtették a belsejét. A Constantin kapu felőli vágaton a javítómunkások gyékényekkel elfedett létrái ágaskodtak. Alfredo Guicconi és Beppo Trissino a Via Labicánán száguldottak lefelé, Alfredo új Mazzerattiján, Beppo régebbi Ferrariján az Arco Costantino lett volna a cél. A Colosseot gyűrűző betonút és a Császárok útjának torkolatánál a Mazzeratti éppen befogta a Ferrarit, le is húzta volna, de egy koszos fehér ruhába öltözött részeg alak a két sportkocsi közé keveredett. A fékek éktelen csikorgása, az új gumik füstölgő súrlódása, az összekapaszkodó ütközők és az elgörbült sárhányók között a részeg — pronto: Alfredo és Beppo szimultán ugrottak ki kocsijukból, hogy a karambol okozóját üldözőbe vegyék — come possibile?: a részeg eltünt. Alfredo a metro irányába szaladt, kergetve egy, a sokktól tán kijózanodott, tán csak a vonatot elérni igyekvő alak árnyát; Beppo a Colosseo irányába szaladt, kergetve egy, a sokktól tán kijózanodott, tán csak a randevújára késve igyekvő alak árnyát. Eredménytelenül. S mielőtt a gyalogos rendőr, ki éppen a tett

színhelyére ért, lefülelhette volna őket — az autók számait már leírta — a kárvallott versenyzők szétakasztották kocsijaikat és elrobogtak.

A rendőrség nem tudta megállapítani, hogy a fentebb leírt, este 3/4 lo-kor lejátszódott események és a 1/2 11-kor történt tragédia között van-e, s ha van, mi az összefüggés. John Aloysius Fraser Etonban végzett diák és zenetanára Samuel Bullock, tanuvallomásaik szerint a Colosseo déli felének egyik kis földszinti fülkéjében tartózkodtak és figyelték a kövek résein beszűrődő holdfényt. Valamivel lo óra előtt mozgolódásra, idegennyelvű fojtott hangokra és éles zseblámba fényre lettek figyelmesek. A kör közepén, a föltört, márványporond alatt meredező vízvezeték csatornákon három alak fészkelődött, majd rövidesen egy negyedik is csatlakozott hozzájuk. A beszéd fölerősödött, szóváltássá vált. Samuel Bullock szerint ekkor már nem figyelték a holdfényt, a fülke előterébe húzódtak és megpróbálták a nyelv eredetét kideríteni. Nem sikerült. A középütt mozgó alakok: egy vékonydongájú, két robosztus és az utolsónak érkezett fehérruhás nyúlánk férfi, látszólag és hallhatólag vitatkoztak, mert erősen gesztikuláltak és fel-felemelték a hangjukat. *Egy ponton,* ha időben nem is tudta ezt megjelölni, a rendőrségnek Bullock megmutatta a csonka pádimentumot: *ott az egyik robosztus alak megütötte a fehérruhást.* Az megugrott, szöcskemód vette a köveket, az épület külső köre felé. A többiek fel lehettek készülve erre, mert igyekeztek az útját elállni, őt bekeríteni. « Én szem elől tévesztettem a csoportot », nyilatkozta Bullock, « de tanítványom, figyelmeztetésen ellenére elhagyta a fülkét és távolról követte a négyet. » John Aloysius Fraser szerint a három fogdmeg elállta az utat, amin a nyúlánk kifelé igyekezett. Ezért valószínű, hogy az üldözés a Kolosszeum földszintjéről, az ott elhelyezett nyurga

létrák segítségével az ívek alkotta első, majd második, végül a harmadik emeletre tevődött át.

« Miért nem kiáltottak segítségért? »

Tanító és tanítvány egymásközt megbeszélte már, hogy erre a kérdésre a *sóbálvánnyá váltunk* választ adják.

A vékonydongájúnak gyüjtőfókuszos, erős csóvájú lámpája lehetett, mert a harmadik emelet árkádjait bukdácsolva és egyre bizonytalanabbul vevő menekülőt a távolból is jól elkapta a fénnyel, s nem engedte ki sugárcsóvájából, mint a légelhárító fényszóró a repülőt. A kergetők beérték a menekvőt. A fénycsóva kialudt. Hörgésszerű kiáltás hallatszott, majd egy test csattanása a köveken. Lelökték-e?, leugrott-e?, leesett-e? John Aloysius Fraser nem látta. A legalsó létra tövében találtak egy félig kiivott whiskys üveget.

A boncolóorvos megállapítása szerint fejjel zuhant lefelé mert nyakcsigolyája, koponyája törött. A rendőrség által őrizetbe vett holttest arca felismerhetetlenné zúzódott a köveken.

A Cronaca másnapi száma a studio fényképét hozta. Maga a szerkesztő akarta meginterjuvolni Elvira Bembo-Crispit, akit azonban a szobalány letagadott. A kezdő színésznő édesanyjával és férjével Bernbe utazott.

Egy évtizeddel később Mecseki Árpád Bécsben koncertezett. (Feleségével és négy lányával Luganoban vert tanyát.) A koncert szünetében öltözőjében felkereste őt Elvira Crispi. « Én beszéltem *vele* utoljára azon a napon », mondta. « Telefonált. Beszélgetésünk végén közelebb húzhatta készülékét a gramofonhoz, mert felerősödő Wagner muzsikát hallottam. Rivalltak a kürtök, zengett minden a kagylóban. Végül, mint a karmester a próbán a zenészeknek, Doriano beleszólt: IGY HALNAK MEG AZ ISTENEK. »

VÉ...

b.

> Mindaz amit látunk, máskép is lehetne. Mindaz amit egyáltalán láthatunk, máskép is lehetne. A dolgoknak nincs a priori rendjük.
>
> Wittgenstein: Logikai filozófiai értekezés

A bazilikák falát tapogatta.

Leült a római birodalom növekedését ábrázoló fehér-fekete intarziás kőtérkép alá, előreterpesztve lábait. Egy fényképalanyokra vadászó amerikai túrista megbotlott szandáljában. Bocsánatkérő motyogás közben leejtett mellé egy ötvenlírást. A pénz csendülése megrezzentette Lehelt. Koldusnak nézték.

Fölállt és kitámolygott a Via dei Fori Imperiali kellős közepére. Előtte jobbra a Colosseo, balra a metro állomás. Irgalmatlanul kellett vizelnie. Beleeresztette a nadrágjába. Bizonytalanul, egész testében remegve lépegetett előre, vizes nadrágban, cuppogó szandálban.

« *Gondolj az angolnára. A gyíkra. A Gyevi patakban illanó csíkra. A síkos tiszai harcsára. Szilárd Zolira, ki a pozsony sétahajóról 1953-ban fejest ugrott és átúszott Ausztriába. Gondolj a mókusra mely átbujik az ölfa lukain, hol megakad a macska. A hálóra, melynek szemén átbújik a keszeg. Edmond Dantesre, Jean Valjeanra. Hol a leg-* « A kör lezárul, meglövik a nyulat. Áll a csapda, szökell feléje az őz. Ráborul a tiszai rákra a fonott koság. Szedik a rőzsét. Belül már ég a máglya. Agyam szenesedik, érzékeim üszkösek, gondolataim pernyék. Add fel magad. Ha egyszer EL hát most FEL add magad. Fel-fel; fenik már hozzá a kötelet. Fonják a késtT. Pó-lyáz-zák már

mélyebb, gondolj a buborékra. »

apisz - TOJOKAT. STOJokat. A Kolosszeumban éheztetik, három napja már, a kardfogú tigriseket. »

A metro bejáratát fény koszorúzta, a Colosseo árkádjai mögött árnyak ásítoztak, elrejtették a belsejét. A Constantin kapu felőli vágaton a javítómunkások gyékényekkel elfedett látrái ágaskodtak. Alfredo Guicconi és Beppo Trissino a Via Labicánán száguldottak lefelé, Alfredo új Mazzerattiján, Beppo régebbi Ferrariján az Arco Costantino lett volna a cél. A Colosseot gyűrűző betonút és a Császárok Útjának torkolatánál a Mazzeratti éppen befogta a Ferrarit, le is húzta volna, de egy koszos fehér ruhába öltözött részeg alak a két sportkocsi közé keveredett. A fékek éktelen csikorgása, az új gumik füstölgő súrlódása, az összekapaszkodó ütközők és az elgörbült sárhányók között a részeg — pronto: Alfredo és Beppo szimultán ugrottak ki kocsijukból, hogy a karambol okozóját üldözőbe vegyék — come possibile?: a részeg eltűnt. Alfredo a metro irányába szaladt, kergetve egy, a sokktól tán kijózanodott, tán csak a vonatot elérni igyekvő alak árnyát; Beppo a Colosseo irányába szaladt, kergetve egy, a sokktól tán kijózanodott, tán csak a randevújára késve igyekvő alak árnyát. Eredménytelenül. S mielőtt a gyalogos rendőr, ki éppen a tett színhelyére ért, lefülelhette volna őket — az autók számait már leírta — a kárvallott versenyzők szétakasztották kocsijaikat és elrobogtak.

A metro jegypénztárában ülő öreg ellenőr arra lett figyelmes, hogy egy rohanó, fehérruhás fiatalember szétlökdösi a sorbaálló, meg a sorba nem álló csak tolongó utasokat, kirohan a platformra és az ajtók záródása előtt bevágódik az utolsó kocsiba. A szerelvény elindulását követő másodpercekben egy fekete napszemüveget vise-

lő férfi vágtatott a platformra. Mikor konstatálta hogy a vonatot lekéste, visszafordult, kettesével vette a lépcsőket, és a metrótól húsz lépésnyire parkolt bútorszállító kocsiba vágta magát. A közlekedési rendőr ki Guiccone és Trissino kocsijait már felírta, a rossz helyen parkoló teherautót is számbavette. A menekvő fehérruhás férfit egy ostiai fürdőmester is megfigyelte, akivel együtt szállt ki a végállomáson az utolsó kocsiból. « Bár az este száraz volt és holdfényes », mondta a fürdőmester a kikötőfelügyelőségen », a férfi fehér nadrágja vizes volt, őmaga pedig didergett, noha nem volt egyáltalán hideg. »

« Hogy nézett ki? » kérdezte a kikötőfelügyelő.

« Borotválatlan fiatalember volt. Gyűrött arcú. Nagy táskákkal a szeme alatt. Mint aki nem aludt már három napja. Azt hiszem szőke volt. Azaz várjunk csak. Talán nem is volt egészen szőke. Inkább vörhenyes hajú. Talán nem is volt olyan fiatal. Igen rosszul nézett ki. Ficergett egész úton. Nagyon nyugtalan volt. Amikor befutottunk a végállomásra szinte kiugrott az ajtón és rohanni kezdett. »

A felügyelőségen két gyereket is kihallgattak. A lány alig lehetett tizennégy éves, fitos orra volt, tág orrlyukakkal és annyira élvezte a helyzetet, hogy ficánkolt örömében; a fiú tizenhat éves gimnazista volt, lehajtottfejű, komolykodó. A marinában ültek a mólón, csillagot számláltak. A vitorláskikötő üres volt de jól ki volt világítva, részben mert a gazdagok clubjának a CLUB MEDITERRANEO-nak az áramhasználat nem számít, részben pedig azért, hogy a éjjeliőr dolgát megkönnyítsék. A diákok látták a férfit amint szaladva közeledett, elrohant mellettük a mólón és a sarkon vízbe vetette magát. A fiú felugrott, tett egy pár lépést, majd szemmel követte a menekvőt. (Az éjjeliőr bent kártyázott és kvaterkázott haverja kabinjában, a klubház mellett.)

« Remekül úszott », mondta a fiú a felügyelőnek. « Pedig kabát is volt rajta, kiskabát. Meg szandál! Semmit le nem vetett », csettintett a nyelvével elismerően.

« Ha elfogják bezárják? » kérdezte a lány.

« A felügyelő megvakarta bozontos szakállát. Ellopta Signor Toricelli *Marco Polo* nevű huszonhét lábas, duplakabinos, farmotoros vitorlását. »

« Biztos szüksége volt rá », súgta oda a fiú a lánynak, aki hangosan, derűsen fölkacagott.

« Mi ez? », korkant fel a felügyelő némi tettetett szigorral, és rájukvillantotta sárga agyarait. « A tulajdon komoly dolog. Signor Toricelli vitorlása majdnem új volt, egymillió líránál is többe került. Ha tudnak még valamit, elő vele. Az elhallgatás bűnrészeséggel tehető, bizonyos esetekben, egyenlővé. A bűnrészes egyén a bűnössel egyetemben büntetendő. »

« A lány megszeppent. 'Én azt láttam', kezdte bizonytalanul, » hogy a férfi először arra a karcsútestű jachtra mászott föl, amit *Elvirának* hívnak. Ott babrált egy darabig, talán nem tudta eloldani a köteleket, vagy fölcsörlőzni a vasmacskát. Tény, hogy az *Elviráról* beereszkedett a vízbe majd fölkapaszkodott a *Marco Polora.*

« Miért nem riasztottátok az éjjeliőrt? »

« Tudtuk is hol csámborog », füllentette a fiú. (Az őr rádiójának muzsikája messze elhallatszott a csendes éjszakában.) « Otthon elmondtam az öregemnek. Ha ő nem szól maguknak, hát meg se tudtak volna idézni bennünket. »

Signor Toricelli kombiné és női fehérneműgyáros, ötvenezer lírát igért a fiataloknak ha fölismerik a hajótolvajt, vagy valamiféleképpen nyomára vezetik a rendőrséget.

« Nem mernék többet a szemedbe nézni », mondta a fiú a lánynak, « ha miattam kapnák el. »

* * *

Elmúlt az ősz, a tél, a tavasz és a nyár fele. A két öreg olasz cukrász — termetre nézve két piszkos cukorsüveg — apatikusan hallgatta magyar vendégeik számukra érthetetlen karattyolását:

« Egyszerű lenne ha az egyed renitenskedéseit le lehetne vezetni a társadalom visszásságaiból. Azért ölünk embert, mert a háború szentesíti, időlegesen intézményesíti az ölést; azért verjük egymást kisostorokkal, mert a rendőrök gumibottal klípoltak bennünket, — de a képletnek a fordítottja sem igaz: nem azért csal a kisember mert gyerekkorában becsapták a savanyúcukor-osztogatásnál; nem az egyes ember adócsalásainak sokszorosa az állam becstelensége és nemcsak az egyén felelős a közerkölcsök lazulásáért. A viselkedésformák között — ez lényeges — elkülöníthető az egyéni a csoportostól és a biológiailag patologikusnak vehető a korszellem által ösztökélttől. Mert mi van akkor, ha a homo sapiens természetes állapota (amiért egyes tudósok szavatolnak) a beépített agresszió? Ha a homo homini lupus törvényszerű? Ha az illúziókeltés és az öncsalás beépített reflexek éppen a fentebbi túlélésére? » Káté kikanalazta az utolsó szem fagylaltot a poharából.

Hlaváts Géza köhintett. « Én humanista vagyok, s ezzel körülbelül azt mondhatnám, hogy meglévő vagy vélt talentumaim tökéletesítésére törekszem embertársaim elgáncsolása nélkül. Tán így, a *jó*, vagyis a pozitív növekedése, elnyomja bennem a *rossz*, a negatív elburjánzását. »

« Én pedig rossz keresztény vagyok », sóhajtott Káté és kigombolta az ingét. A legyek is lustán lapultak a falhoz és a ventillátor alig érezhetően keverte meg a fagylaltozó fülledt melegét.

Géza megértően bólintott. « Nyesegesd káros szenvedélyeidet, ám a kacsok még erősebbek a késednél. »

« Elmondjunk mégegy *Miatyánkot?* »

Géza helyeselt. Lehel Adorján emlékére megannyi *Miatyánkot* mondtak el, nap mint nap, a Campo de' Fiori sarkán, a fagylaltozóban. Mivel Lehel Adorján biztos volt abban, hogy Isten nincs, csak a halott, elporladt, tán kérészéletre felélesztheto pogány istenek, s mivel Hlaváts Géza az égvilágon semmiben nem volt biztos a képzőművészetet kivéve, a két barát megállapodott abban, hogy a pohár (Giordano-Bruno-őrizte) csokoládéfagylaltot *Miatyánknak* nevezik. Hiszen, ha Lehel imádkozott volna, csakis ilyen Miatyánkot mondott volna el.

Káté elmerengett: « Ateistának hitte magát Lehel, de lehet, hogy az Úristen a lojális oppozíciót becsülte benne... ».

Géza elnevette magát és kontrázott: « Másszóval, ha manapság a Szentháromság bridzsezni akar, ő kéznél lehet, negyediknek... ».

Elmondtak tehát lelki üdvéért mégegy — s mivel ezen a nyáron, az 1958-ason kutyameleg volt — mégegy *Miatyánkot.*

A Via Fratelli 43, legfölső emelet törzstagjai közül páran, miként Mecsekiék, már szárnyukat próbálgatták. A többség azonban ideiglenesen (s csak az ösztöneiben sejtve, hogy testben vagy lélekben élete végéig visszavissza tér majd) ott fészkelt, mint Afrikában a fecskék.

Augusztus első vasárnapján, koraeste, beállított a Látogató. A többiek vacsoráztak, Géza és Káté kettesben fogadták. Civilben volt. Farzsebéből szótlanul egy képeslevelezőlapot húzott elő. Barcelonából írták, nyomtatott betűkkel, a Látogató római címére. Hlaváts Géza elolvasta, majd átnyujtotta Kátének. A címzéstől balra egyetlen sor állott: AZ ISTENEK HALNAK, AZ EMBER ÉL.

... GE

TARTALOMJEGYZÉK

A jámbor szerző a nyájas olvasónak . 7

I. Via Giulia . 9

II. Campo de' Fiori . 43

a. . 43
b. . 48
c. . 57
d. . 64

III. Museo Vaticano . 77

a. . 77
b. . 81
c. . 97
d. . 102

IV. Trastevere 111

a. . 111
b. . 118
c. . 128
d. . 135

V. San Pietro 151

a. 151
b. . 156

VI. La Festa di Santo Stefano 187

VII. La forza dell'amore . 201
a. . . 201
b. . . 206
c. . . 216
VIII. Finale . 229
a. . . 229
b. . 243

A Kiadó és a Szerző ezúton
mondanak köszönetet a kötet
203 előfizetőjének

Ára: £ 4.50
portóköltség: £ 0.50

Megrendelhető minden nyugati magyar könyvesnél,
illetve a Szerző címén: 8 ALBION Rd., Manchester 14.
ENGLAND